

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09959

MOTKE GANEF

Sholem Asch

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שלום אש מאמקע גנב

משה-שמר-שקל-רסקי

ניו-יארק, 1953

SHOLEM ASCH
MOTKE GANEV
(MOTKE THE THIEF)

Copyright by SHOLEM ASCH, 1935
First published in English by G. P. Putnam's Sons
New York, N. Y.

MORRIS S SKLARSKY

10 Monroe St., New York 2, N. Y.

Printed in U.S.A.

פ 11 פ א ר ל ע ג ע ר :

„מאָטקע גנב“ איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אין בוכפֿאַרם פֿון „פֿאַרווערטס“,
1916, ניו־יאָרק, 347 זייטן.

אין 1921 איז דאָס בוך געדרוט געווען צווישן די געזאַמלטע שריפֿטן
פֿון שלום אַש, באַנד 11, אַרויסגעגעבן פֿון דער „שלום אַש קאָמיטעע“,
ניו־יאָרק, 347 זייטן.

אין 1930 איז דאָס בוך געדרוקט געווען צווישן די געזאַמלטע שריפֿטן
פֿון שלום אַש, באַנד 11, אַרויסגעגעבן דורך דער „קולטור־ליגע“, וואַרשע,
347 זייטן.

די איצטיקע אויסגאַבע איז אַ רעווידירטע.

מ ש ה ש מ ו א ל ש ק ל א ר ס ק י

נאָוועמבער, 1953.

ערשטער טײל

1

דער פאטער זיינער, דער בלינדער לייב, האָט חתונה געהאַט מיט זיין מוטער, דער רויטער זלאַטקע, אויף אַזאַ אופן:

דער בלינדער לייב איז געווען אַ יונג, וואָס דאָס שטעטל האָט געקלונגען מיט אים. ער האָט געאַרבעט ביי זעליג דעם שוסטער, ביי דעם וואָס האָט איטלעכס יאָר געהאַט אַ קינד. אָן אַרבעטער איז דאָס געווען איינער אין דער וועלט, גאַלדענע הענט, געקענט אויפנייען אַ פאַר קאַמאַשן טאַפּל-גענייט, דאָס הייסט, איין זויל האָט זיך געלייגט אויף דער צווייטער ווי אַ טרעפּ. איין טרעפּ האָט ער באַנייט געל און די צווייטע שוואַרץ. דאָס איז געווען זיין מאַדע, וועלכע ער האָט אַליין אויסגעפונען. און אַז דער יונג איז אין די ערשטע טעג פסח אויף דער גאַס אַרויסגעקומען מיט אַזאַ פאַר קאַמאַשן, איז מען געקומען אויף וואונדער קוקן. אַלע יונגען האָט די ניכפּה גענומען און אַלע האָבן דווקא געוואַלט האָבן אַזאַ פאַר קאַמאַשן, — טאַפּל-גענייט, איין טרעפּ געל און איין טרעפּ שוואַרץ, — נאָר קיינער האָט עס ניט געקענט נאָכמאַכן. דער יונג האָט פאַר קיינעם ניט געוואַלט אויפנייען אַזעלכע קאַמאַשן, כאָטש גילט אים אַפּ: „דאָס האָב איך פאַר מיר אַליין געמאַכט, און קיינער טאָר ניט האָבן אַזעלכע שיד, ווי איך האָב“. נאָר וואָס קומט אַרויס, — אַז ער איז אַ טויבן-כאַפּער און וויל ניט אַרבעטן. אין מיטן דער בעסטער אַרבעט, פאַר פסח אָדער פאַר סוכות, למשל, דאָס שטיקל אַרבעט ברענט אונטער די הענט, איז גענוג אַז לייב זאָל דערהערן אַ פייפּן פון הינטערן פענצטער, האָט ער שוין דעם קאַפּ אין פענצטערל און דאָס אויג דערזעט, אַז דער גויאישער בעקער לאָזט אַרויס זיינע טויבן, וואַרפט ער שוין די אַרבעט און לאָזט זיך אויפן דאָך אַרויף צו זיין טויבנשלאַק, און אַטש שטייט שוין לייב אויף די דעכער פון שטעטל מיט אַ גרויסן שטעקן אין האַנט און טרייבט די טויבן אונטער דעם הימל, וואָס ציט זיך רואיק איבערן שטעטל אַריבער. און טאַמער זאָגט אים עפעס דער בעל-הבית, וואַרפט ער אים דעם קאַמאַשן, וואָס איז אין דער אַרבעט, אין פנים אַריין, וואַרפט אַראָפּ פון זיך דעם שערץ, און ער איז שוין נישטאַ. ער איז נאָך קיין מאָל נישט אויס-געווען אַ זמן, אַמאָל שוין אַ מייסטער צעשלאָגן אויך. האָבן חברה שוסטערס זיך געמאַכט אַ יד-אַחת, לייבן ניט צוצולאָזן צום פאַך. איז ניט אויסגעגאַנגען קיין

וואך — און לייב האָט שוין געאַרבעט ביים געלן זעליג. „וואָס זאָל מען טאָן, האָט דער געלער זעליג געטענהט פאַר דער חברה, — אַז דער יונג איז דאָך דער בעסטער בעל־מלאַכה אין שטאָט, און טאַמער דאַרף מען אָן איידל שטיקל אַרבעט, וועט עס קיינער דיר ניט אַזוי אויפנייען ווי זייב. אַז ער וויל, גיט ער דיר אַ גיס־אַפּ אַ קאַמאַשל, נאָך קיין וואַרשע אים אַוועקצושיקן, אין שוויכענצטער אַרויסצושטעלן, — נאָ, זע, דאָס קאַמאַשל טאַנצט אַליין“ — האָט זיך דער געלער זעליג באַלעקט פאַר נחת, ווען ער האָט גערעדט וועגן לייבס מלאַכה, וואַרים ער איז געווען אַ מבין דערויף.

דענסמאָ טאַקע איז לייב אַ חתן געוואָרן פאַר דער רויטער זלאַטקע. געגאַנגען שפּאַצירן איז ער שוין לאַנג מיט איר, אין די שבתים האָט מען זיי שטענדיק געטראָפּן אין די סעדער, אויף די וועגן, הינטער דער שטאָט שפּעט אין דער נאַכט. די רויטע זלאַטקע האָט ניט געקענט קריגן קיין שטעלע צוליב לייב, וואַרים, האָט זיך לייבן פאַרגלוסט, איז ער זיך אין מיטן הערן טאָג געקומען צו זיין כלה, זי אַרויסגערופן פון דער קיך און אַוועקגעגאַנגען מיט איר אויף אַ גאַנצן טאָג אין די סעדער אַריין. אין דער היים איז די מילך געזאַפּן, דאָס געפעס איז ניט געווען געוואָשן, קיין מיטיק ניט צוגעשטעלט, די בעל־הביתטע איז שיר־ניט אַוועקגעפאַלן פאַר קרענקונג, — „וואָס אַ מויד קען“ — און אַז די רויטע זלאַטקע איז אַהיים געקומען האָט זי שוין געפּוֹר־נען איר קאַסטן אַרויסגעשטעלט אין פּירהויז: „גיי זוך דיר אַן אַנדער שטעלע“. און נאָך האָט מען געזאָגט אין שטעטל, אַז די רויטע זלאַטקע גנבעט אַרויס פון דער קיך די בעסטע ביסנס און טראָגט זיי אַוועק דעם יונג. און טאַקע האָט מען אונטער זלאַטקעס קישן געפונען איינגעוויקלט אין פאַפּיר פּרישע הינדעזעך, אַ שטיק פּיש, די בעסטע קיכעלעך. נאָך קיינער האָט דאָך אין שטאָט ניט געגלויבט, אַז לייב וועט חתונה האָבן מיט זלאַטקען. ניט איין בעל־הביתטע האָט איר נביאות געזאָגט, אַז דער יונג וועט זי אַוועקשיקן מיט אַ „פעקל“, און אַלע בעל־ביתים האָבן געזען, ווי לייב מאַכט אומגליקלעך אַ יתומה (וואַרים זלאַטקע איז געווען אַ יתומה פון טאַטע־מאַמע). אַבער קיינער קען גאַרניט העלפּן: ווער וועט זיך גיין דאָס לעבן איינשטעלן און זאָגן עפעס דעם יונג? טראַכט זיך לייב: דערפאַר וואָס די שטאָט האַלט מיך אַזוי, אַז איך וועל זי אומגליקלעך מאַכן, וועל איך זיי ווייזן, וואָס לייב קען. אין אַ שבת־צו־נאַכט איז ער אַריין צום רב און געזאָגט:

— רבי! איך וויל אייך געבן אַ האַנט תקיעת־כּף, אַז איך וועל חתונה האָבן מיט זלאַטען, אַזוי גיך ווי איך וועל נאָר פּריי ווערן פון מיליטער. זאָגט דער רב:

— וואָס טויג מיר דיין תקיעת־כּף? ווייסטו וואָס דאָס הייסט, אַז אַ ייד גיט אַ תקיעת־כּף? און טאַמער חלילה, האַלטסטו דאָס ניט? האָט זיך לייב געשוואוירן ביי זיין פאַטערס קבר און ביי זיין קראַנקער מאַמען, האָט מען געגלויבט. האָט דער רב געשיקט נאָך בעריש דעם

קצב, דער יתומהס אַ פעטער, און מען האָט שבת-צו-נאַכט תנאים געשריבן, טאַקע ביים פעטער בעריש אין הויז, און דער רב אַליין איז געקומען צו די תנאים.

אויפן צווייטן שבת, אַז לייב איז אַרויס מיט זיין פלה איבער דער גאַס שפאַצירן (ער האָט דענסמאַל אויפגענייט צוויי פאַר קאַמאַשן מיט דריי טרעפן איטלעכע: איינע געל, איינע רויט און איינע שוואַרץ, פאַר זיך מיט זיין פלה), האָט שוין קיינער קיין וואָרט ניט גערעדט, אַדרבה, דאָס שטעטל האָט זיי צוגעשיקט פריינטלעכע גרוסן, מען האָט לייבן גוט-שבת געבאַטן ווי אַן אַרנט-לעכן בעל-הבית און איינער האָט געזאָגט צום אַנדערן: „זעט איר, וואָס ער איז, איז ער, אָבער אַן ערלעכער יונג איז ער דאָך, ער האָט חתונה מיט דער יתומה“.

נאָר עס זיינען ניט אויסגעגאַנגען קיין פיר וואָכן, און לייב האָט געבראַכן די שבועה, וואָס ער האָט געגעבן דעם רב „ביי דער קראַנקער מאַמען און ביים טאַטנס קבר“: ער האָט אַנגעהויבן אַריינשטעלן אַ פיסל צו באַשע דער שניידערקע, געזאָגט האָט מען דערנאָך אַז דער יונג איז ניט שולדיק געווען: דאָס האָט אים די טויבע יעכע, דער שניידערקעס מוטער, אַזוי אַריינגעצויגן צו דער מויד, וואָרים עס האָט זי געקרענקט, וואָס איר טאַכטער, וועלכע איז ניט קיין דינסט, נאָר אַ שניידערקע, זיצט אין געהאַקטע וואונדן, און אַ ליאַדע יתומה קריגט אַזאָ חתן (וואָרים לייב האָט נאָך די תנאים אַוועקגעוואָרפן די טויבן און זיך גענומען פעסט צו דער אַרבעט). דער יונג איז ביי דער שניי-דערקע אַפגעזעסן גאַנצע פרייטיק-צו-נאַכטן און גאַנצע שבתים. ביי דער שניי-דערקע האָט מען געלייענט ביכלעך און ראַמאַנען, און די יונגען און מוידן זיינען זיך דאָרט צוזאַמענגעקומען שבת און האָבן לידער געזונגען, אַמאַל געטאַנצט. — האָט עס אים אַהין געצויגן. (אַרויסצויגן שפאַצירן האָט ער זיך נאָך געשעמט. — האָבן זיי זיך באַהאַלטן אין דער היים). די רויטע זלאַטקע איז גאַנצע שבתים אַפגעזעסן אין דער קיך ביי דער בעל-הביתטע, אַן אַנגעטאַנענע, און געוואָרט אויף לייבן. זי האָט זיך נעבעך בחינם די אויגן אויסגעוויינט, עס האָט איר גאַרניט געהאַלפן. אין שטאַט האָט מען שוין גע-רעדט דערפון און די בעל-הביתטע האָט געטענהט אַז זי האָט איר באַלד אַזוי פאַראויס געזאָגט, אַז זי זאָל זיך ניט אַריינלאָזן מיט דעם יונג אין קיין געשעפטן, וואָרים איר סוף וועט אַזוי זיין. און די רויטע זלאַטקע זאָגט גאַרניט און שווייגט.

דעם ערשטן טאָג שבועות איז דאָס געווען. זי האָט דעם יונג אַפגע-וואָרט אין פינצטערן קאָרידאָר הינטער באַשע דער שניידערקעס טיר, און ווען דער יונג איז אַריין אין הויז, האָט זי דערזען דורך אַ לייכטיקן שפאַט די קאַמאַשן מיט די דריי טרעפּ גענייט — איינע געל, איינע רויט און איינע שוואַרץ, וואָס ער האָט זיך געמאַכט צו די תנאים. — האָט עס איר געגעבן אַזאָ שטאַך אין האַרצן, אַז זי האָט דעם יונג באַגאַסן דאָס גאַנצע פרצוף מיט

דער פלאַש וויטריאַל, וואָס זי האָט געהאַלטן הינטער דעם שערץ. דער יונג, אַ פאַרשרפהטער, האָט געגעבן אַ פאַל אויף דר'ערד, זי איז אַבער ניט אַנט-לאָפן, זי איז אַליין אַרויס אין הויף און געמאַכט אַ געוואַלד און צונויפגע-רופן מענטשן צו הילף.

אַז מענטשן זיינען געקומען, האָבן זיי געפונען דעם יונג ליגן מיט אַ פאַרברענטן פנים, בלינד, מיט אַ פאַרברענטן אַנצוג, אין די דריי-טרעפדיקע קאַמאַשן, הינטער דער טיר פון דער שניידערקע, און די רויטע זלאַטקע האָט געקניט לעבן אים און זיך געריסן די האָר פון קאַפּ, זיך געשלאָגן מיט די פויסטן אין דער ברוסט אַריין און געשריען: „מענטשן, העלפט אים, זעט, וואָס איך האָב אים געטאָן, זעט!“

עס איז געקומען דער דאָקטאָר, מען האָט לייבן צוגענומען אין שפיטאַל אַריין. די רויטע מויד האָט אים נאַכגעטראָגן דעם הוט מיט דעם קראָג, זיך געריסן די האָר פון קאַפּ און געשריען איבער דעם גאַנצן וועג: „זעט, וואָס איך האָב געטאָן, זעט!“

מען האָט זי גענומען אויף אַ פאַר טעג אין דער פּאַליציי אַריין. לאַנג האָט מען זי ניט געהאַטן. אַז מ'האַט זי אַרויסגעלאָזט, איז זי באַלד געלאָפן צום שפיטאַל, וואו לייב ליגט, — מען האָט זי אַבער נישט צוגעלאָזט. האָט זי זיך אַרומגעדרייט אַרום דעם שפיטאַל ווי אַ פאַרשטויסענער הונט. דערנאָך האָט זי זיך אַוועקגעשטעלט דינען אויף אַ שטעלע און האָט פאַר דעם יונג הינדעלעך געקאַכט און איטלעכן פאַרנאַכט צו אים אין שפיטאַל געטראָגן. דער וועכטער האָט עס ביי איר צוגענומען און זי האָט מען אַלץ ניט צו-געלאָזט צום יונג: ער וויל זי ניט זען, — האָט מען איר געזאָגט. אַבער זי האָט ניט אויפגעהערט טראָגן אין שפיטאַל אַריין די יאַכעלעך, די גע-בראַטענע הינדעלעך.

און איין מאל האָט זי דעם וועכטער אַ גילדן געגעבן, ער זאָל זי אַריין-פּאַזן. זי איז אַריין אין שפיטאַל. אַז זי האָט אים דערזען איז איר ניט גוט געוואָרן. דער יונג איז געווען מיט אַ פנים נישט פון קיין מענטשן, נאָר עפעס אַ מין ווילד באַשעפעניש מיט פאַרקלעפטע אויגן איז געלעגן אויפן בעט. זי האָט זיך געגעבן אַ וואָרף פאַרן בעט, אַרומגענומען די פיס פון יונג, איינגעגראָבן אין זיי דאָס פנים און געקושט זיי און געוויינט.

צווערשט האָט דער יונג גאַרניט גערעדט, ניט גערירט זיך. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבן שטאַמלען צו איר, אַז זי זאָל צוגיין נעענטער. זי איז צוגע-קומען נעענטער צום בעט און זיך אַוועקגעלייגט פאַר אים ווי אַ הונט. דער יונג, וויפיל פּוּח ער האָט געהאַט, האָט געקלאָפּט מיטן פויסט איבער איר קאַפּ. זי האָט אַרונטערגעשטעקט דעם קאַפּ, דאָס פנים אונטער זיין פויסט, פּדי עס זאָל אים זיין לייכטער צו שלאָגן, און נאָך איטלעכן קלאָפּ, וואָס זי האָט געקראָגן, האָבן אירע אויגן געגאַסן מיט טרערן און איר פנים האָט געלויכטן פון שמחה.

באלד איז דער וועכטער אַרײַן. דערזען די סצענע, האָט ער זי אַרױס־געיאָגט. נאָר די רױטע זלאַטקע האָט ניט קײַן אײַן טאָג פאַרפּעלט צו לױפּן אין שפּײַטאַל אַרײַן און טראָגן די יאַכעלעך. ווען זי האָט נאָר צײַט געהאַט, איז זי שױן געשטאַנען הײַנטער די פענצטער, דעם וועכטער אױסגעפּרעגט, דעם דאַקטאָר נאַכגעלאָפּן און די הענט געקושט. נאָך די קאַפּע איז זי שױן דרײַס־טער אַרײַן צו אים, — און אײַטלעכס מאָל האָט זיך ווידער אָפּגעשפּילט די זעלבע סצענע וואָס פּרײַער.

אין אַ פּאַר וואָכן אַרום האָט מען לײַבן פּון דעם שפּײַטאַל אױסגעשױבן. דאָס פּנים איז נאָך געווען פאַרקלעפּט מיט פּלאַסטערס און די אױגן פאַרבונדן. די רױטע זלאַטקע האָט אָבער איר גאַנצן אױסשטײַער פאַרקױפּט: דעם קאַסטן וועש, וואָס זי האָט זיך געהאַט אָנגענייט, און דאָס בעטגעוואָנט, וואָס די מױ־טער האָט איר אײַבערגעלאָזט. אַלײַן האָט זי נאָך אַ פּאַר גילדן געהאַט אָפּ־געשפּאַרט פּון דער שטעלע, אױף וועלכער זי איז געווען דורך דער צײַט, וואָס דער יונג איז געלעגן אין שפּײַטאַל, און זי האָט זיך מיט דעם יונג אַרײַן־געצױגן אין שכנות צו אַ שניידער; דאָרט האָט זי געקאַכט פּאַר אים יאַכעלעך און געבראַכט אים צו שלעפּן פּון די בעל־הביתטעס, וואו זי האָט אַמאָל געדינט, אײַנגעמאַכטס. פּאַרנאַכט האָט מען געזען אין שטעטל ווי זלאַטע פּירט אַרױס דעם בלינדן יונג פּאַר דער טיר, בעט אים אױס מיט בעטגעוואָנט, אַז עס זאל אים זײַן ווײַך צו זיצן, און דערנאָך, ווען דער יונג האָט שױן געקענט גײַן האָט אים זלאַטקע געפּירט בײַ דער האַנט אײַבערן שטעטל.

אַמאָל, ווען עס האָט זיך דערהערט אַ פּײַפּן אין גאַס און דער גױאַישער בעקער האָט זײַנע טױבן אַרױסגעלאָזט פּון דעם טױבנשלאַק, — און דער יונג האָט געהערט דעם רױש פּון די טױבן־פּליגל אײַבער זיך, האָט ער דעם קאַפּ אין דער הײַך געריסן, דענסמאָל האָט ער בלינדערהײַט עפּעס געטאַפּט, געזוכט מיט די הענט, זלאַטקע האָט געוואוסט וואָס ער וויל, — און זי האָט אַרונטערגעשטעקט דאָס פּנים אונטער דעם יונגס פּויסט, און דער יונג פּלעגט זי שלאָגן מיט די פּױסטן וואוהיין ער טרעפט.

אין אַ פּאַר חדשים אַרום האָט מען פּון דעם יונגס פּנים אַראָפּגענומען דעם פּלאַסטער. דאָס פּנים איז אים געווען אָפּגעשרפּהט, מיט רױען רױט־פּלייש באַוואַקסן אײַבערן גאַנצן פּרצוף. אײַן אױג איז אים אױסגעברענט, דאָס צווייטע האָט מען געראַטעוועט, ער האָט קױם אױף דעם געזען, און פּון דענסמאָל אָן רופּט מען אים: „דער בלינדער לײַב“. דערנאָך האָט ער גע־שטעלט אַ שטילע חופּה מיט זלאַטקען. קײַנער איז אױף דער חתונה ניט געווען, דער אַלטער דײַן האָט קידושין געגעבן, און דער פעטער בעריש האָט אַ רײַפּ פּלייש געבראַכט פּון יאַטקע און אַ פעטן מיטיק אָפּגעקאַכט. דערנאָך האָבן זײ זיך געדונגען אַ שטײַבל פּאַר אַ יאַר, דער פעטער בעריש האָט אַ פּאַר זאַכן געשענקט אין בעל־הבתישקײַט אַרײַן. צו דער אַרבעט איז שױן לײַב ניט געגאַנגען, — ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט פּאַרגעסן די מלאַכה, —

האָט ער זיך אין גאָס אַרומגעדרייט פּוסט און פּאָס. זלאַטקע האָט זיך גע-
שטעלט דינען ווי פּריער און דעם יונג אַהיימגעבראַכט עסן. און ער האָט
נאָך פּאַרטרונקען דאָס ביסל וואָס זלאַטקע האָט אָנגעקליבן איבערן זמן.
דערנאָך, אַז זלאַטקע איז געקומען אין די הויכע חדשים אַריין און האָט שוין
ניט געקענט אַרבעטן, האָט דער יונג אָנגעהויבן אין גאָס פּאַרדינען. — ער
איז געוואָרן אַ טרעגער.

2

די בשורה פון זיין קומען איז אָנגעזאָגט געוואָרן און איז אויפגענומען
געוואָרן מיט ניט קיין איבעריקער שמחה. דאָס איז פּאַרגעקומען אַזוי:
דער בלינדער לייב, ווי ער האָט דענסמאָל שוין געהייסן, האָט געוואוינט
מיט זלאַטקען, וואָס עס האָט איר שוין מער געפּאָסט דער נאָמען געלע ווי
רויטע, אין דעם „קעלער“. אין קעלער האָבן געוואוינט אַזעלכע מענטשן, וואָס
האָבן ניט געצאָלט קיין דיר-הגעלט, נאָר אַ חזקה געהאַט אין אים. געווען איז
דאָס אַ קעלער אונטער אַן איינגעפּאַלענער חורבה, וואָס אַמאָל אין אַלטע
צייטן איז אין אים געווען אַ בעקעריי. איין האַלבן קעלער פּאַרנעמט פּייגעלע
די אויבסט-הענדלערין מיט אירע קויבערס, זעק און פּוילע ראָגאָזשעס. זי האָט
די אמתע חזקה אין קעלער — זי האָט דאָ געוואוינט, ווען דער קעלער איז
נאָך געווען אַ בעקעריי. די צווייטע העלפט פּאַרנעמט דער הויכער שפּאַלער,
וואָס די חדר-יינגלעך רופן אים „גאָן-גאָן“, ווייל ער האָט אַ „גאַנער“ אין האַרדו,
און וואָס אַלע זומער פּאַרן אָנבייסן ציט ער אויף זיינע ווייסע פּעדים אויפן
שפּאַלראָד אין געסל און פּאַרנעמט אַ האַלבע גאָס מיט זייער לענג — און
חדר-יינגלעך וואונדערן זיך ווי אַזוי קען זיך דער „גאָן-גאָן“ מיט אַלע זיינע
שפּאַלעס וואָס פּאַרנעמען דאָך אַ האַלבע גאָס, איינגעפּינען אין קעלער. דער
דריטער שכן אין קעלער איז געווען מאיר דער וויבערשער לערער, וואָס איז
אַליין געווען אַ שטיק „חזקה“, ווייל ער איז געווען פּייגעלע דער אויבסט-
הענדלערינס אָן איידים. ער האָט פּאַרנומען דעם ווינקל קעלער ביי די פענצטער.
רופן רופט מען אים דער וויבער-לערער, אָבער אין אמתן איז ער שוין ניט
קיין וויבער-לערער, אַחוץ נאָר וואָס אַ פּאַר קליינע מיידלעך קומען אַריין צו
אים נאָכן אָנבייסן און ער לערנט זיי ליענען פון צאינה-וראינה מיט אַ גרויסן
טייטל ביים פענצטער. אָבער דערפּאַר איז ער אַ בריוו-שרייבער, און צו אים
קומען די וויבער אַ בריוו צו שרייבן אַדער איבערלייענען. דענסמאָל טוט זיך
מאיר אָן די גרויסע ברילן אויף דער נאָז, בייגט צו דעם בריוו צו די פענצ-
טערלעך און ליענט-פאַר דער יידענע דעם בריוו, און די יידענע וואונדערט

זיך ווי אזוי מאיר דער לערער קען אלץ פון א שטיקל פאפיר ארויסלייענען. דער פערטער שכן, דער וויכטיקסטער פון קעלער, איז געווען דער בלינד-דער לייב. ער האט טאקע קיין חזקה ניט געהאט, נאר ווער וועט זיך שטעלן מיטן בלינדן לייב? האט ער אמאל אויפן ווינטער זיך אריינגעכאפט מיט זלאטקען און באלייגט א גאנצע וואנט מיט געלעגערס: דער בלינדער לייב האט שוין דענסמאל געהאט א גרויס געזינדל. זלאטקע האט געקינדלט, איט-פעכס יאר איינס. ווארים דאס קינדלען איז געווען איר הויפט-פרנסה. זלאטקע איז געווען גערעכנט אין שטאט פאר א גוטער אַם, וואָס פון איר מילך ווערן די קינדער פעט. האט זי איר קינד געקארמעט נאָכן יידישן מיט אַ פלעשל און אליין געגאנגען פאר אַן אַם. און אזוי ווי דער בלינדער לייב האט באדארפט איטלעכס יאר פרנסה, האט זלאטקע איטלעכס יאר אדער איטפעכס צווייט יאר געהאט אַ קינד, און דאָס איבעריקע האט שוין דער בלינדער לייב אליין צופארדינט אין גאָס.

איז עס אמאל געווען אין אַ פארנאָכט, ווען דער בלינדער לייב איז אַהיים געקומען פון גאָס, צו אַסיען, ראש-השנה-צייט, ווען די נעכט רוקן זיך פריער אָן. דעם קעלער האט אנגעפילט אַ פארע, וועלכע האט אפירגעבליאָזן פון אונ-טער דעם דעכל, וואָס איז איבערן קוימען. אַ טעם און אַ ריח פון אַנגעריי-שעכטס האט געוואָלדן געמאכט אין שטוב; עס האט זיך געדאַכט, ווער ווייסט, וואָס זלאטקע ריישט דאָרט אַן אין קיך. דערווייל איז עס נאָר געווען פשוטע ציבעלעס, וואָס האָבן אזוי געשריגן אויף דער בלעך און פארנאָכט מיט זייערע געוואָלדן און ריח די שטוב. דעם בלינדן לייב איז דאָס וואָסער געקומען אין מויל אַריין, האט ער זיך צוגעאיילט פלינק און איז אַרויס און האט צוזאַמען-גערופן זיינע בנים פון דער גאָס. עס זיינען זיך צוזאַמענגעלאָפן פון אַלע עקן גאָס קינדערלעך פון פאַרשיידענער גרייס, טייל זיינען נאָך געקראַכן אויף אַלע פיר. זיי זיינען אַרויס ווי מיזלעך פון די ווינקלען. דער בלינדער לייב האט זיי אַלעמען אַרומגעקליבן אַרום זיך און מיט זיין פאַטשן מיט די הענט זלאטקען צוגעיאָגט. האט זיך זלאטקע צעבייזערט:

— וואָס יאָגסטו פון מיר דעם דוך אַרויס אזוי, קוים וואָס איך שטיי אויף די פיס.

איז דעם בלינדן לייב ניט געפעלן די ווערטער „קוים וואָס איך שטיי אויף די פיס“. ער ווייסט, אַז זלאטקע זאָגט עס נישט איטלעכע אַכט טעג און איז נישט געוואוינט זיך צו קווענקלען. האט ער געגעבן אַ קוק אויף די קויבערס מיט די ציבעלעס, וואָס זלאטקע טראָגט אַרום אין די שטובן, האט ער געזען, אַז זיי שטייען ניט אַנגערירט, האט עס אים געגעבן אַ פיק אין האַרץ. פּרעגט ער:

— זלאטקע, ביסט היינט אין גאָס ניט אַרויס?

— עס זאל דיר אזוי נודיען, ווי עס האט מיך גענודיעט אַ גאַנצן טאָג; מיט דער גאַל געשפיגן.

— וואָס איז די מעשה, זלאַטקע? — האָט ער געזאָגט, נעמענדיק אין קינד אויף דער האַנט בשעת אָן אַנדערס האָט זיך אַרומגעהאַלטן ביי זיין שטייול.

— וואָס איז די מעשה? גיב נאָר אַ קוק, לייבעלעך ממזר, — זאָגט זי פון דער קיך אַרויס און וואַרפט אויף אים אַ גנבישן בליק, — ער ווייסט נישט, וואָס די מעשה איז. פּרעג דעם זעלנער, וועט ער דיר זאָגן, אויב דו ווייסט נישט.

— וואָס, זלאַטקע, אַ נייער ממזר? — מאַכט לייב האַלב טרויעריק און האַלב פאַרוואַנדערט.

— אַ בראַך נאָך דיינע יאָר, אַז דער אייגענער טאַטע רופט אָן זיינע קינדער ממזרים, — שפייט זלאַטקע אויס. — טפוי זאַלטו מיר ווערן.

ווערט דער בלינדער און זאָגט מיט אַ טויטן שמייכל, וואָס קומט פון זיין אויסגערונען אויג:

— זלאַטקע, וועט צוקומען נאָך אַ פּופיק? אַך, זלאַטקע, ביסטו דאָך גאָר אַ מענטש.

— עס קאַסט דען דיר אַ סך געזונט, וואָס לייגסטו צו דערצו? דער באַבעס ירושה?

— יא, דער באַבעס ירושה, גיט דער באַבעס ירושה, אַבי גיב עסן, זלאַטקע.

זלאַטקע האָט דערווייל צוגעטראָגן אַ גרויסן פאַלומיסעק מיט אַנגע-ריישטע קאַרטאַפּל. זי האָט עס אַוועקגעשטעלט אויף אַ קאַסטן, און די קינדערלעך האָבן דערינען אַנגעהויבן אַרומזוכן מיט די הענט. דער בלינדער לייב האָט געצויגן מיט אַ לעפל און מיט דער צווייטער האַנט האָט ער אַוועק-געלייגט אַן איבערגעדרייטן קויבער פאַר זלאַטקען. זלאַטקע איז אויך צו-געקומען, האָט זיך אַוועקגעזעצט, גענומען אַ קאַרטאַפּל אין האַנט, גיט גע-געסן, נאָר געהאַלטן אין איין האַנט, מיט דער צווייטער האָט זי זיך דעם קאַפּ אונטערגעלעבט און געקרעכצט.

— וואָס קרעכצסטו, זלאַטקע? — מאַכט צו איר דער בלינדער לייב, קייענדיק אַ הייסע קאַרטאַפּל, וואָס ער וואַרפט פאַר היסקייט פון דער צונג אויף די ציין און צוריק — עס וועט צוקומען נאָך אַ פּופיק, וועט זיין נאָך פּרנסה.

— נאָך פּרנסה, — קרעכצט זלאַטקע און וואַרפט אַ ביזן בליק אויף איר מאַן.

דער בלינדער לייב קען זיין זלאַטקען און ער ווייסט, אַז איצט איז גיט קיין צייט צו שטעלן זיך קעגן איר. פּרנסה וועט סיי ווי סיי זיין, טראַכט ער זיך. עסט ער ווייטער געשמאַק זיינע קאַרטאַפּל און וואַרפט זיי פון דער צונג אויף די ציין און צוריק.

אין אַ פאַר וואַכן אַרום האָט יענטל די מעקלעריין, די ידענע מיטן

ברייטן קלייד, וואָס מען זאָגט אויף איר, אַז זי טראָגט אַ פאַר פּוּד סחורות אונטערן קלייד דורכן גרענעץ, אָנגעטראָפּן זלאַטקען אין גאַס, ווי זי האָט געדונגען ביי אַ פּויערשער פּוּר קאַרטאָפּלעס. אויף זלאַטקען האָט מען שוין, אַן עין-הרע, גענוג אָנגעזען, און אַז יענטל האָט אויף איר געוואָרפּן אַ שפּאַרן בליק, האָט זי איבערגעדעקט מיט דער צונג די דאַרע ליפּעלעך, ווי אַ קאַץ, און געזאָגט:

— שוין ווידער, זלאַטקע, זאָל זיין מיט מול.

— אַז גאַט וויל, — שמייכלט זלאַטקע פאַרשעמט.

— שוין ווייט? — וואָרפט יענטל אַ בליק אויף זלאַטקעס בויד, ווי אַ

מבינטע.

— דאַכט זיך אין זיבעטן.

— יא, עס וועט אַזוי זיין, — שאַקלט יענטל מיטן קאָפּ, קוקנדיק אויף

זלאַטקען. — איז זי דאָך אין איין צייט מיט דעם זשאַכלינערס שנור.

— קעגן וואָס מיינט זי דאָס? — פּרעגט זלאַטקע נייגעריק, כאַטש זי

שטויסט זיך שוין אָן, און עס ווערט איר עפּעס אַביסל פּריקרע.

— איך מיינ דאָס קעגן דעם, אַז ביי דעם זשאַכלינער וועט איר גוט

זיין, זיי וועלן איר צאָלן אַ שיינעם גראַשן און האַלטן זי ווי אַ בכבודע.

— וואָס, דאָס ווייבל קען נישט אַליין שטילן דאָס קינד? אַ שוואַכע?

— יא אַ שוואַכע, ניט קיין שוואַכע. זי ווייסט דען ניט? אַ נגידתטע,

מעג זי זיך דערלויבן. וואָס פעלט איר? הלוואַי וואַלט מיר און איר ניט אַזוי

געפּעלט, ווי עס פעלט ניט דעם זשאַכלינערס שנור.

— וואָס מיינט זי דאָס צו צאָלן?

— מילא, מיר וועלן שוין אַדורכקומען. יענע בעטן מיך שוין צייט אַ

חודש, איך זאָל האָבן אויפן זינען אַ גוטע אָם. וואָס דאַרף מען אַ בעסערע

ווי זלאַטקע? וועגן צאָלן וועט קיין רייד ניט זיין.

— איך ווייס? — זאָגט זלאַטקע מיט עניוּות, פאַרשעמט, וואָס יענע האָט

זי געמאַכט פאַר אַ גוטע אָם. — מילא, זי קען זיך נאַכפּרעגן אויף מיין מילך.

איך האָב אויסגעזוּיגן משה פינטשעווערס אָן אייניקל און ביי די זילבערבערגס

צוויי קינדערלעך, און ביי דער נגידתטע. זיי קאַנען דאָך פּרעגן אויף מיין

מילך.

— דאָס ווייסן מיר דאָך טאַקע. דורך דעם, זלאַטקע, געהערט שוין

מער מיט קיינעם ניט ריידן דערפּון. אָפּגעמאַכט. איך גיי באַלד אַהין צו די

זשאַכלינערס און נעם אייך מיט. טוט אייך נאַר אָן אַ ריינע שערץ, עס וועט

באַלד זיין האַנט-געלט.

— יא אַ ריינע שערץ, ניט קיין ריינע שערץ, איך בין די זעבנע זלאַטקע.

— ניין, זלאַטקע, איך מיינ עס אויף אַן ערנסט, וואָרים די זשאַכלינערס

ווילן ניט פאַר דער שנור קיין קריסטלעכע אָם: דער זון איז דאָך פּרוּם, וויל

ער דווקא פאַר דעם קינד אַ יידישע אָם. פּון קריסטלעכע אַמען, זאָגן זיי,

ווערן די קינדערשע קעפלעך פאַרשטאַפּט און זיי ווילן דערנאָך ניט לערנען. מען האָט מיר געהייסן שוין פאַר וואַכן אַרומזוכן אַ יידישע אַם. זי קען דאָך כאַפּן אַ שיינעם גראַשן.

נאָך יענעם טאָג האָט זלאַטקע גענומען האַנט-געלט אויף דער מילך, מיט וועלכער די נאָטור האָט זי באַשאַנקען פאַר איר קינד. און יענעם אַוונט האָט דער בלינדער לייב געגעסן פלייש אויף וועטשערע און געקלאַפּט דעם ווייב איבער דער פלייצע און געזאָגט:

— נו, זלאַטקע, האָב איך ניט רעכט? נאָך אַ פּופיק, מער פּרנסה.

זלאַטקע איז עפעס ביז געווען אַ גאַנצן אַוונט, זי האָט אַליין ניט גע-וואוסט פאַרוואָס. האָט זי אים אָפּגעענטפּערט:

— אַז אַ ביזן זאָר דיר אין האַלדז בלייבן שטעקן, טאַטע איינציקער, און זאַלסט ניט אַזוי פיל ריידן.

דערווייל איז זיך מאַטקע געזעסן גאַנץ רואיק אין דער מוטערס בויך, איז מיטגעגאַנגען מיט דער מאַמען אויף אַלע מערק, געקראַכן אויף אַלע פּורן, געשלעפּט מיט דער מאַמען די זעק און די קערב און ווייניק זיך אויסגע-מאַכט, וואָס די מאַמע האָט זיין מילך פאַרקויפּט, וואָרים עסן האָט ער דערווייל געהאַט: די מאַמע האָט שוין פון זיינעטוועגן אַזעלכע זאָפּטן אויסגעאַרבעט און דורך דעם נאָפּל אים אין זיינע גלידער אַריינגעגאַסן. און וואָס אַרט עס אים, וואָס אין דרויסן טוט זיך? דערווייל איז ער נאָך ניט דאָרט...

אַז עס איז געקומען די צייט, אַז מאַטקע זאָל אויף דער וועלט קומען, האָט שוין די אַלטע זשאַכליבערין, ביי וועלכער זלאַטקע האָט איר קינדס מילך פאַרקויפּט פאַר דער שנור, זיך געמיט, און די חברה ווייבער, וואָס גיבן זיך אָפּ מיט קינפעטאַרינס, האָבן אונטער זלאַטקעס בעט אַ ריין לאַקן אונטער-געלייגט. די באַבע האָט זיך געפונען צו דער ריכטיקער מינוט; אין אויוון האָט זיך וואָרעם וואָסער געקאָכט, און אַלץ האָט זיך געפאַרעט אַרום מאַטקען. זלאַטקע האָט ניט געמאַכט קיין לאַנגע שהיות, — זי איז געווען גע-וואוינט צו די זאַכן, — און איידער דער בלינדער לייב איז צוריקגעקומען פון דעם שמש פון בית-המדרש מיט די קוויטלעך אויף אויסצוקלעפּן אויף די ווענט קעגן שטן, האָט שוין אַ מוראדיקער שרייער דעם גאַנצן קעלער אויפ-גערודערט; דאָס האָט מאַטקע גנב צו וויסן געגעבן; ער איז דאָ!

די ערשטע אַכט טעג ביז צום יידישן איז אים וואויל געווען אויף דער וועלט. ער איז געלעגן אין אַ קישן איינגעוויקלט, עס האָבן זיך נאָר אַרויס-געוויזן זיינע שוואַרצע פינקלדיקע אייגעלעך, וואָס זיינען אַרומגעלאַפּן איבער דעם גאַנצן קליינעם שוואַרצן פּנימל, ווי צוויי מיזלעך. אַלע ווייל האָט אים זלאַטקע צו דער ברוסט צוגענומען. אויף דעם האָט אַכטונג געגעבן די אַלטע זשאַכליבערין, אַז מאַטקע גנב זאָל אַ סך זייגן, פּדי זלאַטקע זאָל פּיר מילך

האָבן פאַר איר שוורס קינד, האָט זי זלאַטקען געבראַכט אין דעם קינפעט פון אַלעם בעסטן: דאָ אַ יאָיכל, דאָ אַביסל איינגעמאַכטס, דאָ מילך, דאָ אַפילו אַ פלעשעלע ווייץ, עס איז געווען אי אַ מצווה — אַן אַרעמע קינפעטאַרין, אי אַ נוצן, — די מילך פון איר אייניקלס אַם זאָף פעט זיין, מאַטקע האָט זיך ניט געלאָזט בעטן, איטלעכס מאַל מיטן פּיסקֶ דער מאַמעס ברוסט געזוכט און געשוויצט אין קישן, ווי אין אַ באַד, אַז אַנגסטן האָבן אים געשלאָגן פון קליי-נעם שוואַרצן שטערן, אויף וועלכן עס האָט זיך שוין געקרייזלט אַ נאַסער לאַק ווי ביי דעם בלינדן לייב.

פיר שיר-המעלות, אויף די פיר ווענט אויסגעקלעפט, האָבן אים אַפ-געהיט פון שטן. איטלעכן פאַרנאַכט זיינען חדר-יינגלעך אַריינגעקומען צום נייעם גאַסט צו באַגריסן און קריאַת-שמע לייענען פון זיינעם וועגן.

פרייטאָג-צו-נאַכט איז זיך אויך די חברה טרעגערס צוזאַמענגעקומען אין קעלער אַרײַן — דעם קליינעם זכר שלום-עליכם אַפּצוגעבן, די אַלטע זשאַכ-לינדערין, וועלכע האָט אַפּגעקויפט די מצווה פון סנדק פאַר איר זון, האָט אַ שלום-זכר אַנגעגרייט, מיט אַרבעס, מיט ביר, און חברה טרעגערס האָבן אין וואַרעמען קעלער געשוויצט, ביר געטרונקען, אַרבעס געקייט — און דעם בלינדן לייב מזל-טוב אַפּגעגעבן. דער בלינדער לייב האָט תמיד לייב צו זיין אַ בעל-ברית. עפעס ווערט ער דענסמאַל, ווען דאָס ווייב געבערט אים אַ זון, אַ גאַנצער מורנו. אַלע קומען אַרײַן צו אים: דער דיין און דער מוהל, און שיינע יידן דרייען זיך אין זיין קעלער, און מען רופט אים „רב לייב“, „דער בעל-ברית“. און מען עסט גענודנס, און מען טרינקט ביר, און עס קאַסט קיין געלט ניט.

דער בלינדער לייב האָט דאָס מאַל אויך דורך מאַטקע גנב גרויס פּבוד געהאַט. מען האָט מאַטקען אין אַ נייעם, איבערגעצויגענעם קישן געבראַכט צו דער חברה טרעגערס.

סנדק איז געווען דער יונגערמאַן, דעם זשאַכלינערס זון, טאַקע דער, וואָס זיין קינד וועט זלאַטקען זייגן. ער האָט דאָס מאַטקען צוגעטראָגן און איבערגעגעבן דעם פאַטער. דער בלינדער לייב איז געווען איינגעוויקלט אין אַ לאַנגן ברייטן טלית. ער האָט גענומען מאַטקען און אַפּגעגעבן דעם דיין, וואָס איז געזעסן אויף דעם שטול. דער בלינדער לייב האָט זיך אומגעקוקט און געזען זיך צווישן דעם דיין און דעם זיידענעם יונגמאַנטשיק, — און געפילט פּבוד.

באַלד האָט מאַטקע געגעבן אַ קוויטש, אַז דאָס גאַנצע שולכל האָט געציטערט: ער האָט דערפילט די ערשטע עוולה, וואָס מען טוט אים, און נישט פאַרשטאַ-נען, פאַר וואָס.

זלאַטקע איז געשטאַנען אין היזו פון שולכל. אַ בלאַסע נאָך, אין איר ווייסער הויב און ווייסן קאַפּטן, וואָס די זשאַכלינערין האָט איר געשענקט, און האָט געוויינט, און די יום-טובדיקע מינעס אַרום איר, און דער גאַנצער

כבוד האט זיך גאר ניט געפאסט צו דעם אפגעברענטן, פארהארטעוועטען גע-
זיכט אירן. וואס איז טונקל געווען און הארט ווי א זויג, וואס איז גוט אויס-
געקלאפט געווארן אויפן שטיין.

זי איז געשטאנען א צעטראגענע, א פארזארגטע, עפעס איז איר ניט אג-
געשטאנען דער גאנצע כבוד, וואס מען מאכט דא ארום איר. ווער איז זי,
מ'שטיינט געזאגט? זלאטקע די קוישן-טרעגעריין. און ווי קומט זי צו זיין א
מאמע פון א געיידישט קינד? און דער דיין זאגט איר: „מזל-טוב, יולדת“,
און דער אַלטער זשאַכלינער אַליין און דער יונגערמאַן, דעם זשאַכלינערס זון,
אַלע גייען אַרום איר, הייסן איר זיצן. מען גיט איר דאָס קינד אין האַנט
אַריין, מען ווינטשט איר מזל-טוב. און וואָס איז זי דאָס, מ'שטיינט געזאָגט,
אין גאַנצן?

און דער בלינדער לייב זיצט אויבן-אָן, לעבן דיין. מען דערלאַנגט
לעקעך און בראַנפן, אַלע טרינקען צו אים לחיים און רופן אים „בעל-ברית“,
און ער טראַכט זיך: אַ וואוילע זאָך אַ ברית צו מאַכן. מען גיט לעקעך מיט
בראַנפן, און נאָך געלט דערצו, און מען ווערט אַ מענטש, מען האָט כבוד.
אַ שאַד, וואָס מען קען ניט אַיטלעכן טאַג אַ ברית מאַכן.

3

אין אַ פאַר וואַכן אַרום, אין אַ שיינעם, זוניקן נאַכמיטאַג, איז מאַטקע
געלעגן אין אַן אַלטן קויש, אין וועלכן פייגעלע די אייבסט-הענדלעריין האָט
ווינטער פאַרפּוילטע עפּל געהאַלטן. דער מאַמעס אַן אַלט טוך אויסגעניצעוועט
פון ווינט און רעגן, וואָס די מאַמע האָט עס אין אַלע וועטערס געטראָגן, האָט
מאַטקעס יונג לייבל אַרומגעהילט. דאָס מיילכל זיינס איז געווען פאַרשטאַפט
מיט אַ נאַס שטיקל לייזונט, אין וועלכן עס איז געווען איינגעבונדן אַ שטיקעלע
צוקער, און מאַטקע האָט דערפון אַן אויפהער גענאַגט, געצויגן. די ענערגישע
אַדערן ביי דעם קינדערשן מיילכל האָבן זיך צונויפגעצויגן אַרום דעם שטיקל
לייזונט און געצויגן דערפון דאָס חיות. זיינע שוואַרצע אייגעלעך זיינען געווען
האַלב פאַרשלאָסן, און ווי אַ חלום האָט זיך דער שלאָף געוועבט איבער
זיין ברוינעם יונגן פנימל. די אייבערשטע העלפט פנים, די אויגן מיט
דעם קורצן שטערן און מיט די נאַסע שוואַרצע הערלעך, וואָס האָבן זיך
געקלעפט איבערן שטערן, האָבן דערמאַנט אַן טאַטן, — דעם בלינדן לייב;
די אונטערשטע העלפט מיט דעם ענערגישן מויל, מיט דער קורצער גאַמבע
און דעם ווייכן שמייעלע, איז געווען געראַטן אין דער מאַמעס, דער געלער
זלאַטקע. דאָס פנימל איז אַזוי רואיק געווען, אַז עס האָט זיך געדאַכט, דאָס

קינד שלאפט. דאך געשלאפן איז מאטקע נישט, ווארים פון צייט צו צייט איז ער ארויס מיט א קוויטש, מיט א געוויין, און געשריגן אזוי לאנג, ביז דאס קליינע שוועסטערל, וואס איז טייל מאל געזעסן לעבן אים און טייל מאל זיך געשפילט מיט די קינדער אין געסל, איז צוגעקומען צום וויגל און מאטקען צוריק אריינגעשטעקט דאס שטיקל לייוונט אין מויל אריין, אמאל פלעגט דער אלטער ר' מאיר זיך אויפהייבן פון זיין ארט ביי די פענצטערלעך, צו קומען צום קויש און אריינשטעקן אים דאס הענטל אין מיילכל אריין, און מאטקע האט זיך ווידער גענומען נאגן, וויגן פון די הענטלעך אדער פון שטיקל לייוונט, אקוראט ווי מען וואלט אים א קוואל מילך צום מויל צו געלייגט.

איך ווייס ניט, צי מאטקע האט ווען עס איז שפעטער, אין זיין באוועגטן און רעשדיקן לעבן, צייט געהאט צו קלערן וועגן זיך און וועגן זיין גורל. נאך מיר דאכט זיך, אז איצט, ווען מאטקע איז אזוי געדעגן אין דעם אלטן קויש, באלויכטן מיט די שטראלן פון דער זון, וואס זיינען צוערשט דורכגעגאנגען דעם רינשטאק פון הויז, נאך דעם דאס קעלער-פענצטערל מיט דער אלטער שמאטע, וואס שטעקט אין דער צעבראכענער שויב, ביז זיי האבן דערגרייכט צו מאטקעס קויש און געווארעמט זיינע הענטלעך מיטן פנימל, — ווען מאטקע איז געלעגן און הנאה געהאט פון דער ווארעמקייט פון דער זון און א פילאזאפישע האלב-פארשלאפענע רואיקייט האט געשוועבט איבער אים, האט ער געוויס געקלערט וועגן א וויכטיקן ענין. געקלערט האט ער, פארוואס אמאל, אז ער האט אזוי געמאכט מיטן מיילכל, איז א פליסיקייט אריינגעקומען און האט אים געזעטיקט, און איצט ציט ער און ציט, און קיין פליסיקייט קומט ניט ארויס, און די געדערים בלייבן ליידיק, אין ביכל ווערט קאלט, און מען פילט זיך עפעס אזוי פארלאזט, יתומדיק. אמאל ווען מען האט דאס מיילכל צוגעדריקט צו דער מאמעס ברוסט, איז אזוי ווארעם געווען, אז מען האט זיך געפילט אזוי נאענט, אזוי היימיש, ווארום איז אהינגעקומען די ווארעמקייט, וועלכע האט אים אזוי נאענט צוגענומען צו זיך און אזוי פעסט געהאלטן? וואס איז געשען, וואס זינט א פאר טעג זיי יענע ווארעמקייט ניט מער דא? — אזוי האט געמוזט מאטקע קלערן, נאגנדיק זיינע הענטלעך.

באלד אבער האט ער זיין פילאזאפישע רואיקייט פארלוירן, און מאטקע איז ארויס מיט אזא געוואלד, מיט אזא געשריי, אז דער גאנצער קעלער האט זיך אויפגעשטעלט קאפויר, און די גאנצע געגנט איז אויפגערודערט געווארן פון די געשרייען. מאטקע האט דערפילט, אז עפעס איז געשען, מאטקע האט געשריגן. צוערשט האט דער קעלער געשוויגן, דאס געסל האט זיך רואיק פאר-האלטן צו מאטקעס געשרייען, ווארים מען איז דארט געוואוינט געווען, אז קינדער זאלן וויינען און שרייען, און דאס האט אויף קיינעם קיין רושם ניט געמאכט. אבער מאטקע איז געווען אן אויסנאם. מאטקע האט געוואלט לאזן

הערן דער וועלט, אז עס איז אים געשען אן אומרעכט. צו מאַטקעס געוואָרן האָבן קיין סוף ניט גענומען. דער אַלטער ר' מאיר, וואָס איז געזעסן ביי די פענצטערלעך אָנגעטאָן אין אַ גרויסע פּאַר ברילן און האָט פּאַר אַ יידענע אַ בריוו געשריבן קיין אַמעריקע, איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט זיך אָפּגערופן אויף זיינע געוואָלדן. ער האָט פּריער געמיינט, אז דאָס זיינען די געוויינטלעכע געשרייען, וואָס מען הערט אָפּט אין קעלער און אין דעם געסל, די געשרייען פּון די הונגעריקע קינדער, — איז ער צוגעגאַנגען און האָט מאַט-קען געגעבן, ווי תּמיד, זיין אייגן הענטל אין מויל אַריין. מאַטקע האָט זיך אָבער ניט געלאָזט דאָס מאַט אָפּנאַרן: ער האָט שוין דערפּילט, אז פּון הענטל קומט גאַר ניט אַרויס. ר' מאיר האָט אים געשטעקט די שמאַטקע אין מויל אַריין, מאַטקע האָט געגעבן אַ פּאַר צי און דערפּילט, אַז די שמאַטקע גיט גאַר ניט, האָט ער זי אַרויסגעלאָזט און ווידער געשריגן. דער אַלטער ר' מאיר האָט געקוקט אויף אים און זיך געוואונדערט אויף מאַטקעס געשרייען. צום ערשטן מאַל האָט דער קעסער געהערט אַזעלכע געוואָלדן. ביז איצט, אַז זלאַטקע פּלעגט אַוועק פּאַר אַן אַם און איבערלאָזן אַ קליין קינד אין דער היים, און מען האָט דעם קליינעם קינד געשטעקט די שמאַטקע אין מויל אַריין, האָט דאָס קינד פּריער געשריגן, געשריגן, ביז עס איז מיד געוואָרן און גענומען ציען די שמאַטקע. דער סוף איז געווען: אַדער עס איז געשטאַרבן, אַדער עס האָט זיך אַדורכ-געצויגן די שלעכטע צייט, ווען עס איז נאָך נישטאַ קיין ציין אין מויל און מען קאָן ניט עסן וואָס אַלע מענטשן עסן, און דאָס קינד איז געבליבן לעבן. דער אָבער וויל גאַר ניט שווייגן. בחינם האָט דער אַלטער מאיר געפרוּאווט זיך ווייטער אַוועקגעצן צום בריוו, מיינענדיק אַז מאַטקע וועט זיך באַלד איינשטיילן. מאַטקע האָט ניט געשוויגן. מאַטקע האָט ניט געלאָזט קיין בריוו שרייבן, ניט די מיידלעך לערנען פּון צאינה-וראינה. דער אַלטער מאיר איז אַרויס אין געסל אויפּזוכן הינדלעך, מאַטקעס עלטער שוועסטערל, וואָס די מאַמע האָט איר אָנגעטרויט מאַטקעס אויפּציאונג.

הינדעקע איז אין גאַנצן אַלט געווען אַכט-ניין יאָר. זינט זי איז פיר יאָר אַלט געוואָרן ניאַנטשעט זי די קינדער. ווען די מאַמע גייט אַוועק אין די הייזער פּאַר אַן אַם, לאָזט זי דאָס קליינע קינד אויף הינדעלעס הענט, אַז זי זאָל עס אויפּציען מיטן פּעשעל און מיט דער שמאַטקע. פיר קינדער האָט הינדעלע שוין אַזוי אויפּגעצויגן: צוויי זיינען געשטאַרבן און צוויי האָבן זיך אַדורכגעקאַרמעט מיט די שמאַטקעס און דעם שטיקל צוקער. הינדעלע איז אָבער נאָך אַליין געווען אַ קינד, און אַחוץ דעם וואָס זי האָט ליב געהאַט צו שפּילן זיך אין געסל מיט אַנדערע קינדער, האָט זי נאָך געמוזט זען אַליין זיך צו דערנערן, וואָרים דער ביינדער לייב האָט געהאַלטן די קינדער ווי פייגעלעך, און האָט זיי געשיקט, ווי די פייגעלעך, אין געסל אַריין אויפּפיקן די אַטע קרישלעך און רעשטלעך ברויט, חלה, פלייש, וואָס זיינען איבעריק אין אַ בעל-הבתישער שטוב און מען גיט עס אַוועק פּאַר אַ שליחות גיין.

פאַר געפעס וואָשן אָדער אַזוי עפעס פּאַלגן. הינדעלע האָט זיך דאָס מאָל געפונען ביי בלימעלע דער שניידערקע, וואו זי האָט דאָס געפעס געוואָשן פאַר אַ שטיקל ברויט מיט אַ טעפל באַרשטש. לאַנג האָט זי דער אַלטער ר' מאיר גע- זוכט אין געסל ביז ער האָט זי געפונען. ווען הינדעלע האָט דערהערט, אַז דאָס קינד וויינט אַזוי, אַז דער אַלטער מאיר איז אַזש אַרויסגעגאַנגען זי זוכן, האָט זי איבערגעלאָזט בלימעלעס געפעס און איז אַהיים געלאָפן. זי האָט זיך גיט ווינציקער געוואונדערט ווי דער אַלטער מאיר און געפרוואוּט דאָס קינד באַרוואיקן מיט די אַלטע באַקאַנטע מיטלען, וואָס זי האָט אַנגעווענדט דורך דער לאַנגער צייט פון איר אַלטער פּראַקטיק ביי אויפציען קינדער: דאָס הענטל אין מויל אַריין, דאָס שטיקל שמאַטקע מיט צוקער, און צום סוף דאָס ראַ- דיקאַלסטע מיטל — דאָס פּלעשעלע וואַסער מיט מילך, צונויפגעגאַסן פון דעם, וואָס איז איבערגעבליבן אין די טעפלעך אין קיך. אַז דאָס פּלעשעלע האָט אָבער אויך ניט געהאַלפן, און מאַטקע האָט גאַר ניט געפרוואוּט נעמען אין מויל אַריין, נאָר אַראָפּגעוואָרפן פון זיך מיט ביידע פּיסלעך דער מאַמעס טוך און געשריגן, אַז דער באַלקן האָט זיך געשפּאַלטן, איז הינדעלע געבליבן אַ דערשראָקענע. דאָס ערשטע מאָל אין איר פּראַקטיק טרעפט זיך אַזאַ זאַך, אַז אַ קינד פון קעלער, דער געלער זאַטקעס אַ קינד, זאָל ניט וועלן נעמען דאָס פּלעשעלע. זי האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. דאָס קינד האָט געהאַלטן אין איין שרייען. זי האָט עס גענומען אויף די הענט, זי האָט עס געוויגט, זי האָט געזונגען וויג-לידלעך, — דאָס קינד האָלט אין איין שרייען. האָט זי אויך אַב- געהויבן שרייען און וויינען אינאיינעם מיטן קינד. עס זעט אויס, אַז זי האָט זיך אויף אַ מינוט פאַרגעסן און געמיינט, אַז זי איז נאָך אויך אַ קינד און האָט אויך דאָס רעכט צו וויינען, אָבער דער אַלטער ר' מאיר האָט זי באַלד אַרויס- גענומען פון אירע קינדערשע חלומות. ער האָט איר דערמאַנט, ווער זי איז אַזעלכע:

— וואָס שטייסטו ווי אַ גולם און שרייסט? הינדעלע, וואָס טוט זיך מיט דיר? ביסט דאָך עפעס אַ דערוואַקסן מיידל. די מאַמע וועט דאָך דיך הרגענען... וואָס האָסטו דיך גאַר אַוועקגעשטעלט שרייען?
— איך ווייס ניט, וואָס איך זאָל טאָן. דאָס קינד וויל ניט דאָס פּלעשל, — האָט הינדעלע געהאַלטן אין איין כליפען.
— גיי נאָך דער מאַמען, דאָס קינד איז קראַנק, — זאָגט דער אַלטער ר' מאיר.

הינדעלע האָט זיך געוואונדערט, פאַר וואָס עס איז איר ניט באַלד איינ- געפאַלן צו גיין נאָך דער מאַמען. אָבער אין האַרצן האָט זי עפעס מורא גע- האָט צו רופן די מאַמע צום קינד: זי האָט שוין געוואוסט, אַז די מאַמע איז פאַרקויפט פאַר אַ צווייט קינד. דאָך האָט זי געפאַלגט דעם אַלטן ר' מאיר, געכאַפט אַ טיכל און געלאָפן צו דער זשאַכלינערין נאָך דער מאַמען. אַזוי גיך האָט מען זי צו דער מאַמען ניט צוגעלאָזט. אַז זאַטקע איז

אין א רייך הויז אן אַם, באַהאַנדלט מען זי גוט, און ביי די זשאַכלינערס האָט מען זי פשוט געהאַלטן ווי אַ קיניגין. געשלאָפן איז זי מיט דעם קינד אין דעם גרעסטן חדר פון הויז, מען האָט געזען, אַז זי זאָל שטענדיק גיין ריין אַנגעטאָן, אין אַ ווייסן קאַפּטנדל און אַ געוואַשענער שערץ. און די אַלטע זשאַכ-לינערין האָט איר צוגעטראָגן אַיטלעכע מינוט עפעס אַנדערש. האָט מען גע-קאָכט אין שטוב אַ יאָיכל, האָט מען ניט פאַרגעסן אַן דער אָם: „זי זייגט דאָס קינד“. און אייגנטלעך וואָלט זלאַטקען גאַנץ גוט געווען צו זיין אַן אָם: דורך דער צייט וואָס זי האָט געזויגן דאָס פּרעמדע קינד, האָט זי זיך אַביסל אַפּגערוט פון טראָגן, פון לויפן איבער די מערק מיט די קוישן, פון כאַפן פון די פּויערשע וואָגנס. און געגעסן האָט זי גוט, און געשלאָפן איז זי וויפּל זי האָט געוואָלט. נאָר עס האָט איר געווייטיקט פאַר איר קינד, וואָס זי האָט איבערגעלאָזט אין דער היים. און אַיטלעכס מאַל, ווען זי האָט גענומען דאָס פּרעמדע קינד צו זייגן, האָט זי געקרעכצט... און ניט איין מאַל האָט זי געקלערט מיט איר פּראַסטן שכל, אַז עס וואָלט טאַקע געווען אַ גוטע זאַך, ווען מען באַהאַנדלט זי אַזוי פּיין און מען לאָזט איר דערביי איר אייגן קינד זייגן... טייַדמאַל, ווען די מילך האָט איר געשטאַכן אין די בריסט (דאָס פּרעמדע קינד האָט ניט געקאַנט אַלץ אויסזייגן, וואָס זלאַטקעס קוואַלן האָבן געפּלאָצט), און זי האָט געמוזט מיט דער האַנט אַליין זיך אַפּזייגן און די מילך אויסגיטן, — האָט זי דענסמאַל געקלערט וועגן איר מאַטקען אין דער היים און פּיינט געהאַט דאָס פּרעמדע קינד, און געוואָלט אים שלעכטס טאָן...

לאַנג איז הינדעלע געשטאַנען אין קיך און האָט געוואַרט אויף דער מאַמען. מען האָט זי ניט צוגעלאָזט, — די מאַמע האָט פּונקט געזויגן דאָס קינד, דער זשאַכלינעריןס אייניקל, אַ מיידעלע אין מאַטקעס עלטער. אַז די מאַמע איז פון וואַרעמען שלאַפּצימער אַרויסגעקומען, האָבן די פּולע בריסט אירע פון אַפּענעם קאַפּטנדל אַרויסגעהאַנגען און די מילך האָט נאָך געטריפּט פון די פעטע וואַרצעלעך. אַ מינוט האָט הינדעלע די מאַמע ניט דערקענט, קיין מאַל האָט זי נאָך ניט געזען זי אַזאַ אויסגעשלאַפּענע און אויסגערוטע. די באַקן זיינען איר רויט געווען און פּול, אויפן קאַפּ האָט זי געטראָגן אַ ווייסע הויב, אַנ-געטאָן איז זי געווען אין אַ ריין ווייס קאַפּטנדל מיט אַ ריינער ווייסער שערץ. הינדעלע האָט פאַר דער מאַמען מורא געקראָגן און דרך-אָרץ געהאַט, און געשעמט זיך צו זאָגן נאָך וואָס זי איז געקומען.

— וואָס איז געשען? — פּרעגט זלאַטקע, אַ דערשראַקענע.

אַ מינוט האָט הינדעלע געשוויגן, באַלד איז זי אַרויס מיט אַ געוויין, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט פאַרענטפּערן מיטן געוויין, אַז זי איז ניט שולדיק: — דאָס קינד וויינט, עס וויל ניט נעמען דאָס פּלעשעלע, עס איז קראַנק, מאַמע.

ווען זלאַטקע האָט דערהערט, אַז איר קינד איז קראַנק, האָט זי פאַר-

געסן, אז זי איז אַ פאַרקויפטע, האָט געכאַפט דאָס טוך איבערן קאַפּ און איז מיט די אָפּענע אַרויסהענגענדיקע בריסט איבער דעם מאַרק געלאָפּן. אין אַ פּאַר מינוט אַרום האָט שוין מאַטקע זיין צעהיצט מיד פּנימל צווישן דער מאַמעס וואַרעמע בריסט איינגעגראָבן, און מיט זיין ענערגיש מייכל האָט ער געצויגן פון זיי, ניט אַפּצוכאַפּן דעם אַטעם, ווי ער וואָרט געוואָרט אין זיך אַריינצויגן די קוואַלן פון לעבן. איבער דעם קערפּערל איז אים געקומען יענע וואַרעמקייט, וואָס ער האָט געפילט אין די ערשטע טעג פון זיין קומען אויף דער וועלט...

אַבער לאַנג איז מאַטקען דאָס גליק ניט באַשערט געווען. אין קעלער האָט זיך באַלד געוויזן די אַלטע זשאַכלינעריין, אין איר רייך-באַפּוצטער הויב מיט בענדער, מיט דער גאַלדענער קייט אויפן פעטן האַלדז, וועלכע האָט זיך אַראַפּגעלאָזט און פאַרדעקט אַ האַלבע ברוסט, און געזאָגט מיט אַ פרום מינעלע, פאַרגלאַצנדיק די קליינע, קורצזיכטיקע אויגן, מיט אַ פעטן שמייכלעלע אויף די שמאַלציקע ליפּן:

— וואָס איז דעם קינד? ער איז ניט געזונט?

און זי איז געענטער צוגעגאַנגען און האָט געטאַפט מאַטקעס בייכעלע מיט אירע פעטע און קורצע פינגער:

— וואָס איז אים? ער איז קראַנק? — האָט זי איבערגעזערט מיט איר פעטן געלעכטערל.

זלאַטקע איז פאַרשעמט געוואָרן פאַר דער אַלטער נגידתטע. זי האָט מיט געוואָלד אַרויסגענומען איר ברוסט פון מאַטקעס נאַגנדיקן מיל און גע-ענטפּערט מיט אַ פאַרשעמטער מינע, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט פאַרענטפּערן: — עס איז אַ קינד, עס קען זיך נישט צוגעוואוינען צום פלעשל.

זי האָט אויסגעגאַסן איר ביטער האַרץ אויף הינדעלען, האָט אַנגעהויבן שרייען אויף איר:

— וואָס ביסטו געלאָפּן נאָך מיר? פאַרוואָס שטילסטו ניט איין דאָס קינד? וואו ליפסטו אַרום? — און האָט גענומען הינדעלען שלאָגן.

די אַלטע זשאַכלינעריין האָט זי אַפּגעהאַלטן. זי האָט אַרויסגענומען קייניג-געזט און צעטיילט צווישן זלאַטקעס קינדערלעך, וואָס זיינען זיך צוזאַמענגע-לאָפּן פון אַלע עקן גאַס, ווען זיי האָבן דערהערט, אז די מאַמע איז געקומען. הינדעלען האָט זי מער געגעבן פון אַלע קינדער, גאַנצע פינף קאַפּיקעס, און געזאָגט:

— קום אַמאַל מיטן קינד אַהין צו דער מאַמען, ס'שאַט ניט, קום אין קיך אַריין. די דינסט וועט דיר עפעס געבן, פאַרוואָס קומסטו ניט?

דערנאָך האָט זי געשמייכלט מאַטקען אין פּנימל אַריין, געקיצלט אים מיט די פעטע פינגער אויפן בייכל:

— דו שרייער, דו... דו... אויסגעוואַקסן, אַן עין-הרע, אַ יונג. צוויי מאַל אַזוי גרויס ווי אונדזערע — האָט זי געזאָגט און געפאַסטט אים אין גע-

זעסל אריין — קיין עיני-הרע זאל אים ניט שאטן, — האט זי געזאגט זלאטקען מיט א שמייכעלע און האט זי מיטגענומען מיט זיך. הינדעלע איז איבערגעבליבן אליין מיט מאטקען. דאס קינד האט ווידער אנגעהויבן שרייען. זי האט ווידער ניט געוואוסט וואס צו טאן: ער האט ניט געוואלט נעמען, ניט דאס פלעשל, ניט די שמאטקע, ניט דאס הענטל. אזוי האט ער אפגעשריגן ביז דער טאטע זיינער, דער בלינדער לייב, איז געקומען. דער בלינדער לייב האט ניט געמאכט מיט אים קיין לאנגע שהיות. ער האט זיך גאנץ גוט אנגעשריגן אויף אים, און אז מאטקע האט זיך ניט געוואלט איינ-שטילן, האט ער אים פארדרייט אויף דער צווייטער זייט און מיט דער האנט אים אנגעפאטשט אויפן געזעסל. א לאנגע וויילע האט מאטקע נאך געוויינט, ביז זיינע טרערן און געשרייען זיינען פארשטילט געווארן אין שלאף. ווען ער איז איינגעשלאפן, האט אים הינדעלע אריינגערוקט אין מויל אריין די שמאטקע מיטן שטיקל צוקער, און פון דענסמאל אן האט זיך מאטקע אויסגעדרענט א שמאטקע צו זייגן.

טייל מאל האט אים הינדעלע געבראכט צו דער מאמען. די מאמע האט זיך מיט אים געפרייט, און אז קיינער איז אין שטוב ניט געווען, האט זי ארויס-געגנבעט איר ברוסט פון פרעמדן קינדס מויל און מאטקען געגעבן. ער האט שוין דער מאמעס ברוסט זייגן ניט געוואלט: ער איז געווען צוגעוואוינט צו דער שמאטקע.

און אז זלאטקע האט צום ערשטן מאל דערזען, אז איר קינד וויל ניט זייגן פון אירע בריסט, האבן זיך איר טרערן אין די אויגן געשטעלט. און איין מאל, עס איז שוין געווען אין א צייט ארום, מאטקע איז שוין דענסמאל אלט געווען אן אכט-ניין חדשים, האט אים הינדעלע צו דער מאמען געבראכט. די מאמע האט אים געהאלטן אויף איין האנט און אויף דער צוויי-טער האט זי געהאלטן דאס פרעמדע קינד, וואס האט געהאלטן אין זייגן. מען ווייסט ניט ווי אזוי עס איז געווען, נאר מאטקע האט זיך גענומען שלאגן און יענעם קינד דאס פנימל צעדראפעט. דאס קינד האט געמאכט א געוואלד. די זשאכליבערין מיט דעם גאנצן הויזגעזינט זיינען געקומען צו לויפן. ווען די יונגע מאמע האט דערזען דעם רויטן קראץ, וואס מאטקע האט געמאכט איר מיידעלע אויפן פנים, איז זי אין חלשות אוועקגעפאלן. מען האט מאטקען פון דענסמאל אן מער צו דער מאמען ניט צוגעלאזט, ניט צוגעלאזט די גאנצע צייט, וואס זי האט געזויגן דער זשאכליבערינס אייניקל. און געזויגן האט זי דער זשאכליבערינס אייניקל גאנצע צוויי יאר. מאטקע איז דערווייל פון דעם אלטן אויבסט-קארב ארויסגעוואקסן. דורך דער צייט, וואס דאס פרעמדע קינד האט זיין מאמעס מילך געזויגן, האט ער זיין געקראגן און אנגעהויבן זיך אליין דערנערן.

4

שלעכט איז געווען מאַטקען, ווען ער איז געלעגן אין קויש און האָט געמוזט וואַרטן, ביז דאָס שוועסטערל אָדער דער אַלטער ר' מאיר וועלן זיך דערמאָנען און אים צוטראַגן דאָס פֿרעשעלע. ער האָט זיי געמוזט איטלעכס מאָל דערמאָנען מיט זיין שרייען, אַז ער לעבט און באַדאַרף זיין חיונה. דער קעלער איז שוין אָבער אַזוי געוואוינט געווען צו זיינע געוואָלדן, אַז מען האָט אים שוין ניט געהערט. קוים אָבער האָט זיך מאַטקע אַרויסגעקריגן פון קויש און געקענט אַליין קריכן אויף אַלע פיר, האָט ער זיך שוין באַזאָרגט אַליין זיין חיונה. ער האָט אָנגעהויבן עסן אַלץ, וואָס ער האָט געפונען אונטער דער האַנט: פון שטיקלעך איבערגעבליבענעם ברויט ביז אַן אַלטן קאַמאַש, אַ קויש, אַ זאַק, אַלץ האָט ער געגעסן, וואָס האָט זיך נאָר געפונען אין קעלער. אָבער זיין ריכטיקע שפייז־קאַמער זיינען געווען פייגעלעס קוישן מיט די פאַרפּוילטע ווינטער־עפּעלעך.

אין אַ ווינקל אין קעלער זיינען זיי געשטאַנען יאָר־איין, יאָר־אויס, פיי־געלעס קוישן מיט פאַראַיאַריקע עפּל, לעזעלקעס, פאַרפּוילטע באַרעלעך, פאַר־גליווערטע פּלוימען. די קוישן האָבן זיך צוגעוואַקסן איינס צום צווייטן דורך די לאַנגע ווינטער־נעכט, און די אויבסטן, וואָס האָבן געפּוילט אין זיי, האָבן אַריבערגעצויירט פון איין קאַרב אין צווייטן אַריין. מען האָט ניט געקאַנט מער וויסן, וואָס פאַראַ פירות דאָס זיינען געווען: אַלע פאַרדעקט מיט איין שימל, און דאָס האָט געגעבן פון זיך אַ געשמאַקן ריח, וואָס האָט זיך פאַרשפּרייט איבער דעם קעלער. און געוואַרעמט אין ווינטער... אַט דאָס ווינקל פייגעלעס איז געווען מאַטקעס חיונה־געבער. עס האָט זיך געדאַכט, אַז פייגעלע האָט געזאַמלט די טונען מיט די פאַרפּוילטע לעזעלקעס, ווינטער־עפּעלעך און פאַר־פּוילטע באַרעלעך, כדי מאַטקע זאָל פון זיי חיונה קענען ציען. ער האָט זיך פון די פירות גענערט אין די לאַנגע ווינטער־נעכט, ווען דער ווינט האָט גע־קלאַפט אויף די פאַרפּוירענע פענצטערלעך.

דאָס ערשטע מאָל, ווען מאַטקע האָט אויסגעפונען דעם קוואַל פון זיין חיונה און האָט זיך גוט אָנגעגעסן, איז ער אַזוי קראַנק געוואָרן, אַז אַלע האָבן געמיינט, אַז ער וועט שטאַרבן. מען האָט געבראַכט צו אים די מאַמע. זלאַטקע האָט אים די ברוסט אין מויל געשטעקט, מאַטקע האָט ניט געוואָלט זייגן. ער האָט אויך ניט געוואָלט דאָס פֿרעשל נעמען אין מויל אַריין. עס איז געווען נאַכט, אַלע אין קעלער זיינען געשלאָפן. דעם בלינדן לייבס שנאַרכן האָט גע־פּייפט פון ווינקל אַרויס. איז זלאַטקע אַליין געזעסן ביי איר קינד און האָט געוויינט. מאַטקע איז געלעגן אַ צעהיצטער אין זיין קויש, מיט פאַרמאַכטע אויגן, און האָט שווער געאַטעמט. איין מאָל, הערנדיק ווי די מאַמע וויינט, האָט ער די פאַרגלייזטע הייטלעך אויפגעעפנט און אָנגעקוקט די מאַמע מיט

זיינע שוואַרצע אויגן. עס האָט זיך געדאַכט, אַז מאַטקע פאַרשטייט די מאַמע און ער קוקט זיך אין איר גוט איין, ער וויל זי דערקענען און געדענקען שפעטער, ווען ער וועט גרויס ווערן, אַז זי האָט אַמאָל געווינט איבער אים... נאָר צומאַרגנס איז מאַטקען בעסער געוואָרן, און מאַטקע האָט ווידער אָנגעהויבן עסן פון פייגעלעס קוישן. נאָר שוין האָט עס אים מער ניט גע- שאָט. ער האָט שוין געקענט אַלץ אויפעסן, אַפילו דעם טאַטנס אַלטע שטייול, און עס וואָלט אים שוין מער ניט אָנגעגאַנגען. זיין מאַגן איז געוואָרן ווי פון אייזן און זיינע געדעריים ווי פון שטאַל.

דאָס איז אַלץ געווען, ווען דער ווינטער האָט געהערשט אין דרויסן, און מאַטקע איז געווען אָנגעוויזן אויפן בלויזן קעלער. אָבער באַלד איז פרי- לינג געוואָרן. די זון האָט אָנגעהויבן אַריינקומען אין קעלער אַריין, געשטעלט זיך אויף די טרעפּלעך און אַריינגעקוקט מיט איר שיינ אין שטיבל אַריין. אין קעלער האָט מען אָנגעהויבן זיך ריכטן אויף פּסח. זאַטקע, וועלכע האָט שוין דענסמאָל געטראָגן מיט אַ צווייט קינד, האָט אָנגעהויבן אַרויסשטעלן פון קעלער איר בעל-הבתישקייט אויפן גאַס אַרויס, שיערן און רייניקן אויף פּסח. צוזאַמען מיט די אַלטע שטוב-זאַכן פון קעלער האָט אויך מאַטקע זיך דערוועגט אויף אַלע פיר אַרויסריטשן זיך פון קעלער אַרויס. ער איז אויף די טרעפּלעך אַרויף און אַרויסגעקוקט אין גאַס אַרויס, און דערזען האָט ער, אַז די וועלט איז גרעסער פון קעלער.

אַ פאַר מינוט איז ער נאָך געשטאַנען אויף די טרעפּלעך. די זון האָט אים געוואַרעמט, און אים איז גוט געווען. ער האָט געקוקט מיט אומצוטרוי אין געסל אַריין און מורא געהאַט אַרויסצוקריכן. צווישן דעם קעלער און געסל איז געווען אַ ברייטער רינשטאַק, וואָס מען האָט אים געדאַרפט אַרי- בערשפּרינגען, איבערגייצענדיק אויפן ברוק פון געסל. מאַטקע האָט עטלעכע מאָל געפרוואוּט אַריבערקריכן דעם רינשטאַק און האָט ניט געקענט. ער האָט געקוקט פאַר זיך מיט גרויסע אויגן און געוואַרט, אַז אימיצער זאָל קומען און העלפן אים אַריבערשפּרינגען די שוועל פון קעלער. און עס איז טאַקע געווען זיין שוועסטערל, זיין אויפציערין, הינדעלע, וועלכע האָט אים צום ערשטן מאָל געהאַלפן אַריבערגיין דעם רינשטאַק, וואָס ליגט פאַר דער שוועל פון זיין לעבן, זי האָט אים ביים הענטל אָנגענומען און געבראַכט אים אין געסל אַריין. אין געסל האָבן זיך געשפּילט קליינע קינדער. ווייבער האָבן געוואַשן, גערייניקט די טונען מיט די בענק און דאָס ווייסע געהילץ אויף פּסח. אין פיל שטובן האָט מען געוויסט אויף יום-טובֿ און דאָס בעל-הבתישקייט מיט די קינדערלעך זיינען געווען אויף דער גאַס. ער איז געקראַכן צווישן די אַנ- געשטעטע זאַכן, צווישן די קינדער, אַפטמאָל האָט מען אים אָנגעטראָטן, אַ שראַנק איז שיר-ניט אַרויפגעפאַלן אויף אים. ער איז אומעטום געווען, ער האָט זיך געפלאַנטערט צווישן די פיס און אומעטום דאָס נעזל אַריינגעשטעקט. באַלד דערזעט ער, אויף אַ שוועל פאַר אַ הויז זיצט אַ קליין מיידעלע

און האלט אַ טעלערל אין האַנט און עסט געשמאַק די קליסקעלעך מיט מיִדך פון טעלערל אַרויס. מאַטקען האָט עס אַנגעשמעקט, ער האָט זיך אויף אַלע פיר צוגערוקט צו דער שוועל, אויף וועלכער דאָס מיידעלע איז געזעסן. אַ מינוט האָט ער נאָך נאָכגעקלערט און געקוקט מיט קנאה אויף דעם מיידעלע, וואָס עסט די קדיסקעלעך. באַלד אַבער רוקט ער זיך אַליין צו צום טעלערל און שטעקט אַריין דאָס נעזל און הייבט אָן לעקן, ווי אַ הינטל, פון דעם טעלערל. דאָס מיידעלע קוקט אים צו ערשט אָן פאַרוואונדערט, פאַרשטייט ניט, וואָס ער טוט. באַלד פלאַצט זי אויס אין אַ גרויס געוויין. די מוטער קומט אַרויס פון שטיבל און דערזעט, ווי מאַטקע לעקט זיך רואיק פון איר קינדס טעלערל אַרויס, און איר קינד זיצט מיטן לעפל אין האַנט און וויינט. ברעכט זי אויס מיט אַ געשריי:

— ווער איז דאָס? וועמענס איז דאָס? אַוועק פון דאַנען!

מאַטקע לאָזט זיך נישט אַפשרעקן פון געשרייען און לאָזט נישט פריער אַפּ דאָס טעלערל, ביז די יידענע רייסט עס נישט אַרויס מיט געוואַלד.

— אַ בייזע נאַכט אויף מיינע שונאים קעפּ. וועמענס איז דאָס?

— עס איז דאָך זלאַטקעס, דער יינגסטער, — זאָגט אָן אַנדער יידענע, וועלכע איז אויף די געוואַלדן פון שטיבל אַרויסגעקומען.

— יאָ, זעט, דער בלינדער לייב האָט שוין ווידער אַ נייעם ממזר אויף דער גאַס אַרויסגעשיקט. מען וועט שוין ניט קענען קיין קינד אויף דער שוועל אַרויסלאָזן.

— אַוועק פון דאַנען. — שאַרט אים די יידענע אַפּ.

מאַטקע האָט זיך אַוועקגערוקט פון שוועל. די זון האָט געשיינט אין געסל, עס איז וואַרעם געווען און גוט געווען, האָט ער געפרואווט ווייטער זיך ריטשן אויף אַלע פיר.

אויף אַ צווייטער שוועל האָט ער אַנגעטראָפּן קליינע קינדער פון זיין גרייס זיצן צווישן אַרויסגעשטעלטע זאַכן, בעטגעוואַנט, און האַלטן בייגל מיט פוטער אין דער האַנט. איינס פון זיי, גאַר אַ יונגס, לאָזט דעם בייגל פון דער האַנט און וויינט. קיינער פאַרנעמט ניט דעם קינדס וויינען. אַ מינוט איז מאַטקע ווידער געשטאַנען און האָט אַנגעקוקט מיט פאַרוואונדערונג די קינדער, דערנאָך האָט ער גאַנץ רואיק דעם בייגל אויפגעהויבן פון דער ערד און האָט אַנגעהויבן עסן.

ווען דאָס וויינענדיקע קינד האָט דערזען, אַז מאַטקע עסט זיין בייגל, איז עס אַרויס מיט אַזאַ ליאַרעם, מיט אַזאַ געשריי, אַז מען האָט געמיינט, עס ברענט.

אויף דער שוועל האָט זיך באַלד געוויזן דעם קינדס מאַמע. מאַטקע האָט אַבער דאָס מאַאָ אַנגעטראָפּן אויף שפּרינצעלע דער נייטערקע. דאָס איז אַ יידענע מיט אַ געשליפּן מילכל, און אַז איר געשעט אָן עוולה, דערהערט מען עס שוין אין געסל. מען היט זיך פאַר איר, ווי פאַר פּיער. וואַרים עס איז גענוג,

אז מען זאל איר נאָר געבן די מעגלעכקייט אויסצורייזן אַ וואָרט, איז עס ווי אַ פּלאַם פייער, וואָס כאַפּט זיך אָן און ברענט אַלץ אונטער. אַ יידענע ווי שפּרינצעלע, אַז זי האָט דערזען זלאַטקעס נייעם ממזר, האָט זי געמאַכט אַזאַ גערודער אין געסל, אַז מען איז זיך צוזאַמענגעלאָפּן.

— זעט, זעט, געוואָלד, דער יונג עסט מיך אויף! זלאַטקע האָט אַרויס-געשיקט ממזרים אין גאַס אַריין, קינדער צו באַפּאַלן אין מיטן העלן טאַג. און זי האָט אָנגענומען מאַטקען ביים הענטל און אים צוריקגעבראַכט צום קעלער, און אָנגעהויבן שרייען, וואָרפּנדיק מאַטקען אין קעלער אַריין:

— האַרט אייך אים דאַרט! אַרויסגעשיקט אַ ממזר אין גאַס אַריין, קינדער צו באַפּאַלן אין מיטן העלן טאַג.

זלאַטקע האָט פּונקט געהאַלטן אין וואַשן אַ העמד פאַר דעם בלינדן לייב אויף פּסח. דעהערט אַז מען שרייט אין קעלער אַריין, איז זי אַרויסגעקומען מיט די אַרויפגעשאַרטע אַרבּל און מיט דעם הייבל אויפן קאַפּ. דערזען מאַט-קען אין שפּרינצעלעס הענטל און דעהערט ווי פּון שפּרינצעס שפיציקע אייגע-לעך און בלאַען מיילכל שיט זיך פּעך און שוועבל, האָט זי קודם-כל געוואָלט אַרויסנעמען מאַטקען פּון אירע הענט. מאַטקע האָט אויסגעזען אין שפּרינצע-לעס הענט ווי אַ גוזל, ער האָט געציטערט פאַר שרעק און ניט פאַרשטאַנען, פאַר וואָס מען שרייט דאָס אויף אים, און דערזען די מאַמע, האָט ער זיך צעוויינט. זלאַטקען האָט עס געגעבן אַזאַ שטאַך אין האַרצן, אַ רחמנות-געפיל האָט זי מיט אַמאַל געגעבן אַ נעם אַרום צו איר קינד, און דאָס האַרץ איז איר צעשניטן געוואָרן. איז זי צו, האָט אַרויסגענומען מאַטקען פּון שפּרינצע-לעס הענט אין האָט אַזוי געזאַגט:

— וואָס צעשרייט זי זיך אַזוי אויפן קינד? נאַ, זע, דאָס קינד ציטערט דאָך אין גאַנצן, וואָס האָט ער געטאָן אַזעלכעס? מיין קינד, מיין קרוין, — האָט זי מיטאַמאַל אַרומגענומען מאַטקען און צום ערשטן מאַל אין לעבן אפשר אים האַרציק געקושט.

— נאַ, זעט, ווי זי קושט אים נאָך פאַר דער חכמה, וואָס ער האָט גע-טאָן. אַוודאי, די מאַמע לערנט אים אַליין, אַ שיינער גנב וועט דאָס אַרויס-וואַקסן, — האָט שפּרינצעלע נביאות געזאַגט אויף אים.

— אַז די צונג זאל איר ווערן אָפּגעביסן, אַז ניט דערלעבן זאל זי דאָס. — האָט זלאַטקע זיך אָנגענומען פאַר איר קינד, — אַ רב וועט דאָס זיין, — האָט זי געקושט מאַטקען אויפן קעפל.

מאַטקע האָט איינגעקאַרטשעט זיין קעפעלע אין דער מאַמעס אַרעמס און פּון דאַרט אַרויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שוואַרצע פינקלדיקע אייגעלעך. ער האָט זיך צוגעהערט צום שמועס, וואָס מען פירט איבער אים, און עס איז אים גאָר ניט אָנגעגאַנגען. ס'איז אים גוט געווען אין דער מאַמעס אַרעמס, און ער האָט מיט צופּרידנקייט אַ נאָס געטאָן.

— אַז דו זאָלסט מיר וואַקסן געזונטערהייט, — האָט אים זלאַטקע גע-

קושט אין קעפל און אים אוועקגעזעצט אין אַ ווינקל לעבן זיך. — נאָ, זיך ביי דער מאַמען. ווי זי האָט דאָס נביאות געזאָגט אויף אים, אַז ניט דער לעבן זאָל זי דאָס!

נאָר קוים זיינען דורכגעגאַנגען אַ פּאָר מינוט און די מאַמע איז געווען פאַרנומען איז שוין מאַטקע ווידער געווען אויף אַלע פיר אין געסל. ער האָט דערשמעקט וואו זיין חיונה איז. פון דענסמאַל אָן זוכט מאַטקע זיין פרנסה אין געסל. אַלץ איז אָפּן געשטאַנען פאַר אים, און וואָס ער האָט געפונען, דאָס האָט ער גענומען. זיך אַריינגעגליטשט אין אָפענע טירן, געפונען עסן אויפן טיש, — אויפגעגעסן. דערזען אַ קינד אין געסל מיט אַ בייגל, — אוועקגעכאַפט און אויפגעגעסן. איז געשטאַנען אַ יידענע מיט אַ קויש עפל אין גאַס, — צוגערוקט זיך צום קויש און אַרויסגעגעסן. ניט איין חרפה איז זלאַטקע אויסגעשטאַנען צוליב אים. ניט איין יידענע האָט אים געבראַכט צו ריקצושלעפּן ביי די אויערן אין קעלער אַריין און נביאות געזאָגט אויף אים. אין געסל איז מאַטקע געוואָרן אַ שרעק, אַז מען האָט אים דערזען זיך אַרויס לאָזן אויף אַדע פיר פון קעלער, האָבן די מאַמעס די קינדער באַהאַלטן אין שטוב, טיר און טויער האָט מען פאַרשלאָסן פאַר אים, — און אַז מען האָט אים דערזען פון דערווייטנס, האָט איין שכנטע דער צווייטער אָנגעזאָגט און צו וויסן געגעבן, ווי עס וואָלט אַ געוויטער אָנגעקומען: „מאַטקע גייט, מאַטקע גייט!“

5

עס איז געווען אַ קאַלטער גרויער ווינטער־פרימאַרגן אין קעלער. דער פּראָסט, וואָס האָט פאַרקאוועט די פענצטערלעך פון קעלער פאַר דעם גאַנצן ווינטער, האָט זיך אַריבערגעצויגן פון טיר און שוין אויף די ווענט אַרויף און אָנגעהויבן באַפּוצן די ווענט פון קעלער מיט זיינע קאַלטע שניי־בלומען. אַלץ אין קעלער האָט געפרוירן. די קערב מיט די אייבסטן זיינען צוזאַמגעגע־וואַקסן און געוואָרן איין שטיק אייז. אין אַ ווינקל־שטוב, ביי די פענצטער־לעך, האָט זיך דער אַלטער ר' מאיר איינגעקאַרטשעט און האָט פון דאָרט אַרויסגעמורמלט זיין תהלים. די אַלטע פייגעלע, באַהאַנגען מיט אירע פיל יאַקן און קאַפּטנס, איז געזעסן ווי אַ איינגעמויערטע צווישן די טונען אויבסט און האָט זיך רואיק געשיילט קאַרטאַפלעס פון דעם שוים אין טאַפּ אַריין. דער בלינדער לייב, ערשט אויפגעשטאַנען, מיט אַ צעשויערטן קאַפּ פול מיט פעדערן, האָט, אַ ניכטערער, געזוכט אין די ווינקלעך פון שטוב אַלטע טונען, רייפן, קערב, וואָס מען קען צעברעכן אויף איינצוהייצן אין אויוונדל.

ער האָט געשאַלטן, געשריגן, ווי תמיד, ווען ער הייבט זיך אויף און איז נאָך אויפן נייכטערן מאָגן. און זלאַטקע, אַ פאַרטונקענע צווישן די קינדערלעך, איז געלעגן אויפן געלעגער, אָנגעדעקט מיט שמאַטעס, פּלאַכטעס, אַלטע קאַ-פּאַטעס און טיכער, וואָס האָבן זיך נאָך געפונען אין קעלער. אין דעם איינעם ווינקל, ביי זלאַטקען אויפן געלעגער, איז וואָרעם געווען, זי האָט געהאַט זעבן זיך די קינדערלעך, און זיי האָבן זי געוואָרעמט מיט די יונגע לייבלעך, און זי האָט זיי אַרונטערגענומען אונטער זיך, ווי אַ הון נעמט אַרונטער די קליינע הינדערלעך. פון צווישן די קינדערלעך, דורך דער מאַמעס אַן אַרעם, האָט מאַטקע גנב אַרויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שוואַרצע אייגעלעך און מיטן אָפּגעברענגטן קיי-לעכדיקן פּנימל, וואָס איז באַשמוצט געווען פון די נעכטיקע קאַרטאָפּליעס, וואָס ער האָט געגעסן. עס איז אים גוט געווען און וואָרעם ביי דער מאַמען אין בעט.

אין דעם פּרימאַרגן איז באַשטימט געוואָרן זיין גורל. וואָרים באַלד האָט אים דער בלינדער לייב באַמערקט, אַרויסשיינענדיק פון אונטער דער מאַ-מעס אַרעםס, און דער בלינדער לייב האָט זיך דערמאַנט, אַז עס איז צייט צו זאָרגן וועגן אַ תּכלית פאַר דעם יונג. האָט ער זיך אַזוי אָנגערופן:

— גיב נאָך אַ קוק, דער ממזר לייגט דאָך אויך ביי דער מאַמען. אַרויס פון בעט, גיי ווך מיר האַלץ דעם אויוון איינצוהייצן.

דער קליינער מאַטקע האָט זיך איינגעקאַרטשעט אונטער דער מאַמען און געוואַלט זיך באַהאַלטן. די מוטער האָט אויף אים רחמנות געהאַט.

— וואָס ווילסטו פון אים, ער איז דאָך נאָך אַ קינד. עס איז קאַלט אין שטוב, לאַז אים נאָך לייגן.

— יא, קוק מיר אַן דאָס קינד! אַ יונג פון פינף יאָר. אַ טעלער קאַר-טאָפּליעס קען דאָס אַריינרייבן, ווי אַ סאַלדאַט, און אַז מען דאַרף אַ שטיקל האַלץ אין שטוב, איז קיינער ניטאָ. אַרויס, אַרויס פון בעט, איך נעם באַלד דעם פּאַסעק צו דיר.

— עס וואַלט שוין צייט געווען, דעם יונג פון שטוב אַרויסצופּטרן: מען קען דאָך גאַרניט לאַזן שטיין אין שטוב. נעכטן האָב איך מיר איבערגעלאָזט אויפן קיכל אַ טעפל באַרשטש און אַ האַלב ברייטל אויפן אָונט. איך קום אַהיים: וואו באַרשטש, וואו ברויט? מאַטקע־ע־ע האָט עס שוין דערשמעקט. מען קען דאָך קיין ביסן אין שטוב ניט איבער־לאַזן, — האָט זיך די אַלטע פייגעלע אָנגערופן פון איר ווינקל אַרויס, מאַכנדיק מיט אירע אייגענפּאַלענע יאַסלעס אַן צייץ, ווי עס מאַכט אַ פּויגל.

— ער קען מיר אויפּעסן מיט די קאַפּיטעס. אויף דעם וועל איך אויך נאָך אַרבעטן? אַזא ממזר האָט שוין אַליין פאַר זיך באַדאַרפט פאַרדינען. אַרויס, אַרויס פון בעט די מינוט.

— גיב נאָך אַ קוק ווי זיי האָבן זיך אַלע אויף אים אָנגעזעצט, ווי גרויס ער איז זיי אין די אויגן. דעם קינד איז קאַלט, אַ בייזער פּראַסט אין שטוב.

איך וועל אים ניט אַרויסלאָזן, ליג, מאַטקע, ליג ביי דער מאַמען, — האָט אים זלאַטקע געזענטער צוגערוקט צו זיך, און דער יונג האָט באַהאַלטן דאָס קעפל אונטער דער מאַמעס אַרעמס, אַז מען זאָל אים אין שטוב ניט אַנזען.

— מען וואָלט אים באַדאַרפט אין חדר שיקן, אין תלמוד-תורה פירן, אַז דאָס זאָר זיך אויסלערנען כאַטש מודה-אַני זאָגן, אַ ברכה מאַכן, עס וואַקסט דאָך אויף ווי אַ גוי, — האָט זיך דער אַלטער ר' מאיר פון זיין ווינקל אַנ-גערופן.

— אַז דו וואָלסט געווען אַ טאַטע, וואָלסטו דיך וועגן דעם געזאָרגט, — האָט זיך זלאַטקע פון בעט געווענדט צום בלינדן לייב.

— טו זאָל ער שוין פון בעט אַרויסקריכן, איך וועל אים אין תלמוד-תורה פירן.

— אַדרכה, לאַמיר זען, זיי אַ טאַטע צו מיינע אַרעמע קינדער, ס'איז שוין צייט, — האָט זלאַטקע געקרעכצט, — נו, גיי מאַטקעלע, נו, גיי פון בעט אַרויס, דער טאַטע וועט דיך אין חדר פירן, — האָט אים די מאַמע איבערן קעפל געגלעט.

אַזוי לייכט איז איר דאָס ניט אַנגעקומען, מאַטקע האָט זיך גאַר ניט וויסנדיק געמאַכט ניט פונם טאַטנס געוואָלדן און ניט פון דער מאַמעס גוטע רייד. ער איז ווייטער געלעגן איינגענורעט אין דער מאַמעס אַרעם און האָט זיך ניט געלאָזט איינריידן. ס'האָט גאַר ניט געהאַלפן, ביז די מאַמע איז אַריין ניט אַרויס פון בעט און דער טאַטע האָט אים פון געזעגער מיטן פאַסעק אַרויסגעשמיסן.

באַלד האָט די מאַמע אויסגעזוכט דעם בלינדן לייבס אַן אַלטע וועסט און האָט מאַטקען מיט דעם אויסגעצירט. זי האָט אים אַנגעטאַן אירע שבתדיקע קאַמאַשן, וואָס זי האָט זיך געהאַט געקויפט פאַר יום-טוב. זי האָט געוואָלט צוגעבן מאַטקען חשק אין חדר צו גיין. פייגעלע האָט אים געגעבן די שענסטע צוויי עפעלעך פון איר קאַרב אַרויס. הינדעלע איז געלאָפן אין געוועלבל אַריין און האָט געבראַכט פאַר מאַטקען צוויי גריסקעלעך מיט מאָן און קאַפער באַ-שאַטן. דער אַלטער ר' מאיר האָט אים דאָס נייע סדורל מיט די גרויסע אותיות געשענקט, וואָס ער האָט ערשט געקויפט מיט די מיידעלעך צו לערנען.

עס האָט גאַרניט געהאַלפן. מאַטקע האָט צוגענומען די צוויי עפעלעך, ער האָט צוגענומען דאָס סדורל און אין חדר אַריין גיין האָט ער ניט געוואָלט. פעסט האָט ער זיך אַנגעהאַלטן ביי דער מאַמעס שערץ. דער טאַטע האָט געשלאָגן מיטן פאַסעק, די טרערן זיי-נען מאַטקען פון די אייגלעך איבערן פנים גערונען, און די עפעלעך האָט ער געהאַלטן אין איין עסן, און ניט גערירט זיך פון אַרט.

גאַר דעם בלינדן לייבס געדולד האָט געפלאַצט. ער האָט אים געכאַפט אויף דער פלייצע און איז אַרויס מיט אים אין גאַס. מאַטקע האָט געמאַכט אַזעלכע געוואָלדן, אַז דאָס געסל איז זיך צוזאַמענגעלאָפן. ער האָט געקאַפּיעט

מיט ביידע פיס, דער מאַמעס קאַמאַשן פאַרלוירן פון די פיס אַראַפּ, דאָס היטל פאַרדוירן, די גריסקעלעך מיטן סדורל פאַרלוירן, די מאַמע האָט עס אויפֿ- געהויבן און נאַכגעטראָגן נאָך מאַטקען און געבעטן זיך ביי אים : — מאַטקע, זיי אַ גוט יינגל, גיי אין חדר אַריין, — און געווישט אים די טרערן פון בעקס מיט דער פאַטשיילע.

און מאַטקע האָט געהאַלטן אין איין שרייען, און אַ גליטש זיך פון טאַטנס אַרעמס, און ער ליגט שוין אויפֿן ברוק אין געסל און שרייט, און דער טאַטע האָלט דעם פאַסעק און שלאָגט איבערן קאַפּ : — אין חדר אַריין, גיי אין חדר אַריין.

און די מאַמע פאַרשטעלט אים מיט איר לייב, און נעמט אויף זיך די שלעק פון בלינדן לייבס פאַסעק און בעט זיך ביי מאַטקען : — מאַטקע זיי אַ גוט יינגל, גיי אין חדר אַריין, מאַטקע. און עס לויפֿן דורך יידן, פאַרהאַוועט אין מסחר, הערן אַ געוואַלד, שטעלן זיך אָפּ אויף אַ מינוט, פרעגן זיך נאָך, וואָס איז, און דערהערט אַזאַ מעשה, אַז אַ יינגל וויל ניט גיין אין חדר אַריין, בייערן זיי זיך אָן : — אין חדר אַריין גיי, דו יונגאַטש איינער, אין חדר אַריין. און לויפֿן ווייטער צו זייערע מסחרים.

נאָר געלויבט צו גאַט, קוים דערשלעפט מאַטקען אַ זעבעדיקן אין תלמוד- תורה אַריין. דער בלינדער לייב האָט זיך גוט דערוואַרעמט ביי אים. דער שווייס רינט אים פון פנים, און מאַטקע, אַ צעיושעטער, מיט די גריסקעלעך און עפל אין די הענט, שטייט און קוקט אָן דעם רבין, ווי ער האָלט אַ קאַנ- טשיק אין האַנט און דרייט זיך אַרויף און אַראַפּ איבער דער שטוב, וואו די קינדערלעך זיצן אויסגעזעצט אויף דער נידעריקער באַנק אַרום די ווענט.

— רבי לעבן, רבי קרוין, לערנט מיין יינגל אויס דאַווענען, — בעט זיך זלאַטקע ביים רבין. דער רבי האָט אויסגעצויגן זיין לאַנגן האַלדז פון די קרומע פלייצעס ווי אַ שלאַנג, און אַ בויג אַריבער זיך געגעבן מיט דעם גאַנצן קערפער איבער מאַטקען און מיט די פינקלדיקע גרינע אויגן, וואָס זיינען געזעסן אין בלייכן בלוט-אַרעמען פנים, אַנגעקוקט מאַטקען : — איז אַט דאָס בחורל, וואָס וויל ניט אין חדר אַריין גיין? קום אַהער, דו יינגעלע, — נעמט ער אָן מיט די צוויי דאַרע פינגער מאַטקעלעס בע- קעלע און גיט אים אַ קניפל, אַז טרערן שטעלן זיך מאַטקעלען אין די אויגן, — דו ווייסט, וואָס מען טוט מיט אַ יינגעלע, וואָס וויל ניט גיין אין חדר אַריין? אַט אַזוי טוט מען מיט אַזאַ יינגעלע, — ווייזט ער מיטן קאַנטשיק אין דער האַנט.

מאַטקע האָט זיך די ערשטע ווייל דערשראַקן פאַרן רבין און שטיף געשוויגן.

— איך בין אַן אַרעמע יידענע, איך קען אייך ניט פיל צאַלן. צוויי גילדן אַ חודש, אַז גאַט וועט מיר העלפֿן. איך וועל אַפּשפּאַרן דעם ביסן פון מויל,

נאָר לערנט אים אויס דאווענען, ער זאָל קענען פון סדור לייענען. אָז גאָט זאָל מיר ביישטיין, איך האָב מורא, דאָס קינד זאָל מיר ניט אויסוואַקסן, איך וויל ניט אַרויסריידן די רייד, אַ שלעכט קינד: וויל נישט אין חדר גיין, — זאָגט די יידענע מיט טרערן.

— לאָזט אים נאָר איבער ביי מיר, לאָזט נאָר איבער, ביי מיר וועט ער שוין גיין, — זאָגט דער רבי און נעמט אָן מאַטקען און גיט אים אַ זעץ אַוועק אויפן בענקל לעבן זיך און אַ מיש-אויף אַ סדור, וואָס די אותיות דערייַ נען זיינען געווען פאַרפלעקט און אויסגעווייקט פון קינדערשע טרערן.
— נאָ, קוק אַריין, יינגעלע, וואָס איז דאָס? זאָג, יינגעלע: „אָן אַלף“, זאָג: „אָן אַלף“.

נאָר מאַטקע האָט ניט אַריינגעקוקט אין סידור, ער האָט געקוקט אויף דער מאַמען. דערזען, אָז די מאַמע גייט אַרויס פון טיר, איז ער שוין געווען מיט אַ פיסל אונטער דער באַנק.

— אַי, ביסט דאָך מיר גאָר אַ שייגעץ, יינגל, — זאָגט דער רבי, און גיט ווידער אַ נעם אָן מאַטקען ביים בעקל מיט די דינע ביינערדיקע צוויי פינגער, און דעם רבינס גרינע אויגן פון בלייכן אָן-בלוטיקן פנים גיבן אַ בליץ, ווי ביי אַ קאָץ, און איידער מאַטקע האָט נאָך צייט אַרומצוקוקן זיך, ליגט ער שוין איבערן בענקל מיטן הינטן אַרויף און די לאַקשן פון קאַנטשיק טאַנצן אַרום איבער מאַטקעס נאַקעטן געזעסל, ווי פייערדיקע צינגלעך איבער אַ ווייך, אויסגעקנעטן ברייטל. און דער רבי זינגט צו מיטן ניגון אין טאַקט:
— אַט אַווי, קינדערלעך, טוט מען צו אַ יינגל, וואָס וויל ניט גיין אין חדר אַריין.

די פינף-זעקס-יעריקע קינדערלעך זיינען געזעסן אויף די ברעטלעך אַרום די ווענט און דערשראַקענע, מיט אומרואיקע אייגעלעך, האָבן זיי זיך צוגע-קוקט צום רבינס מקיים-פסק זיין. טייל האָבן זיך געשראַקן און אַנגעהויבן וויינען, נאָר אויף די מערסטע פון זיי האָט דאָס שוין ניט געמאַכט קיין רושם: זיי זיינען געווען צוגעוואוינט דערצו, האָבן זיי זיך ווייטער רואיק געגעסן די בייגל מיט די גריסקעס, אָדער זיי האָבן זיך געשפילט מיט די מיידעלעך אין שטיינדעך, נאָכזאַגנדיק אויס געוואוינהייט דעם רבין פון סידור אַרויס: „אָן אַלף“, אַ בית“.

מאַטקע האָט דאָס מאָל ניט געוויינט. אַווי ווי דער רבי האָט אים אַפגע-לאָזט און אַוועקגעזעצט צווישן די קינדער, איז ער געבליבן זיצן שטיל און האָט געשוויגן, אַ קינד האָט געפרוואוט עפעס ריידן צו אים, האָט ער אים געגעבן אַ שטופ אָפ מיטן עלנבויגן און ווייטער געקוקט מיט זיינע גלאַנציקע צוויי אייגעלעך צו דער טיר. און אַווי ווי דער רבי האָט זיך נאָר אַוועקגע-זעצט צום טיש מיט אָן אַנדער קינד ביים סדור, איז שוין מאַטקע געווען ביי דער טיר, אַ פראַל אויף, און מיט אַראַפגעלאָזטע הייזלעך און אַ רויט-

פלאַמענדיקן אָפגעשמיסענעם געזעסל איז ער געלאָפן איבערן מאַרק פון חדר אַהיים.

אַז זלאַטקע האָט אים דערזען אין קעלער, ווי ער איז אַהיים געלאָפן פון חדר, האָט זי געמיינט, אַז די ערד עפנט זיך אויף אונטער אירע פיס. זי האָט געוואָלט צו צום יונג, אים ממיתן. נאָר אַז זי האָט דערזען זיינע צוויי אויגן, ווי ער קוקט תמעוואַטע, מיט אַ בקשה, איז איר האַרץ צעשניטן גע- וואָרן. האָט זי געשוויגן, נאָר די טרערן האָבן זי געשטיקט, האָט זי אים אַרומגענומען, געשלאָגן אים און געקושט אים, און געזאָגט מיט אַ שווער האַרץ:

— מיין קינד, מיין שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר ווערן? וואָס, טאַטע אין הימל?

און אין אַוונט, אַז דער בלינדער לייב האָט דעם פאַסעק פון די הויזן אַראָפגענומען דעם יונג צו שלאָגן, האָט זי אים פאַרשטעלט מיט איר לייב, פאַר אים צוגענומען די קדעפ און געבעטן זיך:

— לייב, ער איז דאָך נאָך אַ קינד, עס איז קאַלט אין דרויסן, לאָז אים נאָך ביז זומער אין שטוב.

6

ער איז אויסגעוואַקסן פאַר דעם יאָר און אַליין שוין זיין שטיקל ברויט זיך פאַרדינט. אַנגעהויבן האָט ער פון דעם, וואָס ער האָט געהאַלפן דער מאַמען דעם קאַרב אין די שטובן אַרומטראָגן. מיטגעגאַנגען מיט דער מאַ- מען אין מאַרק אַריין, געקראַכן אויף די פויערשע פורן, געהאַלפן דער מאַמען זיך דינגען מיט די פויערים. טייל מאָל האָט זיך געמאַכט, אַז די מאַמע האָט אַרויסגעצייילט אייער פון אַ פויערשן קויבער, האָט ער געהאַלפן מיטצייילן, איז אים געבליבן אַ פאַר אין טאַש, האָט ער דערנאָך זיי דער מאַמען געגעבן. האָט די מאַמע צוגענומען צופרידן און געשוויגן, איז מאַטקע ווייטער געגאַנגן גען: אַרויף אויף אַ פור און געזען קליינע הינדעלעך, האָט ער די מאַמע צו- גערופן. די גויע האָט געשריגן, ער זאָל די הינדעלעך ניט רירן, און מאַטקע לייגט שוין די הינדעלעך אין דער מאַמעס שויס אַריין, און די מאַמע שטעקט דער גויע געלט אין האַנט און דינגט זיך מיט איר.

אַמאָל איז ער מיט דער מאַמען אַריינגעקומען אין דער קיך צו דער זשאַכ- דינערין, זלאַטקע, זינט זי האָט די זשאַכליבערס אייניקל געזויגן, איז דאָרט אַ גאַנצע היימישע געוואָרן און פלעגט אין הויז אַריינטראָגן פוטער און אייער.

אין דער קינד ביי דער זשאכלינערין האט מען זי גאנץ גוט אויפגענומען, און די דינסטן האבן זיך זייער דערפרייט מיט מאַטקען.

— דאָס איז דער שרייער, — האָט די אַלטע זשאַכלינערין געזאָגט.

מאַטקע, אַ פאַרשעמטער, האָט זיך באַהאַלטן אונטער דער מאַמעס פאַרטוך.

— געלויבט צו גאָט, אויפגעצויגן זיך, — זאָגט זלאַטקע פאַרשעמט פאַר

איר בחור.

— אין חדר אַריין גייט ער? — פרעגט די זשאַכלינערין.

זלאַטקע פאַרשעמט זיך ווידער.

— ער איז נאָך אַ קינד, האַלט זיך נאָך ביי דער מאַמעס שערץ.

— אַי, ס'איז ניט גוט. אַ יינגל מוז גיין אין חדר אַריין, מוז תורה לער-

נען, — זאָגט די אַלטע זשאַכלינערין און שאַקלט מיטן קאָפּ אויף מאַטקען,

ווי ער וואַלט שוין געווען אַ פאַרפאַלענער.

באַלד קומט אַריינצולויפן אין קינד חנהלע, דאָס מיידעלע אין מאַטקעס יאָרן,

וואָס זלאַטקע האָט זי אויסגעזויגן, אַ פרישע, מיט רויטע רונדיקע בעקעלעך

ווי וואַרעמע זעמעלעך, מיט אַן אויסגעצוואַגן קעפעלע, אין אַ ריין קליידל און

פאַרטעכל.

זלאַטקע האָט געהאַט אַ מאַדנע געפיל צו די קינדער, וואָס זי האָט גע-

קאַרמעט. עפעס איז עס יאָ אירע און עפעס ניט אירע. זי האָט די קינדער,

וואָס זי האָט געקאַרמעט מיט איר מילך, ליב געהאַט און פיינט געהאַט. זי

האָט ניט געקאַנט זיין גלייכגילטיק צו זיי. זי האָט זיך האַרציק דערפרייט מיט

חנהלען, אַרויפגענומען דאָס קינד אויף די הענט און זי געקושט.

— מיין חנהלע, מיין קליין חנהלע, וואָס מאַכסטו? האָסט שוין פאַרגעסן

דיין אָם? איך האָב דאָך דיך געקאַרמעט, מיין חנהלע.

מאַטקע האָט געזען ווי די מאַמע טראָגט אויף די הענט דאָס פרעמדע

קינד, און עפעס אַ מאַדנע געפיל האָט אים אַרומגענומען. ער האָט פיינט

געהאַט דאָס פרעמדע מיידעלע, וואָס די מאַמע האַלדזט ווי אַן אייגענע, און

צוגלייך אויך ליב געהאַט. ער האָט זיך פאַרשעמט צו קוקן אויף איר. דער-

ווייל האָט אים די אַלטע זשאַכלינערין געגעבן אַ שטיק ברויט מיט שמאַלץ אין

דער האַנט אַריין. ער האָט אָנגעהויבן עסן פון דעם ברויט און פאַרגעסן דערפון.

אַבער באַלד האָט ער אויפגעהערט עסן און געקוקט אַמאָל אויף דער מאַמען,

אַמאָל אויף דעם מיידעלע.

די אַלטע זשאַכלינערין האָט אַרויסגענומען חנהלען פון זלאַטקעס הענט,

האָט אָפּגעווישט מיט דער שערץ זלאַטקעס קושן פון קינדס בעקל און מיט-

גענומען זלאַטקען מיטן קאַרב אייער און פוטער מיט זיך אין דער צווייטער

שטוב אַריין. אַ מינוט זיינען ביידע קינדער געשטאַנען און האָבן זיך אָנגע-

קוקט. מאַטקע איז געווען פאַרשעמט, האָט געהאַלטן דאָס ברויט אין האַנט

און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט דעם. דאָס מיידעלע איז געווען דרייסטער,

האָט אים געקוקט אין די אויגן אַריין און געוויזן דאָס נייע שערצל וואָס זי

טראָגט. דערנאָך האָט זי אים געוויזן די אוירינגלעך, וואָס מען האָט איר אויף די אויערן אָנגעטאָן. דערנאָך האָט זי אים געוויזן די קרעלן. מאַטקע האָט דאָס אַלץ אָנגעקוקט און געשוויגן. באַלד האָט אים דאָס מיידעלע ביי דער האַנט אָנגענומען און געפירט אים מיט זיך אין איר חדר אַריין. מאַטקע האָט זיך אַרומגעקוקט פאַרוואַנדערט. אַלץ איז אַזוי ווייס געווען און רייך, און אַזוי פיל קינדערשע זאַכן זיינען געווען אָנגעשטעלט. אַ גרויס פּערד איז גע- שטאַנען, און אַ ריכטיקער וואַגן, און צוויי פּייגל, און אַ צעבראַכענער זעלנער מיט אַ צימבל אין דער האַנט. דאָס מיידעלע האָט אים געוויזן דאָס שפּילצייג און געפּרעגט, אויב ער האָט אויך אַזעלכע זאַכן. מאַטקע האָט געשאַקלט מיטן קאַפּ אויף גיין. ער האָט ניט אַרויסגערעדט קיין איין וואָרט.

צוערשט האָט ער זיך פאַרשפּילט מיט די שפּיל־זאַכן, און האָט אָנגע- הויבן לאַכן. — געשטופּט דאָס פּערד ביים עק, אַז עס זאָל גיין ווי ער האָט געזען אויפן מאַרק ווי די פּויערים טוען מיט זייערע קעלבער, ווען יענע ווילן ניט גיין. דאָס מיידעלע האָט אויך געלאַכט.

— זעסט, אַזוי דרייט מען אַ פּערד ביים עק, אַז מען וויל עס זאָל גיין,

— האָט מאַטקע געוויזן דעם מיידעלע.

דאָס מיידעלע האָט הויך אויפגעלאַכט. זי האָט געוויזן די קאַץ, וואָס זי

האַט, און געפּרעגט :

— און אַ קאַץ דרייט מען אויך ביים עק, אַז מען וויל זי זאָל גיין ?

מאַטקע האָט איר געגעבן אַ קוק אָן פון אויבן אַראָפּ מיט אַ שפּאַטישן

בליק און געשאַקלט מיטן קאַפּ אויף גיין :

— מיט אַ קאַץ שפּילט מען זיך ניט. אַ קאַץ דרייט מען ניט ביים עק. —

האַט ער געזאָגט באַשטימט, אַז דאָס מיידעלע האָט זיך פאַרשעמט.

באַלד האָט ער איבערגעלאָזט דאָס שפּילצייג און געקוקט אויף דעם מיי-

דעלע, — אירע בעקעדעך זיינען רויט געווען און אויסגעקנאַטן פול ווי בול-

קעלעך. מאַטקע האָט אַדורכגעפירט זיין וואַרעם שמוציק הענטל איבער דעם

מיידלס בעקעדעך. דאָס מיידעלע איז געשטאַנען און האָט זיך געלאָזט. דער-

נאָך איז אים עפעס איינגעפאַרן. ער האָט צוגעלייגט זיין פּנימל און אָנגע-

הויבן מיט זיין פעט צינגל צו באַלעקן דעם מיידלס בעקעלעך, העלדזל, ווי

אַ הינטל.

דאָס מיידעלע האָט זיך געלאָזט און געלאַכט הויך :

— אוי, סאַראַ נאַר ער איז !

מיט קיין יינגלעך זיינס גלייכן האָט מאַטקע ניט געקאַנט זיך חברן. ווי

נאַר ער האָט זיך געטראָפּן מיט די יונגען, ביי דער ערשטער באַגעגעניש, האָט

ער זיך געשלאָגן מיט זיי. דער סוף איז געווען, אַז די יונגען פון דער גאַס

האַבן אים אויסגעמיטן און געלאָזט אַליין. נאַר פון דעם מאַרק, וואו ער איז

מיט דער מאַמען איבער די פויערשע וועגן געגאנגען, האָט ער אַן אַנדער
חבר געפונען. דאָס איז געווען דעם קאָטערינאַרוזשס הונט.

אויפן מאַרק האָט זיך אַרומגעדרייט אויף אַיטלעכן יאַריד נאָטע קאָטע־
רינאַרוזש מיט דער קאָטערינקע. אויפגעשטעלט די קאָטערינקע אין מיטן מאַרק,
האָט ער צוזאַמענגערופן מיטן שפּילן די פויערים, און דער בלויער פּויגל אין
שטייג האָט פאַר פינף קאָפּיקעס אַרויסגעצויגן מיטן פּיסק פון אַ שופּלאַד
אַ „לאָז“, וואָס עס איז דערויף געשטאַנען אויפגעשריבן אַלצדינג, וואָס עס
וועט מיט דעם מענטשן טרעפן אין זיין גאַנץ לעבן. טייל מאַר האָט נאָטע
מיטגעבראַכט מיט זיך דאָס מיידעלע, וואָס גייט אַנגעטאַן אין אַ פאַר קאַרטן־
הויזן און דרייט זיך אין אַ ראָד. מאַטקען זיינען די שטיק אַזוי געפּעלן, אַז
איטלעכס מאַל, ווען ער האָט דערזען נאָטעס קאָטערינקע מיט דעם בלויען
פּויגל און דעם מיידעלע מיט די רייפן, האָט ער איבערגעלאָזט די מאַמע מיט
די קוישן און איז נאָכגעלאָפן נאָך דער קאָטערינקע. נאָר דער עיקר האָט אים
פאַראַינטערעסירט דער הונט בורעק, וואָס נאָטע האָט נאָכגעפּירט נאָך דער קאָ־
טערינקע. דאָס איז געווען אַ ווייס־געשוירענער פּודל מיט געקרייזלטע האַר,
ווי ביי אַ שעפּס. נאָטע האָט אים אָפּגעשוירן ווי אַ לייב. אַ גאַלער הינטן, ביים
קנאָדער פון עק אַ טראַלד האַר. אויפן יאַריד איז דער הונט ניט געווען קיין
הונט, נאָר אַזאַ מין באַשעפּעניש אין אַ קליידל אַנגעטאַן, מיט אַ היטעלע
אויפן קאָפּ, און ער האָט נאָכן שפּילן אין דעם פּיסק דאָס טעצל אַרומגע־
טראָגן צו די אַרומשטייענדיקע פויערים און צוזאַמענגענומען קליינגעלט. ווען
דער הונט האָט געוויזן די שטיק, האָט אים מאַטקע ניט ליב געהאַט. ער האָט
אויף דעם הונט רחמנות געקראָגן, און פּיינט געהאַט נאָטע קאָטערינאַרוזש, וואָס
ער האָט דעם הונט געמאַכט פאַר אויס הונט.

ליב האָט מאַטקע דעם הונט געהאַט, ווען דער הונט איז אין דער היים,
אין הויף, אין זיין בודקע געלעגן, צוגעבונדן מיט אַ קייט ווי יעדער אַב־
דער הונט, געבילט אויף אַ דורכגייער, געריסן זיך פון קייט און געשריגן
אויף מענטשן.

ער האָט זיך באַקענט מיט דעם הונט טאַקע אויפן מאַרק, וואו ער איז
אַמאָל, אַן אויסגעדאַרטער, מיט אַ שמוציק קליידל און מיטן טעצל אין פּיסק
אַרומגעגאַנגען אויף די הינטערשטע פּיס און געשנאַרעט ביי די פויערים קלייב־
געלט. מאַטקע האָט אים דערזען אין אַזאַ ניט־הינטישער פּאַזע און האָט אויף
אים גרויס רחמנות געקראָגן. ער איז אים נאָכגעגאַנגען ביז ער איז אַהיים
געקומען און דערזען ווי נאָטע בינדט אים אַן ביי דער קייט אין דער בודקע.
ער האָט געוואָלט צוגיין צו אים, האָט דער הונט גענומען בילן אויף אים.
דאָס איז אים געפּעלן און ער האָט זיך אַנגעהויבן מיט אים חברן, גע־
בראַכט אים פון אַלצדינג, וואָס ער האָט אַליין געקראָגן: זעמל, ברויט. און
האָט ער אַמאָל אַ האַלב פּונט פּוטער אַראָפּגעגעבעט פון אַ פּאַכטערס אַ
קאַרב און האָט עס ניט דער מאַמען אָפּגעגעבן, האָט ער זיך אַן זיין הונט

דערמאנט און געבראכט עס זיין בורעקן. מיט דער צייט איז בורעק מיט אים גוט־פריינט געוואָרן, צוגעלאָזט אים צו זיך. מאַטקע פלעגט אים אָפט באַזוכן אין זיין בודקע, אַוועקזעצן זיך לעבן אים, נעמען אים אויף די הענט און ריידן מיט אים. דאָס איז געווען דאָס איינציקע דעבעדיקע נפש, מיט וועלכן מאַטקע האָט גערעדט אַלצדינג. פאַר דעם הונט האָט ער אויפגע־עפנט זיין יונג האַרץ און אַלץ פאַרטרויט. און איינמאַל, ווען דער טאַטע האָט די מאַמע געשלאָגן און מאַטקע האָט דאָס צוגעזען, און עס איז אים געוואָרן אַזוי, וואָס ער האָט אַליין ניט געוואוסט וואָס, איז ער געלאָפן צום הונט. אַריינגעקראַכן צו אים אין בודקע אַריין, אַוועקגעלייגט זיך לעבן אים, צוגע־טוליעט דעם הונטס וואַרעמען פּיסק צו זיינעם און אַריינגערעדט אים אין אויער אַריין:

— ווייסט, דער טאַטע מיינער האָט געשלאָגן די מאַמע. גוט געשלאָגן. זי האָט געוויינט. איך וועל גרויס ווערן, וועל איך אים צוריק שלאָגן, אַ בלוי אונטערגעשלאָגן אויג וועל איך אים מאַכן.

דער הונט האָט אויסגעהערט, פאַרטראַכט זיך, פאַרגלייזט די אויגן, ער־געץ וואו געקוקט, ערנסט געוואָרן און עפעס אין זיך אַריינגעמורמלט.

— און דיך האָבן זיי פאַר אַ מיידל געמאַכט, אַנגעטאַן דיר אַ קהידל מיט אַ קאַפעלוש אויפן קאַפּ. לאַז דיך ניט, — האָט אים מאַטקע אין אויער אַריינגעשריגן.

דער הונט האָט נאָך מער די אויגן פאַרגלייזט, געשנופּט מיט דער נאָז, ערנסט געוואָרן און פאַרטראַכט זיך.

— פאַר אַ מיידל האָבן זיי דיך געמאַכט, מיט אַ קאַפעלוש אויפן קאַפּ. און איך וועל ניט גיין אין חדר אַריין, איך וועל ניט גיין, זאָל ער מיך שלאָגן, — האָט מאַטקע נאָך שטאַרקער אַריינגעשריגן דעם הונט אין אויער אַריין.

דער הונט האָט די פאָדערשטע צוויי לאַפעס אויסגעצויגן, דעם פּיסק אויסגעשטרעקט, די אויגן אין גאַנצן צוגעמאַכט, הויך אויפגעשטעלט די אויערן און אַנגעהויבן ווי מיט אַ הייזעריק מענטשעדך קול צו בילן, אַזוי ווי ער וואַלט ווערטער געוואַלט ריידן.
מאַטקע האָט אים פאַרשטאַנען.

7

אין אַ צייט אַרום האָט דער בלינדער לייב זיך ווידער דערמאַנט אָן זיין זון, אַז מען דאַרף פון אים מאַכן אַ לייט. געשען איז עס ניט פון זיך, נאָר דערמאַנט האָט אים אָן זיין חוב פון אַ פאַטער דער עלטסטער מייסטער פון

דער חברה שוסטערס, בעריש כוואט, וואס אמאל האט נאך ביי אים דער בלינדער לייב אליין געלערנט זיין מלאכה, בעריש כוואט האט אנגעטראפן לייבן טאקע אין דער חברה שוסטערס, איינמאל, שבת-צו-נאכטס, צו מעריב. כאטש דער בלינדער לייב האט די מלאכה שוסטעריי אוועקגעווארפן, דאך אין חברה שוסטערס איז ער נאך געקומען דאווענען און גערעכנט זיך פאר א זייעריקן. האט אים דארטן דער אלטער מייסטער בעריש כוואט מוסר געזאגט אזוי:

— וואס וועט פון דיין יונג דער סוף זיין? דו לאזט אים ארומלויפן פוס-טעפאס, ער וועט דאך אויסוואקסן א גנב.

— וואס טוט מען מיט אים, ר' בעריש? אז דער יונג וויל ניט אין חדר גיין.

— גיב אים אפ צו א בעל-מלאכה, ווי דער טאטע דיינער האט דיך אפגע-געבן, איך געדענק, ווען דער טאטע דיינער, זעליג דער פורמאן, האט דיך געבראכט צו מיר א זונטיק אינדערפרי. אוי, ביסטו געווען א חברה-מאן, האסט ניט געוואלט די דראטווע דרייען.

— האט איר מיטן רימען ארונטערגעלאזט, אז איך האב נאך צו געדענקען ביזן היינטיקן טאג, — לאכט דער בלינדער לייב מיט דעם לעבעדיקן אויג און מיט דעם טויטן אויג.

— ברענג אים צו מיר, אזוי ווי איך האב פונם טאטן געמאכט א לייט, אזוי וועל איך פון דעם זון, מיט גאטס הילף, א לייט מאכן. — אויף ווי לאנג? — פרעגט לייב.

— אזוי לאנג ווי דו ביסט געווען, ווי אלט איז ער אצינד, דער יונג, זיבן יאר? ער וועט זיין ביי מיר ביז ער וועט אלט ווערן עפף, צוועלף יאר, ביז ער וועט זיך די מלאכה אויסלערנען. איך וועל אים געבן צו עסן, א נאכט-לעגער, א קאפאטע מאכן אויף יום-טוב. דערנאך אז ער וועט זיך אויסלערנען די מלאכה, וועל איך אים צאלן דאס ערשטע יאר פינף רובל, דערנאך וועט ער קריגן גאנצע צען, דו וויסט דאך, אז מיר האלטן א פרעמד קינד גוט, קענסט דאך מיין אלטע: אייגענע האט זי ניט, איז זי צו פרעמדע קינדער ווי א מוטער. — יא איך געדענק דאבטשע די מייסטעריין. איך געדענק איר קנייפן גוט. שטיקער פלייש האט זי פון די הענט ארויסגענומען, הינטער דער טיר ארויסגעשטעלט אין דער קעלט און וואסערדיקן בארשטש צו זופן געגעבן. איי, ר' בעריש, האט איר א יידענע.

— נו, גטן וועל איך מיך מיט איר נישט צוליב א לערן-יינגל, — האט דער אלטער ר' בעריש געזאכט. — געקניפט האט זי דיך, אמת, אבער קיין מענטש ביסטו נאך אלץ ניט געווארן. נו, קום צו שרה-חנהלען אין שענקל אריין, וועלן מיר דארט דאס איבעריקע אפריידן.

ביי שרה-חנהלען, וואו מען האט געקאנט קריגן א געהיים גלעזל בראנפן מיט הימישע קיכלעך און הערינג צו פארבייסן, האט דער בלינדער לייב פאר-קויפט זיין זון אויף גאנצע זעקס יאר צו דאבטשע דער מייסטעריין אין די הענט

אריין. ער האט גענומען א רובל האנט-געלט אויפן ערשטן זמן, ווען דער יונג וועט אין זעקס יאָר אַרום אָנהייבן געלט קריגן, ביים גלעזל האָט דער אַלטער בעריש געטענהט:

— נאָר ער זאָל מיר ניט אַנטלויפן און פאַלגן דעם מייסטער און די מייסטערין, אַ גאַנג גיין, וואו מען דאַרף. זאָג אים אָן, דו הערסט? — האָט ניט קיין מורא, ר' בעריש, ער וועט שוין ניט אַנטלויפן. איך וועל אים שוין ביי די אויערן צוריקברענגען.

צומאַרגנס אינדערפרי איז געווען אַ שיינער רייפער זומערטאָג, די טעג פאַר ראש-השנה, ווען די עפֿל און די באָרן זיינען רייף אויף די ביימער און בעטן זיך נאָר, מען זאָל זיי אָפּפליקן און אויפעסן. אין אַזאַ טאָג האָט לייב גענומען מאַטקען און געפירט אים ביי דער האַנט צו בעריש דעם שוסטער „אויף דער לער“. דער קליינער מאַרק איז פול געווען מיט צייטיקן אויבסט, וואָס די פויערים און די פרוכט-הענדלער האָבן געבראַכט אין שטעטל. די לופט איז פאַרכאַפט געווען פון עפֿל-ריח, גרינס און פרישע פיש. אין אַזאַ טאָג האָט לייב אַריינגעבראַכט מאַטקען אין דעם ענגען, פאַרוויכערטן שטיבל, וואו בעריש שוסטער האָט געוואוינט. די פענצטער זיינען געווען פאַרהאַקט, וואָרים דאַבטשע די מייסטערין האָט געליטן אויף אַן אויער: זי האָט מורא געהאַט פאַר אַ צוג-לופט און ניט געלאָזט עפענען אַ פענצטערל דעם גאַנצן זומער. אין שטוב האָט זיך שטאַרק געשפירט דער ריח פון פאַרפּוילטן לעדער, וואָס האָט ערגעץ וואו אין די ווינקעלעך פון שטיבל געשימלט זינט יאָרן, זינט בעריש איז אַ שוסטער. די מייסטערין איז ניט געווען. בעריש, אַרומגערינגלט מיט אַ דריי-פיר געזעלן און לערן-יינגלעך, איז געזעסן איינגעהויקערט אַרום דעם קליינעם טישל און געקלאַפט אַ זויל אויפן שטיין.

— דאָ איז ער, דער בחור מיינער, — זאָגט לייב.

דער אַלטער ר' בעריש האָט אויפגעהויבן זיינע געדיכטע הויכע ברעמען, אַרויפגערוקט די ברילן וואָס די גלעזלעך אין זיי זיינען געווען צעשפּאַלטן, האָט געוואָרפן אויפן יונג אַן אויג און גערופן אין אַ ווינקל אַריין:

— דאַבטשע, דאַבטשע, קום נאָר אַרויף, אַ ניי לערן-יינגל.

באַלד איז פון הינטער אַ בעט פון אַ שוואַרצן קעזער אַרויסגעקומען עפעס אַ הויכס, אַ דאַרס, איבערגעהאַנגען מיט שמאַטעס, טיכער, פאַטשיילעס, ווי אין די גרעסטע פרעסט. איבערן פנים האָט דאָס געהאַט פאַרבונדן אַ פאַ-טשיילע מיט צוויי שפיצן פונם קנופ אויפן קאַפּ אַזוי, אַז דאָס באַשעפעניש האָט אויסגעזען ווי אַ מכשפה. דאָס טיכל איבער די אויערן איז שוין געווען טונקל-גראַ און פון דעמזעלבן קאָליר ווי דאָס פנים. דאָס איז געווען דאַבטשע די מייסטערין, זי האָט אַ מינוט געשוויגן, אַריינגעקוקט מיט צוויי גראַע אויס-געלאַשענע אויגן ווי ביי אַ טויט פערד, אַרויסגעשטעקט אַ שפיץ צינגל אויף די פאַרדאַרטע, פאַרצויגענע ליפן, וואָס זיינען באַדעקט געווען ביי איר מיט שטויב, ווי די אַלע זאַכן, וואָס זיינען געשטאַנען אַנגעשטעלט אין שטוב. עס האָט

געדייערט אַ היפשע ווייל, ביז עס האָט זיך דערהערט אַ שטים, און געדאַכט האָט זיך, אַז עס קומט ניט פון דער יידענע, נאָר פון ערגעץ אַ היילער פּאַס אַרויס:

— וועמענס איז דאָס? — האָט זי פאַרקייט מיט אַ הוסטל.
— עס איז לייבס, — האָט דער מייסטער געוואָרפן מיט דער האַנט אויפן בלינדן לייב.

זי האָט זיך אומגעדרייט צו לייבן און אים אָנגעקוקט אַ ווייל. דערנאָך האָט זי געזאָגט:

— זיין אַ לייט, ווי דער טאַטע זיינער. — זי האָט געגעבן אַ מאַך מיטן קאַפּ, ווי אַ ציג, אַ שאַקל-צו מיט דער האַנט און איז אָפּגעגאַנגען צוריק אין איר ווינקל אַריין.

— איך לאָז אייך אים דאָ איבער, ר' בעריש, איר זאָלט זיין צו אים ווי אַ טאַטע. איר מעגט טאָן מיט אים וואָס איר ווילט. שלאָגן אים, אַז ער וועט ניט פּאַלגן. איר גיט אים עסן, מעגט איר אים שלאָגן. — הערסט? — האָט ער געזאָגט צום יונג — זאלסט האַרכן דעם מייסטער און די מייסטערין, אַז ניט וועל איך דיך טייטן, דו הערסט?

מאָטקע האָט געשוויגן, און דער טאַטע איז אַוועקגעגאַנגען.
בעריש האָט אים געהייסן זיך זעצן און געגעבן אים אַ שנור מיט אַ שטיק וואַקס, ער זאָל דרייען אַ דראַטווע. מאָטקע האָט עס גענומען אין האַנט, ניט גע-וואוסט וואָס צו טאָן מיט דעם. האָט ער זיך געשפּילט מיטן שנור און מיט גרויסע אויגן אַרומגעקוקט זיך אין שטיבל. דערווען די צוויי הויכע בעטן, וואָס שליינגען איין דאָס גאַנצע שטיבל, אָנגעלייגט מיט בעטגעוואַנט ביזן האַלבן באַלקן, געקוקט אויף די פאַרשטויבטע בילדלעך, וואָס הענגען פאַר די בעטן, אויף די פּאַליצעס וואָס זיינען אָנגעלייגט מיט כאַלעוועס, אַלטע שטיוול, שטיוועטן און שטיקער לעדער. ער האָט זיך אַרומגעקוקט טשיקאווע אין דער נייער היים, וואָס אַהער האָט מען אים אַריינגעגעבן אויף גאַנצע זעקס יאָר, געקוקט אויף זיינע חברים, די צוויי יינגלעך מיט דעם געזע, אַן אַלטן גוי, וועלכע האַקן פּאַ-דעשוועס. ביי די בענקלעך ווייט זיך לעדער אין וואַסער, און דאָס גיט פון זיך אַ ריח. ער האָט געקוקט אויף די פענצטערלעך, ווי זיי זיינען פאַרקאוועט אין שפינוועבס און באַלייגט מיט מאַסן, מיט פאַרעמס און שנורן, און פון דרויסן קריכט די זון, גנבעט זיך אין פענצטערל און וויל אין שטיבל אַריין, און דאָס שפינוועבס לאָזט ניט.

באַלד האָט מאָטקע דערפילט אַ שטופּ אין זייט. ער קוקט זיך אום: לעבן אים איז אויסגעוואַקסן די מייסטערין, ווי אַ שוואַרץ געשטאַלט, און פון אונטער אירע פיס איז אַרויסגעקראַכן אַ שוואַרצער קאַטער מיט גאַנציקע אויגן און באַלעקט זיך מיטן רויטן צינגל.

— נאָ, ברענג וואַסער, — האָט זי מאָטקען געשטופּט די קאַן אין האַנט אַריין.

מאטקע האט זיך דערפרייט. אלץ איז אים דאָ געפען און ניי געווען. ער האט געכאפט די קאָן, איז געגאָנגען צום פלומפל, האט געבראכט אַ קאָן מיט וואַסער, די מייסטערין האט אים געוויון דאָס טונדל. ער האט אָנגעגאָסן, איז ווידער געלאָפן, און עס האט ניט געדויערט קיין צוויי מינוט, איז ער שוין געווען צוריק.

ווידער האט ער זיך אַוועקגעזעצט, געדרייט די דראַטווע, וואָס ער האט ניט געקאָנט האַלטן אין דער האַנט צוליב דעם שטיקל וואַקס. האט ער זיך ווידער אומגעקוקט אין שטיבל. איצט האט אים פאַראַינטערעסירט דער שוואַר-צער קאַטער, וואָס איז אָנגעבונדן מיט אַ לאַנג שטריקל צום בעט און דרייט זיך צווישן די פיס פון דער מייסטערין. וואו זי גייט, גייט ער מיט, און עס דאַכט זיך מאַטקען, אַז די מייסטערין מיט דעם קאַטער זיינען צווייפגעוואַקסן און עס קאָן שוין ניט איינס אָן צווייטן זיין.

באַלד דערפילט ער ווידער אַ שטופ אין זייט:

— נאָ, צעהאַק מיר האַלץ, — האט זי אים געגעבן דעם האַקמעסער אין האַנט אַריין.

מיט גרויס חשק האט זיך מאַטקע גענומען דאָס האַלץ צעהאַקן. ער איז שוין געוואוינט געווען פון דער היים, עס איז אים איינגעטלעך דאָ געפעלן. עס איז אלץ ניי געווען. נאָר ער האט געקוקט אויפן קאַטער און האט גרויס חשק געהאַט דעם קאַטער דעם עק אָפצוהאַקן.

ער האט זיך ווידער אַוועקגעזעצט אויפן קליינעם בענקל און ווידער גע-צויגן דעם שנור דורכן וואַקס. ער האט זיך ווידער אומגעקוקט אין שטיבל. די מייסטערין האט געמאַכט פייער, אַוועקגעזעצט זיך אין שוואַרצן ווינקל ביים קיכל און איז איינגעשלאָפן. דער קאַטער איז אַרויפגעקראַכן ביי איר אויפן שויס און איז אויך איינגעשלאָפן. אין דער שטוב הערט זיך דאָס רעגלמעסיקע קלאָפן פון העמערל אויף דער זויל. דער מייסטער זיצט איבער אַ שטיוויל, אַלע זיצן איינגעבויען, פאַרטאָן אין דער אַרבעט. דער זייגער קלאָפט טיק-טאָק. און באַלד איז מאַטקען דאָס גאַנצע שטיבל מיט דעם מייסטער, מיט דער מיס-טערין און דעם קאַטער אַזוי פאַרמיאוסט און לאַנגווייליק געוואָרן, אַז ער האט געוואַלט אַרויסלויפן. ער האט געבענקט נאָך דער גאַס, געקוקט אויפן פענצטערל און דערזען ווי די זון קריכט פון דרויסן אויף דער צווייטער זייט פענצטערל, וויל זיך אַריינקריגן אין שטיבל אַריין און קאָן ניט. איז אים עפעס אומעטיק געוואָרן. עס האט זיך געוואַלט זיך אויפהייבן און אַרויסלויפן דורך דער טיר, נאָר ער האט עפעס אָן אימה געהאַט, און ער האט זיך איינגעהאַלטן. ער האט שוין אָבער ניט געקאָנט איינזיצן, געוואָרפן זיך אויפן בענקל, ניט געוואַלט מער דרייען די דראַטווע אין וואַקס. דער קאַטער איז אים מיאוס געוואָרן, ער איז בייז געווען אויף אים און געטראַכט ביי זיך: איצט איז די ריכטיקע צייט, ווען ער שלאָפט אַזוי, דעם עק אים אָפצוהאַקן מיטן האַקמעסער.

ער האט זיך אומגעקוקט און געזוכט דעם האַקמעסער. ער האט עס דער-

זען אין ווינקל, וואו ער האט געהאקט האַלץ. ער האט זיך אויפגעהויבן און גענומען דעם האַקמעסער. דער מייסטער האט אויפגעהויבן דעם קאַפּ פון דער אַרבעט און געפרעגט:

— וואָס ווילסטו טאָן?

מאָטקע האָט געהאַלטן דעם האַקמעסער אין דער האַנט און געשוויגן. פון דעם מייסטערס קול האָט די מייסטערין זיך אויפגעכאַפט אינאיינעם מיטן קאָטער. זי האָט זיך אַרומגעקוקט נייגעריק איבער דער שטוב אינאיינעם מיטן קאָטער, און באַלעקט זיך מיטן צינגל. פלוצלינג האָט זי זיך אָן עפעס דערמאַנט, איז צוגעגאַנגען צו אַ קאַמאָד, האָט אַרויסגענומען פון דאָרט קליינ-געלט און עס געגעבן מאָטקען, ער זאָל ברענגען פון געוועבל אַ ברויט מיט צוויי הערינג.

מאָטקע האָט גענומען דאָס געלט אין האַנט אַריין און איז אַרויס אין גאַס. ער האָט געוואוסט, אַז צוריקקומען וועט ער שוין נישט. עס האָט אים נאָר באַנג געטאָן, וואָס ער האָט דעם קאָטער דעם עק ניט אָפּגעהאַקט מיטן האַק-מעסער. ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט עס נאָך טאָן אַמאָל.

ער איז אַרויס אויף דער גאַס. די זון האָט אים אַרומגעכאַפט און זיך דערפרייט מיט אים, וואָס זי דערזעט אים ווידער אויף איר פּיכטיקן שיין. דאָס געלט האָט אים געברייט אין דער האַנט. ער האָט זיך ערשט פאַר גדולה געלאָזט לויפן. ער איז אָנגעקומען אין מאַרקל און דערפילט דעם ריח פון די עפל און די פרישע באָרן, און עס איז אים גוט געווען. ער איז פאַרבייגעגאַנגען די בע-קעריי, האָבן אים אָנגעשמעקט די פריש-געבאַקענע ברייטלעך און זעמל, איז ער אַריינגעגאַנגען, האָט זיך אָנגעקויפט פולע קעשענעס מיט זעמל, און גע-נומען גלייך עסן. פון דערווייטנס האָט ער דערזען ווי פייגעלע זיצט איינגע-מויערט אַרום אירע קוישן, טונען און זעק מיט אויבסט אין מיטן מאַרק. איז ער צו איר און האָט אַרויסגעכאַפט פון דער מולטער עטלעכע באָרן. ווען פייגעלע האָט אים דערזען, האָט זי זיך די הענט געבראַכן און אַ געוואָלד געמאַכט.

— וואָס טוסטו דאָ אין מאַרק אין מיטן העלן טאָג? ביסט אַנטלאָפן פון מייסטער? דער טאָטע דיינער וועט דאָך דיך ממיתן.

מאָטקע האָט זיך דערמאַנט, וואָס ער האָט געטאָן. אַ העדפּט געקויפטע זעמל האָט ער שוין געהאַט אויפגעגעסן, צוריקגיין צום מייסטער קען ער שוין נישט. עס האָט אים קיין איין מינוט ניט באַנג געטאָן, פאַר וואָס ער האָט אַזוי געטאָן. נאָר ער האָט דערפילט די מורא פאַרן שלאָגן. ער האָט דערשפירט ווי אַ יונגער הונט, אַז מען וועט אים באַלד זוכן, און מען וועט זיך באַלד יאָגן נאָך אים.

ער האָט דערפילט, אַז ער דאַרף זיך באַהאַלטן. ער האָט זיך אָפּגעטראַגן פון מאַרק, איז אַריין אין אַ שמאַל געסל. דערנאָך האָט ער זיך אָן עפעס דערמאַנט, איז אַריבער אַ פלויט און אַריין אין הויף צו נאָטע קאָטערינאַרזש און צוגעקראַכן

אויף אלע פיר צו דער בודקע פון דעם הונט בורעק, דאָרט האָט ער זיך אוועק־געלייגט און זיך איינגעקאָרטשעט.

דער הונט האָט אים דערפילט, באַשמעקט, באַלעקט די הענט און דאָס פנים. מאַטקע האָט אַרויסגענומען פון קעשענע די איבערגעבליבענע זעמל און געטיילט זיך מיטן הונט. דער הונט האָט געקייט אַ האַלבן זעמל, מאַטקע די אַנדערע העלפט. ער האָט געוואוסט איצט, אַז מען זוכט אים אַרום. דער טאַטע, דער מייסטער, די מייסטערין דרייען זיך אַרום אין מאַרק מיט שטעקנס, מיט רימענס און זוכן אים. עס האָט אים ניט באַנג וועטאָן, ער האָט ניט מורא געהאַט פאַר די קלעפּ. נאָך דאָס האַרץ האָט אין אים געשלאָגן, און די אויגן האָבן ביי אים געלאַנצט. ער האָט זיך באַהאַלטן אונטער דעם בויך פון הונט און אַרויס־געקוקט מיט די גנבישע אויגן פון דער בודקע אין הויף אַריין, צי זיי קומען ניט נאָך אים.

אַזוי איז ער אָפּגעלעגן אַ גאַנצן טאַג, ביז עס איז שפּעט געוואָרן. ביינאַכט איז אים געוואָרן קאַלט. ער האָט זיך צוגעטוליעט צום הונט, דער הונט האָט דערפילט, וואָס ער וויל, האָט ער אים פאַרדעקט און געוואַרעמט מיטן בויך און באַלעקט אים מיט דער צונג.

שפּעט ביינאַכט האָט זלאַטקע דערהערט, עפעס וואָס קראַצט הינטער דער טיר פון קעלער. זי איז ניט געשלאָפּן, האָט געוואַרט אויף דעם אַ גאַנצע נאַכט. ווען זי האָט דערהערט דאָס שאַרכען הינטער דער טיר, האָט איר האַרץ אויפ־געציטערט. זי איז פאַמעלעך אַרויסגעקראַכן פון בעט און זיך איינגעהאַכט, צי דער בלינדער לייב שלאָפט. ער האָט געשנאָכט הויך, איז זי צוגעקראַכן צום קוימען, האָט אַראָפּגענומען פון דאָרט אַ טעפל, פאַמעלעך אויפגעפנט די טיר און דאָס טעפל אַרויסגעשטעלט. דערנאָך האָט זי אין אַ ווינקעלע געזוכט און גענומען דאָס אַלטע טוך, וואָס זי האָט אַנגעגרייט, און עס אַרויסגעטראַגן אין פירהויז אַריין. צווישן די קערב און די טונען איז געלעגן מאַטקע, אַן אייג־געקאָרטשעטער, און האָט געציטערט פאַר קעלט. זי האָט אים צוגעוואַרפן דאָס טוך, צוגעשטעלט דאָס טעפּל און געשעפטשעט אין דער שטיל :

— מאַרגן באַגינען אַנטלויף, וואַרים אַז דער טאַטע וועט דיך דאָ פאַקן, וועט ער דיך ממתן. — און זי איז צוריק אַריין אין קעלער און אין דער שטיל אַרויפגעקראַכן אויפן געלעגער, אַז דער בלינדער לייב זאָל ניט דער־הערן.

8

צומארגנס באגינען, ווען מאַטקע האָט געהאַלטן אינמיטן בעסטן שלאָף, האָט ער דערפילט, ווי פייערדיקע ריטער שפּרינגען אַרום איבער זיין פנים, איבער זיינע אויגן, אויערן און הענט. ער האָט זיך אויפגעכאַפט און דערזען, ווי ווייט ער האָט געקאַנט, אַז דער פּאָטער שטייט איבער אים ווי אַ גולן, מיט אַ באַטעק אין דער האַנט, און שלאָגט אים. דער יונג האָט ניט געוויינט, ניט געשריגן, ער האָט נאָר געפרואווט פּאַרשטעלן דעם קאַפּ אונטערן טוך. דאָס איז אים אָבער ניט געלונגען: די הענט זיינען געווען צוגעבונדן מיט אַ שטריק הינטער אַרום. דער פּאָטער האָט אים אין שלאָף געבונדן.

ער האָט דעם פּאָטער געקוקט גלייך אין די אויגן אַריין, און איטלעכער ברען פון באַטעק מיט דער בלייערנער קויל האָט אים די אויגן פּאַרבלענדט. דאָך איז ער געלעגן און געפרואווט. ווי ווייט ער האָט געקאַנט, באַהאַלטן דעם פנים. די מוטער איז געשטאַנען דערביי, האָט געריסן דעם פּאָטער ביי דער פּאַלע. זי האָט זיך שוין אַליין אַוועקגעשטעלט און פּאַרדעקט מאַטקען מיט איר קערפּער, האָט זי געקראָגן די קלעפּ. דער פּאָטער האָט זי אַוועקגעשמיסן מיטן באַטעק, די מוטער האָט אויסגעשריגן פאַר ווייטיק, האָט מאַטקע געפרואווט נאַכאַמאָל זיך אויפכאַפּן און וואַרפן זיך אויפן טאַטן. ער האָט אָבער ניט געקענט: די הענט און די פיס זיינען אים געווען צוגעבונדן. האָט ער זיך שוין אַוועק-געלייגט ווי אַ געשאַכטן קאַלב און געלאָזט זיך שלאָגן, וויפיל דער פּאָטער האָט נאָר כוח געהאַט.

אַז דער יונג האָט שוין געבלוטיקט פון פנים און זיך ניט מער רירן גע-קאַנט, האָט אים דער פּאָטער אַרויסגעצויגן ביי די אויערן אין גאַס אַרויס און נאָך געשלאָגן, שלעפּנדיק אים איבער דער גאַס:
— צום מייסטער גיי, צום מייסטער.

דאָס מאָל איז זאָטקע ניט נאַכגעגאַנגען מיט אַ זעמל און אַ גריסקע, ווי זי האָט דאָס געטאַן, ווען מען האָט מאַטקען אין חדר געשלעפּט. זי האָט זיך געשמט, וואָס זי האָט אַזאַ זון אויפגעצויגן, איז זי געבליבן אין דער היים און האָט געוויינט אויף איר ביזי מזל.

מענטשן אין גאַס האָבן געזען ווי דער בלינדער לייב שלעפּט דעם יונג ביי דער שטריק איבער דער גאַס. האָבן זיי זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ מינוט, וויפיל זיי האָבן צייט געהאַט, צוגעשלאָסן און לייבן מוט צוגעגעבן:

— דאָס איז גוט... ביסטו אַ טאַטע, זי אַ טאַטע, לערן אַ קינד.

— לייב, וועסט צרות האָבן פונם יונג לייב, האַלט אים שמאַל: עס וואַקסט אויף אַ חיה, וואָס די וועלט האָט נאָך ניט געזען אַזעלכעס, — זאָגט נביאות אויף אים אַהרן-מאיר דער וואַסער-טרעגער, וואָס איז פּאַרבייגעגאַנגען מיט די הילצערנע עמער איבערן געסל.

— האָב ניט קיין מורא, איך וועל שוין פון אים דעם גנב אַרויסהאַקן, ער וועט שוין ביי מיר אַ פֿייט ווערן, — האָט דער בלינדער לייב אָפּגעענטפּערט. שלאָגנדיק מאַטקען: — גיי ממזר, גיי.

מאַטקע האָט זיך געלאָזט קאַפּיען, שלאָגן. דאָס בלוט איז אים גערונען איבערן פנים, און די שטריק האָבן אים איבער די הענט פון הינטן געשניטן. דער מייסטער בעריש כוואַט מיט דער מייסטערין דאָבטשע, דער עלטער־רער געזעל, העניך פיקניק, און די דריי לערן־יינגלעך האָבן שוין מאַטקען אָפּ־געוואָרט אים מקבל־פנים צו זיין, ווען דער פאַטער האָט אים אין דעם געווערק־שטעל אַריינגעשליידערט און געגעבן אים אַ בענץ אַנידער אויף דער ערד, ווי אַ זעקל קאַרטאַפּל.

— ר' בעריש, טוט מיט דעם יונג, וואָס איר ווילט. איר גיט אים עסן, האָט איר רעכט אים צו שלאָגן. זייט צו אים אַ טאַטע אַזוי ווי איך. אייער געלט צוגענומען, אייער ברויט אויפגעגעסן, שלאָגט אים.

— איך וועל אים שוין שלאָגן. איך וועל אים שוין לערנען פון אַ מייסטער צו אַנטפּיפּן, געלט צוצונעמען, — זאָגט דער אַדטער בעריש, וועלכער איז רויט געוואָרן ווי אַ בוריק פון פעס, ווען ער האָט דערזען דעם יונג. ער האָט פאַרביסן די אייבערשטע געשפאַלטענע ליפּ און איז אַרויפגעקראַכן אויף אַ בענקל זוכן עפעס אויף אַן אַלטער פאַרשטויבטער פּאַליצע.

— וואו האָסטו אים געפאַקט? — פּרעגט דער אַלטער בעריש, אַראַפּנע־מענדיק פון דער פּאַליצע אַ חזיר־רימען, וואָס ער האָט באַנוצט צו שלאָגן זיינע לערן־יינגלעך. — דאָבטשע, גיב מיר נאָר אַביסל עסיק דעם רימען צו באַשמירן. ער ברעכט זיך שוין, — זאָגט דער אַלטער גלייכגילטיק, ברעכנדיק דעם רימען. — ער איז דאָך נאָך אַהיים געקומען שלאָפן אין קעלער אַריין, און מיין ווייב האָט אים נאָך אַרויסגעשטעלט אין פירהויז אַ טעפל קאַרטאַפּליעס מיט ברויט: זיי האָבן געמיינט, אַז איך שדאַף. איך האָב אַלץ געהערט, האָב איך נאָר געוואָרט, אַז דער יונג וועט איינשלאָפן. איך האָב אים געבונדן אין שלאָף, און אַז ער איז שוין געווען געבונדן, האָב איך אים ערשט מקיים פסק געווען. מיין אַלטע האָט ניט געלאָזט, האָב איך איר אויך אַרונטערגעלאָזט.

— אַלץ איז די מוטער שולדיק: זי האָט דאָך אים קאַליע געמאַכט, זי נעמט זיך דאָך אָן פאַר אים, לאָזט אים נאָך אין קעלער אַריין, גיט אים נאָך צו עסן, זאָל עס ניט אויפּוואַקסן אַ גנב? — זאָגט דאָבטשע פון דעם צוגעבונדענעם פנים אַרויס, ווי פון אַ הוילער פאַס, און גיסט זיך אָן אויף דער האַנט עסיק און שמירט אַדורך דעם חזיר־רימען.

דערווייל איז מאַטקע געלעגן, אַ געבונדענער, אין מיטן שטוב און אויס־געהערט דאָס גערייד, וואָס מען פירט איבער אים. די לערן־יינגלעך מיט בלייכע צעשראַקענע פנימער און גלאַנציקע אייגעלעך, צופרידענע איבער דעם שפּיל, וואָס דאָ וועט פאַרקומען, האָבן געקוקט אויף אים מיט רחמנות און טשיקאווע. דער קאַטער איז צוגעקראַכן צו אים, באַקוקט אים ווי דאָבטשע די

מייסטערין, באַרעקט אים מייז? רויטן צינגל און איז אוועקגעגאנגען. מאַטקע האָט אים גאַרניט געקאַנט טאָן. ער איז געווען געבונדן. באַלד האָט ער דערפילט, ווי אַ מעסער שניידט און שפּאַלט זיין הויט. דאָס איז געווען דער חזיר-רימען, וועלכער האָט זיך איינגעשניטן מיט פּולער קראַפט אין זיין לייב אַרײַן. דאָס מאַל האָט מאַטקע ניט געשוויגן. דערזען דעם אַלטן פרעמדן יידן, וואָס שטייט מיט דעם רויטן פנים און שלאַגט אים מיטן רימען, דערזען די מייסטערין, וועלכטע באַלעקט זיך מיטן צינגל, און לעבן איר דעם שוואַרצן קאַטער, וועלכער באַלעקט זיך אויך, און די צעשראַקענע לערן-יינגלעך, וועלכע קוקן אויף אים מיט גלאַנציקע אייגעלעך, האָט זיך אין מאַטקען אויפגעוועקט צוריק דער כּוח. ער האָט זיך געגעבן אַ וואַרף און זיך געגעבן אַ פּאַז אַרײַן אין אַ פּאַק טעלער פון נעכטיקן ניט-געוואָשענעם געפעס, וואָס איז געשטאַנען אין אַ ווינקל שטוב, — אַ קלימפער, און די טעלער צעבראַכן. דאָבטשע האָט זיך אויפגעכאַפט מיט אַ געוואַלד, אין דעם מייסטער האָט זיך נאָך מער צעברענט דער פעס. ער האָט מאַטקען געגעבן אַ כאַפּ. די לערן-יינגלעך האָבן זיך אַרױפגעזעצט ביי אים אויף די פיס, דער געזעל האָט געהאַלטן די הענט, דאָבטשע האָט צוגעדריקט דעם קאַפּ צו דער פּאָדלאַגע, דער אַלטער האָט די הויזן אַראָפּגערײסן, און דער חזיר-רימען איז באַלד אַרױמגעשפרונגען, ווי אַ פּײערדיקע שפּײז, איבער דעם נאַקעטן לייב. צוערשט האָט זיך געוויזן אַ בלויער פּאַס, דערנאָך האָט עס געגעבן אַ שפּרײַן מיט בלוט...

פּלוצלינג האָט די טיר זיך געגעבן אַ פּראַל-אויף און זלאַטע איז אַרײַן מיט אַ געוואַלד.

— גזלנים, וואָס ווילט איר פון אים? — און זי האָט אינגאַנצן, אַזוי גרויס ווי זי איז געווען, זיך געגעבן אַ צי-אויס אויפן יונג, פּאַרשטעלנדיק אים מיט זיך.

— נאַט, אַז די מאַמע אַרײַן לערנט אים אַזוי צו זיין, — שרייט אויס דער אַלטער בעריש. — גיט מיר צוריק מיין רובל מיט דעם, וואָס דער יונג האָט אויפגעפרעסן, און נעמט אים אייך צוריק, איך וויל אים ניט האָבן!

— מיין מאַן האָט קיין כּוח ניט צו אַזאַ יונג, ער שטעלט אונז בדלות. מיין מאַנס שווער פּאַרהאַרעוועטן גראַשן אויפגעפרעסן, און דאָס קומט זיך נאָך אַננעמען פאַר אים... נעמט אייך אים צוריק, איך באַדאַרף ניט פרעמדן שמוץ, — שרייט דאָבטשע פון דעם צוגעבונדענעם טוך אַרויס.

— זלאַטקע, טרעט אָפּ, זלאַטקע, וואַרים איך מאַך דיר אַ טויט, — טופעט מיט די פיס דער בלינדער לייב.

זלאַטקע האָט זיך דערשראַקן און איז אָפּגעטראָטן פון יונג.

— זעסטו, וואָס דו האָסט אַנגעמאַכט? פרעמדע מענטשן נעמען זיך פאַר דיר אָן, ווילן אויס דיין ממזר אַ לייט מאַכן, און דו קומסט נאָך שרייען אויף זיי. דאַנקען וואַלסטו דאָך זיי באַדאַרפט. נאָ, נעם דיר צוריק אַהיים איצט דיין ממזר.

— דאָס האַרץ ווערט דאָך מיר צעריסן, אַז איך זע ווי זיי קאָטעווען דעם יונג. זיי וועלן דאָך אים אַ טויט מאַכן, — זאָגט זלאַטקע, צוריקטערטנדיק אין טרערן.

— ר' בעריש, קוקט ניט אויף איר, טוט מיט אים וואָס איר ווילט. קאָטעוועט אים, מאַכט אים אַ טויט. איר גיט אים צו עסן, איר לערנט אים אַ מלאַכה, מעגט איר.

— ניין, לייב, נעם אים צוריק, איך וויל ניט האָבן מער מיט אים צו טאָן. גיב מיר צוריק דעם רובל, וואָס איך האָב דיר געגעבן האַנטגעלט, און די פאַר גראַשן, וואָס דער יונג האָט פאַרטאַכלעוועט.

— זעסט, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, זלאַטקע, איך וועל דיך טויטן מיטן יונג צוזאַמען. בעט ר' בערישן, ער זאָל אים צונעמען איצט. בעט פאַר דיין ממזר, בעט.

— איך בין איר מוחל, זאל זי זיך האַלטן מיט איר סחורה, אַז זי שטעלט זיך אין פאַר אים, — האָט דער אַלטער בעריש געזאָגט, אַוועקלייגנדיק דעם רימען.

— מיר וועלן קריגן אַזעלכע סחורות, — באַלעקט זיך דאָבטשע. — געהערט?

— זעסטו? — האָט דער בלינדער לייב אָנגעקוקט זלאַטקען.

זלאַטקע האָט טאַקע איינגעזען איר נאַרישקייט. זי האָט זיך פאַרשעמט פאַר זיך, ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, ביז זי איז, צום סוף, צוגעפאַלן מיט ביידע הענט אויף מאַטקעס קאַפּ און גענומען אים שלאָגן:

— וואָס דו טוסט מיר אָן, דו שדעכט קינד. אויסגערונען וואַלסטו באַ-דאַרפט ווערן איידער דו ביסט געבוירן געוואָרן.

— אַזוי רעדט איר. ווי אַ מוטער, — זאָגט דער אַלטער ר' בעריש אַפּ-ווישנדיק דעם שוים פון די ליפן און די וואַנצעס, וואָס איז אים געקומען פון כעס.

נאָר זלאַטקע האָט שוין מער ניט געהערט. זי האָט געכאַפט דאָס טוך און איז אַנטלאָפן, וואו די אויגן האָבן זי געטראָגן.

נאָך דער סצענע האָט בעריש מאַטקען שוין ניט געשלאָגן. דער געזעל מיט די דריי לערן-יינגלעך האָבן אים אָנגענומען און אַראַפּגעטראָגן אין קעלער אַריין, אַנידערגעלייגט אים אויף דער פייכטער ערד און פאַרמאַכט דעם קעלער מיט דער ברעט.

אַ לאַנגע צייט איז מאַטקע געלעגן אויף דער פייכטער ערד און האָט ניט געוואוסט, צי ער שלאָפט, צי ער איז וואַך. ער האָט געפילט אַ ווייטיק אין אַלע גלידער און עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז די הענט מיט די פיס זיינען אים דורכגעבראַכן און ער וועט שוין גאַרניט קענען טאָן. פון דעם שלאָגן און דעם רייסן זיך האָבן זיך לויז געמאַכט די שטריק, וואָס האָבן אים געבונדן די הענט מיט די פיס. נאָך אַ לאַנגער וויל האָט ער געפרוואוט מיטן גאַנצן קערפער אַראַפּצו-

רוקן די שטריק פון די הענט. דאָס איז אים געלונגען. ער איז ווידער אַ לאַנגע ווייל געלעגן מיט פרייע הענט און נאָך ניט געפרואווט רירן מיט זיי. מיטאַמאָל האָט זיך באַוווּן דער שוואַרצער קאָטער צו אים אין קעלער. דער קאָטער איז צוערשט אַרומגעגאַנגען אין די ווינקעלעך, פון וואָנען עס האָט זיך געהערט אַ קראַצן פון מייז. ווען דער קאָטער האָט זיך באַוווּן, איז שטיל געוואָרן אין קעלער. דערנאָך איז דער קאָטער צוגעגאַנגען צו אים, באַשמעקט אים, אַרויסגע- שטעקט דאָס רויטע צינגל און באַלעקט אים. מאַטקע האָט אים אַפּגעקאַפּיעט מיט די פּיס. דער קאָטער האָט זיך פאַרוואַנדערט און איז אַוועק. דערנאָך האָט מאַטקע באַמערקט דאָס קליינע פענצטערל, וואָס איז ביים געוועלב פון קעלער. עס איז אים עפּעס איינגעפאַלן, נאָר ער האָט נאָך ניט געפילט קיין פּוח דאָס אויסצופירן. ביסלעכווייז האָט דער פּוח זיך אַנגעזאַמלט אין אים. ער האָט זיך דענסמאָל שטיל אויפגעוויבן, איז צוגעקראַכן אויף אַלע פיר, האָט צוגערוקט צום פענצטערל דעם זאַק מיט קאַרטאַפּל, איז אַרויפגעקראַכן אויף די קאַר- טאַפּל און האָט געפרואווט אַרויסשטעלן דעם קאַפּ. עס איז געגאַנגען. ווייטער האָט ער ניט געקענט: עס האָט געשטערט דאָס דראַטענע שטאַכעטל. מאַטקע האָט זיך אַנגעלענט דערויף מיט ביידע הענט, האָט אונטערגערוקט דעם קערפּער און זיך איינגעקוועטשט אין דעם לעכל פון פענצטערל. ער האָט ניט געפילט קיין ווייטיק, קיין דריקעניש, נאָר וואָס פּוח ער האָט געהאַט, האָט ער אַריינגע- שטעקט דאָס קערפּערל און איז געקראַכן דורך דער לאַך. ער האָט זיך אַרויס- געגליטשט און איז געבליבן ליגן מיטן קאַפּ אין רינשטאַקל.

אַרויסגעקומען אויף דער פרייער לופט, האָט ער זיך אומגעקוקט, צי קיינער זעט נישט, האָט אויסגעזוכט אַ שאַרפּן דריי-קאַנטיקן שטיין, איז אַרונ- טערגעקראַכן אויף אַלע פיר אונטער בעריש כוואַטס פענצטערל און מיט וואָס כּוח ער האָט געהאַט געגעבן אים אַ לאַז אַריין אין די שויבן.

עס האָט געגעבן אַ קלימפּער פון גלאַז. פון אינעווייניק האָט זיך געהערט אַ געשריי, נאָר מאַטקע איז שוין ניט געווען. ער איז שוין אַרונטער אונטער אַ פּלויט. פון דאַרטן האָט ער זיך אַדורכגעלאָזט דורך אַ פינצטערן קאַרידאַר אין אַ הויף אַריין. דערזען אין הויף אַ קופּע מיט ברעטער, האָט ער זיך געגעבן אַ לאַז אַרונטער אונטער די ברעטער און איז דאַרט געבליבן ליגן שטיל.

ער האָט געהערט ווי מען לויפט אין הויף. ער האָט דערקענט דעם מייס- טערס קול, דעם געזעל, די לערן-יינגלעך. ער איז געלעגן אין לאַך אונטער די ברעטער. אַמאָל זיינען זיי שוין גאַנץ נאַענט געווען לעבן אים, זיי האָבן אים אָבער ניט געזען. אזוי איז ער אַפּגעלעגן ביז פאַרנאַכט.

אַז עס איז נאַכט געוואָרן, איז אים קאַלט געוואָרן. ער איז אויך געווען הונגעריק, ער האָט געקלערט וואוהין צו גיין. דערמאַנט זיך אַן זיין פריינט בורעק דעם הונט, איז ער אַרויס פאַרזיכטיק פון אונטער די ברעטער, אַוועק דורך הינטער-גאַסן, אויסמיידנדיק מענטשן. ער איז אַריין צו נאַטע קאַטע- רינאַרזש אין הויף, איז צוגעקראַכן אויף אַלע פיר אין בורעקס בודקע. דער

הונט האָט אים באַדעקט, דערוואַרעמט. ער האָט געזוכט אין דער בודקע און געפונען דעם טעלער מיטן עסנוואַרג, וואָס שטייט אָנגעגרייט פאַרן הונט. האָט געפרואווט עסן, ניט געקאָנט, אויסגעשפיגן. צום סוף איז ער אַזוי מיד און דערשלאָגן געוואָרן, אַז ער האָט זיך איינגעקאָרטשעט אונטער דעם הונטס בויד. דער הונט האָט אים באַהויכט און אָנגעוואַרעמט מיט דעם אַטעם פון זיין פּיסק און מיט די וואַרעמע האַר, און מאַטקע איז זיכערער איינגעשלאָפן ביים הונט, וויסנדיק, אַז ער געפינט זיך ניט צווישן מענטשן.

9

דער הונגער האָט מאַטקען אַרויסגעטריבן פון דער בודקע, וואו ער האָט זיך געהאַט באַהאַלטן איבער נאַכט. פאַרזיכטיק האָט ער זיך אומגעקוקט אין שמאַלן געסל, איבערן פלויט, צי דער פאַטער אָדער דער מייסטער יאָגן אים ניט נאָך. אין געסל איז געווען שטיל. פאַרטאָג. די זון האָט ערשט פריש געשיינט איבער דעם ברוק און זיך יום־טובדיק אָפגעשפיגלט אין די געוואַשענע שויבן. נאָך ניט אַלע איינוואוינער פון געסל זיינען וואָך געווען. טייל לאַדנס זיינען געווען פאַרהאַקט. שלמהלע קצב טראָגט אַ פרישע ריפ פלייש איבער דעם אַקסל. איבערן בריקל קומט צו פאַרן חיימל מילכיקער מיט די טונען מיט פון דאָרף. פון בעקער־געוועלבל שמעקט אַרויס פריש געבעקס: ברויט מיט מאַן און מיט קימל באַשאַטן. מאַטקע איז געשטאַנען און האָט געציטערט פאַר קעלט: ער איז איבער נאַכט ביים הונט געפרוירן געוואָרן. דאָס האַרץ האָט אים גענאָגט פון הונגער. דער פרישער ריח פון ברויט האָט אים אָנגע־שמעקט. דער ריח פון פוטער, מילך און די ריפ פלייש אויף שלמהלעס אַקסל האָבן אים גערייצט. ער האָט געוואַלט אַריין צום בעקער גנבענען אַ ברויטל. דער בעקער איז אָבער געשטאַנען אין דער טיר פון זיין געוועלבל. ער האָט זיך דערמאַנט אַן די נעכטיקע קלעפ, אָפגעטרייסלט זיך און איז געגאַנגען אין מאַרק אַריין.

עס איז געווען פרייטיק, אַ מאַרק־טאָג פאַר אַסיען, ווען אַלץ אויפן פעלד, אין גאַרטן און אין שטאַל איז רייף און אויסגעוואַקסן. די פויערים האָבן גע־בראַכט פון די דערפער דאָס בעסטע און דאָס צייטיקסטע צו פאַרקויפן: פעטע הינדלעך מיט געבונדענע פּיס זיינען געשפרונגען איבער די פויערשע פּורן. דער מאַרק איז געווען פאַרכאַפט פון געוואַלדן פון די פאַרשיידענע מינים עופות וואָס מען האָט אין שטאַט געבראַכט צום פאַרקויפן. פעדערן זיינען אַרומגע־פּלויגן, אין מיטן מאַרק איז זעליגל דער דאַרפ־סײד מיט באַשקען זיין מויד ביי אַ באַר־יע לעבעדיקע פיש געזעסן. גרינוואַרג און רייפּע פירות, בלויע פּלוימען

און רויטע מאלינעס, זיינען געווען פארשפרייט ארום באשען. אירע רויטע באקן, קאלט פון דעם פרישן פרימארגן, האָבן אויך אויסגעזען ווי רייפע פרוכט, וואָס מען האָט פון דאָרף געבראַכט צווישן אַנדער עסנוואַרג. וואָס אַמאָל זיינען נייע פורן אין מאַרק אָנגעקומען מיט פרישן אויבסט, קאַטשקעס, הינער, גענדז, פוי-ערים מיט קעבלעך, פויערים מיט זעקלעך קאַרטאָפּל, פאַכטערס מיט פוטער און אייער, קעז און מילך. און דער גאַנצער מאַרק איז פאַרכאַפט געוואָרן פון דעם ריח, וואָס די פירות האָבן אַרויסגעגעבן. עס האָבן זיך באַלד געוויזן הינט אין מאַרק, וואָס האָבן געשמעקט צו איטלעכן וואָגן. דער ריח פון עסנ-וואַרג האָט ביי זיי דעם אַפעטיט אויפגעוועקט. און מיט די הונגעריקע הינט האָט זיך אויך מאַטקע מיטגעשלעפט. ער איז ווי זיי נאָך דעם ריח פון דעם עסנוואַרג אין מאַרק אָנגעקומען און אָנגעהויבן זיך פלאַנטערן צווישן די פורן. ער האָט נאָר מורא געהאַט פאַרן טאַטן מיט בעריש דעם מייסטער, האָט ער זיך אַלע ווייל מיט שרעק אומגעקוקט. ער איז אָנגעקומען צו די שטעלן פון אויבסט און האָט אויפגעקליבן פון צווישן די שטיינער די פאַרפּוילטע עפל און ווערימדיקע פּלוימען, וואָס האָבן זיך אַרומגעוואַלגערט, ער האָט עס אָבער ניט געקאַנט עסן. עס איז אים אינעווייניק אין די קישקעס קאַלט געווען, און ער האָט געציטערט. עס האָט אים אָנגעשמעקט פרישע פוטער, וואָס אַ גויע האָט אַרויסגעלייגט פון איר קאַרב. ער איז שוין געווען נאָענט, האָט געוואַלט די האַנט אויסשטרעקן, איז ער אָבער געווען אָנגעשראַקן פון די נעכטיקע קלעפּ און האָט זיך אַוועקגעדרייט. ער איז אומרויאיק געווען. באַלד האָט זיך אין מאַרק געלאָזט הערן דער ריח פון געפּילטע קישקעס, געפרעגלט חזיר-פלייש, וואָס איז אָנגעקומען פון דעם קיילערס געוועלב אין מיטן מאַרק, דער קיילער האָט נעכטן געהאַט אַ חזיר געקוילעט אויף היינטיקן מאַרק, און דאָס האָט מען איצט די קישקעס געפּילט, — די ערשטע האָבן עס דערשמעקט די הינט אין מאַרק און אָנגעהויבן זיך צוזאַמענקלייבן פאַרן קיילערס שוועל, באַלעקט זיך מיט די צונגען און געקוקט מיט די זשענדע אויגן אין דער קראַם פון טריפּן פלייש. אויף דער שוועל פון זיין קראַם איז געשטאַנען שאַלץ, דער דיקער דייטש, מיט אַ פאַרבּלוטיקטן שערץ, און די הינט האָבן מיט רעספעקט געקוקט אויף אים. דער וואַרעמער ריח פון די גערויכערטע קישקעס האָט אויך מאַטקען גערופן אינאיינעם מיט די הינט צו דער טיר פונם קיילערס געוועלב. די זון האָט דאָרט געשיינט, און די שטיינער פון די טרעפּלעך זיינען וואַרעם געווען, — האָט ער זיך אויף די טרעפּלעך פונם געוועלב אַוועקגעזעצט, געוואַרעמט זיך אין דער זון און אין זיך איינגעאַטעמט דעם ריח פון דעם געבראַטענעם חזיר-פלייש. די סלינע איז אים געקומען אין מויל אַרײַן, און עס איז אים גוט געווען, און די הינט האָבן געקוקט אויף אים מיט קנאה, וואָס ער געפינט זיך אַזוי נאָענט צום פלייש.

דער מאַרק האָט זיך אָנגעהויבן אָנפּילן מיט פעטע יידישע ווייבער, און עס איז געוואָרן אַ גרויס גערודער פון מענטשן-מײלער, אויסגעמישט מיט די

געשרייען און קולות פון די עופות. איין יעדענע האָט פון דער צווייטער די גענדו, די קאָטשקעס, די הינער פון די הענט געריסן, די פאָכטערס האָבן זיך גע- קריגט מיט זיי, און די פעדערן פון די עופות זיינען איבער זייערע קעפּ גע- פלויגן. צווישן דעם הרהאָ זיינען זיך רואיק געשטאַנען פאַר די טירן פון זייערע געוועלבלעך, — פון איין זייט, דער דייטשער קיילער שאָליך, פון דער צווייטער זייט — דער דייטשער בעקער קעניג. די הינט פון גאַס מיט מאָטקען אין שפיץ האָבן זיך צונויפגעקליבן אַרום זייערע געוועלבלעך. דער קיילער און דער בעקער האָבן אָבער ניט באַמערקט ניט די הונגעריקע הינט, ניט דעם הונגעריקן מאָטקען. זיי האָבן זיך רואיק צוגעקוקט צום גערודער פון מאַרק, ווי די יידישע וויבער רייסן זיך איבער די הינער, און געשמיקלט אין זיך, איבערגעוואונקען זיך איינער צום צווייטן, טראַכטנדיק זיך: דער ״ראַבין״ וועט סייוויסיי אַליך טריף מאַכן, און די אַלע קאָטשקעס, גענדו, הינער וועלן אַרײנפאַלן צו זיי, די דייטשן, אין די הענט, געשאַכטענע שוין, אָפגעפליקטע, ריינע, פאַר אַ גאַרנישט.

דערווייל האָט מאָטקע דערזען די מוטער פונדערווייטנס צווישן די פויערשע פורן. ער האָט געוואַלט צולויפן, דאָס היימישע געפיל האָט אים געצויגן. אָבער זינט די נעכטיקע קלעפּ האָט דער מאַמעס אַנבליק אין אים שרעק געוועקט. ער האָט מורא געקראָגן, פלינק זיך אויפגעכאַפט און אַנטלאָפן. די הינט נאָך אים. ער האָט זיך אָפגעטראָגן פון מאַרק און איז אַריין אין בית-המדרש-געסל, וואו דער אַקסן-מאַרק איז. דאָרט זיינען פויערים געשטאַנען מיט אַקסן, קי, קעלבער, און יידן זיינען אַרומגעגאַנגען צווישן די בהמות, געטאַפט דאָס פעטס אויף די לעבעדיקע אַקסן און קי, געמאַלקן פון די אייטערס און פאַרוכט די מײַך, גע- דונגען זיך מיט די פויערים, געפאַטשט זיך אין די הענט, געשריגן, געלט גע- וואַרפן. מאָטקע האָט זיך געפלאַנטערט צווישן די פיס, געווען דאָ ביי אַ קו, דאָרט ביי אַ קאַב, אויך געפרוואווט די הענט אונטער אַן אייטער אַרונטערצושטעקן, אויסצומעדיקען מילך און אויסצוטרײנקען, האָט אים דער פויער מיט אַ שטריק פון דער קו אָפגעיאָגט. עס איז אים געשען דאָ צווישן די קי און די קעלבער, צווישן די פויערים און די יידן, ווי דאָרט צווישן די גענדו און די וויבער.

איין ייד, דער לאַמער גדליה קצב, האָט קעלבלעך צוזאַמענגעקליבן פון מאַרק אַראָפּ, האָט זיך דער אַלטער ייד מיט זיי קיין עצה ניט געקענט געבן. די קעלבלעך זיינען זיך צעלאָפן און איטלעכס מאל האָט ער אַן אַנדערס גע- יאָגט, וואָס איז אַריין צווישן די פורן. מאָטקע האָט עס באַמערקט, האָט ער גענומען, ווי אַ גרויסער, אַ רוט פון דער ערד און געהאַלפן דעם לאַמען גדליה די קעלבער צונויפיאָגן.

— אַט אַזוי, העלף זיי מיר טרייבן אין שעכט-הויז אַריין, וועסטו קריגן אויף אַ זעמל, טו עפעס, יונג, העלף! דריי זיך נישט אַרום פּידיק. — שרייט צו אים דער לאַמער גדליה, וואָס עס האָט אים געקאַפעט פון ביידע רויטע

אויגן און ער איז טויב געווען אויף ביידע אויערן. ער האָט געמיינט, אַז אַלע זיינען טויב, דעריבער האָט ער צו אַלעמען געשריגן.

מאָטקען איז דאָס געפעלן. ער האָט צונויפגעיאָגט די קעלבער, געדרייט דעם עק פון קאַלב, ווען עס האָט זיך אָפגעשטעלט, מיטגעהאַלפן גדליהן די קעלבער פירן אין שעכט־הויז אַריין. עס האָבן זיך צו אים צוגעטשעפעט אַ פאַר גאַסן־הינט, מיט וועלכע ער האָט זיך באַקענט פאַרן קיילערס געוועלב. ער האָט זיי באַפויילן און די הינט האָבן אים געהאַלפן די קעלבער אונטעריאָגן.

אין שעכט־הויז האָט זיך פאַר אים אויפגעעפנט אַ נייע וועלט. ער האָט דערזען אַזעלכעס, וואָס איז אים איבערגעבליבן אַ לערע אויפן גאַנצן לעבן. ביז צום שעכט־הויז, אַז ער האָט געזען שלמה אָדער גדליה קצב טראָגן אַ ריפ פלייש אויפן אַקסל, איז אים גאַרניט איינגעפאַלן, אַז דאָס פלייש איז אַן אַקס. אַ קו, אַ קאַלב אָדער אַ שעפס, וואָס ער זעט זומער פאַרנאַכט אין געסל אַהיים גיין פון פעלד. ער האָט גאַרניט געקלערט וועגן דעם און געמיינט, אַז אַ לעבעדיק קאַלב איז עפעס אַנדערש. ער האָט געזען ווי גדליה טרייבט צונויף די קעל־בער אין הויף פון שעכט־הויז, נעמט אַ קאַלב, בינדט אים צונויף אַלע פיר פיס. דאָס קאַלב ליגט שוין אויף ער ערד און שרייט, און שטעקט אַרויס אַ פאַר אויגן און גלאַצט. דערנאָך קומט צו אַ יידל מיט אַ פאַרבדוטיקטער קאַפּאַטע און האַלט אַ גרויס, גרויס מעסער אין דער האַנט, וואָס די שאַרף בלאַנקט אין דער זון. דאָס יידל מיטן בערדל גאַלט אָפּ מיט אַ בריטווע דעם קאַלבס האַלדו, אַז ער זאל גלאַט זיין. אַז דער האַלדו איז שוין זייער גלאַט, נעמט ער דאָס מעסער און גיט אַ שנייד אַריין. בלוט שפּריצט. ביים קאַלב זעצן די אויגן אַרויס, עס כאַרכלט, — און עס איז שוין טויט, און קיינער טוט זיי גאַרניט, ניט דעם יידל, ניט גדליה קצב דערפאַר, מען שלאַגט זיי ניט, מען שרייט ניט אויף זיי. דערנאָך נעמט מען זיך צו אַן אַנדער קאַלב און מען טוט מיט דעם אויך אַזוי. אַז ער האָט זיך אומגעקוקט אין שעכט־הויז, האָט ער געזען, ווי עס שטייען מענטשן מיט פאַרבדוטיקטע קאַפּאַטעס און האַלטן גרויסע מעסערס אין די הענט און קוילען, שעכטן לעבעדיקע זאַכן. דאָרט ליגט אויף דער ערד אַ גרויסער אַקס, די פיס געפענטעט. אַ שטאַרקער יונג האַלט דעם קאַפּ פון אַקס. ער זעט די גרויסע אויגן אַרויסשטאַרן, און אַן אַנדער יידל שטייט נאָך מיט אַ גרעסערן מעסער און שניידט איבער דעם האַלדו. אין אַז עק פון שעכט־הויז האָבן שקצים צוגעבונדן אַ חזיר ביי אַ הויכער קלאַץ, און זיי שטייען אַרום און קלאַפן אים איבערן קאַפּ מיט דרענגער, און דער חזיר קוויטשעט. אין אַן אַנדער ווינקל זעט ער אַ יידל האַלטן אַ מעסער אין מויל, צווישן די קני אַ יונג הינדל. דאָס הינדל פאַרגלייזט די אויגן, דאָס יידל פליקט אויס די פעדערן פון ווייכן העלדול, עס זעט זיך אַ בלוי ווייך הייטל מיט אַדערן אַדורכגעצויגן... אַ שנייד אַריין, אַ שפּריץ בלוט, — און דאָס יידל וואַרפט אַוועק דאָס גע־שאַכטענע הינדל, און דאָס הינדל וואַרפט זיך אויף דער ערד ווי אין קדחת, דאָס בלוט רינט דערפון, ביז עס פאַרגלייזט די אויגן און בלייבט ליגן אַן

אַטעם. אַט ציט שוין גדליה דעם געשאַכטענעם קאַלב אויף אַ שטאַנג אַרויף און שניידט אַדורך מיט אַ מעסער דעם בויך, ציט אַרויס די געדערים מיטן לונג-און-לעבער, אַ פאַרע גייט אַרויס דערפון, ער ציט די פעל אַראָפּ, בלוט גיסט זיך איבער די הענט, איבערן מעסער, אויף דער קאַפּאַטע אַרויף, — און דאָס קאַלב האַלט נאָך די אויגן אָפּן און גלאַצט... וואו ער האָט נאָר געקוקט, האָט ער געזען בלוט, געשאַכטענע קעלבער, געקוידעטע חזירים. אַקסן האָבן געמריטשעט און געשריגן פאַרן שעכטן מיט ווילדע געשרייען. קעלבער און שעפּסן האָבן זיך געבעטן מיט שוואַכע אומבאַהאַלפענע קולכלעך: מע, מע, ווי קליינע קינדער, און חזירים האָבן געוואָלדן געמאַכט, און הינער און הענער האָבן שרעקעדיקע קינדערשע געשרייען פון זיך אַרויסגעגעבן. און מענטשן זיי-נען געשטאַנען מיט מעסערס אין די הענט, באַגאַסן מיט בלוט, און אַלדאָס לעבעדיקע געשאַכטן, געשוונדן די הויט דערפון, די פעדערן פון די העלדזער אויסגעפליקט, און עס האָט זיך מאַטקען געדאַכט, אַז ניט נאָר בהמות אַליין, נאָר מען וועט באַד אַ מענטשן אַוועקלייגן און מען וועט אים שעכטן, אַלץ מעג מען דאָ, אין דעם שעכט-הויז: שלאַגן, שניידן און שעכטן, און מען טוט גאַרניט דערפאַר. און ער האָט גאַרניט געוואוסט דערפון, אַז מען מעג שעכטן. ער איז גערייצט געוואָרן פון בלוט, און געבעטן זיך ביי גדליה קצב, ער זאָל אים געבן דאָס מעסער, ער וויל אויך שינדן דעם קאַלב. גדליה קצב האָט אים אָנגעקוקט מיט די רויטע אויגן אויף זיין בלוט-באַשפּריצטן פנים און געזאָגט:

— דו קענסט נאָך ניט, דו וועסט דאָס לעדער אַדורכלעכערן. נאָ, קוק דיך צו, לערן דיך ערשט אויס, דערנאָך וועסטו שינדן. און מאַטקע האָט זיך גוט צוגעקוקט און געוואָלט זיך אויסלערנען. באַלד האָט ער דערזען, ווי אַ יונג רייסט אַרויס פון אַן אויפגעשניטענעם אַקס אַ לונג-און-לעבער. ער בלאַזט דורך אַ רער, און די לונג ווערט אָנגעבלאַזן, און דאָס יידל, וואָס האָט פריער דעם אַקס געשאַכטן, קוקט צו, טאַפּט די לונג און קוקט זי גוט דורך, צי זי איז גאַנץ, צי דער אַקס איז פּשר, אַדער טריף... מאַטקע האָט געהאַלפּן דעם לונג-און-לעבער שלעפּן, און די הענט האָט ער שוין געהאַט אויך באַפלעקט מיט בלוט. באַלד האָט ער געקראָגן אַ פּלעם אין פנים אַריין פון הינטן אַרום:

— נאָ, ווער איז דער נייער קצב? — האָט אים דער הויכער יונג, נתן גנב, מכבד געווען.

— עס איז דעם בלינדן לייבס, לאַז אים גיין, דער יונג איז אַ יאַט. פאַר-לאַז זיך אויף מיר, ער וועט זיין אַ לייט.

— טאָ גיי און ברענג אַ האַלב פּלעשל אַקעוויט פון חנה-שרה, און אַ ברויט מיט אַ הערינג, — זאָגט נתן און גיט אים געלט. — נאָר די מינוט צוריק, דו הערסט? אַז ניט, וועל איך דיר אַ זייט איבערהאַקן.

מאַטקע האָט ניט פּראַטעסטירט קעגן דעם פּלעם, וואָס ער האָט געקראָגן.

עס איז אים גארניט איינגעפאלן צוצונעמען דאָס געלט, ווי ער האָט מיט דעם מייסטערס געלט געטאָן. עס איז אים דאָ געפעלן געווען אין שעכט־הויז, און ער האָט געוואָלט זיינע נייע בעי־בתים צופרידנשטעלן. מיט איין שפרונג איז ער געווען ביי חנה־שרהן אין געהיימען שענקל. געבראַכט האָט ער דאָס האַלבע פלעשל אַקעוויט, וואָס ער האָט געקויפט און נאָך אַ האַלבס, וואָס ער האָט זיך אין קעשענע אַראָפּגעלאָזט, וועלנדיק זיך אויספיינען פאַר נתנען, וואָס עס איז נתנען זייער געפעלן. דאָס ברויטל וואָס ער האָט געבראַכט, איז געווען פאַרבלו־טיקט פון זיינע הענט. נתן קצב האָט צוגענומען די צוויי פלעשלעך און אים גע־געבן אַ וואַליע מיט דער האַנט איבערן קאַפּ:

— אַזוי, ביסטו דאָך גאַר אַ יאַט. וועט דאָך טאַקע פון דיר ווערן אַ לייט. מאַטקע האָט צופרידן געשמייכלט איבער דעם לויב, וואָס ער האָט גע־קראָגן פון נתן קצב, און איז געשטאַנען גרייט אויסצופירן יעטוועדער אַנדער באַפעל: ווען אַפילו מען וואָרט אים געהייסן אַ מענטשן הרגנען, וואָלט ער עס געטאָן. און אַז נתן האָט אים געגעבן פון פלעשל צו טרינקען און אַ שטיק פאַר־בלוטיקט ברויט צו עסן, איז מאַטקע געווען דאָס גליקלעכסטע קינד אין דער וועלט.

ער האָט אויפגעהויבן פון דער ערד אַ שטיק לאַפּן פון אַן אַלטער מילץ און עס צוגעוואָרפן די גאַס־הינט, וואָס זיינען אים נאָכגעלאָפּן. די הינט האָבן געקוקט אויף אים מיט רעספעקט און זיינען צופרידן געווען, וואָס אויך זייער מאַטקע איז געוואָרן אַזאַ לייט.

10

און זינט מאַטקע האָט זיך אַריינגעקראָגן אין שעכט־הויז, איז ער גע־וואָרן דער מלך פון די הינט. וואו ער איז געגאַנגען, איז אים אַ מחנה הינט נאָכגעגאַנגען ווי אַ וואַך און געהיט אים, אַז מען זאָל אים קיין שלעכטס ניט טאָן. קיין חברים יינגלעך האָט ער ניט געהאַט, נאָר הינט זיינען געווען זיינע חברים, און בורעק, זיין דערציער, איז אים דער נעענטסטער געווען. צוליב די הינט האָט מען פאַר מאַטקען דרך־אָרץ געקראָגן און מורא געהאַט. די יונגען אין גאַס האָבן געציטערט פאַר אים. מאַטקע האָט נאָר באַדאַרפט אַ וואונק געבן און אויף וועמען זיינע הינט אַנרייצן, אַז מען זאָל אַנטלויפן וואו דער שוואַרצער פּעפּער וואַקסט.

טיילמאַל האָט זיך מאַטקען פאַרגלוסט, האָט ער גענומען אַ הונט און אים אַוועקגעלייגט פאַר אַ שוועץ פון אַ יידיש קרעמל און דער הונט איז אַזוי לאַנג געלעגן ביז מאַטקע האָט אים ניט געהייסן זיך אויפהייבן. יידן האָבן צוליב

דעם הונט מורא געהאט אריינצוגיין און ארויסצוגיין פון דעם געוועלבל. קיין קונה האט שוין אין דעם געוועלבל ניט אריינגעשמעקט, און מאַטקע איז גע- שטאַנען ווי אַ קיניג אין מיטן מאַרק און געזען ווי דער הונט פירט אויס זיין באַפעל: ליגט פאַר דער טיר פון דער יידענעס קרעמל, קוקט מיט בייזע אויגן און לאַזט אַרויס אַ ברום אויף יעדער איינעם, וואָס שטעלט זיך איין אַרייַן צוגיין אין געוועלבל אָדער אַרויסצוגיין פון דאָרט, — גרייט אַנצופאַלן אויף אים. מען איז געקומען צו לויפן צו מאַטקען און זיך געבעטן ביי אים:

— מאַטקע, נעם צו דעם הונט, טייערער מאַטקע, פאַרוואָס טוסטו מיר דאָס?

אַמאָל האָט ער רחמנות געהאַט אויף דער יידענע, האָט ער געגעבן אַ וואונק צום הונט און אַראַפּגענומען די „באַלאַגערונג“ פון געוועלבל. טיילמאָל, אַז ער האָט געטראָגן אויף וועמען אַ שלעכט האַרץ, האָט ער אַזוי דעם הונט אַפּגעהאַלטן אַ גאַנצן טאָג פאַר דער טיר, קיינעם ניט אַרייַנגעלאַזט אין גע- וועלבל און קיינעם ניט אַרויסגעלאַזט פון דאָרט.

די הינט האָבן אים געגעבן מאַכט און מען האָט אַנגעהויבן זיך צוהאַנפּענען צו אים. איין סוחר האָט אים געוואָלט געבן געלט, ער זאָל באַלאַגערן מיט זיינע הינט די טירן פון זיין קאָנקורענטס קראָם. נאָר מאַטקע האָט באַנצט זיין מאַכט איבער די הינט ניט פאַר געלט, נאָר פון אייגענער אַמביציע וועגן. און עס האָט אַמאָל געטראָפּן, אַז מאַטקע האָט באַלאַגערט אַ גאַנץ שטיבל חסידים מיט זיינע הינט און זיי ניט געלאַזט אַהיימגיין שבת פונם דאָווענען, — דערפאַר וואָס עזר חסיד האָט געשריגן אויף אים, אַז ער וועט דערציילן, אַז ער רייסט באַרן פון גויאישן סאָד אום שבת. מאַטקע האָט ערשט דעמאָלט אַהיים גע- לאַזט די חסידים פונם דאָווענען, ווען דאָס האָט זיך אים אַליין פאַרגלוסט.

די מאַכט איבער די הינט האָט ער געקראָגן ניט נאָר דערפאַר, וואָס ער האָט זיי פון שעכט-הויז אַרויסגעוואָרפּן די אַלטע לאַפּן, שטיקער הויט, מילך, קאַליע געוואָרן פלייש. ניין, די ליבע און צוגעבונדנקייט צווישן אים און די הינט האָט גערוט אויף אַ פיל טיפּערן יסוד ווי פראַקטישער נוצן. די הינט האָבן דערפילט אין אים, אַז דאָ האָבן זיי געפונען דאָס באַשעפעניש, וואָס די נאַטור האָט באַשאַנקען מיט די מתנות פון ריידן, גיין אויף צוויי פיס, פון שכל און מענטשלעכע אינסטינקטן, און דאָס באַשעפעניש וועט דאָס אַלץ אַוועקשענקן זיי צו פירן זיי און צו הערשן איבער זיי. ביז מאַטקען, האָט זיך ניט געפונען קיין מענטש, וואָס זאָל וועלן זיין דער קיניג און דער פירער פון די הינט. און מאַטקע איז געוואָרן זייער קיניג. די הינט האָבן אים דערקענט פאַר זייער פירער און געפאַלגט זיינע באַפעלן. ער האָט זיי געשראַגן, געשטעלט אויף צוויי פיס, גע- הייסן זיי קריכן איבער פלויטן, אויף דעכער, שפרינגען איבער הייער. זיי האָבן אים געפאַלגט. אַ הונט האָט נאָר באַדאַרפט אַ שמעק טאָן, אַז ער זאָל דער- פילן אָן מאַטקעס ריח, אַז ער איז דער קיניג איבער די הינט.

קוים האָט ער נאָר געקראָגן די מאַכט איבער די הינט, האָט ער זיך באַ-

נוצט מיט איר זיך אפצורעכענען מיט זיינע פיינט. די פיינט זיינע זיינען גע-
ווען: דאָבטשע די מייסטערין, דער פאָטער זיינער און דער דיין ר' לייבוש.
אויף בעריש מייסטער, וואָס האָט אים אַזוי געשלאָגן האָט מאַטקע קיין
גרויסע שנאה ניט געטראָגן. ער פאַרשטייט, פאַרוואָס, — אַ מייסטער מעג, אַ
מאַנספאַרשויך! נאָר אויף איר, אויף דער יידענע מיט די פאַרשטאַפטע אויערן,
האַט ער געטראָגן אַ שרעקלעכן פעס. ווי ער האָט זי געטראָפּן אין געסל, האָט ער
אַנגעשיקט די הינט. די הינט זיינען זי באַפאַלן, דאָס קלייד אַראַפּגעריסן, די
יידענע האָט געשריגן, און מאַטקע איז געשטאַנען און געלאַכט הויך. ער האָט
די יידענע אויף דער ליכטיקער שיין ניט אַרויסגעלאָזט. די הינט האָבן פון
איר שוין אַוועקגעכאַפט דאָס פונט פלייש, וואָס זי האָט געטראָגן, פוטער, אַ
קאַרב אַרויסגעריסן און אייער צעבראַכן. דעם שוואַרצן קאָטער האָבן די הינט
שוין דעם גאַנצן עק אַפּגעריסן און אים צעבלוטשיקט ווי אַ הורג, — און מאַטקע
קען זיך נאָך ניט באַרוואַיקן. ער האַלט נאָך די יידענע איינגעשלאָסן אין שטוב.
פאַר זיין פאָטער פילט ער זיך נאָך צו שוואַך מיט זיינע הינט. און ער
וואַרט ביז ער וועט זיך קענען אַפּרעכענען מיט אים מיט זיינע אייגענע כוחות.
דערפאַר מיינט ער אים נאָך אויס. נאָר דער פאָטער מיינט מאַטקען אויך
אויס זינט מאַטקע גייט אַרום מיט די הינט; ער טשעפעט אים ניט מער און
לאָזט אים לויפן. ווען ער דערוועט אים אין געסל מיט דער סטאַדע הינט נאָך
אים, קוקט ער אים נאָך מיט איין אויג און ער קלערט זיך, אַז פון דעם יונג
וועט עפעס אויסוואַקסן אַזעלכעס, וואָס מען וועט זיך דאַרפן היטן פאַר דעם.
אויף ר' לייבוש דיין טראָגט מאַטקע גלאַט אַ שנאה, אָן אַ פאַרוואָס.
ר' לייבוש איז געווען אַ האַרטער קליינער ייד, וואָס האָט קיין קינדער ניט געהאַט,
מיט אַ פאַרשטיינערט שטרענג פנים. אַ פרייטיק נאַכמיטיק פּדעגט ער זיך אַוועק-
זעצן אין בית-המדרש מיט זיין מעסערל אין דער האַנט שאדות פסקנען, און
ווען אַ יידענע האָט אַריינגעבראַכט אַ הון, אַ גאַנדז אַדער אַ קאַטשקע, — איז
אַלץ געווען ביי אים טריף, אויף דער צווייטער זייט טיש אין בית-המדרש איז
געזעסן ר' יצחק דיין. ר' יצחק איז דווקא געווען אַ הויכער ייד מיט אַ שמייכל
אין דער באַרד, און אויב דער דיין ר' לייבוש האָט קיין קינדער ניט געהאַט,
האַט ר' יצחק דיין דווקא געהאַט אַ סך קינדער, און ביי ר' יצחקן זיינען אַלע
גענדן, קאַטשקעס און הינער געווען פּשר. אַבער די ווייבער זיינען ניט גע-
גאַנגען צו ר' יצחקן, נאָר דווקא זיך געשטופּט צו ר' לייבושן, און אַרומגעטראָגן
דערנאָך טריף-געמאַכטע עופות צו די שטאַטישע גוים צו פאַרקויפן.
אַט דעם ר' לייבושן האָט מאַטקע פיינט געהאַט, ווען ער איז נאָך געווען
אַ קינד. די מאַמע איז אַרומגעלאָפּן איבערן מאַרק אַ גאַנצע וואָך און אַפּגע-
שפאַרט אויף אַן עוף אויף שבת. מאַכט זיך אַ שאלה, אַז מען האָט מאַטקען
געשיקט מיט דער שאלה, איז ער געגאַנגען צו ר' יצחקן. האָט די מאַמע דווקא
געשיקט צו ר' לייבושן, און קוים איז די שאלה אַריינגעפאַרן צו ר' לייבושן.
האַט שוין מאַטקע געוואוסט, אַז די מאַמע וועט וויינען און דאָס שוועסטערל

וועט טראָגן די גאַנדז צו דעם פעטן דייטש צו פאַרקויפן און שבת וועלן אַלע עסן טרוקענע חלה. פאַר דעם טריף-מאַכן האָט מאַטקע דעם דיין פיינט געהאַט פון קליינערהייט אָן, און איצט זעט ער, אַז ער מאַכט אַלץ טריף אין דער יאַטקע. אַז ר' לייבוש קומט אין שעכט-הויז אַריין, ווערן אַלע קצבים טרויעריק און ציטערן פאַר שרעק. מען טראָגט אים אונטער אַ לונג-און-לעבער, נתן בלאַזט אים אָן און דער אַלטער דיין קוקט זיך גוט איין, זוכט, זוכט, — באַלד טריף, איז ווי אַ בראַך וואַלט אויסגעבראַכן, און נתן זאָגט אין דער שטיל:

— איך האָב באַלד געוואוסט, אַז דער אַלטער וועט טריף מאַכן.

— עס איז דען אַ וואונדער, ער האָט קיין קינדער ניט, ווי אַ שטיין, — זאָגט מיט אַ קרעכץ דער רויטער ברוך מיט די רויטע אויגן, און טרערן רינען אים אויף די באַקן.

און פאַרקערט, אַז ר' יצחק קומט אין שעכט-הויז, זיינען אַלע פריילעך, און מאַטקע ווייסט, אַז דערנאָך וועט ער שוין גיין צו הנה-שרהן אין געוועלבל אַריין נאָך אַקעוויט.

דערפאַר האָט מאַטקע פיינט דעם דיין ר' לייבושן און וואַלט אים אַמאָל געוואַלט מיט זיינע הינט מכבד זיין, אים אַמאָל איינשליסן אין בית-המדרש אויף אַ גאַנצן טאָג, אַז ער זאָל ניט קענען אַרויסגיין. נאָר מאַטקע האָט מורא דעם אַלטן דיין צו טשעפען. נתן גנב האָט אויך מורא פאַר דעם אַלטן דיין. הינטער די אויגן, שעלט ער אים. און אַז דער אַלטער דיין קומט, ציטערט ער פאַר אים, און אויך דער אַלטער ברוך, און אַלע קצבים פירן זיך אַזוי, — האַלט זיך מאַטקע אויך אַזוי. נאָר עס וועט אויף אים אויך אַ צייט קומען.

אַזוי האָט מאַטקע באַהערשט די שטאַט מיט זיינע הינט, און די הינט האָבן אים געפאַלגט אַלץ, וואָס ער האָט זיי באַפוילן, זיי זיינען אים געווען אונטער-טעניק ווי אַ קיניג.

ביינאַכט, ווען דאָס שטעטל איז שוין געשראַפן, איז זיך מאַטקע צוזאַמען-געקומען מיט זיינע הינט אויף די יאַטקע-קלעצער אין מאַרק. די לבנה האָט געשיינט. מאַטקע איז געזעסן ווי אַ קיניג אויף דער העכסטער יאַטקע-קלאַץ, לעבן אים איז געלעגן זיין פריינט, דער עלטסטער פון די הינט, בורעק, מיט דעם געשוירענעם הינטן און באַוואַקסענעם קאַפּ און עק ווי ביי אַ לייב, — נאָטע קאַטערינאַרזשס הונט, וואָס האָט געהאַלפן מאַטקען, ווען ער איז נאָך שוואַך און קליין געווען און זיך ניט געקענט געבן קיין עצה קעגן די מענטשן. ער איז געברייבן מאַטקעס נעענטסטער פריינט, און מאַטקע האָט אים געמאַכט פאַר אַן עלטסטן פון די הינט: אים האָט מאַטקע צום ערשטן אָפּגעגעבן די גרעסטע שטיקער ביינער און אים האָט מאַטקע באַפרייט פון זיין קייט און מיטגענומען אומעטום וואוהין ער איז געגאַנגען. אויף דער יאַטקע-קלאַץ ליגט ער לעבן מאַטקען און מאַטקע שפילט זיך מיט אים, און אַרום די יאַטקע-קלעצער שפרינגען אַרום די אונטערטאַגען, — די הינט: זיי שטעלן זיך אויף צוויי פיס, — מאַכן

נאך ווי מענטשן, פאר מאַטקען, שפּרינגען פאַר אים און בילן מיט ווילדע געשרייען, ווי זיי וואַלטן געזאָגט :
— באַפעל, באַפעל, אונדזער קליינער הערשער, אַלץ, אַלץ וועלן מיר טאָן פון דיינעטוועגן.

11

פאַר איין מענטשן האָט מאַטקע דרך-דרך געהאַט און זיך גענומען אַ מוסר פון אים, דאָס איז געווען נתן גנב, דער העקער. זיין פרנסה איז געווען אַפֿ-שינדן די בהמות אין שעכט-הויז, און דערנאָך דאָס פלייש אויסהענגען אין יאַטקע פאַר די ווייבער. אָבער זיין עיקר פרנסה איז געווען גנבה. נתן גנב האָט געלעבט מיט זיין אַלטער מוטער אין הילצערנעם הייזל אין עק שטאָט, ביי דער שוסטער-גאַס. פאַר דעם הילצערנעם הייזל האָט דאָס שטעטל געציטערט. איז עפעס אַ גנבה געשען אין שטעטל : אַ פאַר זיבערנע לייכטער פון אַ טיש אַראָפּגענומען אַ פרייטיק ביינאַכט, ביי לייזער מאירן דעם וואַל-סוחר דעם שפייכלער אויפגעהאַקט און די פעל אַרויסגעגנבעט, — איז מען צוערשט גע-קומען צום הילצערנעם הייזל. אינעווייניק איז מען ניט אַריינגעגאַנגען : עס האָט געקענט שמעקן מיט אַ מעסער-שטאָך ; נאָר מען האָט זיך אַרויף און אַראָפּ געדרייט פאַר דעם הייזל מיט געבראַכענע הענט און געקרעכצט, גע-פראווט אַריינזאָרפן אַן אויג אין אַ פאַרהאַנגען פענצטערל אַריין. איז שוין נתן אַרויסגעקומען פאַר דער טיר און געפרעגט תּמעוואַטע :

— וואָס איז געשען ?

— נתן, געדענק אין גאַט, האָב רחמנות אויף מיין ווייב און קינדער,

גיב אַרויס די פעל.

— פעל ? ביי וועמען האָט מען דאָס געגנבעט פעל ווידער ? וואָס טוט

זיך דאָ אין דער שטאָט ? מען וועט שוין ניט קענען לעבן באַלד. איטשעכע נאַכט אַן אַנדער גנבה, — צעקאַכט זיך נתן.

— נתן, זאָג, וויפיל ווילסטו, אַז דו זאָלסט אַרויסגעבן די פעל ?

— איך וויל ? די גנבים ווילן, זיי זיינען געקומען צו מיר, האָבן מיר גע-

זאָגט. איך מיינ, — פאַר צוויי הונדערט רובל.

מען דינגט זיך, און דער סוף איז, אַז נתן ווייזט אַן וואו די פעלן זיינען

איינגעגראָבן אין לאַנקע ביים וואַסער.

די גערעכטיקייט פון דער שטאָט האָט געהיט דער סטאַרשי שטראַזשניק

יאַנאוויטש, אַדער, ווי די יידן האָבן אים אַ נאָמען געגעבן „די בלינדע פּערל“,

— ווייל אַז ער וויל קען ער ווערן בלינד ווי די אַרימע יידענע פּערל, וועלכע

זיצט פאר דער שול און בעט נדבות: ער זעט ניט, אז א ייד האלט אפן דאס געוועלבל זונטיק נאך צוועלף אזויגער און לייזט געלט; ער זעט ניט, ווי עס פארשווינדט פון א פויערס א פור א קעלבל, ווי מען שפאנט פון א וואגן אין מיטן העלן טאג די פערד אויס, אדער ווי נתנס חברה האקן אויף א שפייכלער ביינאכט און נעמען די קאפס־לעדער אראפ. ער איז די „בלינדע פערל“, ער זעט ניט און הערט ניט. ריידן רעדט דער סטארשי סטראזשניק יידיש און זאגט אן די יידן אפריער, ווען דער קאמיסאר וועט קומען נאכקוקן אין די געוועלבער דעם פאטענט. די „בלינדע פערל“ האט מען באדארפט אין שטעטל ווי מען באדארף, להבדיל, א רב אדער א מקוה. ער האט געמאכט שלום צווישן יידן. האט איין ייד געמסרט א צווייטן, אז ער האנדלט מיט פאלשן בראנפן, איז דער סטראזשניק געקומען און האט דערציילט. האט יענער געמסרט דעם אנדערן, אז ער האנדלט מיט גנבות, האט ער פון ביידן גענומען כאבאר, — און שא, שטיל. אין זיינע צייטן איז קיין ייד ניט אריינגעפאלן אין גויאישע הענט, ניט אין גע־ריכט און ניט אין דער וואך. און אז עס האט זיך געמאכט, אז בעריל מסור האט געמסרט צום נאטשאליק און אנגעוויזן אויף דער בלינדער פערל, אז ער נעמט כאבאר פון די יידן, האט זיך די בלינדע פערל געקאכט אינאיינעם מיט יידן ביים רב און געטענהט אויף יידיש:

— אַזאַ מעשה, אַ ייד זאָל איבערענטפערן יידן אין גויישע הענט! וואָס, עס איז ניטאָ קיין רב, ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר? האָסט עפעס, גיי צום רב.

צווישן נתן גנב און דער בלינדער פערל איז אנגעגאנגען א שטילע מלחמה. ווי נתן גנב, אזוי האט אויך די בלינדע פערל געהאט זיין חברה גנבים, וואס האבן געגנבעט, אים אפגעשטעקט, און ער האט פאר זיי פארהאנדלט דערנאך מיט די בעלי־בתים. האט איין באנדע געמאכט דער צווייטער קאנקורענץ. צווישן די אנפירער פון די באנדעס האט אויבן־אויף געהערשט שלום: זיי האבן גע־רעדט צווישן זיך, געטרונקען אינאיינעם „פאלשן בראנפן“ ביי חנה־שרהן אין געוועלבל, זיי האבן אבער מורא געהאט צו בלייבן איינער מיטן צווייטן אליין, אז איינער זאל דעם אנדערן א מעסער ניט אריינשטעקן, און נאר אנגעקוקט זיך מיט די אויגן, און מיט דעם בליק אלץ געזאגט. עס איז געווען אפגעמאכט צווישן זיי, אז איינער זאל זיך אין צווייטנס עסקים ניט מישן. אזוי ארום, ווען עס איז געשען א גנבה אין שטאט און מען איז געקומען צו לויפן צו דער בלינדער פערל, האט ער זיך באהאלטן, איז ניט געווען אין דער היים...

דערפאר האט איין אנפירער דעם צווייטנס באנדע גערודפט. אז נתן גנב האט אנגעטראפן אין א ווינקל א שייגעץ פון דער בלינדער פערלס באנדע, האט ער אים שוין פארלאזט מיט אן אונטערגעהאקטער זייט. און זינט מאטקע האט זיך געחברט מיט נתן גנב, האט די בלינדע פערל געווארפן אויף אים אן אויג און ניט געלאזט אים אין מארק זיין אין א יאר־מארק. וואו ער האט אים גע־טראפן, האט אים די בלינדע פערל געשלאגן, געיאגט. ער האט געווארט נאר,

אז מאַטקע זאָל אין זיינע הענט אַריינפאַלן. מאַטקע האָט זיך ניט געקלאַגט פאַר נתן גנב: ערשטנס, האָט ער געוואוסט, אַז עס דאַרף אַזוי זיין, און צווייטנס, איז נאָך מאַטקע גנב געווען אַ צו קליינער יאָט, אַז דער רבי זאָל זיך פאַר אים אָננעמען און גיין זיך שלאָגן צוליב אים מיט דער בלינדער פּערל.

אַט פאַר דעם נתן גנב, וואָס האָט געקענט אַזוי ווייט ברענגען, אַז די בלינדע פּערל זאָל פאַר אים ציטערן און אויסמיידן פון וועג, ווען ער טרעפט אים אָן, — האָט מאַטקע גנב דרך־אָרץ געהאַט, פאַרגעטערט אים און איז גרייט געווען פאַר אים אין פייער און וואַסער צו גיין. נתן גנב האָט דערפילט, אַז דער יונג איז אַ גוטער „יאָט“ און מען וועט אים קענען אַמאָל אויסנוצן צו אַן עסק, האָט ער אים צוגעלאָזט צו זיך, אַהיים גענומען מיט זיך און אַפילו געלאָזט שלאָפן אין הויז ביי זיך.

נתן גנב האָט געלעבט מיט דער מוטער אין הילצערנעם הייזל, אין גוטע מידה האָט דער יונג געהאַט, וואָס די שטאַט האָט אים דערפאַר גערימט: ער האָט בכבוד געהאַלטן זיין מוטער. דאָס ווייב האָט ער אויס דעם הויז געשיקט, ווייל זי האָט ניט געקענט הויזן מיט דער שוויגער און געקריגט זיך מיט איר. דער יונג האָט איר בכבודע קליידער געמאַכט, אַ שיינע שטאַט אין דער ווייבער־שול איר געדונגען און אַהיים געבראַכט דער מאַמען דאָס בעסטע פלייש און די שענסטע פיש אויף שבת. שבת נאַכמיטיק האָט נתן גנב זיין מאַמע אויס־געפוצט אין אַ נייע הויב מיט אַ נייעם קאַפּטנדל, אין געסל אַרויסגעפירט אויף שפּאַציר. אַז די ווייבער האָבן געזען ווי נתן האַלט בכבוד זיין מאַמע, האָבן זיי דעם יונג אַלץ מוחל געווען און געזאָגט, אַז ער פאַרדינט זיך סיי־וויי־סיי די צווייטע וועלט. מען האָט דערציילט, אַז די אַלטע פעשע, נתן קצבס מוטער, וואָס איז אַזיין אַמאָל געווען אַ קצבטע און איז נאָך היינט אויך כּפּוּח אויס־צוטרינקען אַ האַלב קווערטל בראַנפּן, פאַטשט נאָך היינט אויס דעם יונג, ווען עס געפעלט איר עפעס ניט אין אים, און נתן גנב, וואָס די בלינדע פּערל ציטערט פאַר אים, — לאָזט זיך אויספאַטשן פון דער מאַמען און זאָגט איר קיין וואָרט ניט.

אַט די אַלטע פעשע, די שטאַרקע אַכציקיעריקע יידענע מיט די רויטע גע־פרוירענע באַקן, האָט אַריינגענומען מאַטקען אין אַ ווינקל פון דער קיך, אים טיילמאָל אַ העמד אויסגעוואָשן און אַ לעפל וואַרעם געקעכטס געגעבן. די אַלטע פעשע איז געוואָרן מאַטקעס באַשיצערין און האָט אויפן זון אָנגעשריגן, ווען יענער האָט מאַטקען געשלאָגן. נתן גנב האָט געזען, ווי די מאַמע האָט גערן מאַטקען, האָט ער אים אויך גערן געקראָגן און אָנגעהויבן אים צו באַהאַנדלען ווי אַ יינגערן ברודער.

איינמאָל, אין אַן אויפדערנאַכט, ווען זיי זיינען ביידע אַהיים געקומען פון שעכט־הויז, — פעשע האָט אויפגעשטעלט אויפן טיש די הייסע קאַרטאַפּל־װפּ מיט דעם פאַרעדיקן פלייש, — רופט זיך אַן די אַלטע יידענע צו נתנען:

— נתן, עס גייט צו ראש-השנה און יום-פיפור. דער יונג קען אַוודאי קיין קריאַת-שמע ניט לייענען.

— קענסט קריאַת-שמע זייענען? — פרעגט נתן גנב, וואָס איז געווען אַריינגעטאָן אין דער הייסער שיסל.

מאָטקע לאַכט, האַלטנדיק אויף זיינע ציין אַ זודיקע קאַרטאַפּל:
— ניין!

— און וואָס איז אויף דיר דאָס געלעכטער אַזוי? עס גייען אַזעלכע גרויסע ימים-טובים אין לאַנד אַריין און דו קענסט ניט קיין סידור אין דער האַנט האַלטן, — זאָגט די אַלטע.

נתן איז מכבד מיט דער ברייטער האַנט מאָטקען איבערן פנים.
מאָטקע לאַכט.

— וואָס שלאָגסטו אים? צו שלאָגן ביסטו אַ בריה, וואָלסט בעסער גענומען אַ סידור און דעם יונג אויסגעלערנט עברי זאָגן, — זאָגט די מוטער, — דו קענסט דאָך. זאָל ער אויך קענען.

מאָטקע לאַכט.

נאָכן עסן האָט נתן אַראָפּגענומען פון שענקל, וואו עס שטייען די צוויי שבת-לייכטערלעך, דער מאָמעס מחזור, אויפגעמישט די גרויסע אותיות:

— נאָ זע, דאָס איז אַ היי, און דאָס איז אַ בית. זאָג נאָך: אַ היי, אַ בית.
מאָטקע לאַכט.

— וואָס איז אויף דיר דאָס ביזע געלעכטער? גיב נאָר אַ קוק, ווי ער האָט זיך צעלאַכט! — און נתן האָט געכאַפט מאָטקען אויף דער קני און האָט אים גענומען מכבד זיין.

— נאָ, גיב נאָר אַ קוק, ווי ער האָט זיך צעראַיעט! נתן גנב, דאָזאַפּ, לאַזאַפּ. וועסט דאָך דעם יונג ממיתן! — שלעפט אַרויס די אַלטע מאָטקען פון נתנס הענט.

נתן לערנט ווידער און גיט מאָטקען ווידער קלעפּ.

— מיין רבי, קוק אַן דעם רבין, אַז די הענט זאָלן דיר ווערן אָפּגעדאַרט.
שלאָגן קענסטו אים, אָבער לערנען? — שרייט די אַלטע אויף נתנען.
און מאָטקע לאַכט אונטער נתנס קלעפּ.

מאָטקע האָט דערפילט, אַז די אַלטע פעשע האָט אים גוטס געטאָן, האָט ער געוואָלט איר אָפּצאָלן. ער האָט אָבער ניט געוואוסט מיט וואָס. ווען ער פלעגט אַמאָץ פון גאָס אַהיים ברענגען אַ הון אונטער דער פּאַלע אַדער אַ פלעשל וואָס ער האָט אַרויסגעקראָגן פון שענקל, און פאַר דער יידענע ביים קוימען אַוועקזייגן, פלעגט די יידענע אים אויס דער שטוב טרייבן.

— טראָג דיך אַפּ, דו קליינער גנב, טראָג דיך אַפּ מיט דיינע גנבות.

און מאָטקע האָט געזען ווי דאָס פלעשל בראַנפן ווערט פאַרשוואונדן אונטער דעם קישן אויף דער יידענעס געלעגער, האָט ער געלאַכט און איז אויס דער שטוב געלאָפּן.

אז די בלינדע פערל האָט דערזען, אז מאַטקע איז ביי נתנען אַ בן־בית געוואָרן און נתן גנב טראַגט זיך אַרום מיט אים, האָט ער אַלץ געקלערט ווי דעם יונג ביי דער האַנט צו כאַפֿן. ער האָט געוואַלט דורך מאַטקען מיט נתנען אַפּרעכענען זיך און אַלץ אַפּגעוואַרט אַ געלעגנהייט, ווען דער יונג וועט אים אין די הענט פּאַלן.
ער האָט ניט באַדאַרפט לאַנג וואַרטן.

12

אין שטעטל האָבן געוואוינט אַ סך שוסטערס, וואָס האָבן אויסגעאַרבעט שטייול פאַר פּויערשע יאָר־מערק, אַ גאַנצן זומער איז מען אַפּגעזעסן איבער דער טאַנדעט־אַרבעט און געגרייט סחורה פאַרן האַרבסט, ווען די יאָרמערק וועלן זיך עפּענען און מען וועט פאַרן מיט דרענגלעך און געשטעלן אויף די ירידים אַרום. אָבער ווייניק שוסטערס האָבן זיך געקענט דערוואַרטן אויף דעם גליק, אַז זיי זאָלן אַרויספירן זייערע סחורות אויף די מערק. דאָס רוב פון זיי האָבן ניט געקאַנט דורכשלעפּן דעם זומער און אויסהאַלטן די שטייול, און צו די ימים־טובים צו האָבן שוין די שטייול אַריינגעוואַנדלט צו אפּרימשע גייגער אין קאַ־מער אַריין, וואו מען האָט זיי פאַרזעצט פאַר אַ פאַר רובל אויף צו לעבן, אויף סחורה צו קויפּן אָדער אויף יום־טוב צו מאַכן.

אפּרימשע גייגער איז געווען דער פּראַצענטניק פון די שוסטערס. נעמען פּלעגט ער פון אַ קערבל צוויי גילדן פּראַצענט און אַ משפּון די שטייול. אַז עס איז געקומען האַרבסט, האָבן די שוסטערס זיך געבעטן ביי אים: „ר' אפּרימשע, גיט אַרויס די שטייול אויפן מאַרק.“ אָבער אפּרימשע ווייסט, אַז אַ שוסטער איז אַ שיפור, און די שטייול קענען נאָך אויפן וועג צום מאַרק אַריינפאַלן אין שענקל, און אַזוי ווי דאָס רוב שטייול זיינען שוין ניט ווערט געווען דאָס געלט מיט דעם פּראַצענט, וואָס איז דורך די פאַר וואָכן אויף זיי אַנגעוואַקסן, פּלעגן זיי בלייבן ביי אפּרימען אין קאַמער פּוילן, און האָבן שוין ניט געזען די ליכטיקע שיינ מער. אפּרימשע האָט ניט פאַרקויפט. קיין געלט האָט ער ניט באַדאַרפט. אַפּגעלעבט מיט זיין ווייב, טויבע די מרשעת, אַ יאָר צוואַנציק־דרייסיק אין קריגעריי, און געגעסן דעם גאַנצן טאַג אַ נעכטיקן ברויטל מיט אַ ציבעלע, איז זיין איינציק פאַרגעניגן געווען, וואָס די קאַמער איז וואָס אַמאָל מער פּויל געוואָרן מיט שטייול. נאָך סופּות־צייט, ווען די רעגנס גיסן, איז אַ גאַנץ שטעטל אַרומגעגאַנגען באַרוועס, די בלאַטע האָט אַריינגערונען דורך די אַפּענע לעכער, בעת ביי אפּרימשן אין קעלער האָבן געפּוילט בערג מיט שטייול.

געווען איז אפרים א יידל א קארגס, וואָס האָט ניט פאַרגונען זיין ווייב דעם ביסן ברויט וואָס זי עסט. יעדער פרימאַרגן איז דאָס געסל אויפגערודערט געוואָרן פון די קריגערייען צווישן אפרימשען מיט זיין ווייב. און יעדער פרימאַרגן האָט ער געשלעפט דאָס ווייב צום גט: „שוין, די מינוט זאָלסטו מיר גיין צום רב, די מינוט“.

ס'האָט שוין איינמאָל געטראָפן, אָז דער רב איז מיד געוואָרן שלום צו מאַכן צווישן זיי, און האָט באַשטימט זיי אָפצוגוטן.
פרעגט אפרימשע:

— וויפֿל וועט דאָס קאָסטן?

— דו דאַרפסט דאָך איר געבן אַ כתובה, און דעם סופר, און שכר־טרחת, און אַ ציוויי־גט.

— איז וויפֿיל אַרום און אַרום?

— אַרום און אַרום, מיט אַ ציוויל־גט, און פאַרן סופר און פאַר מיר, אַ פינף און צוואַנציק רובל.

— פינף און צוואַנציק רובל! — שרייט אויס אפרימשע — טויבע, קום אַהיים! די מינוט אַהיים! — שלעפט ער דאָס ווייב ביים אַרבל.

צוליב די פינף און צוואַנציק רובל, וואָס ס'האָט אים באַדאַרפט קאָסטן דער גט, האָט ער אָפגעלעבט מיט אַ ווייב אַ מרשעת, וואָס זיי האָבן זיך ביידע פיינט געהאַט, אַ גאַנץ לעבן.

אפשר האָט אים טאַקע טויבע די מרשעת דערצו געבראַכט, אָז ער זאָל אַזוי שלעכט זיין, וואָרים די יידענע איז מיט אַן אמתן געווען אַ מרשעת. געווען איז זי אַן עקרה, און דאָס ניט־האַבן קיין קינדער האָט מען איר אָנ־געזען אויפן פנים... אַ פנים האָט זי געהאַט פון אַ מאַנספאַרשוין, נאָר אַן אַ באַרד און אַן וואַנצעס, מיט באַוואַקסענע וואַרצעלעך, און פיינט האָט דאָס געהאַט מענטשן. געזען אַ קינד אין גאַס — אַ שטויס געגעבן, און אַלדאָס לעבעדיקע אַוועקגעיאַגט פון זיך: „סטופיי“, „סטופיי!“ — האָט זי געהאַט אויף אַלצדינג איין וואָרט.

זומער פאַרנאַכט איז זי געזעסן אויף די טרעפלעך פאַר איר טיר און געשעפט לופט. זי האָט שווער געאַטעמט צוליב אַסטמאַ. די קינדער פון די בעדי־מלאכות האָבן געבראַכט צו שלעפן אויף די אַקסלען די פאַרטיקע שטייול און קאַמאַשן צו אפרימשען. די יידענע האָט עפעס געברומט אונטער דער נאָז, גענומען די שטייול, אַריינגעוואָרפן זיי אפרימשען אין קאַמער אַריין און גע־מורמלט צו די קינדער: „סטופיי!“ „סטופיי!“

דאָס איינציקע פאַרגעניגן פון אפרים גייגער איז געווען די קאַמער מיט זיינע שטייול. ער פלעגט זיך אָפט מאָל איינשליסן אין איר אויף אַ גאַנצן טאָג און איבערוואָרפן די שטייול, וואָס האָבן געפּוילט דאָרט יאָרן־לאַנג. דאָס פאַרפּוילטע לעדער האָט אַרויסגעגעבן אַ געשטאַנק, און אפרים האָט גוט אַריינגעהויכט דעם ריח פון דעם לעדער און הנאה געהאַט. אַרויסקומען פלעגט

ער פון דער קאמער מיט א צופרידענער מינע, דער שמיכל האט אים אראפ־געשיינט פון די אויגן און איז אריינגעפאלן אין זיין קאלטענעוואטע באַרד, וואָס די האַר אירע זיינען צוזאַמענגעקלעפט געווען פון לעדער־שטויב. פֿרעגט ער מיטאַמאַל דערזען דאָס ווייב, ווי זי זיצט מיט דעם עקרה־פנים און גלאַנצט מיט אירע קליינע אייגעלעך, פֿלעגט אים מיטאַמאַל דאָס גאַנצע פֿאַרגעניגן פון די פּוילנדיקע שטיוול פֿאַרגיין, — פֿלעגט ער געבן אַ מרוקע, אַרויס־לאַזן אַ קללה אויף איר, כאַפֿן די קאַפּאַטע און אַוועק אין חברה מנחה דאַווענען.

אַט אויף דער קאמער מיט די שטיוול האַט נתן גנב זיין אויג געוואַרפֿן. האַט ער אַריינגעשיקט צו אפּרימשען מאַטקען מיט אַן אויסרייד. מאַטקע האַט געדאַרפֿט אויסשפּירן, צי די קאמער האַט אַ פענצטערל און וואוהין דאָס פענצטערל גייט אַרויס.

אַנגעטראַפֿן האַט מאַטקע טויבען, ווי זי זיצט אויף די טרעפֿלעך און כאַפּט פּרישע לופּט זומער פֿאַרנאַכט. זי האַט אים באַגעגנט מיט איר געוויינ־לעכן ווערטל: „סטופּיי!“ „סטופּיי!“ מאַטקע האַט אַבער ניט געהערט און איז ווייטער געגאַנגען. פֿרעגט טויבע:

— וועמען זוכסטו?

איידער די יידענע האַט נאָך אַבער צייט דאָס וואַרט אויסצוריידן, איז שוין מאַטקע אין שטיבל, קוקט זיך אַרום, דערזעט דעם שפּאַלט פון דער קאמער, אַ שטראַל פֿאַרט אַריין דורך דער קוים צוגעמאַכטער טיר, עפנט ער שוין די טיר און דערזעט, אפּריש גייגער טויכט זיך אין אַ ים מיט שטיוול. מאַטקע איז דערשראַקן געוואָרן, אַז ער האַט דערזען דעם יידנס באַרד מיט די אויגן אַרויסשטאַרן פון צווישן די שטיוול.

— ווער איז דאָס? — האַט אפּרימשע געמאַכט אַ געשריי, אויפּגערעגט, וואָס אַ פּרעמד אויג האַט געזען ווי ער טוט די עבודה אין זיין קדשי־קדשים.

— דער מייסטער האַט מיך געשיקט.

— ווער מייסטער, וואָס מייסטער? טויבע, טויבע, וואו ביסטו? — איז אפּרימשע אַרויס אַ פֿאַרשטויבטער פון צווישן די שטיוול. נאָר מאַטקע איז שוין ניט געווען.

פון דעם טאַג אָן איז דאָס פענצטערל פון דער קאמער פֿאַרקלאַפּט מיט נאָך אַ לאַדן און אַ פּרענט, און די טיר פון אפּרימשעס קדשי־קדשים איז גע־וואָרן באַלייגט מיט נאָך צוויי שלעסער, אַז קיין פּרעמדנס אויג זאָל ניט אַהין אַריינדרינגען.

מאַטקע האַט געקראַגן קלעפּ פון נתן גנב, וואָס ער האַט די מעשה אַזוי ניט געשיקט געמאַכט. מאַטקע האַט דאָך אויסגעשפּירט, אַז די קאמער האַט אַ פענצטערל וואָס גייט אַרויס אויף מאַנדריקס דאָך.

עס האַט זיך געמאַכט באַלד אַן אַנדער געלעגנהייט אַריינצודרינגען אין

אפרימשעס קדשי-קדשים. אפרים גייער, אַווי קאַרג ווי ער איז געווען, האָט ער דאָך געוואָלט האָבן, אַז עס זאָל איבערבלייבן אַ געדעכעניש נאָך אים. פינף יאָר האָט ער זיך געדונגען מיט אַ סופּר, אַז ער זאָל שרייבן פאַר אים אַ ספר-תורה אין דער חברה, וואו ער דאַוונט. האָט טויבע געווינט, געמאַנט, אַז די ספר-תורה זאָל זיין געשריבן אויך אויף איר נאָמען, האָט אפרימשע ניט געוואָלט. האָט די יידענע צושטייער געגעבן פון איר געלט, וואָס זי האָט בגנבה אָנגעזאַמלט אין אַ זאַק, — גאַנצע פּופּצען רובל. איז ער באַ-שטאַנען, אַז נאָר דאָס מענטעלע מיט די עץ-החיימס זאָלן זיין אויף איר נאָמען.

דאָס קדשי-קדשים איז נאָך ניט געבליבן איין מינוט אַריין זינט אפרימשע האָט חתונה געהאַט. צי איז אפריים אין דער היים, צי איז ער אין דער חברה ביי מנחה דאַווענען, זיצט אַלץ טויבע, ווי אַ געטרייער הונט, אויף דער שוועל פון דער טיר און טרייבט אַוועק די אַלע, וואָס ווילן זיך דערנענטערן צום קדשי-קדשים, מיט איר סגולה-וואָרט „סטופּיי“. צום חנוך אָבער פון ספר-תורהלע האָבן ביידע, אי אפריים, אי זיין ווייב, געלאָזט דאָס קדשי-קדשים אויף הפקר און זיינען געגאַנגען מיט דעם עולם יידן אין דער חברה אַריין. אין דער חברה האָבן יידן זיך געפרייט מיטן נייעם ספר-תורהלע, און אפריים מיט זיין ווייב האָבן פאַרעסן אַ די שטיוויל און געטאַנצט מיט זייער „קינד“, מיטן ספר-תורהלע, ביז שפּעט אין אַוונט אַריין.

דענסמאָל האָט זיך נתן גנב אַרויפגעלאָזן אויף מאַנדריקס דאָך און מיט אַ שטיק אייזן אונטערגעשפאַרט דעם פרענט פון דעם לאָדן. דער פרענט האָט נאָכגעגעבן. עס זיינען נאָך איבערגעבליבן די שטאַכעטלעך, האָט זיי נתן גנב אויך באַלד פונאַנדערגעשפרייט. ער האָט געגעבן אַ וואונק צו מאַטקען, און מאַטקע האָט ווי אַ קאַץ זיך געגעבן אַ קוועטש אַריין צווישן די שטאַכעט-לעך, און באַלד האָט ער אָנגעהייבן אַרויסוואַרפן שטיוויל דורך דעם פענצ-טערל.

אַז מען האָט שוין אָנגעפאַקט אַ פאַר זעק, האָט נתן געגעבן אַ קאַמאַנדע, אַז מאַטקע זאָל אינעווייניק צונויפלייגן די שטיוויל אַזוי, אַז מען זאָל ניט באַלד באַמערקן. מאַטקע האָט זיך צוריק אַרויסגעקוועטשט פון די שטאַכעט-לעך, נתן האָט צוריק פאַרביגן דעם פרענט אויפן לאָדן, אַז מען זאָל ניט אַנזען און מען זאָל נאָך אַמאָל קאַנען נעמען פון קדשי-קדשים.

אפריים איז אַהיים געקומען מיט זיין ווייב פון דער חתונה, וואו זיי האָבן אויסגעגעבן זייער קינד דאָס ספר-תורהלע. ער האָט זיך דערמאַנט אַן דער קאַמער. געוואָלד, זי איבערגעלאָזט אַליין, צום ערשטן מאָל אַליין. האָט ער באַקוקט די שלעסער אויף דער טיר. אַלץ איז גאַנץ. פאַרויכטיק, מיט האַרץ-קלאַפעניש האָט ער אויפגעעפנט די טיר פון קאַמער: געלויבט איז גאַט, די שטיוויל זיינען דאָ. דער לאָדן איבערן פענצטערל און דער פרענט אויך.

— געלויבט איז גאט, — אטעמט אפ אפרימשע גייגער, — איך האב זיך געשראקן. די קאמער אליין געלאזט.
 — עס איז אין דעם זכות פון ספר-תורהלע — זאגט טויבע.
 — דו האסט רעכט, מיין ווייב.
 און צום ערשטן מאל דעם אונט האבן מאן און ווייב גערעדט צווישן זיך אן קללות, פול מיט דעם נחת, וואס זיי האבן געהאט פון זייער „קינד“, דעם ספר-תורהלע.
 פון דענסמאל אן זיינען א שטיקל צייט, דורך דער מי פון מאטקען מיט זיין רבין נתנען, די שטיוול אָנגעקומען צו די ריכטיקע בעלי-בתים, פאר וועמען די בעלי-מלאכות האבן זיי געמאכט, — צו די מענטשן. א סך יידן און פויערים זיינען האַרבסט-צייט געווען פארזאָרגט צו די רעגנס מיט גוטע, געזונטע שטיוול. און ווייל שטיוול זיינען מיטאַמאל ביליק געוואָרן אין שטעט, האָט זיך אן אַרעמאָן אויך געקענט פאַרגינען אַ פאַר שטיוול אויף יום-טוב.
 נאָר באלד האָט דאָס אויפגעהערט. די שטיוול האָבן אָנגעהויבן צוריקגיין צו אפרימשען אין קאמער אַריין, ווי מיר וועלן עס שפעטער דערציילן. וואָרים דער היטער פון גערעכטיקייט, „די בלינדע פערל“, האָלט זיין אויג וואָך איבער דער אַרדענונג פון דער שטאָט ...

13

— געוואָלד, אַ גנב! — האָט זיך געלאָזט הערן איבער דעם שמאַלן געסל אַ שרעקעדיק געשריי אין אַ שיינעם פרימאַרגן.
 לאַדנס האָבן זיך אויפגעפראַלט. פון די אַפענע לופטשיקעס האָבן וויסע שלאַף-מיצן און באַפעדערטע בערד זיך געלאָזט זען. מענטשן האָבן געפּרעגט מיט דערשראָקענע אויגן:
 — וואו ברענט?
 זיי האָבן דערזען אפרימשע גייגער, אין די גאַטקעס און שלאַף-מיין, שטיין אויפן גאַניקל פון זיין הויז. ער רייסט זיך די האַר פון קאַפּ און האָלט אין איין שרייען:
 — געוואָלד, אַ גנב! מען האָט מיך באַגולט! בדלות געשטעלט!
 טיר און טויער האָבן זיך אויפגעעפנט. יידן אין אונטערוועש, ווייבער אין די העמדער, מוידן אין טיכער איבער די קעפּ, יונגען מיט שטעקנס און העק אין די הענט האָבן זיך אַרויסגעלאָזט פון די הייזלעך און געשריגן:
 — וואו? ווען? וועמען?
 — דאָ איז ער אַנטלאָפּן! ער איז אַריבער דעם פּלויט!

— ניין, אין הויף אריין, צום גאמבינער אין הויף אריין.

— איך האב אים אליין געזען דורך דעם הויף.

— קומט, יידן!

און צווישן די אלע געשרייען הערט זיך אפרימשעס געוואלד:

— ער האט מיך געשאכטן!

— ווער איז עס געווען?

— נא, אט דא איז ער! — ווייזט א יונג אויפן דאך הינטערן קוימען.

אויפן דאך, וואס איז געווען פאר די פענצטערלעך פון אפרימשעס קאמער,

האט זיך מאַטקע באַוויזן. ער איז געווען האַלב באַהאַלטן הינטער דעם קוימען.

מען האט אַרויסגעזען דאָס היטל און די גנבישע אויגן. ער איז האַלב געשטאַ

נען, האַלב געפֿעגן, געהאַלטן אין דער האַנט אַ פֿאַר שטייול און געקוקט מיט

שרעקעדיקע אויגן, ניט וויסנדיק, ווי זיך אָן עצה צו געבן.

— אַט, אַט, דאָ, זעט!

— מאַטקע גנב! עס איז מאַטקע!

— דעם בלינדן לייבס! איך האב באַלד געוואוסט, אָן עס וועט אויס דעם

בחור אויסוואַקסן אַ פֿרי.

— רינגלט אַרום דעם דאָך, — שרייען איינצלנע קולות.

דערווייל האָבן אפרימשעס געוואַלדן ניט אויפגעהערט און געהאַלטן אין

איינ צוזאַמענרופן די בעלי־בתים פון שטעטל. פון די געסלעך, הויפן און

הינטער־געסלעך זיינען זיך צוזאַמענגעקומען יידן, ווייבער, יונגען און מוידן,

באַוואַפנטע מיט דרענגער, וואַלגער־העלצער, בעזימער און האַקמעסערס, אלע

מיט געוואַלדן און געשרייען: וואו איז דער גנב, דער גנב??

— געכאַפט! געכאַפט!

— אַט, אַט!

די גאַנצע צייט האַט מאַטקע זיך געדרייט ווי אַ מויז אויפן דאָך. פֿאַר

שרעק ניט אַרויסגעלאָזט די שטייול פון די הענט, און געקוקט מיט אומרואיקע

אויגן, וואָס דאָ וועט זיין.

— קומט אַרויף אויפן דאָך!

— ווער גייט מיט מיר אויפן דאָך?

און דאָ און דאָרט ווייזן זיך שוין גבורים און נעמען קלעטערן אויפן

דאָך כאַפן מאַטקען.

אַבער מאַטקע, דערזעענדיק, אָן די יונגען גייען נאָך אים, האַט מיטאַמאָל

געגעבן אַ שפּרונג, איז ערגעץ וואו פֿאַרפֿאַלן געוואָרן אויף אַ מינוט, דערנאָך

האַט ער זיך באַלד געוויזן אויף אַן אַנדער דאָך.

— אַט, דאָ איז ער! דאָ!

אַבער מאַטקע איז שוין געפֿלויגן ווי אַ קאַץ פון דאָך צו דאָך. מיטאַמאָל

זיך געגעבן אַ לאַז אַריין אין אַ לאַך, אַ שפּרונג איבער אַ הויז, ווי אַ שוואַרצע

מויז, אַ לויף אַריבער דאָס געסל, אַריין צום סטאַליער אין הויף — און איז

פארפאלן געווארן אין אַ לאַך צווישן די קלעצער, דרענגער און ברעטער, וואָס זיינען געווען אַנגעלייגט אין הויף.

דאָס שטעטל, וואָס איז נאָכגעלאָפֿן מאַטקען איבער די דעכער, האָט אים דערזען פֿאַרשווינדן אין סטאַליערס הויף. באַלד האָבן די אַלע יידן, ווייבער, יונגען און מוידן אַנגעפילט דעם הויף מיט די דרענגער און בעזימער אין די הענט, צווישן זיי אפרימשע גייגער אין די גאַטקעס און מיטן שלאָף־מין. רייסנדיק זיך די האָר פֿון קאָפּ:

— געוואַלד, דער יונג האָט מיך געשאַכטן!

— ר' אפריים, קומט, מיר וועלן די ברעטער אָפּוואַרפֿן און דעם יונג אַרויסנעמען! — שרייט נחומשע שוסטער, וואָס האָט דאָס גאַנצע לעבן אָפֿ געאַרבעט שטיוול פֿאַר אפרימשע גייגערס קאַמער. ער האָט מיט די איינגע־פֿאלענע שוואַרצע באַקן געבֿלאָזן, קוים דעם אַטעם כאַפֿנדיק.

— שטייט, שטייט, די בלינדע פערל גייט! — רופן אַנדערע אויס.

— יידן, מאַכט פֿלאַץ, די בלינדע פערל.

די יידן האָבן זיך אָפּגערוקט. די בלינדע פערל, אין „פֿאַלנער אונפֿאַרם“, באַוואַפֿנט מיט אַ שווערד און מיט אַ ביקס, איז אַריינגעקומען אין הויף אַריין. דער רויטער קאַרק זיינער האָט זיך אַרויסגעגאַסן פֿון זיין גומענעם קראַגן, ווי דאָס פעטס ביי אַ חזיר. די אויגן, וועלכע זיינען נאָך געווען האַלב פֿאַרשלאָפֿן, האָבן אויסגעקוקט ווי שפּורע, און די האָר האָבן זיך אים אויפגעשטעלט פֿאַר פעס.

— יידעלעך, וואָס איז? — זאָגט די בלינדע פערל, איבערפֿירנדיק מיט

דער גרויסער האַנט איבער די גרויסע וואַנצעס, וואָס דאָס איז געווען אַ סימן, אַז ער איז בייז.

— אוי, פֿאַניע, ער האָט דאָך מיך געהרגעט! ער האָט דאָך מיך גע־

שאַכטן!

— פֿאַסמאַטרים! פֿאַסמאַטרים! — האָט פֿלוצלינג די בלינדע פערל אַנ־

געהויבן רייזן רוסיש, וואָס דאָס איז געווען אַ סימן, אַז ער איז זייער אין פעס.

ער איז צוגעגאַנגען צו די ברעטער, האָט געקלאַפט אויף אַ ברעט מיט

דער שווערד און געשריגן:

— עי, מאַשעניק, ווייַעזאַי!

אַבער מאַטקע איז געלעגן הינטער די קלעצער און האָט אַרויסגעקוקט מיט די בליציקע אויגן פֿון אַ לאַך אַרויס, געזען די יידן מיט די שטעקנס אין די הענט, די בלינדע פערל מיט דער שווערד. ער האָט ניט מורא געהאַט. ער האָט ניט געציטערט. געקוקט זיי אין די אויגן אַריין און געוואַרט וואָס דאָ וועט זיין.

— וואָס איז געשען? — פֿרעגט נתן גנב, וואָס האָט זיך פֿלוצלינג אין

הויף צווישן די יידן באַוויזן.

די יידן קוקן איינס דאס אנדערע אָן און ענטפערן אָפּ מיט אַ שמייכל, ווי וועלנדיק זיך אַרויסמאַכן פון גאַנצן עסק.

— מיר ווייסן דען? אַלע דױפן, זיינען מיר אויך געלאָפן.
— וואָס? אַ גנב? — פרעגט נתן.

— פּאַסמאַטרים! — האָט די בלינדע פּערל געקלאַפּט שטאַרקער מיט דער שווערד אויף די ברעטער און גערופן מיט אַ האָרט קול:
— העי, מאַשעניק, ווילעזאַי!

נתן האָט אים אָפּגעענטפּערט מיט אַ בליק און זיך אַוועקגעשטעלט מיט די אַנדערע יידן אַפּוואַרטן די זאַך.

אַז מאַטקע האָט דאָס מאַל אויך ניט אָפּגעענטפּערט אויף דער בלינדער פּערלס רוף, האָט די בלינדע פּערל זיך געווענדט צו די יידעלעך אויף יידיש:
— העי, יידעלעך, שאַרט אַוועק די ברעטער.

די יידן האָבן זיך געגעבן אַ נעם צו די ברעטער, צום מערסטן די שוסטערס, וועלכע האָבן געהאַט פּאַרזעצט זייערע שטיוול ביי אפּרימשען, געוואָרפן די דרענגער, די קלעצער, און מאַטקע איז געלאָפן פון איין לאַך אין דער צווייטער אַרײן.

באַלד האָט זיך דערהערט אַ גרויס ווילד געשריי אין הויף:

— איך וועל ניט לאָזן! איך וועל ניט לאָזן!

דאָס איז ווידער געווען די רויטע זלאַטקע, וואָס איז געקומען זיך אָנגעמען פאַר איר קינד. אַזוי גרויס ווי זי איז געווען, האָט זי זיך געגעבן אַ וואַלע אַרויף אויף די ברעטער און ניט געלאָזט זיי פּונאָדערשלעפן.

— אַוועק פון דאַנען, די מינוט אַוועק! — שרייט צו איר די בלינדע פּערל — איך הייס דיר! — קלאַפּט ער מיט דער שווערד.

אַבער די רויטע זלאַטקע איז געלעגן אויף די ברעטער, האָט זיך ניט גערירט פון אַרט און געשריגן מיט ניט קיין מענטשלעך קול:

— איך וועל ניט אַוועקגיין, איר וועט אים ממיתן.

— יידן, נעמט זי אַוועק פון דאַנען! — שרייט די בלינדע פּערל — איך ווער אין פעס.

די יידן האָבן געוואַלט צוגיין צו דער רויטער זלאַטקע. זי האָט געוואָרפן מיט די פיס און מיט די הענט, אַוועקגעשטופּט פון זיך די יידן, די יונגען, די פּנימער מיט די נעגל אויסגעקראַצט און ניט צוגעלאָזט צום יונג.

— איך וועל אייך ניט צולאָזן, איר וועט אים ממיתן.

און נתן האָט געברומט צווישן די ציין אויף די יידן:

— איך וועל אייך די קעפּ צעשפּאַטן.

די יידן האָבן אָנגעקוקט נתנען, מורא געהאַט פאַר אים. זיי זיינען גע- שטאַנען, ניט צו וויסן וועמען זיי זאָלן געהאַרן: די בלינדע פּערל אָדער נתן גנב.

ווען די בלינדע פּערל האָט געזען, אַז די יידן נעמען ניט אַוועק די

רויטע זלאַטקע, האָט ער געוואָרפֿן אַן אויג אויף נתן גנב, איז אַליין צו צו דער רויטער זלאַטקע און זי אַנגעהויבן שלאָגן מיט דער שייד פֿון דער שווערד, צוטופֿנדיק:

— אַוועק, דו ממזרת, גנבים וועסטו אויפֿציען!
דאָס האָט נתן ניט געקענט פֿאַרטראַגן: ער איז צו צו דער בלינדער פֿערל, האָט אים אַנגעכאַפֿט פֿאַר דעם לאַץ, געוויזן אים אַ פּויסט אין פֿנים אַריין:

— אַ יידענע וועסטו שלאָגן? איך וועל דיר דעם קאַפֿ צעשפּאַלטן!
די בלינדע פֿערל האָט זיך דערשראַקן, געכאַפֿט דעם רעוואָלווער אין האַנט און געשריגן אויף נתנען:
— דו גייסט אַוועק פֿון דאַנען? איך שייס דיך ווי אַ הונט! דו לאַזט מיך ניט דאָס געזעץ אויספֿירן.

עס איז געווען אַ ביסל צו ליכטיק, און נתן גנב האָט זיך אָפּגערוקט. אַז די בלינדע פֿערל האָט דערזען, אַז ער איז תקיף, האָט ער געגעבן אַ געשריי צו די יידן, ווייזנדיק אויף נתנען:

— בינדט אים, ער האָט מיר געשטערט דאָס געזעץ אויסצופֿירן.
נתן איז געשטאַנען בלייך און געשמייכלט, אין דער האַנט האָט ער שוין גרייט געהאַלטן דעם „אייזערנעם שטאַכער“, מיט וועלכן ער האָט זיך געשלאָגן, און קיין ייד האָט זיך ניט דערוועגט צוצוגיין צו אים.
די בלינדע פֿערל האָט געזען, אַז ער איז איצט אַליין, האָט ער זיך ווייטער גענומען מאַטקען צו כאַפֿן; אָפּגעשטופֿט די יידענע און געשריגן אויף די יידן, אַז זיי זאָלן די ברעטער אַראָפּוואָרפֿן.

נאָר קיין יידנס האַנט האָט שוין ניט מיטגעהאַלפֿן די ברעטער פּונאַנדער-צוואוואָרפֿן. צי זיי האָבן מורא געהאַט פֿאַר נתנען, צי איבער דעם וואָס די בלינדע פֿערל האָט געשלאָגן מאַטקעס מוטער, — די סימפּאַטיע. האָט אים בערגעוואויגן אויף מאַטקעס זייט. סיי ווי סיי, די בלינדע פֿערל האָט אַליין די ברעטער אויפֿגעהויבן און דערביי האָט ער זיך צעוואָרעמט, דער שווייס האָט גערונען פֿון זיין פֿעטן האַלדז. ער איז רויט געווען און האָט געשלאָטן די יידן און זייערע „ראַביס“. די יידן זיינען געשטאַנען, האָבן צוגעזען, ווי די בלינדע פֿערל אַרבעט, און געשמייכלט. אַזוי האָט ער אָפּגעאַרבעט, ביז ער האָט פּונאַנדערגעוואָרפֿן אַ גאַנצן הויפֿן ברעטער. מיטאַמאַל האָט מאַטקע געגעבן אַ שפּרונג אַרויס פֿון אַ לאַך, איז אַריין צווישן אַ געזעמל יידן, קיינער האָט זיך ניט דערוועגט אים צו כאַפֿן. אַדרבה, טייל האָבן אים נאָך פֿאַרשטעלט מיט די קאַפּאַטעס. די בלינדע פֿערל האָט אַרויסגעכאַפֿט די שווערד און אַריינגע-לאַזט זיך צווישן די יידן נאָך מאַטקען. אַבער מאַטקע האָט שוין געמאַכט אַ ויברא, ווידער אַריין אין אַ הויף און פֿון דאָרט האָט ער זיך אַריבערגעלאַזט איבער אַ פּלויט אין פעלד אַריין, צום וואַסער צו. די בלינדע פֿערל מיט אפּרימשע גייגער זיינען געווען די איינציקע וואָס זיינען אים נאָכגעלאָפֿן. די יידן, ווייבער,

יונגען און מידן מיט די שטעקנס און בעזימער אין די הענט זיינען שוין גע-
שטאנען, האָבן זיך צוגעקוקט, ווי די בלינדע פערר מיט דער לאַנגער שווערד
אין האַנט און נאָך אים אפרימשע גייגער אין די גאַטקעס מיטן שלאַפּמיץ
לויפן נאָך דעם יונג, און מאַטקע פליט ווי אַ פּייל פון בויגן איבער פּלויטן,
איבער דעכער, און די בלינדע פּערל סאַפּעט מיטן רויטן האַלדז ווי אַ שווערע
גאַנד, האָבן זיי געלאַכט.

צום סוף איז די בלינדע פּערל מיד געוואָרן. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט,
צוריק אַרײַנגעטאָן די שווערד אין שײד, אויסגעשפּיגן און געזאַגט אויף יידיש
צו די אַרומשטייענדיקע יידן:

— אַז איר ווילט אַ גנב, האָב איך אַן עסק! וואָס איז עס מיין עסק?

און דערזען אפרימשען אין די גאַטקעס מיטן שלאַפּמיץ, ווי ער שטייט
און רייסט זיך די האַר פון קאַפּ: „געוואַלד, ער האָט דאָך מיך געשאַכטן!“ — האָט
די בלינדע פּערל אויסגעלאַזט דעם גאַנצן פּעס אויף אפרימשען. ער האָט אים
נאַכגעקרימט און געזאַגט:

— געוואַלד, ער האָט מיך געשאַכטן! אַלץ ביסטו שוואַדיק, ווער הייסט
דיר האַלטן די שטייול אין קאַמער? גיב זיי צוריק די שוסטערס, וועט מען
ניט גנבענען.

נאָר באַלד איז געוואָרן אַ געלויף אין עק געסל, וואָס מאַטקע איז אַהין
אַנטלאָפּן. יונגען זיינען געקומען פאַראויס צו לויפן און אַנגעזאַגט מיט גדולה
די בשורה: „געכאַפּט! געכאַפּט!“ באַלד האָט זיך געוויזן דער גויאישער קיי-
לער מיט זיין שייגעץ. זיי האָבן געפירט מאַטקען ביי ביידע הענט. זיי האָבן
אים געכאַפּט אין זייער הויף. מאַטקע איז געגאַנגען צווישן זיי, רואיק, מיט אַ
ברוגער מינע, און די אייגעלעך האָבן ביי אים געגלאַנצט. די בלינדע פּערל
האַט זיך גלייך געשטעלט, אַרויסגענומען דעם רעוואַלווער און אים גרייט גע-
האַלטן. יידן האָבן זיך דערשראַקן פאַר דער בלינדער פּערלס רעוואַלווער, האָבן
זיי זיך אָפּגערוקט. די גויים האָבן איבערגעגעבן מאַטקען אין די הענט פון דער
„גערעכטיקייט“, און די „גערעכטיקייט“ אין דער געשטאַלט פון דער בלינדער
פּערל האָט איבערגענומען מאַטקען מיט אַן ערנסטער מינע, אַנגעשטעלט דעם
רעוואַלווער און געפירט אים ביי דער האַנט אין וואַך אַרײַן.

14

די „וואַך“ איז געווען אין מיטן מאַרק, אין דעם שענסטן, געזינטסטן הויז
פון שטעטל. די פענצטערלעך האָבן אַרויסגעקוקט אין מאַרק אַרײַן, און מען
האַט פון דער וואַך געקענט זען אַלץ, וואָס עס טוט זיך אין גאַס, און פון גאַס —
אַלץ וואָס טוט זיך אין דער וואַך.

פֿאַר אַ פֿאַרברעכן האָט מען אַרײַנגעזעצט אין וואָך. למשל, אַז אַ ייד האָט פֿאַרקויפט אין געהיים פֿון זײַן געוועלבל זונטיק פֿאַר צוועלף אַזײַגער, ווען די קירכנגלאָקן האָבן געקלונגען, איז געקומען דער פֿאַרזײאַנט, די בלינדע פֿערל, און פֿאַרשריבן אין ביכל. האָט דער „סאַנד“ (ריכטער) דערנאָך געמשפט, אַז דער ייד זאל פֿינף טעג אָפּזיצן אָדער באַצאלן פֿינף רובל אַ טאַג. האָט דער ייד געוואַלט ליבער פֿאַרדינען די פֿינף און צוואַנציק רובל און איז געגאַנגען אָפּ-זיצן די פֿינף טעג, און מען האָט אים דערנאָך צוגעוואונטשן, הלוואַי אַיטלעכע וואָך אַ פֿינף-און-צוואַנציקער פֿאַרדינען.

דאָס איז אַלץ געווען פֿאַרצײטנס, אין אָנהײב, ווען די בלינדע פֿערל איז נאָך געווען אַ „פֿריטיץ“, און אַז ער האָט דערזען אַן עווזע אין שטעטל האָט ער עס נײַט געקענט איבערטראַגן און באַלד פֿאַרשריבן אין זײַן ביכעלע. דער-נאָך האָט די בלינדע פֿערל זיך צוגעוואוינט צום שטעטל. מען האָט אָפּגעמאַכט מיט אים, — צען גירדן אַ וואָך מיט אַ פֿונט טײ און דריי פֿונט צוקער. דער שמש האָט עס אַיטלעכן פֿרייטיק צוואַמענגענומען גראַשנוײז פֿון די בעלי-בתים, און צו שטיקלעך צוקער פֿון די בעלי-ביתטעס פֿאַר דער בלינדער פֿערל. פֿון דענסמאָל אָן, אַז אַ שײנער בעל-הבית איז אַרײַנגעפֿאַלן, ווען, למשל, דער פֿאַן קאַמיטאַר איז געקומען צו פֿאַרן פֿון דעם גרעסערן שטעטל און איז אַרומגעגאַנגען אין די הויפּן נאַכקוקן, צי ס'איז רײן, און האָט דעם שײנעם בעל-הבית פֿאַרשריבן פֿינף רובל אַ טאַג אָדער פֿינף טעג זיצן, — איז אָפּגע-מאַכט געוואָרן מיט משה-שלמהן דעם אונטער-שמש, אַז ער זאָל גײן אָפּזיצן פֿאַר דעם שײנעם בעל-הבית. משה-שלמה דער אונטער-שמש האָט עס גע-מאַכט ביליקער ווי פֿינף רובל אַ טאַג. גענומען האָט ער צוויי גילדן אַ טאַג פֿון אַ בעל-הבית, און דערביי האָט ער די צײט נײַט פֿאַרטאַכלעוועט: ער האָט זיך דערווייל אָנגעגרייט די צווייטע וועלט, — ער איז געזעסן און געזאַגט תהלים. די בלינדע פֿערל האָט שוין געזאָרגט פֿאַר דעם, אַז משה-שלמה זאָל האָבן פֿרנסה, אַז ער זאָל שטענדיק דאַרפן זיצן, וואָס משה-שלמה איז דער בלינדער פֿערל פֿאַר דעם זײער דאַנקבאַר געווען. אָפּגעזעסן איז דער אונטער-שמש אַ גאַנצע וואָך, און פֿרייטיק האָט די בלינדע פֿערל גע-וואוסט, אַז אַ ייד דאַרף שבת זײן ביים ווייב מיט די קינדער, האָט ער משה-שלמהן אַרויסגעלאָזט, ווען דער אונטער-שמש האָט געדאַרפט ליכט צינדן אין שול. שבת-צו-נאַכט, ווען אַלע יידן האָבן זיך גענומען צו זײער וואַכעדיקער פֿרנסה, איז משה-שלמה אַליין צוריקגעגאַנגען צו זײן פֿרנסה, — אין דער וואָך אַרײן.

עס האָט זיך אַמאָל געמאַכט, אַז די בלינדע פֿערל האָט פֿאַרגעסן אַן משה-שלמהן און האָט די בעלי-בתים נײַט פֿאַרשריבן אין ביכל, איז אים דער אונטער-שמש געקומען בעטן און געטענהט צו אים:

— וואָס, איך בין נײַט קײן ייד, איך דאַרף נײַט קײן פֿרנסה?

האָט די בלינדע פֿערל אײַנגעזען, אַז משה-שלמה האָט אַ ווייב מיט קינד-

דערלעך, האָט ער פאַרשריבן אין ביכל אַ בעל־הבית אויף פינף טעג צו זיצן, — ניט דערפאַר, וואָס דער בעל־הבית האָט, חלילה, מיט עפעס זיך פאַרזינדיקט, נאָר כדי משה־שלמה זאָל האָבן וואָס צו טאָן און די וואָך זאָל ניט בלייבן ליידיק. און אַז דער בעל־הבית האָט דערנאָך געמאַכט אַ געוואָלד אין געסל, געטענהט צו דער בלינדער פערל:

— וואָס הייסט? וואו איז יושר? דו נעמסט ניט קיין צען גילדן אַ וואָך? פאַרוואָס פאַרשרייבסטו מיך?

האָט די בלינדע פערל אָפגעענטפערט גאַנץ יידישלעך:

— עס איז דאָ אַ ייד אין דער שטאָט, ר' משה־שלמה, דאַרף ער האָבן פרנסה.

נאָך אַן אַרעסטאַנט איז געווען אַ שטענדיקער איינוואוינער אין דער וואָך. דאָס איז שוין געווען אַ געפערלעכער, אַ פאַליטישער, כאַנאַצקי, דער פּוילישער שוסטער, אָדער ווי יידן האָבן אים גערופן „פּאַלסקי וואַיסקע“.

דאָס איז געווען אַן אַרעמער גוי, וועלכער איז אַ גאַנצע וואָך אָפגעזעסן ביי ברוכן אין ווערקשטאָט, איינגעבויגן איבער זיין שטייול און געקלאַפט אין דער פּאָדעשווע. אַ הויכער, אַן אויסגעמאַגערטער, מיט אַ פּאַר גרויסע פּוילישע וואַנצעס. אַ גאַנצע וואָך איז ער געווען אַ שטילער, אַ גוטער, צו אַלעמען גע־שמייכלט און די קינדער פון געסל צוקערקעס געטיילט. נאָר אַז עס איז גע־קומען זונטיק, האָט ער זיך אַנגעשיכורט און איז אַרויס אין גאַס, אַנגעטאַן אין עפעס אַן אַלט זעלנעריש היטל פון נאַפּאַלעאַנס צייטן, מיט אַן אַלטער פאַראַסטעטער שווערד, פון די פּורים־שפּילער, וואָס ער האָט ערגעץ־וואו געהאַט פאַרשטעקט, אַרויס אין פּוֹלֶעך פאַרעם און אַנגעהויבן זינגען: „יעשטשע פּאַלסקאַ ניע סגינעלאָ“... און געשריגן אין געסל: „פּאַלסקע וואַיסקע, דאַמבאַראַוּסקי... קאַשטשיושקאַ...“ אַז מען האָט דערהערט די שרעקלעכע רעוואָלוציאַנערע ווער־טער אין געסל, איז אַ שרעק אַנגעפאַלן אויף קליין און גרויס: „פּאַוסטאַניע, געוואָלד, דער פּוילישער שוסטער וועט אונדז אומגליקלעך מאַכן! איז אַנגע־קומען די בלינדע פערל מיטן רעוואָלווער און שווערד און האָט פּאַלסקי וואַיסקען אין וואָך געפירט. דאָרט האָט ער אים גוט אַנגעשלאַגן, „פּאַלסקע סאַיסקאַ“ איז אָפגעלעגן אַ נאַכט אין דער וואָך, אויסגעניכטערט זיך.

ווען משה־שלמה דער אונטער־שמש האָט געזען דעם שיכורן „פּאַלסקי וואַיסקע“ זיך אַרומוואַזגערן אויף דער פּאַדלאַגע אין דער וואָך, האָט ער גע־קרעכצט און באַדויערט גאַטס באַשעפעניש. אַ מענטש איז משוגע, קרעכצט ער. בחינם זאָל ער נעמען און זיך אַוועקזעצן אין וואָך, און משה־שלמה האָט אים גענומען מוסר זאָגן:

— אַ מענטש זאָל זיך אַזוי צום נאָר מאַכן! אוי, אוי, פּאַניע פּאַלסקע וואַיסקאַ, — שאַקלט ער אויף אים מיטן קאַפּ.

„פּאַלסקי וואַיסקע“ האָט זיך גענומען צום האַרץ משה־שלמהס מוסר, גע־קראַצט זיך אין קאַפּ און אָפגעענטפערט:

— דו האָסט רעכט, פּאַני משה־שלמה, האָסט רעכט.

„פּאַלסקי וואַיסקע“ האָט זיך באַרואיקט, אָפּגעמאַכט ביי זיך ניט מער צו טאָן די נאַרישקייט. צומאַרגנס האָט אים די בלינדע פּערל אַרויסגעלאָזט מיט אַן אונטערגעהאַקט אויג, און „פּאַלסקי וואַיסקע“ איז צוריקגעגאַנגען צום „זשיד“ ברוך אין ווערקשטאַט און רואיק ווייטער געקלאַפּט אין דער פּאַדעשווע ביו צום צווייטן זונטיק, ווען „פּאַלסקי וואַיסקע“ האָט זיך ווידער אָנגעשיכורט און דערשראַקן דאָס געסל מיט „יעשטשע פּאַלסקאַ נייע סגינעלאַ“...

אַט צו די צוויי אַרעסטאַנטן האָט די בלינדע פּערל, באַוואַכט מיט שווערד און ביקס, אַריינגעבראַכט דעם קליינעם צוועלף־יעריקן מאַטקע גנב. אויף דער שמוציקער שטיינערנער פּאַדלאַגע איז געלעגן „פּאַלסקי וואַיסקע“ מיט אַן אונטערגעהאַקט אויג און הויך געשנאַרעכט. משה־שלמה איז געזעסן ביים פּענצטערל, מיט בריילן אויף דער נאַז און געהאַלטן אַ גרויסן סידור אין האַנט. אַז ער האָט דערזען דעם „אַרעסטאַנט“, וואָס מען לאָזט אַריין צו אים אין וואַך אַרײַן, האָט ער זיך איינגעקאַרטשעט, אָפּגעקעכצט און אַרויסגעזאַגט פון תּהלים שאַקלענדיק מיטן קאַפּ: „אַשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד“...

די בלינדע פּערל האָט אַרויסגענומען דעם פּיסטאָלעט פון שיידל. דער פּיסטאָלעט, וואָס איז געווען פאַרראַסטעט און האָט קיינמאַל קיין קויל ניט אָנגעזען, האָט אַזאַ שרעק אָנגעוואַרפּן אין טורמע צווישן די אַרעסטאַנטן, אַז משה־שלמה האָט די אויגן צוגעמאַכט און געשריגן „שמע ישראל“ און „פּאַלסקי וואַיסקע“ האָט זיך פון שלאָף אויפגעכאַפּט און פאַר שרעק האָבן זיך אים די האַר אויפן קאַפּ קאַפּיר געשטעלט. דער פּיסטאָלעט איז אָבער ניט געווען צו זיי געווענדט. די בלינדע פּערל האָט צוגעטראָגן דעם פּיסטאָלעט נאָענט צו מאַטקעס פנים און געשריגן:

— זאָג די מינוט, אַז נתן גנב האָט דיך געשיקט די שטיוול גנבענען, אַז ער האָט זיי אָפּגענומען פון דיר. זאָג די מינוט!

אָבער מאַטקע האָט זיך ניט געשראַקן פאַרן פּיסטאָלעט. ער האָט נאָר מיט די גנבישע אייגענעך געגעבן אַ ציטער און גאַנץ רואיק געקוקט דער בלינדער פּערל אין פנים אַריין.

— איך וועל דיך שיסן! — שרייט די בלינדע פּערל — זאָג, אַניט וועל איך דיך שיסן!

— אוי! — שרייט אויס משה־שלמה פון ווינקל.

די בלינדע פּערל קוקט אים אָן, משה־שלמה שטעקט פלינק דעם קאַפּ אין סידור אַריין און זאָגט מיט אַ צעבראַכן האַרץ:

— אוי! כי יודע ה' דרך צדיקים, דרך רשעים תאבד!

אַז די בלינדע פּערל האָט געזען, ווי מיט סטראַשווקעס קען ער גאַרניט מאַכן, האָט ער מאַטקען געגעבן דעם ערשטן פאַטש.

נאָר דאָ האָט זיך מאַטקע דערמאַנט, אַז ער קען שרייען. ער האָט מיט־

אמאל געמאכט אזא געוואלד, אז דאס גאנצע געסל איז געקומען צו לויפן פאר די פענצטערלעך פון דער וואך.

די בלינדע פערל איז ביז געווארן, האט געגעבן מאטקען א וואך אויף דער ערד און אים אנגעהויבן קאפיען מיט די פיס און שלאגן מיט דער שייד פון דער שווערד, וואו ער האט געטראפן.

נאך מאטקע האט ניט געשוויגן, זיינע געוואלדן האבן גערופן ווי דאס קלינגען פון פייער-גלאקן די איינוואוינער פון שטעטל צו די פענצטערלעך פון דער וואך. וואס אמאל מער זיינען זיך צוזאמענגעלאפן די איינוואוינער, און איינער האט דעם צווייטן געשראקן:

— מען שלאגט מאטקען אין דער וואך, מען שראגט מאטקען.

די רויטע זלאטקע האט שוין פון דער ווייטנס געהערט מאטקעס געוואלדן, וואס האבן זיך ארויסגעריסן פון צווישן די שטאכעטן פון קליינעם וואך-פענצטערל. מיטן טוך איבערן קאפ, איז זי געקומען צוליפן פאר די פענצטערלעך, געבראכן זיך די הענט. די טרערן זיינען איר גערונען איבער די באקן און זי האט געשריגן מיט א ווילד קול ווי א חיה-מוטער, וואס מען האט פון איר דאס קינד גערויבט:

— געוואלד, ער וועט מיר דאס קינד טייטן! געוואלד, יידן, געוואלד!

זי האט געקלעמערט אויף די ווענט, צום פענצטערל צו, געקלאפט מיטן

קאפ אויף דער טיר פון דער וואך און אלץ געשריגן:

— יידן, האט רחמנות, ער וועט מיר דאס קינד טייטן!

די האר האבן זיך איר צעפאלט, די אויגן, פול מיט טרערן, האבן זיך ביי איר ארויסגעזעצט, מיט די דארע צעקראצטע הענט האט זי די טיר פון דער וואך געריסן און געקלאפט מיטן קאפ אויף דער טיר:

— יידן, האט רחמנות!

מאטקע האט פון אינעווייניק דערהערט דער מאמעס קול און ער האט נאך העכער אנגעהויבן שרייען. די קולות, דער מאמעס מיט דעם יונגס, האבן זיך אויסגעמישט און אנגעווארפן א פחד אין דעם זון-באשיינטן טאג. די יידן האבן עס ניט געקענט אויסהאלטן. נאך די ערשטע פאר דעם פענצטערל פון דער וואך האבן זיך אנגענומען פאר מאטקעס מוטער די יידענעס און די פויערטעס. די וויבער האבן אנגעהויבן רייסן די טיר פון דער וואך, דערנאך זיינען צוגעלאפן די יונגען מיט דרענגער און שטעקנס, געקלאפט אין דער טיר, אונטערגעשפארט זי, ביז זיי האבן די טיר אויפגעבראכן און אריין אין דער וואך.

מאטקע איז געלעגן אויף דער ערד, א צעבלוטיקטער, און די בלינדע פערל,

רויט פאר כעס, איז געשטאנען איבער זיין קרבן מיט דער שווערד.

די רויטע זלאטקע האט זיך געגעבן א וואליע ארויף אויף איר יונג און אים פארשטעלט מיט איר קערפער, און די יידן האבן דערוויל אוועקגעריסן די בלינדע פערל.

— וואו איז יושר? דו נעמסט ניט צען גילדן, צען באַוטיקע גילדן פון אונדז אַ וואָך?
 די בלינדע פערל האָט זיך איינגעקוקט און דערזען די יידענעס, די פוי-
 ערטעס מיט די צעשראַקענע אויגן און אויסגעשטרעקטע הענט, די אויפגע-
 רעגטע פנימער פון די יידן, האָט ער זיך ווי דערשראַקן און אויסגעשריגן:
 — אַ גנב, ער איז אַ גנב!
 — ווער אַ גנב? ביי אונדז זיינען ניטאָ קיין גנבים.
 — ביסט אַליין אַ גנב! — שרייען די ווייבער — קוקט נאָר אָן דעם
 צדיק!
 — אַז איר ווילט אַ גנב, האָב איך אַ דאגה. וואָס פאַר אַן עסק האָב איך?
 — זאָגט די בלינדע פערל, און וואָרפט אַרויס מאַטקען פון דער וואָך, צו-
 קלאַפנדיק די טיר נאָך אים. — נעמט זיך אים, אַז איר ווילט, — האָט ער צוגע-
 געבן און אָנגעקוקט שטרענג די אַרעסטאַנטן משה-שלמה מיטן „פּאַלסקי
 וואַיסקע“, וועלכע האָבן געציטערט אין די ווינקעלעך.
 די מוטער האָט איינגעהילט מאַטקען מיט איר טוך און געפירט אים איבער
 דעם מאַרק אַהיים צו זיך אין קעלער. זי האָט אים אונטערגעהאַלטן מיט די
 הענט און די טרערן זיינען איר גערונען פון די אויגן איבער זיין קאַפּ, אי-
 בער זיין פנים, און זי האָט געשלוכצט:
 — מיין שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר דער סוף זיין?

15

די מאַמע האָט אַהיים געבראַכט מאַטקען און אַוועקגעלייגט אים אויפן
 געלעגער. מאַטקע איז געווען צעשלאַגן, דאָס פנים צעבילט און די קליידער
 אַפגעריסן, איינגעריכט. די מאַמע האָט אים די קליידער אַראַפגעריסן, דאָס פנים
 מיט אַ נאַסער שמאַטע אַפגעווישט, דאָס בלוט אַפגעוואָשן, אויף איר גע-
 לעגער צווישן די קישנס און פערענעס אַריינגעלייגט און ניט אויפגעהערט די
 גאַנצע צייט צו קלאַגן:
 — מאַטקע, מיין אומגליקלעך קינד, ווי דו זעסט אויס! וואָס וועט פון
 דיר דער סוף זיין? מיין אומגליקלעך, שלעכט קינד!
 מאַטקע האָט זיך געלאָזט פון דער מאַמען אַפּוואַשן, אויסטאָן מיט אַ ברוגזער
 מינע און מיט אַ מורמל אונטער דער נאַז, וואָס קיינער האָט ניט פאַרשטאַנען,
 וואָס דאָס באַטייט. נאָר ווען די מאַמע האָט אים אַ נאַקעטן אַריינגעלייגט אין
 איר געלעגער, האָט ער זיך אַזוי געפילט ווי קיינמאַל ניט. עפעס איז אים אַזוי
 געוואָרן, אַז ער האָט זיך פאַרשעמט פאַר זיך און געוואָלט זיך אויפהייבן און

ארויסשפרינגען פון בעט אין גאס ארויס, ווי ער איז געשטאנען און געגאנגען. ער האט נאָר מיטאַמאַל אָנגעהויבן עפעס זיך שעמען פאַר דער מאַמע, און אין האַלדז האַט אים געשטיקט. ער האַט זיך אַרונטערגערוקט אין אַ ווינקל און פאַרדעקט דעם קאַפּ מיט אַן אַלט טוך, וואָס איז געלעגן איבערן געלעגער. אַזוי איז ער געלעגן אַ ווייל און פּלוצלינג האַט ער דערפילט ווי עס רינט אים עפעס פון די אויגן און עס רייסט זיך עפעס אַרויס פון האַלדז.

די מוטער האַט דערהערט פון אונטער דעם טוך מאַטקעס פאַרשטיקט קול, האַט זי זיך דערשראָקן: וויי איז איר, צום ערשטן מאל הערט זי מאַטקען אַזוי וויינען... ער שרייט ניט, ער מאַכט ניט קיין ליאַרם, נאָר ער וויינט פאַר זיך. ביים האַרץ האַט עס זי געשניטן. איז זי צוגעלאָפּן צום געלעגער, געפרוואוט פון מאַטקעס קאַפּ דעם טוך אַראָפּרייסן:

— וואָס איז מיט דיר, מאַטקעלע, מיין קינד? וויי איז מיר, ווי זיי האָבן דאָס דיך געשלאָגן!

די ווערטער האָבן אים נאָך מער געקרענקט. מאַטקע האַט ניט געלאָזט דעם טוך אַראָפּרייסן פון זיין קאַפּ און אָנגעהויבן מיט די פיס און מיט די הענט צו קאַפּיען און צו שלאָגן, וואו ער האַט געטראָפּן: די וואַנט, דאָס בעטגעוואַנט, די מאַמע, — און מיטאַמאַל האַט ער גאָר אין גאַנצן געגעבן אַ שפרונג אַראָפּ פון בעט און געוואַלט אַ נאַקעטער אַרויס, האַט אים די מוטער קוים אייב-געהאַלטן:

— וואָס איז מיט דיר, מאַטקע?

— גאַרניט, גאַרניט, גאַרניט! — האַט מאַטקע נאָכאַנאַנד געשריגן און גע-כאַפט אויף זיך פלינק די הויזן און קאַפּאַטע.

— איך וויל אַרויס, לאָז מיך אַרויסגיין.

— וואוהין וועסטו גיין? וואוהין? ווידער גנבענען? ווידער שלאָגן? ווידער זיך אַרומוואַלגערן? — האַט אים די מאַמע פאַרשטעלט די טיר.

— איך וויל אַרויס, לאָז מיך אַרויסגיין.

— מאַטקע, געדענק אַן גאַט, וואוהין וועסטו גיין? דו ביסט דאָך אַ צעבייל-טער, אַ צעהרגעטער.

— ניט דיין עסק, איך וויל גיין, און שוין.

— פאַרוואָס, מיין קינד, לויפסטו פון מיר, פאַרוואָס? — וויינט די מאַמע.

— איך וויל שוין גיין, מאַמע, לאָז מיך גיין.

— וואָרט כאַטשן וועלן דיר די הויזן צווייען, קענסט דאָך ניט אַזוי

אַרויסגיין, מענטשן וועלן דאָך לאַכן אויס דיר, אויס דיין מאַמען.

די מוטער האַט אַרויסגענומען פון אַ קאַסטן דעם בלינדן לייבס אַ פאַר הויזן און אָנגעהויבן נייען פאַר מאַטקען. מאַטקע האַט געזען, ווי די מאַמע זיצט און ניט פאַר אים די הויזן, איז אים ווידער אַזוי געוואָרן ענג אין האַלדז.

אַז ער איז ווידער אַרויס מיט אַ געווייך, נאָר דאָס מאל שוין שטילער. ער האַט זיך אַ נאַקעטער אַוועקגעזעצט אין אַ ווינקל און געוויינט.

די מאמע האָט אים שוין גאַרניט געזאָגט, נאָר איז געזעסן איינגעבויגן אי-בער די הויזן.

מאָטקע האָט אַזוי לאַנג געוויינט, ביז ער האָט זיך באַרואיקט. די מאַמע האָט געמיינט, אַז ער איז איינגעשלאָפן, האָט זי גענומען אַן אַלטע קאַפּאַטע און האָט מאָטקען צוגעדעקט.

מאָטקע איז אָבער ניט געשלאָפן. ער איז געלעגן אונטער דער קאַפּאַטע אַ נאַקעטער און האָט געקוקט אויף דער מאַמען. ווי זי זיצט און נייט אים די הויזן. ער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין איר פנים, דאָס פנים איז געווען שוואַרץ, איינגעשרומפן, נאָר די נאָז בלייך, — לאַנג און גרויס האָט זי אַרויסגעשטאַרט פון אַלטן פנים, — און די אויגן זיינען ביי איר געווען גרויסע און אַרויס-געזעצטע, און דאָס מאַל אַזוי איינגעצויגן, ווי ביי אַן אַלטער הון. און עפעס האָט אים די מאַמע דערמאַנט אַן אַ הון, וואָס ער האָט אַמאָל געזען אין שעכט-הויז ביים שוואַט צווישן די קני. די הון האָט פאַרגלאַצט די אייגעלעך, און אים האָט זיך געדאַכט, אַז די הון בעט זיך ביי אים מיט אירע פאַרגלאַצטע אייגעלעך. האָט ער געוואָלט צולויפן און אַרויסרייסן די הון פונם שוואַט קני, נאָר נתן גנב האָט אים געוויזן מיט דער האַנט, אַז ער וועט אים הרגענען, האָט ער מורא געהאַט. איצט, דאַכט זיך אים, איז די מאַמע אויך אַזוי ווי די הון, און די אויגן פאַרגלאַצט זי פאַר אים, ער האָט געוואָלט צוגיין און לעקן דער מאַמען די אויגן, די הענט און דאָס אַלטע, פינצטערע פנים, נאָר ער האָט זיך געשעמט.

פאַרנאַכט איז געקומען דער בלינדער לייב, דער טאַטע, פון גאַס. אין מאַרק האָט ער שוין געהערט, וואָס עס האָט זיך היינט אַ גאַנצן טאָג אָפּגעטאַן מיט מאַטקען אין שטאַט. חברים וויראַבקעס האָבן אים שוין אין געסל אָפּגעשיקט צו מאַטקען:

— גיי ראַטעווע דיין מאַטקען, די בלינדע פערל שלאָגט אים.

— האָפּ, זע, מאַטקע פליט איבער דעכער.

ער האָט זיי אַלעמען אָפּגעשיקט צו אַלדי שוואַרצע יאָר און איז אַהיים געגאַנגען אויסלאָזן זיין ביטער האַרץ צו זלאַטקען, פאַרוואָס זי האָט געבוירן אַזאַ ממזר, וואָס די גאַנצע שטאַט האָט מיט אים צו טאָן. האָט ער געטראָפן זלאַטקען זיצן אין אַ ווינקל און גייען די הויזן. איז אים דאָס שוין ניט געפעלן. האָט ער געפרעגט זלאַטקען מיט אַ בליק פון בלינדן אויג:

— פאַר וועמען נייסטו דאָס די הויזן?

האָט אים זלאַטקע אָפּגעענטפערט:

— פאַר קיינעם ניט.

האָט ער אָנגעהויבן אַרומקוקן זיך אין שטוב און באַמערקט אין אַ ווינקעלע ליגט עפעס איבערגעדעקט מיט אַ קאַפּאַטע. האָט ער געפרעגט, קוקנדיק אויף זלאַטקען מיטן בלינדן אויג:

— ווער ליגט דאָרט אין ווינקעלע?

האָט זלאַטקע זיך דערשראָקן, אויפגעכאַפט זיך און אָפגעענטפערט מיט פעסטקייט:

— קיינער ניט.

האָט דער בלינדער לייב געוואָלט צוגיין זען, איז שוין זלאַטקע פאַראויס געווען פאַר אים, האָט פאַרשטעלט מאַטקען און געשריגן:

— איך האָב אים נאָר אַרונטערגענומען אַביסל אַנוואַרעמען זיך. וואָס ווילסטו האָבן פון אים?

איז דער בלינדער לייב ביין געוואָרן, דאָס פנים אָנגעלאָפן מיט בלוט, און דאָס בלינדע אויג האָט זיך אַרויסגעזעצט, ווי עס וואַלט געוואָלט זען:

— האָסט נאָך דעם ממזר אַריינגענומען צו מיר אין שטוב אַריין? די מי-נוט זאָל ער אַרויס! איך וועל אים ממיתן!

— וועסט אים ניט אַנרירן. איך וועל מיר אַ טויט מאַכן, — האָט אים די מאַמע פאַרשטעלט.

און זלאַטקע האָט זיך געגעבן אַ וואָרף אויף מאַטקען און אים אָנגעהויבן קושן, האַלדזן און צודריקן פעסט צו איר האַרץ:

— מיין אַרים, אַרים, אומגליקלעך קינד... דער בלינדער לייב איז געשטאַנען אַ צעטומלטער און האָט ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן.

אַבער מאַטקע האָט זיך באַלד אַרויסגעריסן פון דער מאַמעס אַרעמס, ער איז וואָך געווען און האָט אַלץ געהערט. ער האָט געריסן די הויזן פון דער מאַמעס הענט:

— לאַמיק גיין, איך וויל דאָ ניט זיין.

ער האָט זיך פלינק אָנגעטאַן די הויזן, געוואָרפן די קאַפּאַטע אויף זיך, געכאַפט דאָס היטל און געוואָלט אַרויסלויפן. ער איז אַבער צוערשט צוגע-גאַנגען צום טאַטן, אויפגעהויבן די האַנט און געוויזן דעם פאַטער:

— איכ'ל דיך שלאָגן, אויב דו וועסט די מאַמע אַנרירן.

— וואָס, דו בענקאַרט איינער? — האָט דער בלינדער לייב געכאַפט אַ דראַנג. מאַטקע איז אַבער ניט אַנטלאָפן. ער האָט זיך אַנקעגנגעשטעלט דעם טאַטן, געכאַפט אַ טאַפ, וואָס איז געשטאַנען אין ווינקל, און געזאַגט רואיק.

— מיט דעם דיין קאַפּ שפאַלטן, אויב דו וועסט די מאַמע אַנרירן. דער בלינדער לייב איז בלייך געוואָרן און אָנגעקוקט די רויטע זלאַטקע, ווי זי איז געשטאַנען אַ דערשראָקענע.

— וויי איז צו מיר, וואָס איך האָב דערדעבט! מאַטקע, הייבסט אויף אַ האַנט אויפן טאַטן? — האָט די רויטע זלאַטקע געוויינט.

— איך ווייס ניט דאָרט אַ טאַטע, נאָר הרגענען וועל איך אים, אַז ער וועט דיר עפעס טאָן, — האָט מאַטקע געזאַגט, ווייזנדיק אַ פויסט דעם בלינדן לייב, און איז מיט אַ שטאַלצער מינע אַרויס פון קעלער.

דער פאַטער מיט דער מוטער האָבן זיך אָנגעקוקט.

16

מאָטקע האָט שוין קיינעם ניט באַדאַרפט. דער ליבער זומער איז געקומען אין לאַנד אַרײַן, די לאַנקעס זײַנען טרוקן געוואָרן, באַוואַקסן מיט גראַז, און עס איז געווען ווייך צו ליגן. די גערטנדלעך הינטער די שמאַטישע הייזער זײַנען אויפגעאַנגען מיט ציבעלעס, רעטעכער, פאַמידאַרן, מערן, און אויך די קאַרטאַפּל האָבן שוין אַנגעהויבן בליען. וועמען האָט מאָטקע באַדאַרפט? גע-וואוינט האָט ער אויפן פעלד לעבן וואָסער און ביינאַכט האָט ער זיך אונטער-געגנבעט אין בייַדל אַרײַן צו זעליג דעם גערטנער. דאָס איז דער ייד מיט דער רויטער באַרד, דער אויסגעדינטער סאַלדאַט, וואָס איז אַהיים געקומען פון די זעלנער און האָט זיך פאַרפלאַנצט אַ גאַרטן מיט גרינס הינטער דער שמאַט. שײַנע בעל־בתיים האָבן פון אים חזק געמאַכט: „א ייד זאָל זיך אָפגעבן מיט אַזעלכע זאַכן?“

אַבער פון זעליג דעם רויטנס גאַרטן מיט גרינס האָט מאָטקע געלעבט דעם זומער. דער רויטער זעליג האָט זיך געהברט מיט סאַלדאַטן אין דער קאַזאַרמע, וואָס איז ניט ווייט פון אים. אין די אַוונטן פלעגן ביי אים זיצן דער פעלדפעבל פון דער איינציקער ראַטע, וואָס איז געשטאַנען אין שטעטל, מיט דעם טרומפיי-טער, און זיי האָבן ביי אים טיי געטרונקען. און ווען דער רויטער זעליג האָט פאַרבראַכט מיט זײַנע חברים די סאַלדאַטן, האָט מאָטקע זיך אַרײַנגעגנבעט אין זײַן בייַדל אַרײַן און זיך אַוועקגעלייגט אויף אַ פאַר שעה אין אַ ווינקל, זיך צוגעדעקט מיט ראַגאַזשעס און זיך אויסגעשדאַפן אַ פאַר שעה. קוים האָט עס נאָר דער ערשטער בליאַסק געגעבן אויף טאַג, איז שוין מאָטקע אויף געווען. מיטגענומען מיט זיך ציבעלעס, מערן, קאַרטאַפּליעס, האָט ער זיך אָפגעטראָגן צו זיך אין לאַך אַרײַן, וואָס ער האָט געהאַט אונטער דעם בערגל ביים וואָסער. דאָרט האָט ער זיך צוזאַמענגעקליבן טרוקענע צווייגן, אַלטע אָפגעפאַלענע בלעטער, זיך געמאַכט אַ פייער. דער רויך האָט געשלאָגן ווייט אַוועק איבערן וואָסער, די קאַרטאַפּליעס האָבן זיך געבראַטן, און מאָטקע האָט זיך ביים פייערל געוואַרעמט און געפייפט.

דאָס זײַנען געווען די גליקלעכסטע טעג פון מאָטקעס יוגנט. אויפן פעלד האָט געפאַשעט דער אַלטער מאַטשוק די שמאַטישע קי. מאַטשוק האָט געהונקען אויף אַ פוס און די קי האָט ער איבערגעגעבן זײַן הונט קודלאַק, וועלכער האָט פאַר אים די קי אָפגעהיט. מיט דעם הונט איז מאָטקע געווען באַקאַנט פון די אַמאָליקע יאָרן, ווען זיי זײַנען נאָך ביידע געווען יונג, ווען מאָטקע איז געווען דער מושל איבער די הינט, איז מאָטקע געוואָרן דורך אים דער בעל-הבית אויף די קי. איז ער דאָרשטיק געוואָרן, האָט ער אָפגעטריבן אַ קו ווייט אַוועק פון דער סטאַדע אין פעלד אַרײַן, אַרונטערגעקראַכן אונטער איר און אַנגעהויבן מיטן מויל זײַגן פון דער קוס אייטער ווי אַ קאַלב... אַז ער האָט

זיך גוט אָנגעטרונקען מיט מילך וויפיל ער האָט געוואָלט, איז ער אַרויסגע-
קראַכן פון אונטער דער קו, אָפגעווישט זיך די מיך-באַלאַפּענע ליפן, געקלאַפט
דער קו פאַר נחת אין רוקן אַרײַן, אַזוי ווי ער וואָלט איר אָפגעדאַנקט וואָס זי
איז גוט געווען צו אים...

און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די קו האָט אים גערן געהאַט, וואָרים אַז
מאָטקע איז געלעגן אונטער איר און געזויגן פון איר אייטער האָט זי זיך ניט
גערירט פון אַרט. צעשפּרייט די פיס, איבערגעגעבן די אייטער אין מאָטקעס
מויל, האָט זי תּמעוואָטע געקוקט און געמרוטשעט מיט צופּרידנקייט, וואָס אַ
מענטשן-קינד זייגט ביי איר.

אַז דער אַלטער גוי האָט דערזען פון דערווייטנס ווי מאָטקע טרינקט אויס
די מילך פון די קי, האָט ער גענומען נאָכלויפן מיטן הינקעדיקן פּוס איבער
אַלע פּוחות אַוועקצוטרייבן די קו פון איבער מאָטקעס מויל. אָבער איידער ער
איז צוגעקומען, איז שוין מאָטקע ניט געווען.

נאָר ניט שטענדיק האָט דער גוי זיך נאָכגעיאָגט נאָך מאָטקען איבער די
קי. אָפט פּלעגט אים דער גוי אַליין צולאָזן צו די קי אויסזייגן די מילך פון
די אייטערס. דאָס איז געווען נאָך דעם ווי דער גוי איז צוגעקומען צו דעם
פּייערל, וואָס מאָטקע האָט פאַר זיך געמאַכט, און מאָטקע האָט אים מכבד גע-
ווען מיט קאַרטאַפּל, וואָס ער האָט זיך געבראַטן. פאַר די קאַרטאַפּל און די
מערן, וואָס ער האָט מיט אים געטיילט, האָט אים דער גוי געלאָזט פון די
קי זייגן.

פון דעם אַלטן מאָטשוק איז מאָטקע צום ערשטן מאַל געוואויר געוואָרן,
אַז די וועלט איז אַ גרויסע און אַ אַחוץ זייער שטעטל זיינען נאָך דאָ פּיל, פּיל
אַנדערע שטעט, און די גרעסטע שטאָט אויף דער וועלט איז וואַרשע, וואו אַלע
מענטשן וואוינען אין גרויסע געביידעס און עסן אַלע טאָג פלייש און ווייס ברויט.
און פון דעם גוי האָט מאָטקע אויך געהערט, אַז עס זיינען דאָ אַזעלכע ווייבער,
וואָס קענען אָפטאָן פּישוף און מען קען זיך פון זיי ניט אָפטשעפען, און פון
אַזעלכע ווייבער מוז מען זען זיך צו היטן. און נאָך פּיל זאַכן האָט ער גע-
הערט פון דעם אַלטן מאָטשוק, ליגנדיק אין דער וואַרעמער זון אַ גאַנצן טאָג
ביים טייך ביי זיין פּייערל, בראַטנדיק קאַרטאַפּל.

דענסמאַל איז געשען מיט אים עפעס אַזוינס, וואָס ער האָט ניט פאַרשטאַנען
וואָס דאָס איז. איין מאַל, ווען ער איז געלעגן ביים וואַסער און אַריינגעקוקט
אין די וועלן, האָט ער געזען ווי אַ יונגע פּויערטע גייט דורך אַ באַרוועסע דאָס
וואַסער, זי הייבט אויף דאָס קלייד און עס זען זיך אַרויס אירע פּעטע נאַקעטע
ווייסע פּיס, וואָס שלאָגן זיך אָפּ אויף די וועלן. אַן אַנדערש מאַל, ווען ער האָט
געזען דורכגיין אַ באַרוועסע פּויערטע, האָט עס אים גאַרניט געאַרט און עס איז
אים גאַרניט אָנגעגאַנגען. פון שפּאַס וועגן פּלעגט ער אַמאָל אַ שטיין אין וואַ-
סער אַריינבוואַרפן, כדי זי זאָל באַשפּריצט ווערן, — אָבער דאָס מאַל איז אים
עפעס אַזוי מאַדנע געווען. דאָס האַרץ האָט אים אָנגעהויבן צו קלאַפן ווי דענס-

מאל, ווען ער איז געלעגן אונטער די ברעטער און די בלינדע פערר מיט די יידן זיינען אים געגאנגען ארויסשלעפן. ער איז ארויס פון אונטער דעם בערגל און זיך באהאלטן ביים ברעג, אז די פויערטע זאל אים ניט זען, און זיך גוט איינ-געקוקט ווי דאס וואסער שווענקט זיך אויף די נאקעטע פיס, און ווי די נאקעטע פיס שלאגן אפ אויף די וועלן. ער האט אויסגעזוכט קליינע שטיינדלעך און זיי אין וואסער אריינגעווארפן ניט פון שפאס וועגן, נאר אז עס זאל איר נאס ווערן, כדי זי זאל דאס קלייד העכער אויפהייבן. צוערשט האט ער אויך געוואלט אריינשפרינגען אין וואסער אריין, עס איז אים אבער געווען בעסער דא אויפן ברעג צו ליגן און פון דאנען צו קוקן אויף אירע נאקעטע פיס, און דערביי האט אים דאס הארץ אזוי געקלאפט.

דערנאך האט ער זיך אוועקגעזעצט אויפן ברעג. דאס זאמד אויפן ברעג איז געווען ווארעם פון דער הייסער זון, וואס האט געגליט פון פרימארגן אן. דאס זאמד האט געווארעמט מאטקעס קערפער, און עס איז אים גוט געווען. ער האט פון זיך ארונטערגענומען די הויזן און דאס העמד און א נאקעטער זיך אוועקגעלייגט אויפן זאמד, כדי עס זאל אים מער ווארעמען. איבער אים האבן זיך געגאסן די שטראלן פון דער זון און אויפגעקאכט איטלעכען טראפן בלוט אין זיינע אדערן. ער האט געפילט ווי די זון נעמט אים ארום ווי א ווארעמע דעק, און מיט אמאל איז אים געווען ווי די שטראלן פון דער זון וואלטן זיך געלייגט נאענט צו אים, אויף אים, ווי א לעבעדיק ווארעם לייב, און ווי זיי ווארעמען אים פונקט אזוי ווי בורעק דער הונט, וואס איז געלעגן מיט אים אין דער נארע, אדער ווי אמאל, שוין גאנץ, גאנץ לאנג, די מאמע זיינע, ביי וועלכער ער איז געלעגן אין די קאלטע ווינטער-נעכט צוגעדעקט מיט די פיל טיכער און שמאטעס, ווען ער איז נאך געווען אין קעלער. נאר איצט שלאגט אים עפעס דאס הארץ אזוי, און עס איז עפעס ווארעם געווארן אויף אזא מאדנעם אופן. ער האט ארומגענומען דאס זאמד, זיך פעסט צוגעדריקט צו דער ערד, ווי ער וואלט ארומגענומען בורעקן, אדער אימיצן אנדערש...

די זון האט זיך געגליטשט איבער זיין נאקעט לייב, געגלעט אים, און אים האט זיך געדאכט, אז ער האט געפונען גאר א נייע זאך און אז איצט וועט אים שוין שטענדיק זיין גוט, און עפעס האט זיך אים געדאכט, אז ער האט וואס פארטוירן, און ער האט זיך קיינמאל, קיינמאל ניט געפילט אזוי פארלאזן, עלנד און אריין. ער האט אנגעהויבן רחמנות קריגן אויף זיך און האט אנגע-הויבן לעקן זיינע אייגענע הענט, קושן זיין לייב און זיך אליין גלעטן, — און ער האט געוואלט וויינען פאר גוטסקייט, און קיינעם ניט געהאט נאר דעם ווא-רעמען זאמד אונטער זיך און די ווארעמע זון איבער זיך, און ער האט זיי ליב געהאט, געקושט, געגלעט און געלעקט די ערד אונטער זיך.

17

צו דעם וואסער, וואו מאַטקע איז געלעגן, זיינען אין די זומערדיקע נאַכ־ מיטיקס די ווייבער אַראַפּגעקומען זיך באַדן. מאַטקע האָט זיי אָפּגעוואַרט. און אַז ער האָט דערזען פּון דערווייטנס ווייבער אויסטאָן זיך, איז ער אין דער שטייִ צוגעקראַכן, אונטערגעגנבעט זיך — און מיטאַמאַל האָט ער זיך געוויזן. איז געוואָרן אַ געשריי צווישן די נאַקעטע ווייבער: „אַ מאַנספּאַרשויך!“ טייל זיינען אין די העמדער אַריינגעשפרונגען אין וואַסער, אונטערגעטוקט זיך. טייל האָבן זיך נאַקעטע אַראַפּגעלאָזט אויפן גראַז און פאַרשטעלט זיך מיט די הענט... און געשריגן, ווי מען וואַלט זיי שעכטן געוואַלט, און מאַטקע איז געשטאַנען און האָט געלאַכט... געלאַכט.

נאָר ניט אַדעמאַל איז עס אים אַזוי גלאַטיק אָפּגעגאַנגען. אַז עס האָט זיך געפּונען ביים וואַסער די קצבטע פעשע די רויטע, מרדכי־לייב האַקערס ווייב, האָט זי זיך פאַר מאַטקען ניט געשעמט. די רויטע קצבטע איז אַ נאַקעטע אַרויס פּון וואַסער, אַנגעכאַפט מאַטקען פאַר אַ פּוס און אים אַריינגעשלעפט אין וואַסער אַן אַנגעטאַנענעם. אַלע ווייבער, קליין ווי גרויס, האָבן זיך אויף מאַטקען גע־ געבן אַ וואַרף אַרויף און געשטיקט אים. מאַטקע האָט גענאָסן, געהעשעט, און פאַרכליאַפּעט גאַרגל און אויערן מיט וואַסער, אַז דער יונג איז קוים אַרויס אַ לעבעדיקער פּון זייערע הענט. האָט ער מורא געהאַט נאָך אַמאַל זיך צוצוגנבענען צו די נאַקעטע ווייבער, ווען די רויטע קצבטע איז געווען.

איינמאַל אין אַ שיינעם נאַכמיטיק, אַזוי אַרום צוויי אַ זייגער, ווען די זון האַלט אין סאַמע בעסטן ברען, איז מאַטקע געדעגן אַ האַלב־נאַקעטער אויף דעם ברעג און זיך צוגעקוקט ווי די וועלן גיסן זיך רואיק אין וואַסער. אַ לייכטער ווינט ציטערט אויף דער געגליווערטער רואיקייט פּון די וואַסער־פּאַלדן, און פּון צייט צו צייט הערט זיך אַ גאַס ווי עס וואַלט ווער אויפגעלאַכט. מאַטקע קוקט זיך אום און דערזעט פּון דערווייטנס, אַביסל אָפּגערוקט פּון אים, צוויי מיידלעך ווי זיי טוען זיך אויס צום באַדן זיך. זיי מוזן אים ניט באַמערקן, וואַרים זיי שעמען זיך גאַרניט, און איינע פּון זיי האָט שוין אויסגעטאָן דאָס העמד. דער ווינט בלאָזט עס אין אירע הענט, דאָס קדיינע צעפל האָר צע־ פּלאַשעט זיך און דער יונגער דינער וויסער רוקן לייכט זיך ווי אַ ליכט אין דער זון. מאַטקען קלאַפט דאָס האַרץ. ער ווערט בלייך און די הענט און פּיס ציטערן ביי אים. ער האָט זיך איינגעקאַרטשעט אין גאַנצן, און ווי אַ וואַרעם האָט ער זיך געגליטשט אויפן בויך צווישן די גרעזער, נעענטער צו די מיידלעך. ער איז געבליבן ליגן אין גראַז, איינגעהאַטן דעם אַטעם, אַז מען זאָל אים ניט הערן, און צוגעקוקט זיך צו די מיידלעך. די אויסגעטאַנענע איז געווען חנהלע, דער זשאַכלינערינס אייניקל. דאָס מיידל, וואָס די מאַמע זיינע האָט אויס־ געזויגן, איז אין זיינע יאָרן, און די צווייטע, וואָס איז געזעסן אויפן גראַז און

האָט זיך מיט די נאָקטע הענט אויסגעטאָן די זאָקן, איז געווען איר חברטע. חנהלע איז מיט אַ געלעכטער צוגעשפרונגען צום טיך, אַרײַנגעשטעקט לאַנג-זאָם דעם פּוס אין וואַסער אַרײַן און מיט אַ קוויטש אָפּגעשפרונגען:
— אוי, ווי קאַלט!

— מיטאַמאָל, מיטאַמאָל שפּרינג אַרײַן, — זאָגט די חברטע, און טוט זיך פלינק אויס. — וועסט זען, ווי איך וועל טאָן.

— לאַמיר זען. עס איז אזוי קאַלט, — זאָגט חנהלע און שטרעקט ווידער אויס דעם פּוס און רירט קוים אָן מיט די שפּיץ פינגער דאָס וואַסער, און אַ שוידער גייט דורך, ווי אַ הויך, איבער איר הויט. די הויט ווערט גערינצלט און דער יונגער רוקן בייגט זיך פאַר פּרישקייט און מען מיינט, אַז אַט ברעכט ער זיך דורך.

מאָטקע איז געלעגן און האָט זיך צוגעקוקט צו איטלעכער באַוועגונג, וואָס דאָס מיידל מאַכט, און דאָס האַרץ האָט אים געקלאַפּט. עפעס האָט ער זיך גע-פילט מיט דעם מיידל משפּחהדיק, — צי דערפאַר, וואָס ער האָט זי אָפּט געזען אין קעלער ביי זיין מוטער, צי איבער דער בשותפותדיקער מילך, וואָס זיי האָבן ביידע געזויגן, — דאָס ברוינע וואַרעמע לייב פון איר הויט איז אים אזוי היימיש און נאָענט געווען, אַז עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז ער קען צוגיין און אַרומנעמען דאָס לייב און קושן עס און גלעטן עס, און עס וועט אים קיי-נער גאַרניט טאָן דערפאַר. עס איז זיינס...

דערווייַז איז ער געלעגן.

— אַט וועסטו זען, אַזוי! — גיט אַ שפּרונג דאָס צווייטע מיידל. אַ ווייס לייכטנדיק קערפּערל האָט אויפגעפלאַקערט אין דער זון איין מינוט, דאָס וואַסער האָט געגעבן אַ שפּריץ, און אַ יונג קוז האָט געגעבן אַ הילך אַרויס מיט אַ געלעכטער.

מאָטקע האָט דערשטיקט אַ קוויטש אין זיך.

צוויי פאַר יונגע הענט און פּיס האָבן געפאַטשט אין וואַסער, און זייערע קולות האָבן געקלונגען מיט פּרייד ווי זילבערנע גלעקלעך.
מאָטקע האָט אין דער שטיל זיך אויסגעטאָן, און ווי אַ פּראַש האָט ער געגעבן אַ שפּרונג אַרײַן אין וואַסער.

די מיידלעך האָבן געגעבן אַ שריי-אויף, ווי אַ פייער וואָלט זיי אַנגעצונדן.

אַז חנהלע האָט דערזען מאָטקען, האָט זי זיך ווי עפעס באַרואיקט.

— מאָטקע! — האָבן ביידע מיידלעך אויסגערופּן, און אַנגענומען זיך ביי-דע ביי די הענט און אונטערגעטוקט זייערע נאָקטע לייבער אין וואַסער. עס האָבן נאָר אַרויסגעשטאַרט צוויי דערשראַקענע מיידלשע קעפלעך, און דער ווינט האָט צעפּאַשאַעט די יונגע לאַקן אויף זייערע קעפּ.

אַז די מיידלעך האָבן נאָך דער ערשטער שרעק זיך באַרואיקט, האָבן זיי אַנגעקוקט איינס דאָס צווייטע. די הערצער זייערע האָבן נאָך געקלאַפּט פאַר שרעק, נאָר די אויגן האָבן געפּינקלט, און זיי האָבן געוואָלט לאַכן, געשעמט זיך,

געשראָקן זיך, באַהאַלטן די פּנימער אין די הענט און געקייכט אין דער שטיל. — נעמט מיך אָ, וועלן מיר אינאיינעם שפּרינגען, — זאָגט מאַטקע מיט אַ געלעכטער און ווייזט זיינע ווייסע ציין, שטייענדיק אַ נאַקעטער נאָר ביז די קני אין וואַסער, און זיין טונקעלער שטאַרקער יונגלינג־קערפּער איז געווען ווי געגאַסן אויס אַ שטיק בראַנז.

— מיר ווילן ניט, דו ביסט אַ יינגל, — האָט געזאָגט די חברטע, און חנהלע האָט זיך פאַרשטעלט דאָס פנים און האָט געלאַכט.

— איז וואָס? — האָט מאַטקע זיך געביסן די צונג און פאַרקרימט זיך, ווי ער וואַלט זיך האַלב פאַרשעמט.

אַ מינוט זיינען זיי אַזוי געשטאַנען: די מיידלעך באַהאַלטן אין וואַסער און מאַטקע, אַ נאַקעטער, פאַר זיי אַרום און אַרום איז שטיל געווען. די זון צע־גאַסן איבערן פעלד, איבערן וואַסער. די פליגן האָבן געזשומעט און באַהעפט זיך איינס מיטן צווייטן אין דער לופט. פון דערווייטן האָט זיך נאָר געהערט אַ קו מריטשען אין פעלד, רופנדיק איר קאַלב צו זייגן. עס האָט זיך קיין מענטש ניט געוויזן. די לאַנקעס דאָס וואַסער און די גאַנצע ערד האָבן זיך איבערגעגעבן דער וואַרעמקייט פון דער זון, וואָס האָט זיי צעגאַסן פון היץ. אין אַ מינוט אַרום האָט זיך מאַטקע אונטערגעטוקט אין וואַסער און איז אַרויסגעשוואמען צווישן די מיידלעך.

די מיידלעך האָבן אויפגעציטערט פאַר שרעק, מורא געהאַט צו שרייען, האָבן נאָך פעסטער אַרומגענומען איינס דאָס צווייטע און געקוקט זיך אין די אויגן אַריין, מיט האַרץ־קלאַפן, ווי זיי וואַלטן ביידע נייגעריק געווען, וואָס דאָ וועט זיין.

מאַטקע איז געשטאַנען נאָך אַ מינוט, אַנגעקוקט מיט אַ שעמעוודיקער מינע די מיידלעך און גערוקט זיך מיט זיין נאַקעטן לייב צו חנהלעס נאַקעטן לייב. חנהלע האָט אויפגעציטערט פאַר שרעק און איז אָפּגעשפרונגען. מאַטקע איז אַ מינוט געשטאַנען, האָט אַנגעקוקט די חברטע, וואָס איז שטיין געבליבן, און פּלוצלינג געגעבן אַ שפרונג נאָך חנהלען און זי געגעבן אַ נעם אַרום.

— אוי, מאַמע! — האָט חנהלע געגעבן אַ שריי אויס. מאַטקע האָט זיך דערשראָקן, זי אָפּגעלאָזט, און חנהלע האָט געגעבן אַ פויף צו צום ברעג.

— חנהלע, שריי ניט. מען וועט קומען פון שטאַט, מען וועט אונדז שלאָגן, האָט די חברטע צוגערופן חנהלען, מיט שרעק און האַרץ־קלאַפּעניש.

חנהלע האָט זיך עפעס דערמאַנט, און פאַר שאַנד, אַז מענטשן וועלן קומען, האָט זי זיך אַליין דערשראָקן פאַר איר געשריי.

אַז דאָס מיידל איז געבליבן שטיין אויפן ברעג, האָט זי זיך דערמאַנט, אַז זי איז אַ נאַקעטע, און האָט זיך אַראָפּגעזעצט אויפן זאַמד מיט די פיס אין וואַסער און מיט די הענט פאַרשטעלנדיק זיך דאָס פנים.

מאטקע האָט פאַר דעם אויסגעשריי זיך דערשראָקן אַ קורצע ווייל. באַלד האָט ער געגעבן אַ שפרונג צו צום מיידל און זיך אַוועקגעזעצט אַ נאַקעטער לעבן איר.

חנהלע איז געזעסן און געציטערט, איר האַרץ האָט הויך געקלאַפּט. דאָס פנים האָט זי געהאַט באַהאַלטן אין די הענט, און מאַטקע האָט זיך צוגערוקט און אַנגעהויבן צו גלעטן איר גלאַטיק נאָס לייב.

די חברטע וואָס איז געווען אין וואַסער, האָט צווישן אירע פינגער, מיט וועלכע זי האָט געהאַט דאָס פנים פאַרשטעצט, צוגעקוקט זיך ווי מאַטקע גלעט חנהלע, האָט זי אַריינגעלאַכט אין די הענט אַריין.

אַז חנהלע האָט געהערט, אַז די חברטע לאַכט, האָט זי זיך אויך ניט גע- קענט איינהאַלטן, און די שרעק האָט אויסגעבראַכן אין אַ געלעכטער.

פלוצלינג האָט מאַטקע זיך געגעבן אַ וואַרף אויף איר, און ווי זי האָט זיך געדרייט, איז זי פול געווען מיט מאַטקעס לייב.

דאָס מיידל האָט געוואַלט שרייען, רופן, נאָר איר מויל איז געוואָרן פאַר- שטיקט מיט מאַטקעס מויל, פנים, הענט און לייב.

באַלד האָט זי שוין אַליין ניט געוואַלט שרייען. זי האָט מורא געהאַט, און זיך איינגעקאַרטשעט אונטער מאַטקען, ווי זי וואַלט געוואַלט, אַז ער זאָל איר באַ- שיצער זיין.

און די חברטע אין וואַסער האָט געפאַטשט מיט די הענט און מיט די פיס אין די וועלן און האָט געלאַכט ... געלאַכט ...

און איר יונג-מיידלש קול האָט אַפגעקלונגען אין דעם ברענענדיקן זוניקן טאָג, ווייט אַוועק איבער די צעהיצטע לאַנקעס ווי אַ זיבערן גלעקל.

אין אַ ווייל אַרום איז מאַטקע געלאַפּן אַ נאַקעטער מיט זיינע קליידער אין די הענט, איבער די לאַנקעס, ווייט אַוועק פון וואַסער.

אונטערן בערגל האָט ער געוואָרפן אויף זיך די הויזן מיטן העמד. אַריינ- געלאָזט זיך אין וואַלד אַריין, און פון דאָרט האָט ער געזוכט אַ הינטער-וועג, וואו מענטשן גייען ניט, אין אַ פרעמדער שטאָט אַריין, אין דער שטאָט, וואָס מאַטשוק האָט אים דערציילט וועגן איר, אַז אַלע וואוינען דאָרט אין הויכע גע- מויערטע הייזער און עסן איטלעכע טאָג ווייס ברויט.

פערצן יאָר איז ער אַלט געווען, ווען ער איז געגאַנגען איבערן וועג, וואָס האָט אים אַרויסגעפירט פון זיין שטעטל, און אַלץ האָט ער שוין געהאַט פאַר- זוכט אין זיין לעבן, און עס האָט ניט מער געפעלט, ווי נאָר אַ מענטשן צו הרגענען.

צווייטער טײל

1

לאנג איז מאַטקע געגאַנגען איבער דעם וועג צו דער „גרויסער שטאַט“. די זון האָט אים געברייט איבערן קאַפּ, ער איז הונגעריק און דאַרשטיק געוואָרן, נאָר עס האָט אים געטראָגן מיט אַן אימפעט. ער האָט אויסגעמיטן די מענטשן, וואָס ער האָט באַגעגנט אויפן וועג, האָט מורא געהאַט פאַר זיי. ער איז גע- קראַכן הינטער די היילעך פון די דערפער ווי אַ גנב, אַז מען זאָל אים ניט זען. איז געלאָפן וואָס אַמאָל ווייטער, ווייטער. די גרויסע שטאַט איז נאָך אַלץ ניט געווען צו זען. צום סוף איז ער אַזוי מיד געוואָרן, אַז ער איז געבליבן זיצן אויף אַ קופּע שטיינער אין מיטן וועג. ער איז הונגעריק געווען און עס האָט אים געטריקנט אין מויל. ער האָט דאָס שפּיעכץ געשלונגען. ביים וועג האָט ער דערזען אַ וואַסערל, איז ער צוגעקראַכן, האָט אָנגעשעפט מיטן היטל וואַסער און געטרונקען. צו שטילן זיין הונגער האָט ער געפרוּאוּט אויספליקן די בעזימלעך קאַרן וואָס זיינען געשטאַנען אין פעלד. נאָר דער קאַרן איז נאָך ניט געווען צייטיק און די קערנדלעך האָבן קיין טעם ניט געהאַט.

אַז עס האָט אָנגעהויבן טונקלען, האָט ער מיטאַמאָל דערפילט אַ מורא. ער האָט זיך אומגעקוקט אַרום זיך. אַלץ איז פרעמד געווען, פון דערווייטנס האָט ער דערזען אַ וואַלד, וואָס האָט זיך געהילט ביז אין אַ טונקעלער נאַכט. און דער וואַלד איז ניט געווען דער וואַלד פון זייער שטעטל, נאָר אַ פרעמדער, האָט ער אים אויסגעוויזן עפעס אַ שדעכטער. די לאַנקעס אַרום פרעמד, און די פייערלעך וואָס ווייזן זיך פון דערווייטנס אין די הייזער, ווי אויגן פון אַ שונא. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ שטיין אין מיטן וועג און געטראַכט: דאָ וועט ער זיצן, און זאָל געשען מיט אים וואָס עס וויל. אַז עס איז טונ- קלער געוואָרן, האָט ער דערפילט אַ קעלט. די נאַקעטע שטיקער לייב, וואָס האָבן זיך אַרויסגעזען פון די צעריסענע הויזן, האָבן אים געפרוּירן, האָט ער געקושט די נאַקעטע שטיקער לייב, פאַרשטעלט זיי און געגלעט זיי מיט די הענט. ער האָט אָנגעהויבן וויינען. פון דער ווייטנס האָבן זיך געהערט טריט איבער די אָנגעשטאַענע שטינדלעך וואָס ליגן אויפן וועג, האָט ער אָנגעהויבן וויינען נאָך העכער. באַלד איז אַ גוי מיט אַ גויע דורכגעאַנגען. זיי האָבן זיך אָפגעשטעלט.

— פון וואַנען ביסטו ?

— פון דער שטאַט.

- וואָס ווייניסטו?
- מענטשן האָבן מיך געשלאָגן.
- פאַרוואָס האָבן זיי דיר געשלאָגן?
- מאַטקע קלערט אַ מינוט.
- ווייל מיין טאַטע־מאַמע זיינען געשטאַרבן.
- און וואוהין גייסטו?
- איך ווייס ניט וואוהין.
- דער גוי האָט זיך געסודעט מיט דער גויע, און צום סוף זאָגט ער:
- אַז דו ווילסט, קום מיט אונדז.
- מאַטקע האָט זיך אויפגעהויבן און איז געגאַנגען נאָך דעם גוי. באַלד האָט אַ האַנט אים אויסגעשטרעקט אַ שטיק ברויט מיט אַ שטיק קעז. מאַטקע האָט עס צוגענומען, געגעסן און געוויינט.
- די נאַכט איז וואָס אַמאָל טונקעלער געוואָרן און זיי זיינען געגאַנגען אין דער פינצטערניש אָן ווערטער. באַלד האָט מאַטקע דערזען פון דערווייטנס ווי אַ פּייער רייסט זיך אַרויס פון אַ גרויס הויז און שלאָגט אין דער הייך מיט אַ וואַלקן רויך. ער האָט געמיינט אַז עס ברענט און איז נייגעריק געוואָרן. נאָר ער האָט געזען, אַז דער גוי און די גויע מאַכן זיך גאַרניט דערויס, איז ער אויך רואיקער געוואָרן און האָט גאַרנישט גערעדט. באַלד זיינען זיי אָנגעקומען אין אַ דאָרף אַריין. זיי זיינען דורכגעגאַנגען אַ שטרעקע קליינע הילצערנע הייז־לעך. פאַר די טירן זיינען געזעסן גויים אין די העמדער און האָבן גערויכערט פּיפקעס און ציגאַרעטן. טייל זיינען געשלאָפן אויף די שוועלן פון די הייזלעך, טייל אין דעם שויס פון זייערע פרויען. פון איין שוועל האָט זיך געהערט דאָס שפּילן פון אַ האַרמאָניקע, און פון דער ווייטנס איז געקומען צו שלאָגן דער רויך פון פּייער, וואָס דער ווינט האָט צוגעטריבן און איינגעדעקט די שלאָפנדיקע ווי אין אַ וואַלקן.
- גוטן אָונט, אַנטאַן. וואָס הערט מען אין שטאָט?
- ניטאָ קיין ניס, סטעפּאַן, — האָט דער גוי, וואָס האָט געפירט מאַטקען, אָפּגעענטפערט.
- ווער איז דאָס יינגל וואָס גייט דיר נאָך?
- געפונען אים אַ וויינענדיקן אויף דעם וועג. ער זאָגט, דער טאַטע מיט דער מאַמען זיינעם אים געשטאַרבן און ער האָט ניט וואוהין צו גיין.
- און וואָס ווילסטו טאָן מיט אים? — פּרעגט סטעפּאַן, אויפהייבנדיק זיך פון דער שוועל. ער איז צוגעקומען און באַטראַכט מאַטקען.
- איך וויל אים אַריינפירן אין דער הוטע איבער נאַכט. זאָל ער זיך אַנוואַרעמען און איבערשאַפן די נאַכט. צומאַרגנס וועלן מיר זען.
- וועסט אים אפשר נעמען פאַר אַ בלאַזער? דאַכט זיך, אַ געזונטער יונג.
- ער וועט קענען בלאָזן דאָס גלאָז געזונט, — קלאַפט אים סטעפּאַן אויף דער פלייצע. — דיין יונג איז דאָך דיר געשטאַרבן.

— איך וואָלט שוין געוואָלט, נאָר איך האָב מורא, אַז דער ייד, דער אויפּזעער, זאָל אים ניט אַרויסטרייבן, ער האָט, דאַכט זיך, קיין פּאַס ניט. האָסט אַ פּאַס? — ווענדט ער זיך צו מאַטקען.

— ער איז פון זייערע. זעסט דאָך, אַז ער איז אַ ייד, און אַזעלכן וועט ער ניט טרייבן, — זאָגט סטעפּאַן, און גייט צוריק אין זיין הייזקע.

— אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט.

און מאַטקע איז ווייטער געגאַנגען מיט דעם גוי אַנטאָן און דער גויע. וואָס נעענטער מאַטקע איז צוגעקומען צו דעם הויז, פון וואָגען דאָס פייער מיטן רויך האָבן געשלאָגן, אַלץ מער האָט ער זיך געשראַקן פאַר דעם. אַרום דעם הויז איז פינצטער געווען, מען האָט ניט געזען קיין שטערן און קיין נאַכט, מען איז געגאַנגען אין אַ וואָלקן רויך, נאָר פון צייט צו צייט האָט אויפּגע-פלאַמט אַ פייער און דער וואָלקן רויך איז באַלויכטן געוואָרן, און מאַטקע האָט דערזען געשטאַלטן פון מענטשן, וועלכע שטייען מיט נאַקעטע אַרעמס און אַר-בעטן עפעס. אין אַ מינוט אַרום איז דאָס פייער אויסגעלאָשן געוואָרן און אַלץ איז ווידער פאַרשוואַנדן אין וואָלקן רויך. ער איז געשפרונגען נאָך אַנטאַנען איבער קאַלזשעס קאַלך, אַספּאַלט און אַנגעוואָרפּענע קופּעס מיט שמאַטעס און גלאַז-זאַמד. די נאַקעטע פּיס זיינע האָבן געטראָטן אויף אַנגעוואָרפּענע בערגלעך צעבראַכן גלאַז, אויף שטיקער שפיציקע צעבראַכענע פּלעשער, גלעזער, באַנקעס, — און דאָך האָט ער זיך גאָר ניט פאַרוואַנדערט. די הויט פון זיינע פּיאַטעס איז אַזוי פאַרהאַרטעוועט געוואָרן ווי אַ זויל פון אַ שוך... און באַלד איז ער נאָך אַנטאַנען אַריינגעקומען אין אַ גרויסע, גרויסע קאַמער אַריין, וואָס איז באַ-לויכטן געווען מיט גרויסע שטיקער פייער-פלאַמען, וואָס האָבן זיך אַרויסגע-ריסן פון אַן אויוון.

אין דער קאַמער איז וואַרעם געווען, און די וואַרעמקייט האָט מאַטקען אַרומ-גענומען און עס האָט אים גוט געטאָן נאָך דער קעלט פון דער נאַכט. ווייניק מענטשן זיינען געווען אין דער קאַמער. אַ פאַר גויים, אויסגעטאָן ביזן גאַרטל נאַקעט, זיינען געשטאַנען אַרום אַ גרויסן, גרויסן פייער-קעסל און מיט לאַנגע שפיציקע צוואַנגען געמישט אין דעם קעסל. טיילמאַל אַט אַ גוי אויפּגעעפנט פון קעסל אַ טירל און אַ פייער-צונג האָט געגעבן אַ שפרונג אַרויס ווי זי וואָלט געוואָלט אויפלעקן דאָס גאַנצע הויז מיט די מענטשן. נאָר באַלד האָט זי דער גוי אַריינגעוואָרפּן צוריק אין קעסל אַריין און פאַרהאַקט דאָס טירל. מאַטקע איז געשטאַנען אין אַ ווינקל פון קאַמער און איז דערשטוינט און דערשראַקן געווען פון אַלץ, וואָס דאָ טוט זיך. אַנטאַן איז אַוועק צו די גויים, וואָס האָבן געמישט אין קעסל, און ער האָט עפעס מיט זיי גערעדט. באַלד זיינען צוגע-קומען צו מאַטקען אַ צוויי-דריי פון די, וואָס האָבן געשאַרט ביים ברענענדיקן קעסל. פון זייערע נאַקעטע ליבער האָט אַרויסגעשלאָגן אַ וואַרעמקייט ווי פון אַ געהיצטן אויוון. זיי האָבן באַקוקט מאַטקען און געפרעגט אַנטאַנען:

- וואו האסטו אים געפונען?
- אויפן וועג איז ער געזעסן און געוויינט.
- א גנב, — האט זיך איין גוי אָפּגערוּפּן.
- האסט אַ טאַטן, האסט אַ מאַמע?
- געשטאַרבן, — ענטפערט אַפּ מאַטקע קורץ.
- פאַרוואָס ביסטו אַנטלאָפּן פון דער שטאַט?
- געשלאָגן.
- ווער?
- אַלע.
- אַ פאַס האַסטו?
- כ'האַב ניט.
- לאָזט אים דאָ נעכטיקן אין הוטע, — זאָגט אַנטאָן.
- ווייס איך וואָס, וועט אַריינקומען דער סטראָזשניק זוכן, אים געפֿי-
נען, וועלן מיר אַדע נאָך האָבן אַ פּראַצעס.
- ווי וועסטו אים יאָגן אין אַזאַ קעלט?
- זאָל ער גיין פון וואַנען ער איז געקומען.
- איך וועל אים באַהאַלטן. קום, יונג, — זאָגט איינער פון די הייצערס
און נעמט מאַטקען און פירט אים אין אַ ווינקל קאַמער אַריין.
- לייג דיך אַוועק און ריר זיך ניט פון אַרט.
- נאָ, דעק אים צו מיט אַ זאַק און שיט אַרויף אַ ביסל גלאַז-זאַמד, אַז
דער סטראָזשניק זאָל אים ניט געפינען.
- איך וועל אים געבן עפעס. דאָ האָב איך נאָך ברויט, — זאָגט דער
גוי, וועלכער האַט אים געוואַלט טרייבן, נעמט ברויט מיט אַ שטיק קישקע
און גיט מאַטקען אַרונטער אונטערן זאַק.
- ער איז באַלד איינגעשלאָפּן ווי אַ שטיין.
- אַזוי בלאַנדזשעט דאָס אַרום גאַטס באַשעפעניש, ווי אַ פאַרוואַגלטער
הונט, — זאָגט דער „שלעכטער גוי“, און שפייט אויס און גייט צוריק צום
קעסל מיטן דאָס פייער.
- אַלע זיינען מיר אַזוי. לאָז מען דיך טרייבן פון דער הוטע, וועסטו
מאַרגן אויך אַזוי אַרומבראַדזשען איבער דער וועלט ווי אַ משוגענער הונט.
- און דו האַסט אים געוואַלט טרייבן, ווייל ער איז אַ זייערער.
- אונזערע, זייערע — איין טייווד! — שפייט דער שלעכטער גוי אין
פייער אַריין.

צומאַרגנס אין דער פרי האַט מאַטקען אויפגעריסן פון שלאָף אַ לאַנגער
שניידיקער פיף, ווי אַ חיה וואַלט געשריגן. ער האַט זיך אומגעקוקט און ניט
דערקענט וואו ער געפינט זיך. אַרום אים האָבן זיך געדרייט מענטשן, און די
קאַמער איז שוין איצט אַזוי וואַרעם געווען פון דעם געהייצטן אויוון, אַז עס האַט

זיך געדאכט, אז די ווענט צעפלאצן פון דער אַנגעפרעסטער היץ וואָס האָט זיך געפונען אונטער דעם הילצערנעם דאָך. לעבן אים איז געשטאַנען אַנטאָן. ערשט איצט האָט ער אים דערזען. ער איז געווען אַ הויכער ריזיקער גוי מיט אַ פאַר שטאַרקע, ברייטע אַרעמס. אַנטאָן האָט געוואונקען צו אים.

— ליג, ליג ביז דער אויפזעער וועט אַרויסגיין.

מאָטקע האָט געקוקט אויף אים, פאַרשטאַנען אים און פלינג צוגעדעקט דעם קאַפּ מיטן זאַק.

— נאָ עס דערוויל, — האָט אים אַנטאָן אַרונטערגערוקט אונטערן זאַק ברויט מיט קעז.

דערוויל זיינען וואָס אַמאָל מער מענטשן אַריינגעקומען אין קאַמער. פון אונטערן זאַק האָט מאָטקע דערזען, אז די קאַמער איז זייער לאַנג און ברייט, צוזאַמענגעהאַקט פון האַרץ. אין מיטן קאַמער שטייט אַ גרויסער, גרויסער אויוון, רויט פון דעם פייער, וואָס ברענט אין אים. און פון אויוון יאָגט אַזאַ היץ, אז עס דאַכט זיך, אז אַלץ פאַרברענט ער, וואָס שטייט לעבן אים. אין דער קאַמער זיינען אַריינגעקומען וואָס אַמאָל מער קינדער, יינגלעך און מיידלעך. אַדע האָבן זיך אויסגעטאָן נאַקעט, געבליבן נאָר אין די בלויע גאַטקעס, און זיך אַרומגעשטעלט אַרום דעם אויוון. באַלד האָט מען אויפגעפנט די טירלעך פון אויוון, און מאָטקע האָט דערזען ווי פייער גיסט זיך דאָרט ווי וואָסער.

אַנטאָן האָט געגעבן אַ וואונק צו אים, און מאָטקע איז מיטגעגאַנגען. אז ער איז צוגעקומען נאָענט צום אויוון, האָט ער געמיינט, אז די היץ וועט אים באַלד אויך פאַרברענען, נאָר ער האָט דערזען ווי אַנדערע קינדער שטייען, יינגערע נאָך פון אים, און מיידלעך אויך צווישן זיי, האָט ער געוואַלט ווייוון, אז ער קען אויך, און אַוועקגעשטעלט זיך לעבן אויוון ביי אַנטאָנען.

לעבן אַנטאָנען זיינען שוין געשטאַנען צוויי יינגלעך און אַ מיידל, יינגערע פון אים, וועלכע האָבן געקוקט אויף אים, ווי ער אויף זיי, מיט נייגעריקייט. באַלד האָט אַנטאָן אויפגעפנט דאָס טירל פון אויוון און פון דאָרט האָט אַנגעהויבן יאָגן נאָך אַ גרעסערע היץ. מאָטקע האָט געמיינט, אז נאָך אַ מינוט וועט ער ניט אויסהאַלטן, נאָר ער האָט זיך געשעמט פאַר די קינדער און ניט גערירט זיך פון אַרט.

אַנטאָן האָט אויף אַן אייוון געגעבן אַ נעם אַרויס פון אויוון אַ שטיק פייער, אויפגעהויבן עס, געגעבן אַ בלאַז אין אייוון און האָט עס איבערגעגעבן מאָטקען און געוויזן, אז ער זאָל בלאָזן דורך דער רער פון אייוון אין פייער אַריין.

— שטאַרקער.

מאָטקע האָט אַריינגעבלאָזן וויפֿל פּוּח ער האָט געהאַט.

— נאָך שטאַרקער.

מאָטקע האָט שטאַרקער געבלאָזן.

— אַט אַזוי, איצט גיב עס אים, — ווייזט ער אויפן אַנדערן יינגל.

מאטקע האָט איבערגעגעבן דאָס אייזן מיטן שטיק פייער דעם צווייטן יינגל. דאָס יינגל האָט עס אָנגעבלאָזן און ווידער עס איבערגעגעבן דעם קליינעם מיידעלע מיט די בלייכע בעקעלעך. דאָס מיידל האָט עס ווידער אָנגעבלאָזן ביז דאָס שטיק פייער אויפן שפיץ אייזן איז שוין געוואָרן זייער אַ גרויסער באַלעם, האָט עס ווידער אַנטאָן גענומען און עס אַריינגעלאָזט אין אַ פאַרעם אַריין. אין אַ מינוט אַרום האָט מאַטקע געזען, צו זיין גרויסער פאַרוואַנדערונג, ווי אין דער פאַרעם איז אויס דעם שטיק פייער, וואָס ער און די אַנדערע קינדער האָבן געבלאָזן, געוואָרן אַ גרויסע פלאַש.

— אוי, וואָס איז דאָס! — האָט זיך מאַטקע געפרייט.

— ריר עס אָן מיט דער האַנט, — זאָגט אַנטאָן.

מאַטקע האָט עס אָנגערירט מיט דער האַנט און באַלד מיט אַ קוויטש אויס-געשריגן.

— כאַ, כאַ, כאַ! — לאַכן די קינדער אויס אים, — זאָג גרויסער יונג

און שרייט.

— עס איז דאָך גאַרניט הייס, — זאָגט דאָס מיידעלע פון אַ ניין־צען יאָר, וועלכע איז געשטאַנען לעבן מאַטקען, און נעמט אָן די פלאַש מיט די הענט און טראָגט זי איבער פון איין אָרט צום צווייטן.

— זעסט, אַזוי דאַרפן די הענט אויסגעאַרבעט ווערן, זאָלט קענען פייער נעמען מיט די הענט, אויב דו ווילסט אַ בלאַזער אין אַ הוטע זיין.

— און איך וועל אויך קענען, — האָט מאַטקע אויסגעשריגן, פאַרשעמט, וואָס דאָס מיידל האָט געהאַלטן די פייערדיקע פלאַש אין דער האַנט. ער איז צוגעלאָפן און געכאַפט די פלאַש אין האַנט אַריין.

דאָס פייער האָט אים געברענט די הויט. עס האָט אים געשטאַכן ווי מיט טיפע שפילקעס, די אויגן זיינען אים אָנגעלאָפן מיט טרערן און אינעווייניק האָט עס אים צוגעדריקט, ער האָט דאָך ניט נאָכגעלאָזט די פלאַש, געהאַלטן זי פעסט אין דער האַנט, און אַז ער האָט זי דערנאָך געוואָלט אַפלייגן, איז זי געווען צוגעקלעפט צו דער האַנט און די הויט האָט זיך אָפגעשיילט אויף דער פלאַש אַרויף.

דער יונג האָט ניט געשריגן, ער איז בלייך געוואָרן און די אויגן האָבן זיך אים באַגאַסן מיט טרערן.

— אַזוי ביסטו אַ כוואַט, וועסט זיין אַ בלאַזער, האָסט געקראָגן דאָס ערשטע פייער. ווער עס וויל זיין אַ בלאַזער, מוז פייער פאַרוואַכן, — קלאַפט אַנטאָן מאַטקען אין פלייצע.

אַנטאָן האָט ווידער געכאַפט שטיקער פייער פון אויוון אַרויס, געגעבן אַ בלאַז און איבערגעגעבן מאַטקען דאָס אייזן ווייטער צו בלאַזן. די האַנט איז אים געווען אָפגעברייט. ער האָט ניט געקאַנט דאָס אייזן האַלטן. איטלעך מאַל, ווען ער האָט דאָס וואַרעמע אייזן מיט דער אָפגעברייטער האַנט אַרומגענומען, האָט

עס זיך צוגעקלעפט און עס האָט אַ נייע שטיק הויט, אַ שטיק פלייש פון דער האַנט מיטגעריסן. דער יונג האָט געביסן די צונג פאַר ווייטיק און געשוויגן. די היץ האָט וואָס אַמאָל מער געשלאָגן פון אויוון, דער קאָפּ האָט געברענט ווי אַ בראַנד פייער, אין האַלדז איז טרוקן געוואָרן. ער האָט שוין אַליץ געהאַט אַראָפּגעריסן פון זיך און איז געשטאַנען ווי די אַנדערע קינדער נאַקעט. געזען ווי די אַנדערע קינדער גיסן אין זיך אַריין גאַנצע קווערט וואַסער פון דעם עמער, וואָס שטייט לעבן זיי, האָט ער אויך אַריינגעגאַסן דאָס וואַסער אין זיך. נאָר די היץ האָט דאָס וואַסער באַלד אויסגעטריקנט, און פון די נאַקעטע לייבער האָט אַנגעהויבן אַרויסשלאָגן אַ פאַרע, און אויפן גאַנצן לייב האָט זיך געזעצט אַ ראַסע. דאָס וואַסער האָט געקאַכט אינעווייניק פון דער היץ ווי אין אַ קעסל און עס האָט געיאָגט די פאַרע פון זיך.

— לאַמיך זען, ווער עס האָט מער וואַסער אויסגעטרונקען, איך צי ער.
 — ווייט דאָס קליינע מיידעלע אויף איר עמער. — אַט האָב איך שוין ניט.
 און ער האָט נאָך אַליץ אַ האַלבן עמער.
 מאַטקע האָט זיך ווידער פאַרשעמט פאַרן מיידל און געטרונקען דאָס וואַסער.

— זעט, זעט, וואָס פאַר אַ גרויסן בויך איך האָב פון וואַסער, — האָט דאָס מיידל געוויזן און געקלאַפט אויפן בויך מיט די הענט — זעט, זעט.
 — און איך אויך! — ווייט דאָס צווייטע יינגל אויף זיין בויך, פון וועלכן עס איז פאַרע אַרויסגעגאַנגען ווי אויס אַ קוימען.

נאָר מאַטקע האָט ניט געקענט ווייזן אויף זיין בויך. ער האָט צו ווייניק וואַסער געטרונקען.

— קינדער, בלאָזן, בלאָזן, שפעטער וועט איר ווייזן די בייכער! — יאַנט צו אַנטאָן.

מאַטקען איז דאָס שפּיל מיטן פייער שוין ניט געפעלן. ער האָט זיך דער-מאַנט אָן די לאַנקעס, אויף וועלכע ער איז געלעגן ביי זיך אין שטעטל; אָן דעם וואַסער, אין וועלכן ער האָט זיך געבאַדן, אָן די קי, פון וועלכע ער האָט מילך געזויגן, אָן די גערטנדלעך, פון וועלכע ער האָט גרינס געגנבעט, אָן דער וואַרעמער זון, וועלכע האָט אים געוואַרעמט, — און פאַרגלייכט דאָס צו דעם פאַרעדיקן אויוון, וואָס שלאָגט פון זיך וואַרעמקייט, צו דער טונקליקייט פון דער קאַמער, צו דעם שווייס פון די לייבער, — און ער האָט ניט געקענט פאַרשטיין, פאַרוואָס מענטשן טוען דאָס; פאַרוואָס מענטשן שטייען איצט מיט זייערע קינדער ביי דעם ברענענדיקן אויוון און בלאָזן אין פייער און פּרעגלען זיך אין דער היץ. אין דרויסן שיינט אַזוי די זון, און עס איז אַזאַ ליכטיקער טאַג. פאַרוואָס גייען ניט אַלע מענטשן אויפן פעלד און לעבן ניט ביים וואַסער און מאַכן זיך ניט פייערלעך ווי ער האָט געטאַן. ער האָט איינגעזען, אַז ער איז אַריינגעפאַלן צו שרעכטע מענטשן, וואָס פייניקן זיך און אַנדערע ביי אַ ברענענדיקן אויוון, און

מען דארף אנטלויפן פון זיי וואָס געשווינדער — צו קומען אויף אַ פעלד, אין אַ שטאָט אַרײַן, און צו לעבן אַזוי ווי ער האָט געלעבט ביז איצט.
 נאָר דערווייל האָט ער נאָך געטאָן זײַן אַרבייט מיט חשק, אַביסל פאַר-
 שעמט פאַר דעם קליינעם מיידל, וואָס בלאָזט געשווינדער און שטאַרקער פון
 אים און טרינקט אויס מער וואָסער פון אים. אַנטאָן איז פון אים צופרידן געווען
 און באַשטימט אים צו האַלטן פאַר אַ מיטבלאָזער און אים אויסלערנען די מלאַכה.
 דער אויפזעער, אַ קליין יידל מיט אַ רונדיקן קאַפעלייזש, וואָס איז ווי אַ מיזל
 אַרוםגעלאָפן פון איין ווינקל קאַמער צו אַ צווייטן, איז צום סוף צוגעקומען צו
 אַנטאָנען, און באַמערקנדיק דעם נייעם בלאָזער, האָט ער געפרעגט :
 — ווער איז דאָס ?

האַט אַנטאָן געענטפערט :

— עס איז אַ יינגל פון שטאָט, וואָס דער פאַטער האָט מיר געגעבן אויף
 דער לער. ער וואוינט ביי מיר און איך לערן אים די מלאַכה.
 — און אַ פאַס האָט ער ?

— ער איז דאָך נאָך אַ יינגל, ער באַדאַרף ניט קיין פאַס.

— אַלע באַדאַרפן אַ פאַס. איר ווייסט דאָך, דער סטראָזשניק, אין אַ פאַב-
 ריק באַדאַרפן אַלע אַרבעטער אַ פאַס. ווער עס וויל אַרבעטן, דער מוז האָבן
 אַ פאַס, — זאָגט דאָס יידל מיט פעסטקייט.

— איך נעם עס אויף מיר, איך וועל אים שוין צושטעלן, — זאָגט אַנטאָן,
 טראַכטנדיק, אַז ער וועט מיטן סטראָזשניק שוין דורכקומען.

דער זייער האָט געשלאָגן צוועלף. די פאַבריק האָט געפייט און די אַר-
 בעטער זיינען אַרויס אויפן הויף. די ווייבער האָבן שוין געוואַרט מיט די
 טעפלעך עסן, און אַיטלעכע משפּחה האָט זיך פאַרקליבן אין אַ באַזונדער ווינקל
 און געגעסן. מאַטקע איז מיטגעגאַנגען מיט אַנטאָנס משפּחה. די גויע האָט פאַר
 אים געבראַכט אַ לעפל, און אַנטאָן האָט אים צוגערוקט צום טעפל אינאיינעם
 מיט זיינע קינדער, זאָגנדיק צום ווייב :

— ווייסט, אין דעם יונג וועל איך האָבן אַ גוטן בלאָזער. אין אַביסל
 צײַט וועט ער מיר זײַן אַ באַהעלפער, ווי אונדזער יאַשי עלי־השלום (ער האָט
 געמיינט זײַן עלטסטן יינגל, וואָס איז אים געשטאַרבן פון סוכאַטע, ווי די
 מערסטע קינדער, וואָס אַרבעטן אין די הוטעס).

און דענסמאָל, ווען די קינדער זיינען געשטאַנען פאַר דער מוטער און
 געוווּזן איר די גרויסע בייכער און באַרימט זיך מיט די עמער וואָסער, וואָס
 זיי האָבן אויסגעטרונקען, האָט מאַטקע מיט בענקשאַפט געקוקט אויפן שוואַרצן
 וואַלד וואָס האָט זיך געוווּזן אין דער נאַענט. ער האָט געבלאָזן אויף זיינע אַפּ-
 געברייטע הענט און געטראַכט ווי אַזוי אַרויסצוקריגן זיך פון דעם גיהנום, אין
 וועלכן ער איז אַריינגעפאַלן.

2

פארנאכט. די גויים זיינען געזעסן פאר דער טיר פון זייערע הייזלעך און האָבן אָפּגעאַטעמט פון דער גליענדיקער לופט, וואָס זיי האָבן אין זיך איינ-געזאַפּט דעם גאַנצן טאָג אין דער הוטע. די עלטערע זיינען מיד געווען, געלעגן ווי קלעצלעך און געקוקט מיט אויסגעלאָשענע אויגן ערגעץ פאַר זיך. די קינדער אָבער זיינען, ווי די עלטערן, אַ גאַנצן טאָג אין הוטע געווען און געגעסן פייער-דיקע לופט, און אַנגעגאַסן זיך די בייכער מיט וואַסער, — זיי האָט נאָך געטראָגן דער קינדערשער אימפעט. זיי האָבן נאָך געמיט זיך און חשק געהאַט צו שפּילן זיך און אויפצולאַכן פון צייט צו צייט. דאָס קינדערשע לאָכן האָט באַלעבט און פריילעך געמאַכט די שוואַרץ-פאַררויכערטע הייזלעך, וואָס זיינען געשטאַ-נען ווי טרויעריקע קברים פאַר לעבעדיקע מתים. זייער לאָכן האָט ווי אַ זונ-שטראַל געשיינט אין געסל און האָט אויך אַרויסגערופן אַ לעבעדיקע, צופרידענע מינע אויף די טויט-מידע פנימער פון זייערע עלטערן, וואָס האָבן געשמאַכט פאַר די הייזלעך.

מאַטקע האָט צווישן די גויים, אין דעם אַרבעטער-געסל, אַרומגעדרייט זיך ווי אַ פרעמדער. ער האָט זיך ניט געפונען קיין אַרט ניט צווישן די קינדער, ניט צווישן די עלטערע, די דערוואַקסענע בחורים האָבן געטרויקען ביר און געשטיפּט מיט מיידלעך, נאָר מאַטקען האָבן זיי ניט מיטגענומען און געקוקט אויף אים פון דער הייך אַראָפּ, ווי אויף אַ „געפונענעם“, כאַטש מאַטקע האָט שוין געטראָגן אַ נייעם צייגענעם אַנצוג, וואָס אַנטאָן האָט פאַר אים גענומען אין יידישן געוועלבל אויף באָרג. מיט די קינדער האָט ער ניט געוואָלט זיך חברן. עס האָט אים ניט געפאַסט ווי אַן עלטערן בלאָזער. און לאַנגווייליק איז אים געווען דאָ אין דער פאַבריק פון דער ערשטער מינוט וואָס ער איז אָהער אַריי-געקומען. ער האָט דאָס אַלץ ניט פאַרשטאַנען. צוערשט האָט אים די פאַבריק מיט די פייערלעך און די נייע מענטשן אויסגעזען זייער אינטערעסאַנט און ער האָט עס געהאַלטן פאַר אַ שפּיל. ווען ער האָט אָבער דערזען, אַז איטלעכן טאָג איז איינס און דאָס זעלבע, איטלעכן טאָג קומט מען אין דער הוטע אַריין, — און איטלעכן טאָג בלאָזן, בלאָזן... איז עס אים אַזוי פאַרמאָסט און לאַנג-ווייליק געוואָרן, אַז ער האָט געוואָלט אַוועקגיין, נאָר דערווייל האָט זיך ניט געמאַכט די געלעגנהייט. עס האָט אים אויך אָפּגעהאַלטן דערפון עפעס אַ מאַדנע זאַך.

אַנטאָן האָט געהאַט אַ מיידל פון אַ יאָר אַכט, ניין, און אפשר עלטער. אַ קאַליקע, וואָס האָט ניט געקענט גיין אויף די פיס, פיס האָט זי יאָ געהאַט, נאָר ווי דינע צעבראַכענע שטעקלעך, און זי האָט געמוזט זיצן אונטער זיך, אַלע האָבן געשריגן אויף איר. טיילמאַל פלעגט זי אָפּזיצן גאַנצע טעג אויף דעם זעלבן אַרט, זי האָט קיין פּוח ניט געהאַט זיך אַליין צו באַוועגן, און קיינער

האָט קיין צייט ניט געהאַט דאָס קינד אַוועקצונעמען פון אַרט און אויף אַן אַנדער אַרט צו זעצן. שטענדיק איז זי געווען אין וועג, און אַז מען האָט אַנגעטראָטן אויף איר, האָט מען געשריגן, ווי דאָס קינד וואָלט שולדיק געווען. דאָס קינד האָט געשמייכלט אין פנים אַריין, ווי עס וואָלט זיך געוואָלט פאַרענטפערן.

די צווייטע נאַכט נאָך דעם ווי אַנטאָן האָט שוין צוגענומען מאַטקען פאַר אַ בלאַזער, האָט ער אים אַהיים גענומען צו זיך שלאָפן. אַז עס איז געקומען צום לייגן זיך, איז ניט געווען וואו צו לייגן דעם נייעם מיטוואוינער און מיט וואָס אים צוצודעקן. האָט אַנטאַניכע אים געהייסן זיך אַוועקלייגן ביי דער קאַ-ליקע, וואָס איז געלעגן באַזונדער אין אַ ווינקל. די אַנדערע קינדער האָבן ניט געוואָלט לעבן איר שלאָפן. מאַטקע האָט געקוקט אויף דעם ווינקל, וואו דאָס פעקאָ ביינער איז געלעגן אונטער אַ קאַפטן ווי אַ קאַץ, מיט חשד. צום סוף האָט ער זיך אַוועקגעלייגט. געלעגן און געקוקט מיט מורא און פרעמדקייט אויף די הייליקע בילדער, וואָס זיינען באַלויכטן מיט רויטע לעמפלעך אויף דער וואַנט. געקלערט האָט ער, אַז ווען אַלע וועלן איינשאַפן, וועט ער זיך אַרויס-גנבענען, און ער האָט געקוקט אויף די זאַכן, וואָס מיטצונעמען אָדער אפשר אין דער שטיל איבער אַנטאַנס הויזן צו גיין און פון דאָרט געלט אַרויסגנבענען און אַנטלויפן. ערשט עס רוקט זיך ווער צו אים און נורעט איין דאָס וואַרעמע פנימל אין אים ווי אַ קאַץ און מיט אַמאָל דערפילט ער, ווי צוויי דינע הענטלעך בעמען זיין האַלדו אַרום.

ער האָט זיך דערשראַקן, אַפגעשאַקלט זיך און געכאַפט די קאַליקע און אַפגעשטופט פון זיך מיט עקאָ. ער האָט געקוקט אויף איר. די קאַליקע האָט פאַרבויגן דאָס קעפל, האַלב פאַרמאַכט די אויגן, אַ שמייכל האָט באַגאַסן איר גאַנץ פנימל, זי האָט זיך געפרייט אין דער שטיל.

— דו, דו ווייט, אין וואָלד איז דאָ וואַסער, באַדן זיך דאָרט מענטשן און שדים. דו ווייסט דערפון? — זאָגט צו אים די קאַדיקע פלוצלינג.

מאַטקע האָט איר געוויזן די צונג, און פאַרדרייט זיך אויף אַן אַנדער זייט.

— דו, דו, וועסט מיך מיטנעמען אין וואָלד אַריין און באַדן מיך אין וואַסער? — האָט די קאַליקע אים געוועקט. ער האָט זי געקאַפּיעט.

די קאַליקע האָט ניט געשריגן, ניט געוויינט, און מיטאַמאָל האָט מאַטקע דערפילט אַ וואַרעמקייט. עס האָט זיך ווער ענג צוגעטוליעט צו אים און גע-בלעט אים, ווי אַ הינטל וואָלט געלעקט.

מאַטקע איז שוין געלעגן און האָט זיך ניט גערירט פון אַרט. פון דענסמאָל אַן האָט ער געהאַט אַ מאַדנע געפיל צו דער קאַליקע. ער האָט ניט געקענט דורכגיין און זען ווי די קאַליקע קוקט מיט קנאה אויף די קינדער ווי זיי שפילן זיך אין געסל. — און זי קען זיך ניט רירן. מאַטקע האָט זי אַנגענומען און איבערגעטראָגן פון שטיבל צו די קינדער. נאָך דעם האָט

ער עס שוין געמוזט שטענדיק טאָן. ער האָט זיך מיט דער קאַליקע אַרומגע-
טראָגן, איז געוואָרן איר אָפּעקון. ער האָט זי פּיינט געהאַט און פּלעגט זי שלאָגן,
ווען קיינער האָט ניט געזען, שטורכען זי אונטערן אַרעם, נאָר די קאַליקע האָט
געקוקט אויף אים מיט אירע קליינע שוואַכע אייגעלעך און געשמייכלט מיט
די דינע ליפּן. ער האָט עס ניט געקענט אַריבערטראָגן, ער האָט ניט געקענט
אָוועקגיין פּון אַרט. ער איז ניט געגאַנגען אין וואַלד אַרײַן, איז ניט מיטגעגאַנגען
מיט די גרויסע געזעלן, נאָר האָט אָפּגעהיט די קאַליקע, זי געטראָגן פּון איין אַרט
צום צווייטן.

דאָס האָט אים ניט געלאָזט אָוועקגיין פּון אַנטאַנען. ער האָט אָפּט געטראַכט,
אַז ער וועט די קאַליקע מיטנעמען אַמאָל אין וואַלד אַרײַן און אויסגראַבן אַ
גרוב און וועט זי דאָרט באַגראַבן, דערנאָך וועט ער אַנטלויפּן פּון דער טרוי-
עריקער פּאַבריק. ער וואָלט דאָס געטאָן אויך, נאָר ער האָט זיך געשעמט צו
טראָגן זי אויף די פּלייצעס איבערן געסל.

די קאַנטאַר פּון דער פּאַבריק האָט געהאַט אַ געוועזענע פּאַר די אַרבעטער.
די גוים פּון דער פּאַבריק האָבן ניט געקראָגן געצאָלט פּאַר זייער אַרבעט מיט
געלט, נאָר מיט קוויטלעך אין געוועזענע אַרײַן, אויף וועלכע זיי האָבן גענומען
עסנוואַרג און קליידונג. דער ייד פּון דער הוטע האָט צעטיילט די הערשאַפט
איבער די גוים צווישן זיין משפּחה, און אַ פעטער זייער האָט געהאַלטן דאָס
געוועזענע פּאַר די גוים. ער האָט זיי געצאָלט אַכציק קאָפּיקעס סחורה פּאַר אַ
רובל, פּאַר דעם פּלעגן אין דעם געוועזענע זונטיק זיך צוזאַמענקומען די גויעס
און די גוים אָפּצונעמען זייער פּאַסט און דינען זייער גאָט, — דאָס געוועזענע
איז אויך געווען זייער געבעט-הויז. די אַרבעטער זיינען געווען קאַטאָליקן, און
די רוסישע פּאַליציי האָט זיי ניט דערלויבט קיין אייגענע קאַטוילישע קירך.
אָפּצוריקטן זייער געבעט ביי אַ גוי אין שטוב האָבן די אַרבעטער מורא געהאַט,
זיינען זיי זיך צוזאַמענגעקומען צום יידן אין געוועזענע, — אַ יידיש געוועזענע
וועט קיינער ניט חושד זיין. אויפּגעהאַנגען אויף די זעק מעל אַ בילד פּון דער
הייליקער מוטער און פּאַר איר האָבן זיי געבעטן. מאַטקע איז געשטאַנען אויף
דער וואַך, אויסגעקוקט, צי ס'גייט ניט דער אוריאַדניק, ווען דער אוריאַדניק
איז אַנגעקומען, האָט מען דאָס הייליקע בילד באַהאַלטן און מען האָט זיך גע-
נומען מעל וועגן, נאָפּט קויפּן, אָדער ביר טרינקען, וואַרים שיפורן אין גע-
וועזענע איז געווען אַ גרינגערע עבירה פּאַרן אוריאַדניק ווי גאָט בעטן.

צוליב דעם וואָס מאַטקע האָט געהיט דעם אוריאַדניק, איז ער געוואָרן
אַ גאַצער חשוב ביי די גוים. עס איז שוין דענסמאָל צוליב אים, צווישן די יידן
פּון קאַנטאַר און די גוים אין פּאַבריק, אַנגעגאַנגען אַ שטיצע מלחמה, די יידן
אין קאַנטאַר האָבן געוואוסט, אַז מאַטקע איז אַ ייד. — און אַ יידיש קינד גע-
פינט זיך אין גויישע הענט. די גוים, ווי אונטערגעדריקט זיי זיינען ניט געווען,
דאָך זיינען זיי שטאַלץ געווען, וואָס ביי זיי געפינט זיך אַ יידישע נשמה, וואָס
זיי ראַטעווען אַרויס פּון טייוול, און געהאַלטן מאַטקען פּאַר אַן אייגענעם. דערווייל

האָבן ביידע צדדים מורא געהאַט אַריינצומישן דעם אוריאַדניק אין דעם עסק, און פון דעם האָט גאַנץ גוט געוואוסט מאַטקע, און ער האָט אויסגענוצט די מחלוקה איבער אים. ער פֿלעגט אַפטמאַל אַריינקומען אין געוועלבל, וואו די יידענע איז געזעסן און געזאַגט תהלים, און איבערגעשראַקן די יידענע :

— איר ווייסט, איך בין אַ ייד.

— אוי ! — קרעכצט די יידענע — אַ ייד אין אַ גויאישער שטוב. עסט טריפות.

בעט צו עבודה־זרות, אוי !

— גיט מיר צוקערקעס, וועל איך ניט קושן דעם צלם.

— אוי איז מיר, וואָס מען הערט זיך אָן, — זאָגט די יידענע, און נעמט

אַ האָנט מיט צוקערקעס און גיט עס מאַטקען.

— מאַך אַ ברכה, — זאָגט די יידענע.

— אַ, פאַר דעם מאַכן אַ יידישע ברכה ? איר וועט מיר געבן צוויי זעמל

צו, וועל איך מאַכן אַ יידישע ברכה.

די יידענע האָט זיך אויסגעדונגען מיט אים אויף אַנדערהאַלבן, און אויס־

געהאַנדלט אַ ברכה פון מאַטקען פאַרן יידישן גאַט.

און מיט די פאַרדינסטן, וואָס מאַטקע האָט געמאַכט פון דער יידישער

אמונה, האָט ער זיך תמיד געטיילט מיט דער קאַליקע.

נאָר דאָך איז מאַטקע געטריי געבליבן דעם יידישן גאַט, וואָרים וויפיל אַנ־

טאָן האָט אים ניט געסטראַשעט מיטן רימען, וויפיל די שקצים און די שיקסעס

האָבן ניט געדאַכט פון אים, דעם צלם האָט ער ניט געוואָלט קושן, דאָס געבעט

צו דער „מאַטקע באַסקע“ האָט ער ניט געוואָלט זאָגן. און אַז די גויע, די

אַנטאַניכע, האָט אים איבערגעצלמט, האָט ער אויסגעשפיגן און איז געלאָפן צום

ברונים דאָס פנים אַפּוואַשן.

אַ מאַדנע געפיל איז דאָס געווען ביי אים. איטלעך מאַך, ווען די גויע האָט

אים געוואָלט איבערצלמען, האָט ער די מאַמע דערזען. די רויטע זלאַטע, ווי זי

זיצט און נייט אים די הויזן און טרערן רינען איר איבערן פנים, און ער

ליגט אַ נאַקעטער אין ווינקל קעלער און קוקט אויף דער מאַמעס טרויעריקן

פנים.

און דערווייל איז אים אַלץ אַזוי פאַרמיאוסט געוואָרן, דאָס בלאַזן אין

פייער, דער ברענענדיקער אויוון, און דאָס עסן מיטן אַנגערויכערטן חזיר־

שמאַלץ, און די הייליקע בילדער, וואָס הענגען ביי אַנטאַנען אין שטוב.

דריי יאָר איז מאַטקע אַפּגעווען מיט די גויים אין דער הוטע, און עס האָט

זיך געדאַכט, אַז אין דעם פייער פון דער הוטע האָט זיך מאַטקע אויסגעגליט

פאַר זיין לעבן. זיינע הענט זיינען האַרט געוואָרן, ברייט, און זיינען געוואוינט

געוואָרן אומצוגיין מיט פייער. דאָס פנים מענעריש, אַפּגעברענט און רוי, און

זיין קערפער, וואָס האָט שוין אַלץ איבערגעטראָגן, בייגיג און שטאַרק. זיין אַטעם

איז געוואוינט געווען צו אַטעמען פייער. עס איז געווען ווי די נאַטור וואָרט

געזאַרגט, אַז מאַטקע זאָל זיין צוגעפאַסט צו זיין לעבן, — האָט זי אים אַריינ־

געשיקט אין דעם גיהנום, אז ער זאל אויסגעגלייט און אויסגעקאוועט ווערן, רייף פאר זיין לעבן.

נאך האבן די יידן און די גוים פון דער פאבריק זיך געגרייט אויף מלחמה איבער מאַטקען, ווען מאַטקע האָט זיי פלוצלינג אלעמען פאַרלאָזט. איינמאַל אין אַ פאַרנאַכט, ווען די גוים זיינען מידע פון דער פאַבריק אַהיים געקומען, האָט פלוצלינג איבערן וועג, וואָס פירט דורך דעם אַרבעטער-געסל, זיך גע-וויזן אַ הויכע לאַנגע בויד מיט פענצטערלעך און אַ קוימן ווי אַ גרויסע שטוב, געשפּאַנט מיט צוויי חיות, וואָס זיינען ניט געווען ניט קיין פּערד און ניט קיין אייזלען. הינטער דער בויד זיינען נאָכגעגאַנגען אַן אייזעלע, אַ הונט און אַ ציג, אַנגעבונדן צו דער בויד. דורכן פענצטער האָט אַרויסגעקוקט אַ מיידל. אַ הויכער יונג מיט אַ באַטיק אין דער האַנט איז נאָכגעגאַנגען נאָך דער בויד. פון אינעווייניק האָט מען געהערט בעמבעלעך און אַ פּויגל פּישטשען. אז די קינדער פון געסל האָבן דערוען די בויד פון די קאַמעדיאַנטן מיט דעם אייזעלע און דער ציג, האָבן זיי געמאַכט אַזעלכע געוואַרדן פון פּרייד, אז זיי האָבן דאָס געסל פאַרהילכט, און זיינען נאָכגעלאָפּן נאָך דער בויד. מאַטקע האָט זיך אויך שטאַרק דערפּרייט מיט די קאַמעדיאַנטן און דעם פּויגל וואָס איז געזעסן אין שטייג. ער איז נאָכגעלאָפּן נאָך דער בויד. ער האָט געהערט הינטער זיך זיין נאַמען רופן, צי האָט זיך אים נאָר געדאַכט אַזוי. ער האָט זיך אומגע-קוקט און דערוען דאָס קינד. די קאַליקע איז איינע אַליין איבערגעבליבן זיצן אויף איר אַרט אין מיטן געסל און אַלע זיינען אַנטלאָפּן פון איר. ניט קלערנדיק קיין סך, האָט ער געכאַפּט די קאַליקע אויף די פּלייצעס און איז נאָכגעלאָפּן נאָך דער בויד, אַ שטיק וועג אין וואַלד אַריין. די איבעריקע קינדער זיינען שוין אָפּגעשטאַנען, צוריקגעגאַנגען, אים גערופן:

— מאַטקע, מאַטקע, קער זיך אום, עס ווערט פינצטער.

מאַטקע האָט אַבער ניט געקלערט פון צוריקקערן זיך. ער איז נאָכגעגאַנגען נאָך דער בויד, אויף זיינע פּלייצעס די קאַליקע, וועלכע האָט אים מיט די הענטלעך אַרומגענומען דעם האַלדז. ער האָט געוואוסט ביי זיך, אז צוריקגיין אין דער פאַבריק פּיער בלאָזן וועט ער שוין ניט. ער האָט געוואוסט, אז ער וועט נאָכגיין דער בויד מיט די אייזלען און די פּאַפּוגאַיען, און וואו זיי וועלן בלייבן נעכטיקן, וועט ער אויך בלייבן, און וואוהין זיי וועלן גיין, וועט ער אויך גיין. נאָר וואָס טוט ער מיט דער קאַליקע, וואָס ער האָט אויף די פּלייצעס? צוריקגיין אין דאָרף, זי צוריקטראָגן, וועט ער ניט. ער וועט פאַרלירן די קאַ-טערינשטישקעס. ער האָט אַראָפּגענומען די קאַליקע פון זיינע פּלייצעס, זי געוואָרפּן אויף דער ערד און איז אַנטלאָפּן. אַ פאַר מאָל איז ער דאָך צוריק געגאַנגען. דאָס מיידל איז געזעסן, די דינע צעבראַכענע פּיסלעך אונטער זיך, און געקוקט אויף אים. נאָר אירע אויגן זיינען איצט גרעסער געוואָרן, גלאַנצנ-דיק און שרעקנדיק, און וואָס גרעסער עס זיינען די אויגן ביי דעם מיידל גע-וואָרן, אַלץ בייזער איז ער געוואָרן אויף איר. ער האָט זי גוט אַנגעבויקערט.

ער האָט זי אָנגענומען מיט ביידע הענט פֿאַרן דינעם האַלדו, נאָר זי האָט גאַרניט געזאָגט, געקוקט אויף אים און געשמייכלט, האָט ער זי אָפּגעלאָזט. דערנאָך האָט ער געוואָרט דעם וואָלד אונטערצינדן אינאיינעם מיט דער קאַליקע, האָט ער ניט געהאַט קיין פייער, און דאָ איז שוין די בויד געווען אַוועקגעפּאַרן. האָט ער אָנגעהויבן פּאַטשן די קאַליקע און געשריגן צו איר: „שריי, וויין, שריי!“ — און איז אָנטלאָפּן. געלאָפּן נאָכן גערויש פון די רעדער, וואָס פירן די קאַטערינישטיקעס.

נאָר די קאַליקע האָט ניט געשריגן און ניט געוויינט. די נאַכט איז וואָס אַמאָל שוואַרצער געוואָרן, און מאַטקען האָט זיך געדאַכט, אַז פון דער נאַכט קוקן אַרויס די צוויי גרויסע אויגן פון דער קאַליקע און קוקן אים נאָך פון היינט.

ער האָט געפילט די אויגן אויף זיין רוקן.

3

די בויד איז געפּאַרן, און מאַטקע איז ווי אַ הונט נאָכגעלאָפּן, ניט צו וויסן וואוהיין עס פירט אים. דער יונג מיטן רינגעלע אין אויער, וואָס איז נאָכגעגאַנגען נאָכן וואָגן, האָט שוין מאַטקען געהאַט באַמערקט און געפרעגט אים וואָס ער וויל. מאַטקע האָט ניט געענטפּערט. ער איז געשטאַנען, ווען מען האָט זיך אָפּגעשטעלט, און געלאָפּן, ווען מען איז געפּאַרן. שפּעט אין אַוונט האָבן די קאַטערינישטיקעס זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ פעלד לעבן אַ וועדל, ניט ווייט פון אַ דאָרף. דער הויכער יונג האָט אויסגעשפּאַנט די בהמות, וואָס האָבן געשלעפּט די בויד, און זיי אָנגעבונדן ביי די רעדער צו פּאַשן זיך. ער האָט צוזאַמענגעקליבן העלצער און צווייגן פון וואָלד און אָנגעלייגט אַ פייער. צום פייער האָט זיך פּלוצלינג מאַטקע אונטערגעגנבעט מיט אַ פּולן אַרעם טרוקענע צווייגן, וואָס ער האָט אויך פון דעם וואָלד צוזאַמענגעקליבן, און געהאַלפּן דאָס פייער אויפּבלאָזן. דער יונג האָט אים אָפּגעשטעלט:

— ווער ביסטו?

— איך ווייס ניט.

— וואָס הייסט?

— איך האָב ניט קיין טאַטן, איך האָב ניט קיין מאַמע.

— פון וואָנען קומסטו?

— איך בין נאָך דער בויד נאָכגעלאָפּן.

— וואו ביסטו געווען?

— איך בין געווען אין דער הוטע, ביי די גויים, האָבן זיי מיך געוואָלט

שמדן, געשלעגן, אז איך זאל דעם צלם קושן, האָב איך ניט געוואָרט. בין איך אַנטלאָפֿן פֿון זײַ. בין איך געגאַנגען אויפֿן וועג, האָב איך אייך געזען, בין איך נאָך אייך נאַכגעלאָפֿן.

— וואָס ווילסטו טאָן ?

— נעמט מיך מיט, איך וועל העלפֿן די פֿערד טרייבן, איך קען, איך וועל אַלץ טאָן, וואָס איר וועט נאָר הייסן, איך קען. נעמטס מיך מיט.

מאַטקע האָט דאָס געזאָגט אין אַזאַ בעטנדיקן טאָן, אַז דער יונג האָט אויפֿגעהויבן פֿון פֿייער אַ ברענענדיקע צווייג און באַלויכטן מאַטקען. ער האָט געוואָלט זײַן פֿנים זען.

— העי, אַלטער תּרוּה, קום נאָר אַרויס, גיב נאָר אַ קוק.

פֿון די פֿענצטערלעך פֿון דער בויד, וואָס זײַנען שוין געווען באַלויכטן מיט אַ שוואַך ליכט, וואָס קומט פֿון אַ נאַפֿט־לעמפל, האָבן מיטאַמאָל עטלעכע געזיכטער אַרויסגעקוקט.

— וואָס איז געשען ?

— עפעס אַ קליינער יאַט איז אונטערגעקומען. בעט זיך מ'זאל אים מיט־נעמען.

— פֿפּוי זאָסטו ווערן. די נכפּה (די נשמה) איז מיר אַרויס, געמיינט, אַז מען וויל די גדולים (די פֿערד) אַוועקלחנען. אַדער דער אַדון (דער סטראַזשניק) איז געקומען. יאָג אים אַוועק. מיר וועלן באַלד האָבן אַ דאָרף גוים, אַוודאי אַ שייגעץ פֿון דאָרף, — האָט אַ קול פֿון בויד אַרויסגערעדט.

— גיין. עס איז אַ לינקער יאַט.

— וואָס וויל ער ? פיר אים אַריין, לאַמיר זען.

דער יונג האָט אַנגענומען מאַטקען און אים אַריינגעבראַכט דורך אַ קליינער הינטערשטער טיר אין בויד אַריין.

אַז מאַטקע איז אין בויד אַריין, האָט ער קיין וואָרט ניט געקענט אַרויס־ריידן. ער איז פֿאַרכאַפט געוואָרן פֿון דעם וואָס ער האָט געזען.

די בויד איז געווען אַ לאַנגע, שמאַלע שטוב, מיט קליינע אָפּטיילונגען, פֿאַרהאַנגען מיט פֿאַרהענגלעך. צוויי קליינע נאַפֿט־לעמפלעך האָבן געברענט אין די ווינקעלעך און דאָס ליכט, וואָס איז געפֿאַלן אויף די רויטע פֿאַרהענג־לעך, איבער די בעטן, האָט די שטוב געגעבן אַ וואַרעמען היימישן אויסזען. אין מיטן בויד איז געהאַנגען אַ גרויסע שטייג. אין איר איז געזעסן אויף אַ שטעקעלע אַ רויטער פֿאַפּוגיי, וועלכער האָט געהאַלטן אין איין אַרויסקוויטשען: „אַלטער תּרוּה“, דעם נאָמען פֿון דעם עלטסטן קאַטערינשטיק, דעם בעל־הבית פֿון בויד. דער „אַלטער תּרוּה“ איז געלעגן מיט די גרויסע שטייול אויסגעצויגן אויף אַ פֿאַק מאַטראַצן, בעטגעוואַנט און ציגיינערשע קאַלדרעס. ער האָט אויך געהאַט, ווי דער יונג, אַ רינגעלע אין אויער, נאָר אַ גאַלדענס און אַ גרעסערס. ער האָט געהאַט אַ גרויסן קאַפּ באַוואַקסן מיט גראַע האַר, וועלכע האָבן זיך גע־קרייזלט ווי לאַק, און אַרום דעם קאַפּ איז געגאַנגען אַ געגאַלטער פֿאַס, וואָס האָט

ווי אַ ראָד אויסגעגליכן און אַרומגענומען דעם קאַרק, די פּיאָות מיט דעם שטערן. אַ פּאַר געדיכטע גראַע ברעמען, וואָס עס האָט זיך געדאַכט, אַז זיי זענען אָנגע- פּודערט, האָבן אים פּאַרדעקט די אויגן, נאָר די נאָז, וואָס איז געווען פּלאַטשיק, ברייט, באַוואַקסן מיט איינצלנע שטעכיקע האַר, האָט הויך געבלאַזן, געשנאַרכט וואַכעדיקערהייט און צעפּלאַשעט ווי אַ ווינט די גרויסע דיקע וואַנצעס, וואָס זענען געהאַנגען אויף די פעטע ליפּן. מיט דער האַנט, אין וועלכער ער האָט גע- האַלטן אַ קליינע, פּאַרסמאַליעטע, האַלב-אויפגעגעסענע ליולקע, האָט ער געגעבן אַ מאַך, און אַ וואונק געטאַן מיט די אויגן, אַז מען זאָל אים צופירן מאַטקען. דער הויכער יונג מיטן דאַשעק אין דער האַנט האָט אָנגענומען מאַטקען ביים רוקן און אַוועקגעשטעלט פאַרן „אַלטן תּרַח“.

דער „אַלטער תּרַח“ האָט זיך אַבער ניט גערירט פּון אַרט, אָנגעקוקט אים, און געגעבן אַ ברום :

— העי, מכּשפּה, גיב נאָר אַהער דעם לאַמפּ.

פּון אַ ווינקל האָט זיך ווער אַפּירגערוקט און צוגעטראָגן אַ לאַמפּ. מאַטקע האָט נאָר באַמערקט שוואַרצע לאַנגע ווייבערשע האַר, וועלכע האָבן זיך שוין געגראַט, און אַ רויט אָפּגעברענגט ווייבעריש לייב, וואָס האָט אַרויסגעקוקט פּון אַ צערי- סענעם רויטן קאַפּטן.

דער אַלטער תּרַח האָט גענומען דעם לאַמפּ, באַלויכטן מאַטקען, אָנגע- קוקט אים און געפרעגט :

— ווער ביסטו ?

מאַטקע האָט ניט געענטפּערט. ער איז פּאַרכאַפט געוואָרן פּון דעם צווייטער פּון די קאַנאַריק-פּייגעלעך, וואָס האָט זיך געהערט פּון די ווינקעלעך, פּון דעם קוויטשען פּון דעם פּאַפּוגיי. ער איז געווען ווי אין אַן אַנדער וועלט, און אים איז דאָ אַזוי געפּעלן געוואָרן, אַז ער איז גרייט געווען דאָס לעבן אַוועקצוגעבן, אַבי נאָר צו פּאַרבלייבן מיט זיי.

— ווער ביסטו ? — פּרעגט נאָכאַמאָל איבער דער אַלטער תּרַח מיט אַ שטאַרקן באַסאָוון קול.

— איך בין אַ יתום, איך האָב קיין טאַטן ניט, און איך האָב קיין מאַמע ניט — זאָגט ווידער מאַטקע זיין באַקאַנטן שפּרוך מיט אַ טאָן, אין וועלכן עס הערט זיך אַי אַ וויינען, אַי אַן עקשנות.

— שוין געהערט. זאָגסט לייגן. אַ „כתּב“ האַסטו ? ווייז אים אַהער ! מאַטקע קוקט אים אָן.

— האַסט אַ פּאַס ? ווייז נאָר דעם פּאַס, — גיט אים דער הויכער יונג צו פּאַרשטיין וואָס דער אַלטער מיינט.

— איך האָב ניט קיין פּאַס. די גוים האָבן אים ביי מיר צוגענומען, — וועלכע גוים ?

— וואָס האָבן מיר געכאַפט און מיר געוואַלט שמדן, און איך האָב ניט געוואַלט, ווייז איך בין אַ ייד. בין איך אַנטלאָפּן פּון זיי.

— וועמען דערציילסטו די מעשיות, ביסט אַ גנב, ביסט אַנטלאָפֿן פֿון אַסטראָג, פֿאַליציי זוכט דײַך, נעם אים, מיר וועלן אים איבערגעבן דער פֿאַליציי. מאַטקע איז האַלב דערשראַקן געוואָרן, נאָר ער האָט געשמייכלט. ער האָט געוואוסט, אַז איידער זיי קוקן זיך אום, קאָן ער אַנטלויפֿן פֿון זיי, און דערפֿאַר האָט ער ניט מורא געהאַט. נאָר פֿלוצלינג האָט ער עפעס דערזען, וואָס האָט אים ווידער דעם אַטעם פֿאַרכאַפט. פֿון אונטער אַ פֿאַרהענגל איז אַרויס אַ מיידל. זי איז געווען אַנגעטאָן אין אַ רויטן טריקאַ, וואָס איז געווען אויסגעגאַסן אויף אירע יונגע שמאַצע פֿיס, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז דער רויטער טריקאַ איז אַ צווייטע הויט פֿון איר לייב. אויף די נאַקעטע אַרעמס און בריסט אַרויפֿגע- וואָרפֿן אַ בלוילעך טיולן קאַפטענדע. די האָר זיינען ביי איר געווען שוואַרץ, לאַנג און צעפֿראַשעט איבערן גאַנצן רוקן און פֿנים. זי האָט מיט איין האַנט אַוועקגעשאַרט די האָר פֿון פֿנים, און מאַטקע האָט דערזען אַ פֿאַר שוואַרצע, יונגע, ברענענדיקע אויגן, אַ פֿאַר רויטע אַפּגעפֿאַרטע ליפעלעך און בעקעלעך, און אַ פֿאַר גרויסע גאַלדענע רינגען וואָס האָבן זיך געבאַמבלט אויף אירע אויערן. אין דער האַנט האָט זי געהאַלטן אַ שפיגעלע, אין אירע האָר האָט געשמעקט אַ קאַם, און אויף איר אַקסל איז געשטאַנען אַ בלויער פּויגל מיט אַ לאַנגן באַגילטן שנאַבל, וועלכער האָט עפעס געמראַטשעט. מאַטקע איז אַזוי געווען פֿאַרכאַפט פֿון דעם בילד, אַז ער האָט שוין פֿאַרגעסן וואָס דער אַלטער תּרח האָט אים געסטראַשעט און ניט געפֿיחט ווי דער הויכער יונג האַלט אים פעסט ביים רוקן. ער האָט גע- קוקט אויף דעם מיידל, אַ שמייכל פֿון הנאה האָט פֿאַרגאַסן זיין פֿנים, און ער איז גרייט געווען אַוועקצולייגן זיך אַ טויטער צו אירע פֿיס.

— נו, זאָג בעסער מיט גוטן, ווער דו ביסט, וועל איך דײַך אַפֿלאָזן, ביסט אַ גנב, הע? אַנטלאָפֿן פֿון אַסטראָג, וואָס? אַז ניט וועל איך דײַך איבערגעבן דער פֿאַליציי. — זאָגט דער אַלטער נאַכאַמאַל.

— ווער איז דאָס? — פֿרעגט דאָס מיידל מיט אַ קלינגעדיקער שטים.

— אַ גנב, געקומען אונז די חיות אויסשפּאַנען, — זאָגט דער אַלטער.

— איך בין ניט קיין גנב, איך בין ניט אַנטלאָפֿן, און פֿאַרן סטראַזשניק האָב איך ניט קיין מורא, און פֿאַר אייך אויך ניט. איך האָב פֿאַר קיינעם ניט קיין מורא, — שרייט אויס מאַטקע מיט זיכערקייט. ער איז רויט געוואָרן און איז צום ערשטן מאַל אין זיין לעבן פֿאַרשעמט געוואָרן פֿאַרן מיידל מיטן בלויען פּויגל.

— וואָס, דו האַסט ניט קיין מורא! און אַז מען וועט דײַך שלאָגן? — זאָגט דער אַלטער מיט אַ געזעכטער.

— וועל איך צוריקשלאָגן, איך קען.

— וועסט צוריקשלאָגן, הע? — גיט אים דער הויכער יונג, וואָס שטייט

הינטער אים, אַ קלאַפּ מיטן באַטיק איבערן קאַפּ.

מאַטקע האָט זיך אויסגעדרייט, געמאַכט אַ פּויסט און געוואַלט זיך וואָרפֿן אויפֿן יונג. נאָר אין יונגע פֿנים און מינע האָט ער דערקענט, אַז מיטן קלאַפּ, וואָס

ער האָט אים געגעבן איבערן קאַפּ, האָבן זיי אים אַרײַנגענומען אין זײער חברותא. מאַטקע איז זיי געפעלן.

— אַז די האַנט זאָל דיר אַפּדאַרן, — שפּרינגט צו די יידענע, וואָס דער אַלטער תּרח האָט זי פּריער גערופן „מכּשפּה“, און דערלאַנגט אַ זעץ מיט דער האַנט דעם גרויסן יונג. — קומט צוגיין צו זיי אַ יתּום, האָט ניט קיין טאַטן, ניט קיין מאַמע, שלאָגן זיי אים. אז אויסגעריסן זאָלט איר ווערן. הער זיי ניט. די אַלטע תּרחס, זיי קענען דען אַרבעטן? די גראַבע בייכער. פּרעסן קענען זיי. איך נעם דײך צו, איך וועל דײך האַלטן. הער זיי ניט, בלייב מיט אונז.

— שאַט ניט, אַלטע מכּשפּה, שאַט ניט. אַז ער וויל ווערן אַ קאַטערינשטיק, מוז ער קענען אויסהאַלטן אַ קלאַפּ.

— קום נאָר אַהער, קליינער יאַט, — רופּט אים דער אַלטער תּרח. — ווי רופּט מען דײך?

— מאַטקע.

— ביי אונז וועסטו הייסן קליינער שמדניק. ווילסטו?

— איך וויל.

— ווילסט זיין אַ קאַטערינשטיק?

— יאַ.

— צי מיר אַראַפּ די שטייול.

מאַטקע האָט זיך גענומען די שטייול אַראַפּציען. עס האָט לאַנג געדויערט ביז מאַטקע, מיטן גאַנצן כּח, וואָס ער האָט געהאַט, און וואָס ער האָט געוואַלט זיך ווייזן פאַר דעם מיידל, האָט אַראַפּגעצויגן די שטייול פּון אַלטן תּרחס פּיס אַראַפּ, — אַזוי שווער איז געווען די לאַנגע כאַליעוועס אַראַפּציען פּון די פּיל אַניטשעס, אין וועלכע דער אַלטער האָט זיך די פּיס אײַנגעוויקלט. מאַטקע האָט געוויזן וואָס ער קאַן. ער האָט פּלינקער די שטייול אַראַפּגעצויגן ווי דער גרויסער יונג טוט דאָס איטלעכן אַוונט. דער אַלטער תּרח האָט געוואונקען צו דעם מיידל, אויף מאַטקען געוויזן, אַז ער האָט כּוח, און געפּרעגט:

— נו, ווי געפּעלט דיר דער נײער אורח?

— ער געפּעלט מיר בעסער פאַר אייך בײדע, אַלטע הינער-פּרעסערס, —

האָט דאָס מיידל אַפּגעענטפּערט און איז פאַרשוואונדן הינטער דעם פאַר-הענגל...

4

צומאַרגנס, פאַרטאַג, האָט מען זיך אויסגעריכט ווייטער אין וועג אַריין. מאַטקע, וואָס האָט מיט די פּערד אינדרויסן גענעכטיקט, האָט געקוקט אויף דעם אַלטן תּרח, און בקשה און פּחד זײנען געלעגן אין זײן בליק, ווי ביי אַ הונט,

אז זיי זאלן אים מיטנעמען. דער אלטער תרח, אַנגעטאָן אין „פּוֹדֶער פּאַרם“, מיטן גראָבן געפּלאַכטענעם באַטעק אין האַנט, מיט דער פּיפּקע אין מויל און מיט דעם קאַטערינאַרסקן היטל, וואָס האָט אַ גלאַנצעדיקן דאַשעק, פּאַרוואָרפּן אויף זיין גרושיבע, האָט געגעבן אַ מאַך מיטן באַטעק אויף מאַטקען און געגעבן אַ געשריי :

— העי, ממזר, נעם צונויף דאָס היי, וואָס די חיות האָבן אַנגעוואָרפּן און פּייג עס אַרויף אויף דער בויד.

מאַטקע האָט אויף דעם געוואָרט, אַז מען זאָל אים הייסן עפעס טאָן. פּלינק און מיט חשק האָט ער צוזאַמענגעגראָביעט דאָס היי און עס אַרויפּגעלייגט אויף דער פּור. דער הויכער יונג, וואָס דער אלטער תרח האָט אים גערופּן „קאַנאַריק“ (און מיר וועלן אים ווייטער אויך אַזוי רופּן), האָט זיך גענומען די פּערד צו שפּאַנען.

ווידער האָט מאַטקע געקוקט מיט זשעדנע און פּרעגנדיקע אויגן, אויב ער קען דאָ ניט מיטהעלפּן.

— העי, ממזר, צי איין דעם רויטן „קל־חומר“ אין שפּאַן: וואָס שטייסטו מיט פּאַרלייגטע הענט? — און אַ פּלעם פּון באַטעק האָט געגעבן אַ בריי איבער זיינע פּלייצעס.

נאָך קיינמאָל איז מאַטקע ניט געווען אַזוי גליקלעך פּון אַ קלאַפּ ווי דאָס מאָל, וואָרים דער קלאַפּ איז געקומען פּון אַלטן תרח אַליין. ער האָט אים די האַנט געוואָלט קושן דערפּאַר, און פּלינק זיך געכאַפט צום רויטן „קל־חומר“. באַלד זענען געווען די „חיות“ געשפּאַנט. פּון דער בויד האָט זיך אויפּגע־עפּנט אַ לעדל און עס האָט זיך געוויזן דאָס מיידל אין רויטן טיולענעם קאַפטענדל, וואָס ער האָט נעכטן געזען אין דער בויד.

זי האָט זיך געקעמט די האָר און געזונגען אַ ליד אויף רוסיש.

טויזנט האָב איך געליבט,

טויזנט האָב איך אויפּגעהערט,

נאָר אַן איינעם

קען איך ניט פּאַרגעסן.

מאַטקע איז אַזוי פּאַרכאַפט געווען פּון ליד, אַז ער האָט ניט געוואוסט וואוהיין די אויגן אַהינצוטאָן, ער האָט נאָך ניט געגלויבט אַז מען נעמט אים מיט. זיין באַשיצעריין. די דיקע אַלטע פּרוי, די „מכשפה“, וואָס מען האָט אים נעכטן צוגענומען אויף איר „גוט זאָגן“, האָט זיך ניט געוויזן אין פענצטערל, מען האָט אָבער אַן דעם רויך, וואָס איז אַרויסגעגאַנגען פּון קוימען, אַנגעזען, אַז זי געפּינט זיך אין בויד. און טאַקע האָט זיך באַלד געוויזן איר פּנים פּון אַ פענצטערל. זי האָט געהאַט פּאַרבונדן דאָס פּנים מיט אַ טוך און די שוואַרצע קודלעס אירע זיינען ניט געווען פּאַרקעמט, האָט זי טאַקע אויסגעזען ווי אַ מכשפה. זי האָט געגעבן אַ מאַך מיט די בלויע אַרעמס צום אַלטן תרח און אַ חנדל האָט זיך צעגאַסן אויף איר פעט, אַלט, פּליישיק געזיכט.

— וואָס, דו פֿאַרסט אַוועק מיטן טרוקענעם, אַלטער תּרַח? וואָס וועל איך צושטעלן אויף מיטיק?

— האָסט דאָך עפעס צוגענומען אַ נייעם מאַכער, לאַמיר זען וואָס ער קען — ווייזט ער מיטן באַטעק אויף מאַטקען.

— העי, אורח, אָנו לאַמיר זען וואָס דו וועסט ברענגען אויף אַנבייסן פון דאָרף! — ווינקט צו אים קאַנאַריק מיט זיינע רויטע אויגן און מיט די רויטע האַר, וואָס האָבן זיך אים געקלעפט אויפן פֿאַרשוויצטן שטערן.

— אויף מיטיק אויך און אויף אַוונט־עסן אויך — ווינקט אים צו דער אַלטער תּרַח. — גיי, לאַז דיך אַוועק הינטער די הייזלעך פון דאָרף. מיר וועלן וואַרטן אויף דיר אויף יענער זייט וועלדל.

מיט חשק האָט מאַטקע זיך געלאָזט אין דאָרף אַריין. ער האָט מורא געהאַט, אַז די בויד זאָל אים ניט איבערלאָזן און אַוועקפֿאַרן אָן אים. אפשר איז עס אַ שפּיצל, וואָס מען טוט אים אָפּ, פֿטור צו ווערן פון אים. ער האָט געוואַרפן אַ בעטנדיקן בליק צו דער „מכשפה“ מיטן פֿאַרבונדענעם פנים, אַז זי זאָל אַ מליך יושר זיין און וואַרטן אויף אים. — צום פענצטערל, וואו דאָס מיידל איז געזעסן, האָט ער מורא געהאַט צו קוקן. — און געלאָזט זיך אויף גאַטס חסד אין דאָרף אַריין.

ווי עס זאָל ניט זיין, ער האָט געוואַלט זיך אויספֿינען פֿאַר דער חברה, ווייזן וואָס מאַטקע קען. ווי אַ קאַץ איז ער געקראַכן הינטער רי הייזלעך פון דערפל. און ערשט ווען די פּויערטעס מיט די קינדער זענען אַרויס פון געסל פון דערפל באַוואונדערן די קאַטערינשטיקעס מיט די פּייגל, וואָס זיינען פֿאַרבייגעפֿאַרן דאָס דערפל מיט אַ געקלימפּעריי, האָט מאַטקע זיך אַריינגעלאָזט אין די הויפן פון די פּויערים. אין אַ זאַק אַריין האָט ער אַריינגעוואַרפן הינער, קאַטשקעס, זיי צוגעדושעט, אַז זיי זאָלן ניט שרייען, נאָר געזוכט האָט ער יונגע גענדזלעך, דער־טאַפּט, אַנגעכאַפּט ביים העלדזל, און אַריין אין זאַק אַריין. באַלד איז דער זאַק פול געוואָרן מיט עופות, שווער צו טראַגן, און ער איז געקראַכן אין זומפן, איבער פּלויטן און צווישן קוסטעס, אַז מען זאָל אים ניט זען. די בויד האָט טאַקע גע־וואַרט אויף אים אויפן וועג, ביים וועלדל. ער האָט זי דערזען. איז צוגעדאַפן מיט פרייד און אַרויסגעשאַטן פון זאַק די עופות.

די אַלטע „מכשפה“ האָט געטאַנצט פֿאַר פרייד און געמאַכט מיט שפּאַט צו קאַנאַריקן.

— נו, דו וואַלסט עס אויך געקענט, האָ? פרעסער זענט איר, גראַבע בייכער.

דער אַלטער תּרַח האָט גאַרניט געזאַגט, דער יונג זאָל ניט גרויס ווערן ביי זיך, נאָר עפעס טיף אַריינגעקלערט אין זיינע דיקע וואַנצעס אַריין, זעט אויס, געהאַט אַ פּלאַן עפעס וועגן יונג. קאַנאַריק האָט מאַטקען געגעבן אַ וואונק, ער זאָל זיך אַרויפכאַפן אויף דער בויד, און מען איז ווייטער געפֿאַרן. די בויד איז געפֿאַרן איבערן וועג. די גלעקלעך האָבן געקלונגען, און אין

איטלעכן דאָרף איז מען אַרויסגעלאָפֿן פֿון די הייזלעך אויף בייז־וואונדער. מאַטקע האָט זיך געפֿילט גליקלעך. ער איז מיט די קאַטערינשטיקעס. איבערן גאַנצן וועג האָט ער געהערט דאָס מיידל זינגען:

טויזנט האָב איך געליבט,
טויזנט האָב איך אויפֿגעהערט,
נאָר אַן איינעם
קען איך ניט פֿאַרגעסן.

ער האָט זיך פֿאַרגעשטעלט „דעם איינעם“, ווער קאָן דאָס זיין דער איינער, וואָס זי קען ניט פֿאַרגעסן? ניט אַנדערש, נאָר אַן אַפֿיצער פֿון דער קאָוואַלעריע, וואָס האָט אַ פֿערד און טראַגט שטיוול מיט שפּאַרן, — דאָס מוז זיין „דער איינער“, וואָס זי קען ניט פֿאַרגעסן. און מאַטקע האָט אים מקנא געווען. און ער האָט אים געזען איצט, ווי ער זיצט ערגעץ־וואו אין אַ שענק און טרינקט ביר און שפּילט אין קאַרטן און ווייסט גאַרניט, אַז זי, זיין געליבטע, זיצט איצט אין פענצטערל און זינגט צו אים אַ טרויעריק ליד.

דער אַלטער קאַטערינשטיק איז ווידער געלעגן אויסגעצויגן אויף די ציגיינערשע קאָלדרעס, געגעסן די לולקע און איינגעהערט זיך צום געזאַנג. און די „מכשפה“ איז געשטאַנען ביי דער קיך און האָט געקאַכט די הינער און די גענדוד־לעד, וואָס מאַטקע האָט פֿון דאָרף צוגעגנבעט, דער רויטער קאַנאַריק איז איינ־געשלאָפֿן און מאַטקע האָט גענומען די לייצעס און האָט געפֿירט די בויד. אין מיטן טאָג האָבן זיי זיך ווידער אָפֿגעשטעלט הינטער אַ דאָרף ביי אַ וואַסערל, אויסגעשפּאַנט די „חיות“, און זיי געגעבן פּאַשע, און אַליין אויך גע־נומען עסן, מאַטקען האָט מען נאָך ניט אַריינגעבעטן אין בויד אַריין, נאָר די אַלטע האָט אים אַרויסדערלאַנגט אויף אַ שטיק ברויט אַ שטיק הינדל, און ער האָט געגעסן מיט אַפּעטיט.

נאָכן עסן האָט מען מאַטקען געגעבן די ערשטע „פּראָבע“, אים געלערנט „אַרבעטן“. קודם־כל האָט אים דער אַלטער גענומען און געהייסן זיך אַוועק־שטעלן אויפֿן קאַפּ. ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט אויפֿן קאַפּ. ער האָט עס אָבער לאַנג ניט געקענט אויסהאַלטן. דאָס בלוט איז אים געקומען אין פנים אַריין און די פּיס זיינען שוואַך געוואָרן. ער האָט די פּיס אַראַפּגעלאָזט. אָבער פֿון ביידע זייטן זיינען געשטאַנען דער אַלטער קאַטערינשטיק מיטן רויטן קאַנאַריק און געשלאָגן מיט די באַטעקעס מאַטקען איטלעכן מאָל, ווען ער האָט געפרוּאווט די פּיס אַראַפּלאָזן. אָבער ניט דערפֿאַר האָט ער אויסגעהאַלטן און געשטאַרקט זיך די פּיס אין דער הייך צו האַלטן. מיטן קאַפּ אויף דער ערד, האָט ער באַ־מערקט ווי דאָס מיידל שטייט אין פענצטער־און קוקט זיך צו ווי מען לערנט אים אויפֿן קאַפּ שטיין, און לאַכט איטלעך מאָל, ווען ער כאַפט אַ קלאַפּ פֿון באַטעק. ער האָט געוואַלט ווייזן, אַז ער קען אויך די „קונצן“, און איז געשטאַנען אויפֿן קאַפּ, כאַטש דאָס פנים איז שוין פול געווען מיט בלוט, און די אויגן האָבן אים געשווינדלט און דער רוקן האָט געבראַכן. ער איז געשטאַנען נאָך אַ מינוט,

נאך אַ מינוט, און אויסגעהאלטן ביז דער אַלטער קאָטערינשטיק האָט אָפּגע-
ציילט הונדערט.

די צווייטע פּראָבע איז געווען, אַז מאָטקע זאָל עפעס מאַכן אַ קונץ אויפן
פּערד, — אויפן „רויטן קל-וחומר“. וואָרים אַלץ, וואָס איז געווען ביי די קאָ-
טערינשטיקעס, האָט געמוזט קענען מאַכן קונצן און פּאַרדינען זיך זיין שטיקל
ברויט מיט „אַרבעטן“. און די „חיות“, וואָס זענען געשפּאַנט צו דער בויד האָבן
ניט נאָר געדאַרפט די בויד שלעפּן, נאָר האָבן אויך געמוזט זיין „קונצן-מאַכערס“,
ווייזן שטיק פּאַרן עולם. דער „רויטער קל-וחומר“ האָט, למשל, געקענט ניסן
ווי אַ מענטש, להבדיל. און אַז דער אַלטער תּרח האָט אים ביים עק אָנגענומען,
האָט ער געקענט שאַקלען מיט די אויערן, און דאָס איז זייער געפעלן דעם עולם.
איצט האָט מען געקלערט צו מאַכן עפעס אַ קונץ מיט מאָטקען אויפן פּערד.
מאָטקע זאָל אַרײַנרייטן אויף אים, אָנגעטאָן ווי אַ לץ, מיטן קאָפּ אויפן פּערד.
און דאָס פּערד, פּאַרשטעלט, זאָל שאַקלען מיט די אויערן און ניסן.

דער „רויטער קל-וחומר“ איז אַרויסגעקומען פּון יחוס. דער אַלטער תּרח
האָט געמאַכט אַ טויש אויף אים מיט צוויי קליינע הינטלעך, וואָס האָבן געקענט
גיין אויף אַ דראַט פּון אַ צירק-מייסטער, און אַמאָל איז דער „רויטער קל-וחומר“
געווען אויסגעפּוצט מיט אַ בענדעלע אין עק און מיט שלייפעלעך אין די אויערן
און מיט אַ גלעקעלע אויפן האַלדז, און אויף אים איז געקומען אַרײַנצורייטן אין
צירק די וועלט-באַרימטע פּערד-טענצערין סאַווינאַ, די שפּאַניערין. געטראָגן
האָט ער דענסמאָל דעם שטאַצן נאָמען „נעראָ“. היינט, אויף דער עלטער, איז ער
אַרײַנגעפּאַלן צום אַלטן תּרח און ער האָט אים געקרוינט מיטן יידישן נאָמען
„דער רויטער קל-וחומר“, ווייל ער האָט געהאַט צוויי רויטע פּלעקן אויפן בויך,
וואָס דאָס האָט אים אַמאָל אַזוי באַרימט געמאַכט, און מען האָט אים אויסגע-
לערנט די קונץ פּון ניסן און שאַקלען מיט די אויערן.

שטייט ער איצט, אַן אַלטער, אַ פּאַרלאַזטער, און לאַזט זיך אָנטאָן דעם
ווייבערישן רויטן צירק-קאַפּטן אויף די פּאַדערשטע צוויי פּיס, און אַ יונגער
שנעק שטייט אויף אים מיטן קאָפּ אַראָפּ, און ער מוז, נעבעך, צומאַכן מיט די
אויערן און צונײַסן.

נאָר די עיקר-פּראָבע מיט מאָטקען איז געווען דאָס ראַנגלען-זיך מיט
קאַנאַריקן אויף „שפּאַנישע“ פּאַסקעס. מאָטקע וועט לייגן קאַנאַריקן, דאָס הייסט,
קאַנאַריק וועט זיך לאָזן לייגן פּון אים, כדי עס זאָל שענער אויסזען און מער
אויפּזען מאַכן, אַז דער „קליינער“ האָט געלייגט דעם „גרויסן“. און מאָטקע וועט
זיין דער וועלט-באַרימטער שפּאַנישער טשעמפּיאָן, סעווערין סערווערוס. און
ער וועט טראָגן אויף דער ברוסט מעדאַלן, וואָס ער האָט געקראָגן פּון קאַנ-
סטאַנטינאַפּאָל.

צוליב דעם האָט מען מאָטקעס גאַנץ לייב אויסגעשמירט מיט אַזאַ מין
חזיר-שמאַלץ און אים אַרומגעבונדן הענט און פּיס פעסט מיט האַנט־כער,

פדי דאס גראַבע פלייש זאל ווערן אָנגעלאַפּן און עס זאל אויסזען, אָז ער האָט שטאַרקע מוסקולן.

די האַנטיכער האָבן אים געשניטן די הענט און די פיס. ער האָט אָבער מיט פאַרגעניגן איבערגעטראָגן די יסורים, וואָס ער איז אויסגעשטאַנען ביים פֿערנען צו ווערן אַ קאַטערינשטיק, וואָרים אין פענצטערל פון דער בויד איז געזעסן. דאָס מיידל מיט די גאַלדענע לאַקן, האָט זיך געהאַלטן אין איין קעמען די האָר און זינגען דאָס טרויעריק־זיסע ליד:

טויזנט האָב איך געליבט,

טויזנט האָב איך אויפגעהערט,

נאָר אַן איינעם

קען איך ניט פאַרגעסן.

און מאַטקע האָט געהאַלטן אין איין קלערן: ווער קען זיין און וואו קען זיין „דער איינער“, אָן וועלכן זי קען ניט פאַרגעסן?

5

עס איז אַדורכגעגאַנגען אַ שטיק צייט, מאַטקע האָט זיך געפונען ביי די קונצן־מאַכערס, אויסגעשטאַנען אַלע מדורי־גיהנום פון דער בראַך־קונסט. דער אַלטער תרח האָט אַזוי לאַנג געשלאָגן מיטן באַטעק ביז מאַטקע איז געוואָרן אַ גאַנצער קונצן־מאַכער און איז שוין אַרויסגעטראָטן מיט דער „טרופּע“.

פון פרימאַרגן אָן האָט זיך געקאַכט אין מאַרק ווי אין אַ קעסל. פון אַלע דערפער אַרום זענען די פויערים אָנגעקומען אויף זייערע וואַכעדיקע וועגן און אָפּגעאַרבעטע פּערד, די שררות אויף זייערע קאַטשן און בולאַנען. — צו זען דעם גרויסן וואונדער ווי די דראַטן־גייערין טאַנצט אויף אַ דראַט. מען זאָגט, אַז אַפילו פון די באַענטע שטעטלעך זענען זיך פיל צוזאַמענגעפאַרן אין דער קרייז־שטאָט ק., וואו די באַרימטע קונצנמאַכערס האָבן זיך אָפּגעשטעלט. — חתן־כלה פאַר, גלאַט אַזוי יונגע ווייבלעך און פראַנטן, וואָס האָבן ניט בעסערס צו טאָן. אַ דראַט האָט מען געצויגן איבערן מאַרק פונם קיילערס הויז אַרויס ביז צו דער קירך. און פון ברעטער האָט מען אַ בינע אויפגעקלאַפּט, אויף וועלכער די באַרימטע אַטלעטן, „קאַנאַריק“ און דער יונגער שפּאַניער טשעמפּיאַן „סער־ווערוס“, וואָס מיט דעם מיינט מען אונדזער מאַטקע גנב, וועלן זיך ראַנגלען און קונצן מאַכן. נאָר דערווייל גייט מאַטקע אַרום פון פרימאַרגן אָן אין אַ פאַר מאַדענע ווייסע הויזן, וואָס דערגרייכן ווי ביי אַ יידענע פון האַלדזו ביז צו די קני. און אויפן סאַמע מיטן הינטן האָט ער אַ זייגער זיך אויפגעמאַלט, די גאַנצע וועלט לאַכט דערפון אַטלעך מאַל, ווען ער דרייט זיך אויס מיטן הינטן צום

עולם און ווייזט ווי שפעט עס איז... און ניט ער אליין גייט אזוי אנגעטאן, נאָר אויך קאָנאַריק. קאָנאַריק האָט נאָך אַנגעמאַלט זיין געזיכט מיט שוואַרצע צייכנס פון סאַזשע, און די רויטע האָר קלעפן זיך אים אויף די ברעמען, זעט ער אויס ווי אַ טייוול. נאָר דער אַלטער תּרַח איז אַנגעטאָן ווי אַן אמתער קונצנמאַכער; אין אַ רויטן טריקאַ, מיט נאַקעטע אַרעמס און פּיס, מיט אַ ברייטן סאַמעטענעם באַנד אַרום בויך, אויף וועלכן עס קלימפערן מעדאַלן און אַרדנס פון אַלע לענדער און פעלקער, וואָס ער האָט אַפּגעקויפט פון אַלטע אינוואַלידישע סאַלדאַטן. אַ טייל פון זיי זענען אזוי גרויס, אַז זיי זעען אויס ווי בלעכענע שיסלען. אַט אין אַזאַ הילוך שטייען די קאַטערינשטיקעס און קלאַפן צונויף די ברעטער פון דער בינע, ציען שטאַרק אַן די דראַטן איבערן מאַרק, און די גאַנצע וועלט שטייט אַרום און באַוואַנדערט זיי.

פיר נאָכמיטיק, ווען די זון האָט זיך אַביסל געזעצט, האָט זיך אַנגעהויבן דאָס שפּיל. אַנגעהויבן האָט עס זיך דערמיט, וואָס דער אַלטער תּרַח, קאָנאַריק אין דער „שפּאַניער“ מיט באַטעקעס אין די הענט זענען אַרומגעאַנגען צווישן עולם, געקלאַפט איבער די קעפּ און אזוי אַרום געמאַכט אַ ראַד אַרום דער בינע, אַז אַלע זאָלע קענען זען וואָס עס טוט זיך אויף איר. שוין דער ערשטער נומער האָט אַרויסגערופּן גרויס באַגייסטערונג צווישן עולם. דאָס איז געווען אונדזער באַקאַנטע „אַלטע מכשפה“. איצט איז זי גאַרניט געווען צו דערקענען. אַנגעטאָן אין אַ קורצן רויטן טריקאַ מיט אַ פעטן אויסגעבעטן פאַרנט און הינטן, דאָס פנים, אַרעמס און פּיס אזוי דיק אַנגעפּודערט מיט אַזאַ מין ווייס מעל, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז די יידענע איז ערשט פון אַ מיט אַרויסגעקומען, וואָרים דאָס מעל איז געווען דיק אַנגעשאַטן אויף איר רויטן קאַרסעט. זי האָט געהאַלטן אין דער האַנט דעם בלויען פּאַפּוגיי, וועלכער האָט געהאַלטן אין איין שרייען „אַלטער תּרַח“. אַט דער בלויער פּאַפּוגיי איז איצט געווען אין די הענט פון דער דיקער יידענע, און ער האָט אויף רוסיש אַרויסגעקוויטשעט די ווערטער: „יאַ טעביאַ לובליוו“, פאַר וועלכען די „אַלטע תּרַחטע“ האָט אים געקושט אין זיין געגילטן שנאַבל. דערנאָך האָט זי דעם פּויגל געזעצט אויף איר אַקסל און אים דערלאַנגט אַ קעסטעלע. אין דעם קעסטעלע זענען געלעגן די „גורלות“ פון דעם גאַנצן געשעצטן „פּובליקום“, און פאַר פּינף קאַפּיקעס האָט דער פּויגל אַרויס-געצויגן פון קעסטעלע אַ בלוי קוויטל, אויף וועלכן עס איז געשטאַנען אויסגע-רעכנט דאָס גאַנצע גליק פון אַ מענטשן ביז זיינע דעצעט טעג; וויפּיל מאָל ער וועט חתונה האָבן, וויפּיל נדן און ירושה ער וועט נעמען, אַז ער וועט ניט שטאַרבן אויף זיין אייגן בעט, אַז אַ בריף איז פאַר אים אין וועג, וואָס טראַגט וויכטיקע ניס און נאָך אַנדערע אַזעלכע גליקן.

נאָכדעם ווי די „אַלטע מכשפה“ איז אַראָפּ פון דער בינע, איז אַרויף דער אַלטער תּרַח מיט אַלע מעדאַלן אויף דעם בויך. ער האָט צו וויסן געגעבן דעם פּובליקום אין אַ שפּראַך וואָס איז באַשטאַנען פון רוסישע, פּוילישע און יידישע ווערטער, געמישט מיט ווערטער פון נאָך עפעס אַן אַנדער לשון, וואָס קיינער

האָט שוין ניט פאַרשטאַנען. און עס האָט געקלונגען ווי אונגאַריש אָדער טערקיש, נאָר עס איז געווען גנביש-קאַטערינישטיק לשון. ער האָט צו וויסן געגעבן, אַז באַלד וועט דאָס פּובליקום זען דעם באַרימטן שפּאַנישן טשעמפּיאַן-אַטלעט, וואָס איז נאָך ניט אַלט קיין צוועלף יאָר און איז שוין וועלט-באַרימט און האָט געלייגט טויזנטער גבורים. ער וועט זיך ראַנגלען מיט דעם באַרימטן, וועלט-באַרימטן אונגאַרישן טשעמפּיאַן „קאַנאַריק-קאַנאַריקידאָ“. נאָר איידער עס וועט זיך אָנהויבן דער פאַרמעסט, וועט דער באַרימטער טשעמפּיאַן, וואָס איז נאָך אַ קינד, ווייזן פאַרן פּובליקום קונצן.

און דער אַלטער תּרח האָט געגעבן אַ וואונק, — און קאַנאַריק האָט אַרויס-גערוקט מאַטקע גנב.

מאַטקע האָט זיך פאַרשעמט און איז געבליבן דערשראָקן, דערזעענדיק דאָס פּובליקום פאַר זיך. ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. דערוויל האָט אים דאָס פּובליקום באַטראַכט מיט נייגעריקייט. ער איז געווען אַנגעטאָן אין אַ פּאַר קורצע שוואַרצע מייטקעס, כדי ער זאָל אויסזען יונג. די אַלטע מכשפה האָט אים שוין פּריער די האָר שייך פאַרקעמט מיט אַ שרונט, און מאַטקעס קודלעס, וואָס האָבן קיינמאָל קיין קאַם ניט געזען, האָבן נאָכן אויסשמירן זיי מיט חזיר-חלב, געגלאַנצט און שוואַרץ געווען ווי ראַבן. אויך איז ער געווען אַנגעטאָן אין אַ שוואַרץ סאַמעטענעם רעקל, וואָס קאַנאַריק האָט אַמאָל געטראָגן, האָט ער טאַקע אויסגעזען ווי אַ יונג יינגל. געשטאַנען איז ער אויך פאַרשעמט, דערשראָקן, און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן.

דער אַלטער תּרח האָט אים ביי דער האַנט אַנגענומען, און ווייזנדיק אויף אים, האָט ער זיך געווענדט צום פּובליקום :

— איר זעט דאָס יינגל, אַ קינד איז ער נאָך, נאָך ניט קיין צוועלף יאָר אַלט, און דאָס קינד וועט מיט זיינע ציין אויפהויבן אַ הונדערט פונט שטיק. אויף אים האַנט וועט ער האַלטן צוויי מענטשן. און עס איז ניטאָ אין דער וועלט נאָך איינער, וואָס זאָל זיין אַזוי שטאַרק ווי ער. צוואַנציק אַטלעטן האָט ער שוין געלייגט און פון דעם קיניג פון שפּאַניע דעם מעדאַל געקראָגן דערפאַר, — ווייזט ער אויפן בלעכל, וואָס מאַטקע האָט געטראָגן. — זיין פּאַטער איז געווען דער וועלט-באַרימטער טשעמפּיאַן סערווערוס, און זיין מוטער האָט געוואויגן צען פּוד, — די דיקסטע פרוי אין דער וועלט. דורך דעם איז ער אַזוי שטאַרק, קוקט אַן די האַנט, — ווייזט ער אויף מאַטקעס אַנגעפּאַפּענער האַנט, וואָס איז געווען צוויי וואָכן פּריער אונטערגעבונדן, אַז זי זאָל האָבן געשוואַלענע מוסקולן, — איר זעט מוסקולן? איך האָב מורא פאַר אים! — איז דער אַלטער תּרח אָפּגעשפרונגען פון אים מיט שרעק, וואָס דאָס האָט אַרויסגערופּן אַ געלעכטער ביים עולם. מאַטקע האָט נאָך ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. ער איז פאַרשעמט און דער-שראָקן געווען פאַרן פּובליקום. נאָר דעם אַלטן תּרחס רייד און דאָס פּובליקום האָבן אים גערייצט צו לאַכן, און ער האָט מורא געהאַט, אַז ער זאָל ניט אויס-פּלאַצן אין אַ געלעכטער.

— נייג זיך פאר דעם פובליקום, ממזר. שמייכל, ממזר, א כאלערע זאל דיך פאקן, ווי ער שטייט! — האָט דער אַלטער תרח געקריצט מיט די ציין אויף אים, און בעת מעשה האָט ער אים פאַרן פובליקום געגלעט איבער די שוואַרצע גלאַנצעדיקע האָר:

— ער איז דאָך אַ קינד, די מוטער האָט מיר אים אָנגעטרויט. גראַטאַנאַ, גראַטאַנאַ, שאַקאַלאַדאַנאַ, — האָט פּלוצלינג דער אַלטער תרח אָנגעהויבן ריידן צו אים פאַרן פובליקום אויף אַן אומפאַרשטענדלעכער שפּראַך. — איך פרעג אים. אויב ער וויל שאַקאַלאַד, — זאָגט דער אַלטער תרח צום פובליקום, — ער פאַרשטייט דאָך ניט אונזער שפּראַך, רעד איך צו אים שפּאַניש: גראַטאַנאַ, גראַטאַנאַ, שאַקאַלאַדאַנאַ. אַט דאָ האַסטו! — גיט אים דער אַלטער קאַטערינ-שטיק אַ שטיקל צוקער אין מויל אַריין, ווי מען גיט אַ פּויגל, און זאָגט צו אים ווידער:

— וועסט דיך ניט נייגן, ממזר? וועסט ניט שמייכלען, איך וועל דיר די באַקעס אונטערהאַקן, נייג דיר, נייג דיר.

מאַטקע האָט שוין ניט געקענט אויסהאַלטן. דאָס געלעכטער האָט אים געשטיקט אין דער קעל, וואָס צוליב דעם האָט ער מורא געהאַט זיך צו בייגן, צו שמייכלען, בכלל צו בייטן די פּאַזע, אין וועלכער ער איז געווען פאַרגליווערט. איצט האָט ער זיך שוין מער ניט געקענט איינהאַלטן און איז אַרויס מיט אַ גרויס געלעכטער.

דער עולם האָט עס אונטערגעכאַפט און איז אויך אַרויס אין אַ געלעכטער. דער אַלטער תרח איז געשטאַנען אַ מינוט פאַרווירט און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. באַלד איז ער געפאַלן אויף אַ המצאה.

— ער וויל, אַז איר זאָלט אים פאַטשן בראַוואַ. אַט אַזוי, — קלאַטשט מיט די הענט, ווענדענדיק זיך צום פובליקום. — אין שפּאַניע, אַז מען וויל, מען זאָל פאַטשן בראַוואַ, לאַכט מען.

דער עולם האָט מאַטקען געפאַטשט בראַוואַ, און דער אַלטער תרח האָט געזאָגט צו אים:

— ס'וועט דיך שוין אַ כאלערע אַוועקלייגן שפּעטער, דו ממזרוק, איך וועל דיר שוין געבן אַ לאַכן.

— אַנו, הייב אויף דאָס הונדערט-פונטיקע שטיק מיט די ציין, — מאַכט ער צו אים פריינטלעך פאַרן עולם.

מאַטקע האָט אויפגעהויבן דאָס געוויכט מיט די ציין, דער אַטער ווייזט דעם עולם ווי שווער עס איז, און דער עולם פאַטשט בראַוואַ.

באַלד האָט געגעבן אַ שפרונג אַרויס — קאַנאַריק, אויך אין שוואַרצע מייט-קעס מיט אַ סאַמעטענעם רעקל, און אויך אין מעדאַלן אָנגעטאַן. ער האָט זיך שוין געגעבן אַ פאַרנייג פאַרן עולם, אַ שמייכל און אַ טרייסל מיט זיינע רויטע האָר, און אַרויסגעלאָזט אַ קוויטש: „איגראַ, איגראַ, איגראַ!“ — וואָס עס האָט גע-זאָלט זיין אונגאַריש, און געגעבן אַ מאַך צו מאַטקען הינטן-אַרום:

— ועסט, ממזרוק, ווי אזוי מען דארף פאר א פובליקום ארויסקומען. דו ועסט ?

זיי האבן זיך ביידע אנגעטאן די פאסעקעס און זיך אנגעהויבן ראנגלען. נאר איידער דער „פארמעסט“ איז פארגעקומען, האָט דער אַלטער תרח פאָר- בעטן אויף דער בינע עטלעכע מענטשן פון פובליקום, אַז זיי זאָלן זען, אַז דאָ איז ניטאָ קיין גענארעריי. עס האָט אָבער קיינער פון פובליקום ניט געוואָלט אַרויפגיין, געשעמט זיך. צום סוף האָבן זיך דאָך געפונען צוויי בעלנים. דאָס איז געווען חימל דער פעדשער-יונג, וואָס איז אַן אַמאָטאַר אויף אַזעלכע זאַכן (ער איז אויך אַ פייערלעשער) און קאָזלאָוסקי, דער פּוילישער שוסטער. זיי ביידע האָבן זיך אוועקגעזעצט אויף דער בינע צו זיין די מבינים, ווער עס וועט געווינען, און דורך דעם האָט מען ביידע אַ נאָמען געגעבן אין דעם שטעטל „די נייע קונצנמאַכערס“. און דער נאָמען איז זיי געבליבן ביז אויף דעם היינטיקן טאָג.

קאַנאַריק האָט אַנגענומען מאָטקען און געוואָלט אים ווייזן, אַז כאָטש, ווי עס איז אָפּגערעדט געוואָרן, ער וועט זיך לאָזן לייגן פון אים, פּדי עס זאָל מער עפעקט מאַכן, אַז דער יינגערער לייגט דעם אַלטן, דאָך זאָל ער וויסן אַז דער שטאַרקערער איז ער, קאַנאַריק, און ער קען געבן קלעפּ, אַז מען וועט דאַרפן. קאַנאַריק האָט אָבער באלד דערזען, אַז מאָטקע וועט זיך ניט לאָזן לייגן פון אים וואָרים מאָטקע איז שוין אויך אַליין צעהיצט געוואָרן פון פובליקום און געוואָלט ווייזן וואָס ער קען. און ווידער האָט ער אויך געוואוסט ביי זיך, אַז מיט דעם, וואָס ער וועט לייגן קאַנאַריקן, וועט ער ווערן מער מאַכער ביי דעם אַלטן תרח און ער וועט אויך האָבן אַ רעכט אויף דער דראַטן-גייעריי, ווי קאַנאַריק. קאַנאַריק האָט געוואוסט דערפון, און צווישן זיי איז אַנגעגאַנגען אַ שטיקע מלחמה. מאָטקע האָט זיך צוזאַמענגענומען, און איידער קאַנאַריק האָט נאָך געוואָלט, און אזוי פלינק, אַז ער האָט זיך גאַר ניט געריכט, האָט אים מאָטקע געלייגט... דער עולם וועלכער איז צעוואָרעמט געוואָרן פון דעם ראַנגלען זיך, האָט אויסגעבראַכן אין אַ גרויס ענטוויאָזם פאַר מאָטקען. וואָרים דורך דער גאַנצער צייט פון פאָר- מעסט איז די סימפּאַטיע פון עולם, ווי געוויינטלעך, געווען אויף דער זייט פון יינגערן. מען האָט געפייפט, געקלאַטשט מיט די הענט און אַרויסגערופן דעם „שפּאַניער“, נאָר געוויזן האָט זיך קאַנאַריק. דער עולם האָט אים אויסגעפייפט, גערופן דעם „שפּאַניער“, און קאַנאַריק האָט אויף אים גאַר ניט געקוקט, ווייטער אַרויסגעקומען, זיך פאַרנייגט, און מאָטקע איז געווען ערגעץ-וואו פאַרשטעקט, ער האָט זיך געשעמט פאַרן עולם. דער עולם האָט זיך אָבער ניט געוואָלט באַ- רואיקן, ביז דער אַלטער תרח איז אַליין ניט אַרויסגעקומען און אַרויסגעפירט מאָטקען ביי דער האַנט, און גענייגט זיך פאַרן פובליקום און געוויזן אויף זיך און אויף מאָטקען, כאָטש קיינער האָט ניט פאַרשטאַנען, וואָס ער מיינט מיט דעם, וואָס ער ווייזט אויף זיך.

נאָר סיי-ווייסיי, פון דענסמאַל אַן איז מאָטקע געוואָרן אַן עכטער קאַטע-

רינשטשיק, וואס קען „ארבעטן“, און דאס פובליקום האט אים גערן. דאס האט איינגעזען דער אלטער תרח און אנגעהויבן מיט אים זיך אנדערש באגיין, און קאנאריק האט געקראגן א קאנקורענט.

אויף א ווייל איז אלץ שטיל געווארן. די קאטערינקעס האבן אויפגעהערט שפילן. עס איז אנגעקומען דער סאמע ערנסטער און וויכטיקסטער טייל פון קונצנמאכן. די וועלט-בארימטע שפאנישע (אלדאס וועלט-בארימטע ביי די קאטערינשטשיקעס קומט פון שפאניע) דראטן-גייערין „מארי“, וועט גיין אויפן דראט. דעם עולם האט דער אטעם פארכאפט. מארי איז טאקע געווען בארימט אין דער גאנצער געגנט, און מען האט געזאגט, אז פריצים פארן איר נאך פון איין שטאט אין דער צווייטער זען אירע גבורות; אז פיל רייכע לייט האבן די ווייבער און די פאמיליעס פארלאזט און איינגעליבט זיך אין איר, גליקלעך זי געוואלט מאכן, און זי וויל ניט אנדערש נאך זיין מיט די קאטערינשטשיקעס. באלד איז זי פארגעקומען פארן פובליקום. דער אלטער תרח האט זי ארויסגע-פירט, ווי מאטקען, ביי דער האנט. זי איז געווען אנגעטאן אין א שפאניש-רויט שאנסטעטן-קלייד, מיט פליטערלעך און קרעלן באנייט. אירע נאקעטע ארעמס, האלדו און פיס זענען געווען אנגעפודערט מיט ראזעוון פודער, אירע באקן און ליפן אנגערויטלט, די האר געקרייזלט אין גאלדענע לאקן, צעווארפן ארום איר נאקן און בריסט. זי האט זיך פארבויגן פארן פובליקום. געכאפט אין דער האנט דאס קליינע זיידענע שירעמל, האט זי זיך געשטעלט אויפן רוקן פון דעם אלטן קאטערינשטשיק, וואס האט אנדערגעקניט פאר איר, און מיט דער האנט אנגע-כאפט זיך אן דער שוור וואס איז אראפגעהאנגען פון דער דראט-לאם. אין א מינוט האט זי, לייכט ווי א פויגל, זיך ארויפגעלאזט אויף דער שוור, זיך אנגע-כאפט מיט איין האנט אין דער לאם, און באלד איז זי געשטאנען אויפן דראט, און פון דארט צום עולם קושן אראפגעשיקט מיט ביידע הענט. נאך קיינער האט ניט געשמייכלט. אלע זענען געווען פארכאפט און געשטאנען אן אטעם, ווארטנדיק וואס זי וועט טאן. זי האט אויפגעפנט דאס זיידענע שירעמל און אנגעהויבן זיך גליטשן מיט אירע פיס איבערן דראט אזוי לייכט, ווי א ווינט וואלט געבלאזן. מיט איר שירעמל קאנטראלירט זי די גלייכוואג פון איר לייכטער פיגור, און זי זעט אויס אויבן אויפן דראט, אין דער זון, ניט ווי א מענטש, נאך ווי א רויטער שיינער פויגל מיט א מענטשן-געזיכט וואס שוועבט אין דער לופטן איבער די קעפ פון די מענטשן, און פון הינטן, נאך דעם דראט, זיינען מיט איר מיטגעגאנגען דער אלטער, קאנאריק און מאטקע מיט אויסגעשפרייטע הענט און פארזארגטע פנימער, געקוקט מיט שרעק אויבן ארויף, גרייט זי אונטערצוכאפן, אויב עס זאל זיך מאכן, חלילה, אן אומגליק.

נאך דאס מיידל האט ניט געזארגט דעריבער. זי האט זיך געפילט אויפן דראט ווי אויף טרוקענעם לאנד. זי האט געהאפטעט אויף איין פוס, געצויגן ארום זיך א ראד, געווארפן דאס שירעמל פון איין האנט אין דער צווייטער, און געוויזן דעם עולם אירע הערלעכע לייכטע באוועגונגען, איר בייגיקן קערפער, אירע

שיינע הענט און שיינע פיס, און דער גאַנצער עולם איז געווען פאַרליבט אין איר, יונג און אַלט, אַפילו ווייבער האָבן זיך איינגעליבט אין דער דראַטן־גייערין און האָבן מורא געהאַט אַ וואָרט אַרויסצוריידן, הויך צו אַטעמען, אַז דאָס מיידל זאָר, חלילה, זיך ניט דערשרעקן און אַראָפּפאַלן.

מאָטקע האָט זיך אין איר איינגעליבט טויזנט מאַל מער ווי פריער, און איז טויזנט מאַל גרייט געווען די כפרה צו ווערן פאַר איר, און זיין האַרץ האָט אים געשראַקן, אַז עס זאָל איר, חלילה, קיין שלעכטס ניט געשען, אַזש טרערן האָבן זיך אים געשטעלט אין די אויגן, און אַז זי איז בשלום אַראָפּגעקומען, און דאָס פובליקום, וואָס האָט איינגעהאַלטן די באַגייסטערונג, האָט מיטאַמאַל געגעבן אַ בראַך־אויס אין אַפּלאַדיסמענטן, אין פייפן און געשרייען, — איז מאָטקע שיר־ניט משוגע געוואָרן פון גליק. ער האָט געטאַנצט אויף איין פוס, געוויינט פאַר גליק און איז נאַכגעלאָפּן נאָכן אַלטן, ווען דער אַלטער האָט זי געכאַפט אויף זיינע פלייצעס און האָט זי אַרומגעטראָגן אַרום דעם פובליקום. זי האָט אויפגע־עפנט דעם שירעם און דאָס פובליקום האָט אַנגעהויבן אַריינזאָרפן געלט אין שירעם, וויפיל איינער האָט געקענט, און מער ווי מען האָט געקענט. די שררות מיט די דאַמען, וועלכע זענען געשטאַנען אויף זייערע קאָטשן און צוגעקוקט זיך, האָבן זילבערנע גילדן געוואָרפן, און די פריצים, וואָס „האַבן ווייב און קינד פאַרלאָזט און פאַרן נאָך דער שיינער דראַטן־גייערין“ — האָבן גאַנצע זילבערנע רובלס געוואָרפן. דאָס מיידל־אויף דעם אַלטן קאָטערינשטיקס פלייצעס האָט דאָס געלט אויפגעכאַפט אין איר שירעמל, און דאָס, וואָס איז אויף דער ערד געפאַלן, איז דאָס מאַל מאָטקע, ניט קאַנאַריק, נאַכגעגאַנגען. — ווייל דער עולם האָט אים גערבער געהאַט, און אים וועלן זיי מער געבן, — און אויפגעקליבן. און מאָטקע איז גליקלעך און פאַרליבט געווען.

6

אין אַ צייט אַרום איז מאָטקע געזעסן ביים ברענענדיקן פייערל אויפן נאַקעטן פעלד און האָט געפאַשעט די פערד פון די קאָטערינשטיקעס. לעבן אים איז געלעגן קאַנאַריק, איינגעוויקלט אין אַ וואַרעמער קאָלדערע, און איז שטאַרק געשלאָפּן, און מאָטקע האָט געציילט זיין שנאָרכן. דער וואָלד האָט זיך געשוואַרצט, און די נאַכט און די פעלדער זענען פייכט געווען. מאָטקע האָט ניט געקענט שלאָפן. ער האָט געקוקט אויף דער בויד, וואָס איז געשטאַנען ניט ווייט פון פייערל, און האָט אויסגעזען אין דער נאַכט ווי אַן איינגעשלאָפּן אַלט איינגעפאַלן הייל מיט פאַרהאַקטע לאַזן. ער האָט געקוקט אויף די פאַרמאַכטע לעדלעך, וואָס עס האָט זיך דורך זייערע שפאַלטן געזען אַ ליכט, און עס האָט זיך אים

געדאכט, אז ער הערט דורך די לאַדן ווי אַ קינד וויינט אין דער בויד. ער איז צוגעקראַכן אין דער שטיל אויף אַלע פיר צו דער בויד און איינגעהערט זיך דורך די לעדלעך, און געפרואווט כאַפן אַ קוק דורך אַ שפאַרע. עס האָט זיך אַבער קיינער ניט געוויזן און פון איבערווייניק האָט זיך גאַרניט געהערט. מאַטקע איז געלעגן און האָט זיך איינגעקוקט און זיך איינגעהערט אין דער נאַכט אַריין. אַלץ איז אים ווידער־פרעמד פאַרגעקומען, און עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז עס איז שוין אַזוי ווייט פון דער היים, פון זיין שטעטל, אַז ער וועט קיינמאַל שוין ניט קומען אַהיים. עס זענען אים אינטערעסאַנט געווען די פרעמדע מענטשן, ביי וועלכע ער געפינט זיך איצט, נאָר ער האָט מורא געהאַט פאַר זיי, — און עס האָט אים געצויגן צו זיי. ער האָט געטראַכט וועגן דעם מיידל, וואָס ער האָט געזען אַפירקומען פון הינטערן פאַרהענגל. זי איז אַזוי שיין געווען, און עפעס אַזוי געווען, אַז ער האָט נאָך קיינמאַל אין זיין לעבן ניט געזען אַזעלכעס, ער וואָלט אַלץ געטאָן, אַז ער זאָל זי קענען איצט נאַכאַמאַל זען. נאָר עס איז סיי־וויי־סיי גליקלעך געווען, וואָס ער געפינט זיך אַזוי נאַענט פון איר.

ער האָט געקוקט אויף דער בויד און נאַכאַמאַל זיך אונטערגעגנבעט אונטער די לעדלעך און געפרואווט אַריינקוקן דורך אַ שפאַרע. ער האָט גאַרנישט געזען, דאָך איז ער צופרידן געווען און פאַר שמחה געוואָלט אויסשרייען. ער האָט זיך אַבער איינגעהאַלטן. ער איז צוגעגאַנגען צום פייערל, אונטערגעוואָרפן אַ פאַר צווייגלעך און זיך ווידער אַוועקגעזעצט.

עס איז אים קאַלט געוואָרן און עפעס באַנג געוואָרן. ער האָט זיך פלוצלינג דערמאַנט אַן דער מאַמען, זי געזען ווי זי זיצט און גייט אים די הויזן און קוקט אויף אים. ער האָט זיך דערמאַנט ווי די מאַמע איז געקומען צו לויפן צו דער וואַך, וואו די „בלינדע פערל“ האָט אים געשלאָגן, און געטראַכט ביי זיך, אַז ניט אַנדערש, נאָר אַז ער וועט האָבן אַ סך געלט, וועט ער קומען צו פאַרן אין שטעטל אַריין אין אַ קאַטש מיט צוויי פערד, וועט בלייבן שטיין פאַרן קעלער, וואו די מאַמע וואוינט, און וועט די מאַמע אַרויפנעמען אויף דער קאַטש און מיט איר פאַרן איבער דער שטאָט און אַלעמען ווייזן, אַז דאָס איז זיין מאַמע. ער וועט איר ברענגען מתנות, טייערע קליידער, אין וועלכע ער וועט זי אויספוצן. דאָס אַלץ וועט ער טאָן מיט דער מאַמען, אַבער דעם טאַטן וועט ער גאַרניט ברענגען, וועט אים ניט אַרויפנעמען אויף דער קאַטש, אַפילו ניט ריידן מיט אים.

און אַז ער וועט אַמאַל רייך ווערן און קומען צופאַרן אַהיים צו דער מאַמען, — אין דעם האָט ער געגלויבט, אין דעם איז ער געווען זיכער. און דאָס, וואָס ער האָט זיך צוזאַמענגעטראַפן מיט די קאַטערינשטיקעס און זיי האָבן אים אויס־געלערנט „אַרבעטן“, — דאָס האָט אים נאָך מער געשטאַרקט אין זיינע האַפענונגען.

נאָר אין די אַלע האַפענונגען האָט זיך מער פון אַלץ אַפגעגלאַנצט די גע־שטאַלט פון דעם מיידל, וואָס ער האָט געזען. עפעס מיט איר האָט ער פאַרבונדן

זיין גלויבן אין זיין צוקונפט. פארוואס און ווי אזוי, האט ער ניט געוואוסט און ניט געוואלט קלערן.

און פלוצלינג עפנט זיך א לאדן פון א פענצטערל אין דער בויד און דאס מיידל שטעקט ארויס דעם קאפ. אט זעט ער דאך קלאר ביי דעם ליכט פון פייער, וואס פאלט אויף איר, דעם גלאנץ פון אירע האר און דאס בלייכקייט פון איר פנים. זיין הארץ הייבט-אן ציטערן, און מאַטקע שפרינגט-אויף פאר גדולה, שפרינגט-אויף און זעצט זיך צוריק אוועק ביים פייערל. ער האט מורא אהין צו קוקן, נאר ער הערט: סס-ס! סס-ס! ער קריכט אוועק פון פייערל און לאזט זיך אויף אלע פיר צום פענצטערל.

— קאנאריק שלאפט?

מאטקע שאקלט מיטן קאפ.

— סס-ס, שווייג, בויג דיך איין.

מאטקע האט זיך איינגעבויגן און א פאר לייכטע פיס האבן געגעבן א שפרונג ארויף אויף אים, ווי א זומער-פייגעלע וואלט זיך געשטעלט אויף אים. — קום אוועק פון דאנען, זיי וועלן אונדז הערן, — פליסטערט זי אים אין אויער אריין ווי א לייכט ווינט, און כאפט מאטקען פאר א האנט.

זיי זענען אפגעשפרונגען עטלעכע טריט צום וועלדל צו. אין פייכטן גראז האט מען זייערע טריט ניט געהערט. זיי האבן זיך געזעצט אויפן ראנד פון וואלד.

— שווייג, אז זיי וועלן אונדז כאפן, וועלן זיי אונדז ביידן א טויט מאכן, — פליסטערט דאס מיידל אין אויער אריין און פארשטעלט אים מיט דער האנט דאס מויל, אין מורא, אז דער יונג זאל פאר גליק ניט ארויסקוויטשען. ווארים זי האט עס געפילט אין אים, אז ער איז עס בכוח צו טאן.

מאטקע ווינקט מיט די אויגן, אז ער פארשטייט, ער וועט קיין פיפס ניט געבן. עס איז אבער א פינצטערע נאכט און זי זעט ניט זיין ווינקען.

זיי זענען געזעסן ביידע א שטיקל צייט און האבן קיין ווארט ניט ארויס-גערעדט. ביי מאטקען האט דאס הארץ געקלאפט. ער האט ניט געוואוסט, צי ער הלומט אדער עס קומט-פאר אויף דער וואר. ער האט מיטאמאל אנגעוויבן זיך שעמען, געשעמט זיך צו קוקן דעם מיידל אין פנים אריין, נאר געזעסן און גע-קוקט אין דער טונקעלער נאכט אריין און געלאזט זיך פון דעם מיידל טאן וואס זי האט געוואלט.

און זי האט אנגעוויבן זיך שפילן מיט אים ווי מיט א הינטל. זי האט גענו-מען זיין פנים אין אירע הענט, און אויסגעדרייט צו דעם פייערל און גוט איינ-געקוקט זיך דעריבען, אפגעלאזט אים און געהייסן אים קוקן אין א זייט. מאטקע האט געפאלגט. דאן האט זי פלוצלינג אים געפרעגט:

— ביסט א גנב? ביסט אנטלאפן פון אסטראג, יא?

מאטקע האט קיין איין מינוט ניט געקלערט, און געשאקלט מיטן קאפ אויף יא.

- פארוואס האט מען דײך איינגעזעצט, פארוואס? האסט געגנבעט?
- נישט נאָר געגנבעט, איך האָב געהרגעט. איך האָב זיך געשלאָגן מיט יונגען, האָב איך אַ יונג דערשטאָכן מיט אַ מעסער, אַוועקגעשיקט אויף יענער וועלט. אַ, איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט.
- מאָטקע האָט זיך געוואַלט נאָך גרעסער מאַכן:
- און ניט נאָר פאַר אַ ציווילנעם האָב איך קיין מורא ניט. האָב שוין אַ סטראָזשיק אויך משלח געווען, אונטער אַ ריפּ אים אַ מעסער אַריינגעשטאָכן. איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא ניט.
- פאַר קיינעם ניט? — קוקט אים אָן דאָס מיידל.
- פאַר קיינעם ניט, — ענטפערט־אַפּ מאָטקע מיט זיכערקייט.
- און פאַרן אַלטן?
- פאַר וועלכן אַלטן?
- פאַרן תּרח? — ווייזט זי אויף דער בויד.
- אַ, לאַז ער זיך נאָר טשעפען מיט מיר, וועל איך אים ווייזן וואָס איך קען.

- פאַר אים האָבן אַלע מורא, אַפילו קאַנאַריק ציטערט פאַר אים.
- דאָס מיידל האָט אַראָפּגענומען דאָס היטל ביי אים פון קאַפּ און האָט אים געגלעט די האָר לייכט מיט די הענט.
- דו האָסט געדיכטע האָר און שטאַרקע, — רייסט זי אים ביי די קודלעס. מאָטקע לאַכט.
- שווייג, זיי וועזן הערן, — ציטערט דאָס מיידל.
- האָב קיין מורא ניט, זאָלן זיי הערן.
- זיי וועלן אונדז שלאָגן.
- וועמען?
- מיך מיט דײך.
- לאַמיד זען.
- און וואָס וועט זיין?
- איך וועל מיט אַ מעסער שטעכן.
- דאָס מיידל גלעט אים איבער דער באַק.
- פּויע. אַ מינוט שווייגן זיי ביידע, און מאָטקע הערט זיך צו צום קלאַפּן פון זיין האַרץ.
- וועסט דײך פאַר מיר אָננעמען?
- זיי שלאָגן דײך?
- טיילמאַס, אַז איך וויל זיי ניט פּאַלגן.
- פאַרוואָס ווילסטו זיי ניט פּאַלגן?
- דערפאַר וואָס איך האָב זיי ניט ליב. ביידע ניט.
- שלאָגן זיי דײך?

- יא. קאנאריק מער נאך פארן אלטן. ער וויל, אז איך זאל אים ליב האבן.
און איך וויל ניט.
- פארוואס ווילסטו ניט ?
- ווייל איך האב אים פיינט. ער פייפט מיט דער נאז ווי אַ קאנאריק, ווען ער שלאפט, און ער האט רויטע האר און שטענדיק שוויצט ער. האב איך אים פיינט.
- און ער שלאגט דיך ?
- דאס מיידל שאַקלט מיטן קאפּ.
- און דער אלטער לאַזט ?
- טיילמאָל שלאַגט ער אויך. נאָר דעם אַטן האָב איך ליב. ער מעג מיך שלאַגן.
- וואָס, ער איז אַ טאַטע ?
- ניין. ער זאָגט, אז ער האָט מיך געקויפט, ווען איך בין קליין געווען. און איך בין שוין ביי אים זייער לאַנג און ער האָט מיך אויפגעצויגן און אויס-געלערנט גיין אויף אַ דראַט און ברעכן זיך אין אַ ראַד. ער האָט מיך אויסגע-לערנט אַרבעטן. איך האָב אים ליב.
- שלאַגט ער דיך ?
- יא. נאָר ער מעג. איך האָב אים ליב, און איך האָב ליב ווען ער שלאַגט מיך.
- פארוואס ?
- ווייל איך וויל אַזוי.
- פּויעז. דאָס פּיערל גייט אויס, אַלץ איז שטיל אַרום. מען הערט נאָר די „חיות“ גריזשען גראָז און קאַפּיען טיילמאָל מיט די פּאַדקאָועס אָן דער פּייכ-טער ערד.
- און דו האָסט ליב, אז מען שלאַגט דיך ? — פּרעגט פּלוצלינג דאָס מיידל.
- איך וואָלט צוריק געשטאַכן מיט אַ מעסער.
- אַ מענטש, וואָס איך האָב ליב, מעג מיך שלאַגן. דו וועסט מיך אויך מעגן שלאַגן, אז איך וועל וועלן... נאָר קאנאריקן האָב איך פיינט. וועסט זיך אָננעמען פאַר מיר ?
- יא.
- און אז איך וועל דיך בעטן, וועסטו אים שטעכן ?
- יא.
- דו קענסט צוגיין צו אים אַזוי ווי ער ליגט אַצינד ביים פּיער און שטעכן אים ?
- מאָטקע האָט געשאַקלט מיטן קאָפּ.
- און וועסט קיין מורא ניט האָבן ?
- ניין.

— לאַמִּיך זען.

— גוט.

מאַטקע האָט געגעבן אַ שאַרפֿן בליק אויף דעם מיידל, זיינע אויגן האָבן אַ גלאַנץ געגעבן, און ניט צו ריידן קיין וואָרט, האָט ער זיך געלאָזט גיין צו קאַנאַריקן.

דאָס מיידל האָט אים אַ מינוט נאַכגעקוקט נייגעריק. נאָר קוים איז ער אַוועק פֿון איר דריי־פיר טריט, האָט זי זיך אַרונטערגעשאַרט און אָנגעכאַפט אים ביי די פיס. ער האָט ניט געהערט אירע טריט און ניט געוואוסט ווי אַזוי זי איז אונטערגעקומען.

— גיי ניט. נאָך ניט איצט.

— לאָז מיך. ביי מיר איז איינמאַל געזאַגט, — איז געזאַגט. מיין ניט, אַז איך האָב מורא.

— איך ווייס. נאָר נאָך ניט איצט. וועסט מוזן אַנטלויפֿן פֿון דאַנען, און איך וויל ניט, אַז דו זאָלסט איצט אַנטלויפֿן פֿון דאַנען.

מאַטקע איז געבליבן שטיין און האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן.

— קום מיט מיר טיפּער אין וואַלד אַריין, וועל איך דיר דאָרט עפעס זאָגן, — רוימט אים דאָס מיידל איין.

זיי זיינען ביידע געקראַכן אויף אַדע פיר אין וואַלד אַריין, ביז מען האָט שוין ניט דאָס פּייערל און ניט די בויד געזען.

— בלייב דאָ מיט אונדז אין דער בויד. איך וועל צו דיר אַלע נאַכט אַרויס־קומען. ווילסטו?

מאַטקע שווייגט.

— און אַז דו וועסט דעם קאַנאַריק שטעכן, וועל איך ווערן דיין ליובאַוו־

ניצע. ווילסטו?

מאַטקע שווייגט.

דאָס מיידל האָט אַראַפּגענומען פֿון זיך דעם טוך, אין וועלכן זי איז געווען איינגעהילט. זי איז אַ מינוט געבליבן שטיין אין איר ראָזעוון באַטיסטענעם אונטער־קליידל. מאַטקע האָט דערזען אירע נאַקעטע בריסט, אירע נאַקעטע אַרעמס, דאָס בלייבקיט פֿון איר קערפּער, וואָס האָט אָפּגעשימערט אינם ליכט פֿון די שטערן. עס האָט אָבער קוים געדויערט אַ פּאַר סעקונדן, וואָרים דאָס מיידל האָט זיך באַלד צוריק פּאַרהילט מיט דעם טוך.

מאַטקע איז אַ ווייל געבליבן שטיין, אַ פּאַרכאַפטער, נאָר באַלד האָט ער זיך צוגערוקט צו דעם מיידל און געוואַלט זי אַרומנעמען מיט ביידע הענט.

אַ פּלעם פֿון אַ באַטעק האָט געגעבן אַ ברען איבער זיין פנים. ער האָט זיך נאָר אויף איין מינוט אָפּגעשטעלט און ווידער געפרוואוט צולויפֿן צו דעם מיידל. ווידער האָט געברייט אַ פּלעם פֿון באַטעק אויף דער צווייטער באַק. ער האָט ניט געוואוסט פֿון וואָנען עס קומט צו פּליען, און דאָס מיידל האָט זיך אַרויסגעדרייט פֿון אים ווי אַ ווינט און צוגעפּליסטערט אין דער שטיל:

— נאָך ניט איצט. אַז דו וועסט קאַנאַריקן דעם האַלדז איבערשניידן, וועל איך דיין ליובאַוויניצע ווערן.
מאָטקע האָט געהאַלטן דאָס מעסער אין דער האַנט, וואָס זי האָט אים גע-
געבן, און געאיילט זיך מיט פלינקע טריט צום יונג.
— שטיי, איך וועל שרייען, — האָט זי אים נאַכגעשריגן.
ער האָט זיך אָפגעשטעלט.
זי איז ווי אַ ווינט אַוועקגעפלויגן און פאַרשוואונדן אין דער נאַכט. מאָטקע
איז איר נאַכגעגאַנגען. אַז זי איז שוין געווען אין בויד, געשטאַנען ביים פענצ-
טערל, איידער זי האָט דאָס פּעדל פאַרמאַכט, האָט זי ווידער געלאָזט פאַלן פון
זיך דאָס טוך, און מאָטקע האָט ווידער געזען איר לייב, וואָס האָט געשימערט
אין דער נאַכט פון דעם שטערן-ליכט.
ער האָט באַהאַלטן דאָס מעסער אין אַ כאַליעווע פון שטיוול און איז געפאַרן
אויף דער ערד, אויסגעצויגן זיך און געקוקט אין דער נאַכט אַריין, און האָט ניט
געוואוסט, צי דאָס אַלין, וואָס איז פאַרגעקומען מיט אים די נאַכט, איז געשען
אין חלום אָדער אויף דער וואַר.

7

אין אַ פאַר וואַכן אַרום זענען די קונצנמאַכער אַריינגעקומען אין אַ שטעטל
אַריין „אַרבעטן“. די קונצנמאַכער האָבן אין שטאָט געוואוינט ניט אין דער בויד,
נאָר זענען איינגעשטאַנען אין אַ „האַטעל“, וועלכער האָט געטראָגן דעם שטאַלצן
נאַמען „קרולעווסקי“, קיניגלעכער. די בעלי-בתים פון „קרולעווסקי“ זיינען
חיים שפּאַספּויגל און זיין טאַכטער, די שיינע דבורהלע, אַ יונג פעט ווייבל,
וואָס קיינער ווייסט ניט, צי זי איז אַן אלמנה, אַ גרושה אָדער אַן עגונה. מען
ווייסט נאָר, אַז זי איז אַ ווייבל און האָט ניט קיין מאַן, און סוחרים און רייזע-
אַגענטן האָבן ליב דאָרט איינצושטיין, ווען זיי פאַרן דורך די שטאָט. און ניט
נאָר פרעמדע. אין די לאַנגע ווינטערדיקע נעכט זיצן דאָרטן די שטאַט-פאַצעטן
און שפּילן אין קאָרטן. און טיילמאַל כאַפט זיך אויף דאָס שטעטל מיט אַ נייס,
אַז אַ הייטישער יונגערמאַן האָט דעם גון פאַרשפּילט ביי דבורהלען אין האַטעל, און
די ווייבער רוימען זיך אויפן אויער: דבורהלע האָט שוין ווידער איינעם אין די
הענט אַריינגעכאַפט. ביי דער דבורהלע אין „קיניגלעכען“ האַטעל זיינען איינגע-
שטאַנען — דער אַלטער תּרה, די מכשפה, קאַנאַריק און די דראַטן-גייערין.
מאָטקע איז געשלאָפן אין דרויסן אויף דער בויד צו היטן די פּערד.
נאָכן „אַרבעטן“ זיינען געזעסן די קונצנמאַכערס ביי זיך אין חדר. די
פענצטער פון חדר זיינען אַרויסגעגאַנגען אויף אַ הויף אין אַ הינטער-סעלד

און זיינען תמיד געווען פארהאנגען. אין האטעל האט מען דאס גערופן „דאס פינצטערע שטיבל“. און דארט, אין דעם פינצטערן שטיבל, פלעגן דאס פאר-קומען די „שרעקלעכע זאכן“, וואס מען האט גערעדט אויף דבורהלען. דער אלטער תרח איז געווען צופרידן פון דער היינטיקער פארשטעלונג. געווען א שיינע איינאמע. און תמיד, ווען דער אלטער תרח איז צופרידן גאך אן ארבעטן, טרינקט ער א סך טיי פון רוסישן סאמאואאר, וואס ער פירט מיט זיך אין דער בוי. אויסגעטאן די שטיוול, ליגט ער האלב און זיצט האלב אויף א בעט, מיטן טיש צוגערוקט צום בעט, און איז איינגעהילט אינגאנצן אין דער פארע וואס שלאגט פון דעם הייסן טיי אין דער „טשאשקע“ פאר אים. הייסע אנגסטן שלאגן אים ארויס אויפן שטערן, ער רויכערט די ליולקע מיט הנאה און קיצלט מיטן ציבעק די אלטע מכשפה אונטער די ארעמס, ווינקענדיק מיט די אויגן אויפן מיידל, וואס זיצט און שמירט זיך אויס די פיס מיט אַזא מין אייל נאָכן גיין אויפן דראַט, און אויף מאַסקען, וועלכער שטייט און דערלאנגט מאַרין די פלאַש צום שמירן.

— אַ שיינ פאַר, מיר וועלן מיט זיי שיינע געשעפטן מאַכן — זאָגט דער אַלטער.

— שווייג, זיי וועלן הערן.

דערווייל איז קאנאריק אריינגעקומען און האט געשריגן אויף מאַסקען, וואָס ער גייט ניט אַרויס צו די פּערד, מען וועט די פּערד אַוועקגנבענען. די אַלטע און דער אַלטער האָבן זיך אָנגענומען פאַר אים, אַז ער זאָל אים לאָזן אין שטוב זיין, די פּערד וועט קיינער ניט גנבענען, זיי שטייען אין שטאַל.

— דו ווייסט, מאַרי, דער פּריץ וואָס האָט זיך געשדכנט צו דיר אין פּלאַצק איז דאָך דיר נאָכגעפאַרן. ער איז דאָ, — זאָגט קאנאריק.

מאַרי איז רויט געוואָרן.

— פון וואָנען ווייסטו, האַסט אים געזען? — פּרעגט דער אַלטער תרח פאַראינטערעסירט.

— איך האָב אים געזען אויפן מאַרק, און ער שטייט דאָך דאָ איין אין דעם האַטעל.

— וואָס דו זאָגסט!

— יאָ, — ווינקט קאנאריק צום אַלטן תרח און ווייזט מיט די הענט אויף מאַסקען, אַז ער קען ניט ריידן, ווייל מאַסקע איז דאָ.

— גיי, ממזרוק, גיי אַרויס צו די פּערד, — זאָגט ווייך דער אַלטער תרח.

— פאַרוואָס עפעס אין שטאַל אַריין? זאָל ער גיין אין שענק זיך נע-מען אַ גראַז ביר. אפשר זיינען דאָרט דאָ געסט, קען זיך מאַכן עפעס צו פאַרדינען אויך, — זאָגט די מכשפה.

— יאָ, מאַסקע, נעם טאַקע מיט דעם „בעמבע“, אפשר וועט זיך מאַכן

עפעס צו פארדינען. פאר דיר, פאר דיר, קענסט דאָס האַלטן פאַר דיר, — זאָגט דער אַלטער תּרַח.

מאַטקע האָט זיך אומגעקוקט, געוואָרפן אַ בליק אויף מאַרין, געכאַפט דאָס היטל און איז אַרויס פון שטוב. ער איז אַבער ניט אַריינגעגאַנגען אין שענק. ער האָט זיך אַרונטערגעלאָזט הינטערן הויז, איז אַריין אין סעדל און אויס־געזוכט דאָס פענצטער פון דעם „טונקעלן חדר“. ער האָט עס באַלד דער־קענט אָן דעם גראַען פאַרהאַנג. ער האָט זיך אונטערגערוקט אין דער שטיף, און ווי אַ קאַץ געקראַכן אויף דעם מויער, אויסגעזוכט אַ שפּאַלט אין לאַדן, און אַנגעהאַלטן זיך אָן די הוקן פון לאַדן, האָט ער דורכן שפּאַלט אַריינגע־קוקט און געזען וואָס דאָרטן טוט זיך, צוגעלייגט דעם אויער און געכאַפט איינצלע ווערטער.

אין וואָס עס האַנדלט זיך, האָט ער ניט געוואוסט, כאַטש ער האָט דאָס דער־פילט. — דאָס האַרץ האָט אים געזאָגט... ער האָט נאָר געזען, ווי קאַנאַריק שרייט אויף מאַרין און שרעקט זי מיט דער האַנט, אַז ער וועט זי שלאַגן. און דער אַלטער און די אַלטע ריידן מיט איר און טענהן מיט איר עפעס מיט גוטן איין, ווייזן איר געלט, און דאָס מיידל טופעט מיט די פיס און שאַקלט מיטן קאַפּ אויף ניין.

דערנאָך איז אַריינגעקומען אין שטוב דבורה־לע, די בעל־הביתטע פון האַטעל, מיט נאָך אַ יידל, וואָס גייט קורץ אַנגעטאָן און האַט אַ שטעקעלע אין דער האַנט. דבורה־לע מיטן יידל האַבן זיך געסודעט מיטן אַלטן תּרַח און קאַנאַריקן אין אַ ווינקל שטוב. דערנאָך איז דבורה־לע צוגעגאַנגען צו מאַרין, האָט זיך געשפּילט מיט אירע האַר, געשמייכלט צו איר, געקושט זי און דערביי עפעס גערעדט. דערווייל האָט איר די אַטע מכשפה די האַר גלייך געמאַכט, אַן אַנדער קאַפטנדל אַרויפגעוואָרפן אויף איר. מאַרי האָט זיך גע־לאָזט, און איר פנים האָט געפלאַמט. קאַנאַריק האָט דאָס שטיבל צוגערוימט, אַוועקגענומען די פלאַש אייל און באַהאַלטן אין אַ ווינקל. דאָס יידל מיטן שטעקעלע אין דער האַנט האָט גוטמוטיק געשמייכלט און איז ערגעץ־וואו פאַרשוואונדן. מאַטקע האָט זיך אַנגעשטויסן אין וואָס דאָ האַנדלט זיך... דאָס האַרץ האָט אים אַנגעהויבן קלאַפן, הענט און פיס האַבן אים געציטערט, און עפעס האָט אים גענאָגט ביים האַלדו און איבעווייניק אין האַרץ. אַלץ איז אים געוואָרן מיטאַמאַל אַלצאיינס, — מעג דאָס גאַנצע הויז מיט אַלע מענטשן, וואָס זיינען דערינען, איינגעזונגען ווערן, און ער מיט זיי. נאָר ער איז ביי־געריק געוואָרן וואָס דאָ וועט ווייטער פאַרקומען.

דערווייל איז דאָס יידל מיטן שטעקעלע און גוטן שמייכלע צוריקגע־קומען און מיטגעבראַכט מיט זיך אַ הויכן גוי מיט אַ פאַר גרויסע וואַנצעס, וועלכער איז געווען אַנגעטאָן ווי אַ שררה. דער גוי האָט זיך אַביסל געשמט. געבויגן זיך און אַלעמען געגריסט. דבורה־לע מיט איין רינגעלע אין אויער האָט דעם גוי פאַרבעטן צום טיש. דער אַלטער תּרַח האָט צוליב דעם גוי

א רַאָק אָנגעטאָן, און קאַנאַריק האָט אויך געשמייכלט. נאָר מאַרי האָט זיך ניט געוויזן. זי האָט זיך באַהאַלטן ערגעץ־וואו. דבורהלע פירט מאַרין אַרויס פון ווינקעלע, כאָטש מאַרי ווערט זיך, און פירט זי צו צום טיש, צום גוי. דער גוי בייגט זיך פאַר איר, גיט איר די האַנט, און דבורהלע זעצט זיך אַוועק מיט מאַרין ביים טיש. באַלד ברענגט מען אַריין ביר. מען גיסט אָן גלעזער. אימיצער נעמט אַרויס אַ טאַליע קאָרטן און מען הייבט אָן קאָרטן שפּילן.

מאָטקע האָט זיך שוין מער ניט געקענט איינהאַלטן. ער האָט געוואָלט אַריינשפּרינגען דורכן פענצטער, ער האָט זיך אָבער צוריקגעהאַלטן. ער איז אַראָפּ, און איז אַריין אין שטוב צו די קונצנמאַכערס. די שטוב איז אָבער געווען פאַרשלאָסן, האָט ער אָנגעקלאַפּט, געטראַכט זיך, זאָל געשען וואָס עס וויל.

פון אינעווייניק האָט מען געפרעגט:

— ווער איז דאָרט?

ער האָט געענטפערט אויף אַ הויך קול:

— איך, מאָטקע!

אינעווייניק האָט מען עפעס גערעדט. צום סוף האָט מען אים גע־עפנט. געעפנט האָט אים קאַנאַריק, צוהאַלטנדיק די טיר, און געפרעגט אים:

— וואָס ווילסטו?

— וועסט שפעטער געוואויר ווערן. — האָט מאָטקע אויפגעריסן די טיר

און איז אַריין.

— אַ, דאָס איז דער יונגער שפּאַניער, דער, וואָס האָט היינט דעם וועט געוואונען. זייער שיין, זייער שיין, — האָט אים דער פּאַליאַק מיט די גרויסע וואַנצעס געפאַטשט בראַוואַ מיט די הענט.

— איך וועל אים באַלד קיין וואַרשע נעמען. ער זאָל זיך ראַנגלען מיט בישקען, — זאָגט דער אַלטער תּרַח, ווייזנדיק אויף מאָטקען.

— צו וואָס ביסטו אַריינגעקומען? וואָס זוכסטו? מען וועט דאָך די

פּערד אַרויסגנבענען, — זאָגט ער הינטן אַרום צו מאָטקען.

— זאָל ער גיין, — ווייזט מאָטקע אויף קאַנאַריקן, — איך וויל דאָ

זיין.

— לאַז אים זיין, — מאַכט די אַלטע מכשפה.

— דער שפּאַניער וועט אפּשור אַ גלאַז ביר טרינקען מיט אונדז? פּראַשע,

— גיסט אים אָן דער פּאַליאַק אַ גלאַז ביר.

מאָטקע האָט זיך פאַרשעמט און געמאַכט מיט דער האַנט אויף ניט,

דאָך האָט ער אויסגעטרונקען.

— דאָס איז דאָך דאָס קינד. קוקט אָן די הענטעלעך, — רירט אים אָן

זאָפּט ביי דער האַנט דבורהלע און גיט אים אַ גנבישן וואונק.

מאטקען איז געווארן ווי מען וואלט אים מיט אייל באשמירט, ער איז רויט-פארשעמט געווארן און גנביש צוריק געוואונקען צו איר. דערווייל איז דאס שפיל אין קארטן ווייטער געגאנגען. אן מאטקען האט מען פארגעסן. דער וואונק פון דבורה'לען האט אים ווי בארוישט און געמאכט אים פארגעסן אן דעם גוי און אן מארין, וועלכע איז געזעסן ווי א פרעמדע ביים טיש און צוגעקוקט זיך צום שפיל. מאטקע האט געקוקט אויף דבורה'לען, געוואלט כאפן אירס א בליק, נאר דאס ווייבל האט ווי פארגעסן אן מאטקען, און טיף זיך אריינגעלאזט אין די קארטן.

ער האט א קוק געטאן אויף מארין. מארי איז ביז געווען, זי האט ניט געוואלט קוקן אויף אים, דער יונג האט דערפילט, אן דאס מיידל האט געזען ווי ער האט זיך איבערגעווארפן מיט בליקן מיט דעם שיינעם ווייבעלע, און זי וויל אים ניט קענען, ער האט געזען ווי מארי האט מיטאמאך זיך אונטער גערוקט צום פאן מיט די גרויסע וואנצעס און אים אונטערגעשטעקט קארטן, און זי האט עס אזוי געמאכט, ווי זי וואלט זיך צוגעלאסטשעט צו דעם פאן ווי א הינטל. זי האט אים געגלעט די האנט. מאטקען האט דער טייוול געכאפט, ער האט געוואלט זיך ווארפן אויף דעם פאן און אים נעמען שטיקן ביים האלדו, ער האט געקוקט אויפן מיידל. מארי האט אים גאר ניט געזען, ער האט זי געצופט ביים ארבל. דאס מיידל האט זיך אומגעקוקט, געווארפן אויף אים א בייזן בליק און ווידער אריינגעקוקט אין דעם גויס קארטן און געלערנט אים וואסערע קארט צו ווארפן. און דער יונג האט געמיינט, אז עס לייגט אים אוועק א טויטן אויפן ארט.

אין מיטן בעסטן שפילן האט דבורה'לע זיך אויפגעכאפט און געזאגט, ווי זי וואלט זיך פלוצלינג אן עפעס דערמאנט, אז דארטן, אין דער גאסט-שטוב, ווארטן פיל געסט אויף די קונצנמאכערס, און זיי קענען פיל געלט פארדינען. די געסט ווילן זיי זען, און מען האט זי אריינגעשיקט נאך זיי, און זי האט זיך גאר פארגעסן און אין די קארטן זיך פארשפילט. דער אלטער טער תרח האט זיך אויפגעכאפט, גענומען א בעמבעלע אין דער האנט אריין און געוואונקען צו קאנאריקן:

— קום געלט פארדינען. קום, מאטקע, מיט.

די אלטע גייט אויך מיט. נאר „דאס קינד“, מארין, וועט זי ניט לאזן מיטגיין. — ווייל זי איז מיד. דאס קינד האט היינט שווער געארבעט, — זאגט זי, און זי נעמט א טוך און גייט מיט. אלע גייען. עס בלייבען נאר איבער מארי און דער גוי, וועלכע שפילן אין קארטן ווייטער. מאטקע שטעלט זיך אוועק ביי דער טיר און וויל ניט גיין.

— קום, ממזרוק, קום געלט פארדינען — שרעפט אים דער אלטער תרח ביי דער פלייצע.

מאטקע מאכט זיך ארויס און בלייבט איבער.

— וואס איז?

— גארניט, — ענטפערט מאַטקע אָפּ קורין.
קאַנאַריק ווינקט צו אים מיט די אויגן:
— גיי, ממזר, דו זעסט דאָך, זיי דאַרפן זיין אַליין.
— איך וויל ניט, — זאָגט מאַטקע.
— וואָס?

דער אַלטער תרח איז אויך צוגעקומען. זיי האָבן ניט געוואַלט קיין סקאַנדאַל מאַכן, האָט אים דבורהלע אָנגענומען אונטערן אַרעם, און געגלעט אים מיטן הענטל אויפן בעקל, געקוקט אים גלייך אין די אויגן אַריין, און געזאָגט מיט דעם גנבישן שמייכלע:

— מיט וועמען ער וועט ניט גיין, מיט מיר וועט ער גיין. וואָס קען ער פון אייך האָבן. אָבער פון מיר, ווייסט ער, קען יאָ עפעס האָבן, — האָט זי געזאָגט אין אַזאַ טאָן, מיט אַזאַ בליק, אַז מאַטקע האָט געמיינט, אַז זי נעמט אים באַלד מיט זיך מיט... און ער האָט ניט געקענט ביישטיין דעם יצר-הרע.

מאַטקע האָט צוריקגעשמייכלט וואוילעריש דעם ווייבל אין די אויגן אַריין, און איז אַרויס מיט איר.

הינטער זיך האָט ער געהערט, מען שליסט די טיר אויף זיי ביידן, אויפן גוי מיט מאַרין. עס האָט אים עפעס באַנג געטאָן, נאָר ער האָט גע- פילט לעבן זיך דאָס יונגע ווייבל, און דאָס האָט אים געמאַכט פאַרגעסן. נאָר קוים איז דבורהלע מיטן יונג אין שענק אַריין, האָט זי פאַרגעסן אָן אים. זי איז באַלד צעשוואומען געוואָרן צווישן די פיל געסט, בעלי-עגלות, קצבים און פרעמדע סוחרים, וואָס האָבן געוואַרט אויף איר. דאָ האָט זי דערלאָנגט איינעם אַ קופל ביר מיט אַ שמייכל אין פנים אַריין, אַ צווייטן אַ האַלב גענדוד מיט אַ גלעט, אַז עס זאָל זיין באַטעמטער צו עסן, דאָרט איינעם אַ געהיים גלעזל בראַנפן, וואָס יענער האָט אויסגעטרונקען און פאַר- ביסן מיט אַ קניפּ. מאַטקע איז פון דער ווייטנס געשטאַנען, צוגעקוקט זיך און צעמישט געוואָרן, ניט געוואוסט וואָס עס טוט זיך מיט אים. ער האָט זיך דערמאַנט מאַרין מיט דעם פּאַליאַק, וואָס זיינען ביידע אין פינצטערן שטיבל איינגעשלאָסן. ער האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון שענק און אַוועק צו דער שטוב. די טיר איז פאַרשלאָסן. דורך דעם שליסל-לאַך זעט מען גאַרניט. דער שליסל שטעקט דאָרט. ער איז אַריין אין סעדל, אַרויפגעכאַפט זיך אויף דעם מויער און אויסגעזוכט דאָרט די שפּאַרע אין לאַדן. די שפּאַרע איז אָבער געווען פאַר- שטעלט מיט דעם פאַרהענגל. ער איז אַראָפּ, אויסגעזוכט אַ שטיקל האַלץ, אָפּגעשאַרט מיטן העלצל דעם פאַרהאַנג און דערזען וואָס אינעווייניק טוט זיך. דאָס בלוט האָט געקאַכט אין אים, און עס איז אים געווען אַזוי ווי קיין מאָל ניט. ער האָט מיטן גאַנצן קערפער אונטערגעשפּאַרט אונטערן לאַדן, און דעם לאַדן אויפּגעהויבן, אָבער אַזוי שטיל, אַז מען זאָל אינעווייניק גאַרניט הערן. דערנאָך האָט ער די קייטעלעך פון די פענצטער אונטערגעבראַכן. מיט

זיי האָט ער ניט געהאַט קיין שווערע אַרבעט, זיי זיינען געווען פאַרראַסט פון אַלטקייט און באַלד נאַכגעגעבן. און מאַטקע האָט מיטאַמאַל געגעבן אַ שפּרונג אַריין אין שטוב.

מאַרי, האַרב אויסגעטאַן, מיט צעפלאַשעטע האַר, האָט פאַר שרעק געגעבן אַ שפּרונג־אויף פון דעם בעט, אויף וועלכן זי איז האַלב־געלעגן, האַלב־גע־זעסן. דער גוי איז אָבער געווען אַ האַלב נאַקעטער און פאַר מאַטקען זיך פאַר־שעמט מיט זיינע נאַקעטע, האַריקע פּיס. אויף זיין פנים איז געלעגן אויסגע־גאַסן אַ גוטמוטיקער שמייכל, האַלב פון הנאה, האַלב פון שעמעוודיקייט. מאַטקע האָט אויף אים רחמנות געהאַט. ער איז געשטאַנען אין מיטן שטוב, אַ דער־שראַקענער, און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. דער גוי האָט געזוכט די הויזן, אַ ראַק צו פאַרשטעלן זיין נאַקעטקייט.

און מאַרי האָט זיך דערווייל אונטערגעשלייכט הינטער דעם יונג. ער האָט געזען איר בריוו נאַקעט לייב, וואָס האָט אַרויסגעקוקט פון דעם זידענעם צעריסענעם קאַפּטנדל, — האָט ער איר געגעבן אַ קלאַפּ אין קאַפּ. דאָס מיידל האָט ניט געשריגן, ניט אַוועקגערוקט זיך, נאָר עפעס געשפאַרט אים אין האַנט אַריין. ער האָט דערפילט אין דער האַנט עפעס ווייכס. ביים פאַרטונקלטן ליכט פון לאַמפּ האָט ער דערזען לעדער. ער האָט פאַרשטאַנען, אַז עס איז אַ פּעדערנער טאַש מיט געלט, און ער האָט עס אינסטינקטיוו געשווינד באַהאַלטן. — באַהאַלט, גיי אַוועק, מען וועט דיך כאַפּן... דער גוי וועט שרייען. מאַטקע האָט געהערט הינטער זיך די איינגערוימטע ווערטער און נאָך ניט גוט פאַרשטאַנען אין וואָס עס האַנדלט זיך. ער איז נאָך געשטאַנען און ניט גע־וואוסט וואָס צו טאָן. דער גוי מיט זיינע נאַקעטע פּיס האָט אויסגעזען זייער אַרים. און ער האָט געהאַלטן אין איין זוכן די הויזן, וואָס ער האָט זיי ניט געקענט געפינען. דאָס מיידל האָט אים באַרוואיקט:

— בלייב דאָ, בלייב, ער גייט באַלד אַוועק, — זאַגט זי צום פּאַליאַק, און מאַטקען רוימט זי איין אין דער שטיל:

— אַנטלויף און באַהאַלט. עס איז דעם גויס, ער וועט שרייען.
מאַטקע האָט אינסטינקטיוו געפּאַלגט. און אַזוי ווי ער איז אַריין, אַזוי איז ער אויך אַרויסגעשפּרונגען דורכן פענצטער.
ער האָט געהערט הינטער זיך, ווי דאָס מיידל האַקט דעם פּאַדן צו.

8

ער איז אַריין אין שטאַל און ביים שיין פון דער ברענענדיקער לאַמ־טערנע האָט ער באַטראַכט דעם לעדערנעם טאַש, וואָס מאַרי האָט אים אין האַנט געשטעקט. ער האָט אים אויפגעעפנט. אַ שרעק האָט אים אָנגעכאַפּט:

א פאק פאפיר-געלט איז אין אים געווען. ער האָט ניט געוואוסט וואָס מיט דעם צו טאָן. באלד האָט ער זיך דערמאָנט, וואָס נתן גנב האָט אַמאָל געטאָן. האָט ער אויך, ווי נתן, געכאַפט דעם כאַמוט פון פּערד, אויסגעזוכט אַ לאַך, טיף אין שטריו פון כאַמוט, אַריינגעשטעקט דעם טאַש און צוריק אויפגע- האַנגען דעם כאַמוט אויף זיין אַרט.

אַז ער האָט דאָס אָפּגעטאָן, האָט ער זיך אַוועקגעלייגט אויף זיין געלע- גער אין שטאַל און אָנגעהויבן טראַכטן. עפּעס איז ער געווען ביז, און ער האָט זיך געוואָלט שלאָגן. אויף וועמען איז ער געווען ביז? אויף אַלעמען, נאָר מער אויף זיך. און נאָך מער איז אים אַלץ גלייכגילטיק געוואָרן, און עס איז אים גאַרניט אָנגעגאַנגען וואָס דאָ וועט געשען. ער איז גרייט געווען אויף אַלץ. אין מיטן דערינען איז אים גאָר איינגעפאַלן אַרויסצונעמען דעם טאַש מיטן געשט פון כאַמוט, אַריינקריכן אין טונקעלן שטיבל דורך דעם פענצטער און דאָס וואַרפן איר אין פנים אַריין. אַדער אַוועקגעבן עס דעם שיינעם ווייבל דבורה'לע, דער על-הביתטע פון האַטעל, אַז מאַרי זאָל זען. נאָר באלד האָט ער זיך געזאָגט: אַ שאַד דאָס געלט, זאָל דאָס געלט בלייבן פאַרשטעקט. און מאַרי, די דראַטן-גייערין, איז אים שוין ניט אָנגעגאַנגען, און קאַנאַריק איז אים מער ניט אָנגעגאַנגען. עס איז אים פּלוצלינג אַלץ לאַנגווייליק געוואָרן ביי די קאַטערינשטיקעס, און ער האָט געקלערט פון אַנטלויפן.

נאָר דאָס בלוט האָט אין אים געקאַכט און ער איז ביז געווען אויף זיך. זאָל ער זי שלאָגן, איר גוט צעהאַקן דאָס פנים און אַוועקגיין? עס פּוינט זיך ניט. זי איז אים שוין ניט אָנגעגאַנגען. נאָר געלט איז גוט. עס איז גוט, אַז מען האָט געלט, טראַכט ער זיך. אַז מען האָט געלט, קען מען פאַרן וואוהין מען וויל און מען קען זיך קויפן, וואָס מען וויל.

און דאָס געלט, וואָס איז געלעגן אין כאַמוט, איז אים מיטאַמאָל טייער געוואָרן. ער האָט געוואָלט דאָס געשט אַרויסנעמען און נאָך אַמאָל זיך איינקוקן אין דעם, דאָס איבערצייילן. ער האָט אָבער מורא געהאַט, אַז מען זאָל ניט אָנקומען. האָט ער זיך איינגעהאַלטן. און מיטאַמאָל איז אים טייער גע- וואָרן די דראַטן-גייערין. „סיי-ווי-סיי אַ גוטע, האָט עס מיר אַוועקגעגעבן.“ ער וועט ניט לאָזן, אַז זי זאָל קאַנאַריקן דאָס געלט אַוועקגעבן, ער וועט עס צו- נעמען, און מיט קאַנאַריקן וועט ער זיך שלאָגן.

און ער האָט זיך מיטאַמאָל דערמאָנט, ווי קאַנאַריק גייט אָנגעטאָן און ווי ער גייט אָנגעטאָן. קאַנאַריק גייט אָנגעטאָן אין אַ פאַר שיינע שטיוול מיט אָפּגע- לאַקירטע כאַלעווקעס און אַ סאַמעט וועסטעלע, און ער גייט אָנגעטאָן אין אַ פאַר צעריסענע קאַמאַשן, וואָס די אַלטע מכשפה האָט אַמאָל געטראָגן, מיט אַ פאַר הויז, וואָס פּלאַצן אים פון הינטן. און קאַנאַריק, ווען ער וויל, טרינקט ער ביר, עסט ער צוקער-איין. און ער האָט קיין גראַשן ניט, נאָר וואָס ער גנבעט אין קאַמאַש אַריין אַ זעקסער, ווען מען וואַרפט אים צו, ווען ער שפּילט מיט דער קאַטע- רינקע, אַדער וואָס די אַלטע גיט אים אַמאָל אין געהיים, ווייל ער קראַצט

איר דעם רוקן איידער זי גייט שלאָפן. און עס איז אים אַ חידוש געווען, וואָס ער האָט דאָס ניט געזען ביו איצט, און ווי האָט ער זיך ניט געשעמט אַזוי אַרומצוגיין מיט ווייבערשע קאַמאַשן און צעריסענע הויזן ביו איצט.

„דאָס ערשטע, וועל איך מיר קויפן אַ פּאַר שטיוויל מיט לאַקירטע כּאַלע-וועס, אַז זיי זאָלן קוויטשען, ווען איך וועל גיין, און אַ פּאַר שוואַרצע הויזן ווי דער אַלטער קאַטערינשטיק האָט, מיט אַ גרויסן באַטעק אין האַנט, און זיך לאָזן וואַקסן אַ טשופּרינע פון פּאַרנט. איך וועל זיי ווייזן ווי אַ קאַטערינשטיק זעט אויס“.

און וואָס אַמאָל איז אים מאַרי טייערער געוואָרן פּאַר דעם, וואָס זי האָט אים געגעבן די מעגלעכקייט דאָס אַלץ צו האָבן, און פּאַר דעם, וואָס זי וועט אים נאָך געלט געבן, ווען עס וועט זיך מאַכן. און ער האָט מיטאַמאָל דערפילט, אַז זי איז זיינע. זי געהערט אים פּונקט אַזוי ווי ער וואָלט אַ פּור און וואָגן געהאַט. אַוודאי געהערט זי אים. און עס האָט אים געוואונדערט, וואָס ער האָט ניט געוואוסט דערפון ביז איצט און איר געלאָזט דאָס גאַנצע געלט, וואָס זי האָט געהאַט, קאַנאַריקן אַוועקגעבן. ער וועט מער ניט לאָזן, ניט ריידן און ניט קוקן אויף איר, נאָר ער וועט זיך שלאָגן מיט קאַנאַריקן. אוי, וועט ער אים געבן! ער האָט געמאַכט פּויסטן.

דערווייל האָט אין דרויסן זיך געהערט אַ גערודער. מען רופט, מען רעדט הויך, און ער הערט שטאַרקע טריט קומען צו דער שטאַל. אַ שטראַל ליכט שיינט אַריין דורך אַ שפּאַרינע. אים איז געווען אַלץ איינס. ער האָט איצט נאָר געוואָלט זיך שלאָגן. ער האָט צוגעמאַכט די אויגן און געוואַרט. באַלד האָט זיך געהערט אַ קלאַפּן אין דער טיר :

— עפן, ממזרוק, עפן, עפן!

ער איז זיך געלעגן גלייכגילטיק.

— עפן, ממזרוק, עפן, עפן! — האָט מאַטקע דערהערט דעם אַלטן קונ-צענמאַכערס קול. דעם אַלטן קונצנמאַכער האָט מאַטקע גערן געהאַט, ער איז אים דאַנקבאַר געווען, וואָס ער האָט אים צוגענימען אין דער קאַמפּאַניע און אים אויסגעלערנט „אַרבעטן“. ער האָט געהאַט דרך-אַרץ פּאַר אים. איז ער אַראָפּ-געקראַכן פּונם געלעגער און אויפגעעפנט.

— וואוהין האָסטו אַהינגעטאַן דעם טאַש, וואָס די מויד האָט דיר אונטער-געשטעקט? — שרייט קאַנאַריק מיט פּעס.

— שריי ניט, לאָז מיך ריידן, — זאָגט דער אַלטער. — ממזרוק, — הייבט ער אָן מיט גוטן, — גיב אָפּ דעם טאַש. דער גוי מאַכט געוואָלדן, לויפט נאָכן סטאַרשע סטראַזשניק, און מיר אַלע וועלן זיך אַ שוואַרץ יאָר אויסריכטן.

— אַ טאַש מיט געלט? וואָס פּאַר אַ טאַש? — פּרעגט מאַטקע.

— דעם טאַש, וואָס מאַרי האָט אַרויסגעגנבעט פון פּאַליאַקס קעשענע און האָט דיר אונטערגעשטעקט, — זאָגט קאַנאַריק.

— זי האָט מיר קיין טאָש ניט אונטערגעשטעקט, און איך ווייס ניט, — האָט מאַטקע אָפּגעענטפּערט.

— קום נאָר אין שטוב אַריין! — שרייען זיי אויס, און נעמען מאַטקען מיט זיך.

אין פּינצטערן שטיבל איז געשטאַנען דבורהלע און האָט זיך די הענט געבראַכן, אַז די קאַטערינשטיקעס וועלן זי אומגליקלעך מאַכן. דער סטאַרשע סטראָזשיק וועט קומען, וועט מען איר דעם שענק צוחתמענען. מאַרי איז געשטאַנען מיט צעפאַטלטע האַר, אין אַ דין קליידל. אירע נאַקעטע אַרעמס און האַלדן און בריסט האָבן זיך אַרויסגעוויזן פון איר העמד, אויף וועלכן זי האָט נאָך ניט צייט געהאַט קיין קאַפּטנדל אַרויפצואוואַרפּן. זי האָט אויסגע-קוקט גלייכבילטיק און געלאָזט זיך באַטראַכטן און זיך אויפּעסן פון די בליקן פון די בעלי-עגלות, פישערס און קצבים, וואָס זיינען געקומען אַהער צו לויפּן אויף דעם פּאַרלאָקס געוואַלדן, אַז מען האָט ביי אים דעם טאָש מיט פינג-און-אַכציק רובל אַרויסגעצויגן, און זיך געשפּאַרט אין דער אָפּענער טיר. דער פּאַליאַק אַליין איז שוין ניט געווען. ער איז אַוועקגעלאָפּן אין דער פּאַליציי נאָכן סטאַרשע סטראָזשיק.

— זי איז ווערט דאָס געלט, זאָר איך שוין אַזאַ יאָר האָבן, — זאָגט איי-נער פון די קצבים, באַטראַכטנדיק גוט דאָס מיידל, ווי אַ געניטער מבין אויף די זאַכן.

— פאַר דעם געלט וואַלט איך מיר ליבער אַ נייע קאַבילע געקויפט. נאָר אַ שבת-מאַכן וואַלט איך איר אויך געגעבן, — זאָגט לייבעלע דער פּורמאַן. — וויפל טרעפט אָן דיין שבת? ניין, ברודער, ניט פאַר דעם געזט קריגט מען אַזאַ סחורה. סטופּאי צו דיין טויבע חיה, מיט די פּאַרבונדענע ציין, וועט זי דיר נאָך דערפאַר געהאַקטע פיש מאַכן...

דער עולם לאַכט.
דער אַלטער קאַטערינשטיק איז אַריין אין שטוב מיט קאַנאַריקן. זיי האָבן ביידע געפירט מאַטקען.

— אָט גייט ער, דער ריכטיקער בחור.
דער אַלטער קאַטערינשטיק האָט געשטופּט פון טיר דעם עולם, וואָס האָט שוין אָנגעהויבן אין שטוב זיך שפּאַרן, צוגעהאַקט די טיר נאָך זיי און צוגעשלאָסן.

— הער נאָר, ממזרוק, גיב אָפּ דאָס געלט, אַניט גיב איך דיך אַרויס דער פּאַליציי, אַזוי ווי איך בין אַ ייד. איך גיב דיך אַרויס דער פּאַליציי, אַז דו ביסט אַן אַנטלאָפּענער פּונם אַסטראָג, קיין פּאַס ביי מיר האַסטו דאָך ניט, און ווער דיין טאַטע איז, ווייס איך דאָך אויך ניט. גיב אָפּ דאָס געזט און זאָל זיין שאַ-שטיל, אַניט וועט שלעכט זיין.

— גיט מיך אַרויס דער פּאַליציי, האָב איך אַ זאַרג, וועל איך דערציילן, אַז איר האָט די מויד געגנבעט, אַז איר פּאַרקויפט זי צו שפּורים פאַר געלט, און

טאָמער וויל זי ניט, שלאָגט איר זי, און אַז איר האַנדל־ט מיט גנבישע זאַכן, און אַז איר האָט דבורה־לען אָפּגעשטעקט די זילבערנע לייכטער, וואָס מען האָט אונדז אין זשאַכלין געגעבן, און אַז מיר זיינען דאָ, ווייל מיר וואַרטן אויף אַ סוחר פון וואַרשע, וואָס וועט אַנקומען נאָך אַ סחורה, וואָס גייט אויף צוויי פּיס, און נאָך, — וועלן מיר אַלע גיין, וועלן מיר אַלע זיצן, אינאיינעם, וועט אונדז היימלעכער זיין.

— וואָס זאָגסטו? וואָס דערציילסטו פאַר מעשות? ווער וועט דיר גלויבן?
— איז דער קאָטערינגטשטיק געוואָרן אַ פאַרציטערטער פון די אַלע מעשות. ער איז נשתומם געוואָרן, פון וואַנען ווייסט מאַטקע פון דעם אַלעם, מען האָט זיך דאָך געהיט פאַר אים און געמיינט, אַז ער האָט גאַרניט געהערט און גאַר־ניט געזען.

— וואָס פאַר זילבערנע לייכטער? — ווערט דבורה־לע בלייד, — ווער האָט דיר דאָס דערציילט? מיין ברודער האָט דאָך מיר גאַר געשיקט פיש פון זשאַכלין דורך זיי. קום אַריין, וועסטו זען, — עס שטייט דאָך נאָך דער קאָסטן. — פיש, איך ווייס וואָס פאַראַ פיש!

— מאַטקעלע, וואָס רעדסטו, וואָס? וואָס הער איך פון דיר, ווער האָט דיר דאָס דערציילט? — ברעכט זיך די אַלטע מכשפה אויף אים די הענט. מאַטקע האָט איר אין פנים אַריינגעקוקט, און עס איז אים אַ געלעכטער אַנגעקומען.

— און אַט די כאַלערע, אַט דעם קליינעם שמדניק, וואָס דרייט די הינער דעם קאַפּ אַראָפּ, האָסטו צו זיך אַריינגעלאָזט. דו, דראַטן־גייערין, קונצנ־מאַכערין, הע! שטעקסט אים הינטן אַרום געלט אַריין, גנבסט און שטעקסט אים אַפּ. וואָס? — גייט צו קאַנאַריק צו מאַרין, קוקט אויף איר מיט בייזע אויגן און הייבט אויף די האַנט. דאָס מיידל האָט זיך אַוועקגעשטעלט און געפּינטלט מיט די אויגן, מורא האַבנדיק פאַר אַ קלאַפּ.

— ריר זי אָן, ריר זי אָן, אַמייך זען. אַ טויטער וועסטו ביי מיר ווערן!
— וויינט מאַטקע קאַנאַריק אַ פּויסט.

— וואָס, וועסטו מיך ניט לאָזן? נאָ, דאָ האָסטו פאַר אים איינעם, — פאַטשט ער מאַרין, — און דאָ האָסטו דעם צווייטן.

נאָר איידער קאַנאַריק האָט נאָך צייט געהאַט אַראַפּצולאָזן די האַנט אויף מאַטקען, איז שוין מאַטקע געווען אויף אים. מיט איין שפרונג, ווי אַ ווילדער הונט, האָט ער אים אַנגעכאַפּט מיט ביידע הענט ביים האַלדז און געוואָרן אים. ער האָט זיך געגעבן אַ בייס אַריין מיט זיינע שטאַרקע ציינער אין דעם גאַרגל, און די אַדערן פונם האַלדז האָבן זיך אַנגעצויגן און זיינען געשוואַלן געוואָרן, איז עס האָט אויסגעוויזן, אַז זיי פּלאַצן אַרויס פון דער הויט. קאַנאַריק האָט זיך געריסן אונטער אים, אָבער פאַר ווייטיק האַבן זיך ביי אים די קני געבוויגן, און ער האָט זיך געוואָרפן אויף דער ערד. מאַטקע איז אַרויף אויף אים און געהאַטן אים, ווי אַ הונט, מיט די ציינער ביים האַלדז און מיט די פּויסטן

אין פנים געשלעגן, די וויבער האָבן געשריגן, געוואָלט זיי פּונאַנדעררייסן. נאָר געקראָגן מיט די פּיס אין בויך אַרײַן, האָבן זיי זיך אָפּגעטראָגן. דער אַלטער קונצנמאַכער האָט געכאַפּט דעם באַטעק און געשמײסן מאַטקען איבערן קאַפּ. איבערן פנים, איבער די הענט. דאָס פנים מיט די הענט זײנען מאַטקען אָנגע-לאָפּן געוואָרן פון באַטעק, נאָר ער האָט גאַרניט געפּילט, וואָס מען טוט אים. ער האָט זיך אַרײַנגעקנאַטן אין קאַנאַריקן, און בײדע יונגען זײנען געווען ווי אײן קנױל, און מיט די צײנער געביסן און מיט די הענט געשלעגן. עס האָט זיך געהערט קאַנאַריקס כאַרכלען און דאָס שווערע אַטעמען פון אונטער מאַט-קעס לײב. דבורהלע, די בעל-הביתטע פון האַטעל, האָט די הענט געבראַכן, און עפענענדיק די טיר, האָט זי אַרײַנגערופן אירע פּרײנט, די בעל-עגלות:

— געוואָלד, זיי וועלן מיך אומגליקלעך מאַכן, דער סטאַרשע קומט. די בעל-עגלות האָבן זיי מיט גראַבע שטעקלעך פּונאַנדערגעריסן. קאַנאַ-ריק האָט געבאָטן אינגאַנצן און מאַטקע האָט געהאַט אַ בלויען פנים. דורך דער גאַנצער צײט פון געשלעגן איז מאַרי געשטאַנען און האָט זיך גלייכגילטיק צוגעקוקט. קײן באַוועגונג איז ניט געווען צו באַמערקן אויף איר פנים. נאָר ווען מאַטקע האָט געלייגט קאַנאַריקן און אים געשלעגן אין פנים, האָט אַ שמײכל, קוים צו באַמערעקן, געשוועבט אויף אירע ליפּן. זי האָט גע-וואוסט, אַז מיט דעם שלאָגן גײט זי איבער פון אײן האַנט אין דער צווייטער, און זי איז געווען צופרידן מיט דעם.

דערווייל האָבן די וויבער פלינק אָפּגעווישט דאָס בלוט פון דער פּאַדלאָגע. מען האָט זיך געריכט אויפן סטאַרשע סטראַזשניק. קאַנאַריקן האָט מען געמוזט נעמען אין קיך אַרײַן. דאָרט האָט מען אים דאָס פנים באַלייגט מיט קאַלטע האַנטיכער. מאַטקע איז געשטאַנען אין אַ ווינקל און איז בײז געווען. און דער אַלטער קאַטערינשטיק איז צוגעגאַנגען צו מאַרין און האָט איר געוויזן דעם רײמען, וואָס ער טראַגט אויף זײנע הויזן:

— דיר וועל איך שוין שפּעטער באַצאָלן, אַז מיר וועלן פון שטאַט אַרויס-קומען. אַלץ איז איבער דיר.

נאָר דעם אַלטן קאַטערינשטיק האָט מאַטקע גאַרניט געזאַגט. ער מעג שדאַגן, ער האָט זי געקויפט, ער האָט זי אויסגעלערנט „אַרבעטן“, ער האָט אַ רעכט אויף איר.

9

עס איז אָנגעקומען דער סטאַרשע סטראַזשניק מיט דעם פּאַליאַק, דעם גוי, בײ וועלכן מען האָט דעם טאַש מיט געלט אַרויסגענומען. דער גוי, אַן אַ הוט, אַן אַ קראַוואַט, מיט טרערן אין די אויגן, האָט דערציילט דעם סטאַרשע

סטרזשניק פון דעם אומגליק, וואָס אים האָט געטראָפֿן, ווי אַזוי מען האָט ביי אים דעם טאַש מיט פינף־און־אַכציק רובל אַרויסגענומען, און ער האָט אָנגעוויזן אויף מאַרין און אויף מאַטקען. דער סטאַרשע סטרזשניק, שוין אַן עלטערער גוי פֿון עטלעכע און זעכציק יאָר, אַ דיקער, מיט אַ רויטן ברייטן קאַרק, מיט אַ דיקן בויך און אַ בלאַנדער לאַנגער באַרד, וועלכע איז זיך צע־פּאַלן אין צוויי שפיצן, האָט אויסגעהערט בנעימות, מיט רואיקייט, גלייכגיל־טיק, און געשמייכלט צו דבורהלען:

— נו, וואָס האָט שוין ווידער געטראָפֿן ביי דיר, פּאַני שפּאַספּויגל?
אַלץ טרעפט ביי דיר, פּאַני שפּאַספּויגל, אין האָטעל קרולעווסקי.
— ביי מיר, פּאַני נאַטשאַלניק? — וואונדערט זיך דבורהלע מיט אַ לאַך און אַ חנדל — דער פּאַן נאַטשאַלניק האָט ליב צו שפּאַסן מיט אַ יידענע. אוי, ווי איך זע אויס! — מאַכט זי אַ חנדל, פּאַרקעמנדיק זיך די האַר — וואָס בין איך שולדיק, אַז דער פּאַן קומט (ווייזט אָן אויפן פּאַליאַק) און וויל אַ נקבה נעמען ביי די קאַטערינשטיקעס? ביי מיר איז אַן אָפענער האָטעל. איך קען דעם פּאַן ניט אַפּזאָגן, וואָס בין איך שולדיק?
— מיר וועלן שוין שפּעטער זען. נאָר ערשטנס, וויל איך זען די פעסער. אַ, פּאַני עלטסטער קאַטערינאַרוש, שטעל מיר צו די פעסער פֿון דיר מיט דיין קאַמפּאַניע.

— אַט באַלד, פּאַני נאַטשאַלניק, אַט באַלד, — זאָגט דער אַלטער.
— וואָס וועט דער פּאַן נאַטשאַלניק דאָ זיך אַנידערזעצן? דאָ איז ניט באַקוועם. דאָ איז ניט אָנגענעם. זאָל זיין דער ווילן פֿון פּאַן נאַטשאַלניק מיט מיר צו גיין אין מײַן וואוינונג. דאָרט וועט דער פּאַן נאַטשאַלניק אויס־הערן וואָס ס'איז געווען, — זאָגט דבורהלע און נעמט דעם פּאַן נאַטשאַלניק אונטערן אַרעם.

— עך, מען קען דאָ אויך אויספירן דאָס גזעץ, — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ און הייבט זיך אויף און גיט אַ וואונק צום אַלטן קונצן־מאַכער:
„קינדער, נאָך מיר!“

אין פינצטערן קאַרידאָר, דורך וועלכן דבורהלע האָט געפירט דעם „פּאַן נאַטשאַלניק“, איז צווישן זיי ביידן אָנגעגאַנגען אַ שטילער שמועס, וואָס איז באַשטאַנען נאָר פֿון איינצלע ווערטער:

— מאַדאַם דבורהלע, עס גייט ניט, איך קען ניט. גזעץ! דער פּאַן איז אַ וואַזשנער מענטש, וועט זיך קלאַגן אויף מיר, דאָן זעצט מען מיך פֿון מײַן אַמט אַראָפּ.

דערויף האָט דבורהלע אויך אָפּגעענטפּערט אין קורצע ווערטער:
— דו ביסט, פּאַן נאַטשאַלניק, דער עלצטער פֿון שטאַט, דו קענסט אַלץ. מען דאַרף דיך ניט לערנען. איך פאַרלאָז זיך שוין אויף דיר.
דערווייל האָט עפעס געגעבן אַ בלישטש אין דעם פּאַן נאַטשאַלניקס האַנט, און דער פּאַן נאַטשאַלניק האָט געפרוואווט טרעפֿן אין דער פינצטער,

טאָפנדיק מיט די פינגער, וויפיל עס איז. פאַרזיכערט, אַז די מטבע איז אַזעלכע, וועלכע איז ווערט זיין ערע, האָט ער נאַכאַמאָל געזאָגט, אַז ער קען ניט, און זי אַריינגעשטעקט אין דער הויזן-קעשענע.

אַריינגעקומען צו דבורהלען אין איר שטיבל, וואָס איז געווען שוין אויפגערוימט, מיט צוויי פולע געבעטע בעטן, מיט אַ רויטן הילצערנעם טיש און מיט אַ שענקל זילבערוואַרג, האָט דער פּאָן נאַטשאַלניק זיך גאַר אַנדערש געפילט. אַוועקגעזעצט זיך ביים טיש, האָט אים דבורהלע פאַרגעשלאָגן, צי ער וועט פאַרוזכן פון די פּריש אָפּגעקאַטע פּיש. דער פּאָן נאַטשאַלניק האָט זיך אָפּגעזאָגט:

— דאָס געזעץ וואָרט אויף מיר, צו אַלעם ערשטן דאָס געזעץ.

דבורהלע האָט אַריינגערופן דורך דער טיר דעם פּאַטער:

— טאַטע, דערלאַנג נאָר דעם פּאָן נאַטשאַלניק אַ פּריש שטיקל גע-קאַטע פּיש. — און באַלד האָט חיים שפּאַספּויגל געמאַכט זיך אַ וועג צווישן דעם עולם, טראַגנדיק אויף אַ טעלערל עפעס אַזעלכעס, וואָס האָט אַרויסגע-געבן פון זיך אַ פאַרע.

— אַ, פּאָן שפּאַספּויגל, וואָס מאַכסטו עפעס? דיך לאַנג שוין ניט געזען, זאָגט דער נאַטשאַלניק.

— פּאַני נאַטשאַלניק, איך הייס דיר פאַרוזכן פון די פּיש. אַזעלכע האָסטו נאָך אין דיין לעבן ניט געגעסן. געשמאַק! — מאַכט חיים שפּאַספּויגל צו מיטן קאַפּ.

— פאַרוזכן, פּאַני שפּאַספּויגל, פאַרוזכן, — טוט אים דער פּאָן נאַטשאַלניק צוליב און רוקט זיך צו דעם טעלער פּיש. — טאַקע גוט, טאַקע גוט, — קלאַפט ער מיט די ציין.

און דערווייל שטייען אַרום די קונצנמאַכערס, אַלע מיט די היטלען אין די הענט, און דער אַלטער תּרח האַלט גרייט אַלע פּאַפּירן... און פון דער צווייטער זייט, דער פּאָן פּאַליאַק מיט די וואַנצעס, און זיי קוקן אַלע צו ווי דער פּאָן נאַטשאַלניק עסט די פּיש, און דאָס שפּייעכץ קומט זיי אין מויל אַריין.

נאָך די פּיש האָט דבורהלע פאַרגעלייגט אַ געבראַטן פּופיקל, אַ לעבערל, און חיים שפּאַספּויגל האָט אָנגעהויבן טראַגן אויף טעלערלעך די לעקער-ביסנס, און אַלע מענטשן איז דאָס שפּייעכץ געקומען אין מויל אַריין; און די בעלי-עגלות האָבן מקנא געווען דעם פּאָן נאַטשאַלניק און געשאַטן אים וויפיל עס האָט נאָר געקענט אין אים אַריין...

— אַנו, לאַמיר זען דיינע פּאַפּירן, — זאָגט דער פּאָן נאַטשאַלניק, נאָך דעם ווי ער האָט אויפגעגעסן די פּיש און צוגערוקט דאָס טעלערל מיט די פּע-בערלעך צו זיך.

— דאָס איז דער פּאַס פאַר מיר מיט מיין ווייב מיט מיינע צוויי קינדער; גדליה שאַבאַסניק און מייין ווייב, חיה שאַבאַסניק, און מייין טאַכטער חנה שאַ-

באָסניק, 19 יאָר אַלט, — ווייזט ער אויף מאַרין, — און דאָס איז מיין יינגסטער זון, נאָטע שאַבאָסניק, — ווייזט ער אָן אויף מאַטקען, — און דאָס איז דער פּאָס פון מיין עלצטן קונצנמאַכער, מאיר אַהרן קאַנאַריק.

— מאיר אַהרן קאַנאַריק, גוט, גוט — זאָגט דער פּאָן נאָטשאַלניק עסג" דיק דאָס פעטע, שמאַלצעדיקע לעבערל און קלאַפנדיק מיט די ליפּן, — גוט, גוט, מאיר אַהרן קאַנאַריק, אַלץ אין אַרדענונג. און וואָס האָסטו נאָך ?

— דאָס איז אַ דערלויבעניש, אַז איך מעג מאַכן קונצן אין דער גאַס. פון דעם גובערנאָסען שרייבער, פון טאַמע וואַרשע, — ווייזט דער אַלטער קאַ" טערינאַרוש. — עס קאָסט מיר אַ סך געלט, נאָר איך האָב עס געקראָגן פון גובערנאָסקי שרייבער אַליין.

— גוט, זייער גוט. — זאָגט דער פּאָן נאָטשאַלניק, באַקוקנדיק דאָס פּאָ- פיר און עסנדיק ווייטער די לעבערלעך. — און וואָס האָסטו נאָך ?

— און דאָס איז אַ בריוו פון אַ פּאַלקאַוויק. ער שרייבט זיך אונטער „טשין פּאַלקאַוויק“. צו מיין טאַכטער שרייבט ער. „מילאַיאַ מאַרין“, רופט ער זי. אַז ער איז פּאַרליבט אין איר אַרבעט און איז פּאַרליבט אין איר, און וועט זען אין דער פּאַלאַטע, אַז זי זאָל קריגן אַ מעדאַל, שרייבט ער. — און דער אַלטער תרח ווייזט דעם פּאָן נאָטשאַלניק דעם בריוו מיט אַ טריאָמף פירנדיקער מינע.

— פון אַ פּאַלקאַוויק-טשין? אַ וואַזשנע זאָך! — דער פּאָן נאָטשאַלניק רוקט אַוועק די לעבערלעך און נעמט דעם בריוו צום לאַמפּ — וויערנאָ! ריכטיק, פּאַלקאַוויק-טשין. באַהאַלט דאָס, עס איז אַ וויכטיקער דאַקומענט, — זאָגט דער פּאָן נאָטשאַלניק און גיט איבער דעם בריוו דעם אַלטן קאַטע" רינאַרוש. — דאָס האָט ער איר געשריבן וועגן אַ מעדאַל? — ווייזט ער אויף מאַרין, — פּאַרדינט, ריכטיק! אַלץ אין אַרדענונג. נו, וואָס האָסטו קעגען זיי, פּאָן? — ווענדט ער זיך צום פּאַליאַק, וועלכער איז געשטאַנען אין אַ ווינקעלע, געוואַלט ווייזן, אַז ער איז ניט קיין חזיר, רעדט ניט אַריין, ווען אַנדערע ריידן, אַדער ווען אַנדערע עסן, — וואָס האָסטו צו זיי, זיי זיינען אַרנטלעכע מענטשן. האָסטו געזען וואָס פּאַר אַ בריוו זיי האָבן געקראָגן פון אַ פּאַלקאַוו- ניק-טשין?

— זיי האָבן דאָך מיך באַגנבעט, באַרויבט. צוגענומען מייע פינף-און- אַכציק רובל. אַט די, — ווייזט ער אָן אויף מאַרין און אויף מאַטקען.

— דאָס ערשטע, ווי קומסטו צו זיי? — שטעלט זיך אויף דער פּאָן נאָטשאַלניק צום פּאַליאַק, — ווי האָסטו זיך דערוועגט צו גיין צו אַ דאַמע, וואָס אַ פּאַלקאַוויק-טשין שרייבט איר ליבע-בריוו? אַ דערלויבעניש האָסטו געהאַט פּאַר דעם פון דעם פּאַלקאַוויק-טשין, פון מיר? דאָס צווייטע, דו גייסט און באַאמראַיקסט אַ דאַמע, אַ קונצנמאַכעריין, וואָס האָט אַרדנס, וואָס קריגט ליבע-בריוו פון אַ פּאַלקאַוויק-טשין. דו ווייסט, אַז זי קען אָנגעבן אויף דיר אין סוד אַריין דערפֿאַר, און דאָס דריטע, דו זאָגסט, מען האָט ביי דיר אַרויס-

גענומען דאָס געזט. ווער האָט עס אַרויסגענומען? די דאַמע? ניין! איך וועל ניט גלויבן, אַז אַ דאַמע, וועלכע קריגט בריוו פון אַ פּאַלקאַווינק, זאַל ביי אַ פּרעמדן מאַנספּאַרשיוו געלט פון קעשענע אַרויסנעמען. דאָס יינגל דאָ? — ווייזט ער אָן אויף מאַטקען, — עס איז דאָך נאָך אַ קינד. האָסט געלעזן דעם פּאַס? זעכצן יאָר אַלט. נו, וועט ער מיט געוואַלד געלט נעמען פון אַזאַ גרויסן ווי דו ביסט? וועמען גייסטו דאָס דערציילן? דאַמיר אים באַזוכן. אַנו, קום אַהער צו מיר, יינגל, — ווינקט ער צו מאַטקען.

מאַטקע איז צוגעגאַנגען מיט אַ פעסטן טראַט און מיט אַ שמייכל אויפן

פנים.

— אַנו, באַזוך אים, אַט, — האָט ער אַנגעהויבן באַזוכן מאַטקען אין אַלע קעשענעס, אויפן לייב, אין העמד, אין די הויזן. — נו, וואו האָט ער געלט? ער האָט ביי דיר ניט געגנבעט קיין געלט. דו טשעפעסט זיך אומזיסט צו אומשולדיקע מענטשן, צו מענטשן, וואָס האָבן אַלע פּאַפּירן אין אַרדענונג. — און דאָס פּערטע, — זאָגט ווייטער דער פּאַן נאַטשאַנליק אין אַ נידעריקן טאָן, — אַז מען גייט צו אַ נקבה, נעמט מען ניט מיט קיין טאַש מיט געלט, איז מען פּאַרזיכטיק. און ווידער — לייגט ער צו הויך אויפן קול, מיט אַ שטרענגער מינע, — זיי האָבן זייערע פּאַפּירן אין אַרדענונג. אַנו, ווייז מיר נאָר אַקאַרשט דינע פּאַפּירן? ווער ביסטו דאָס אַזעלכעס? אַ פּאַספּאַרט האָסטו?

10

מאַטקע איז געלעגן אין דער בויד און געהיט די פּערד, וואָס האָבן זיך געפונען אויפן זעלבן הויף אין שטאַל. די נאַכט איז אַ זומערדיקע, אַ שטילע און אַן אויסגעשטערנטע, און עס האָט זיך אים ניט געשלאָפן. אַ טרויער האָט געדריקט זיין געמיט, וואָס ער האָט פּריער ניט געוואוסט דעם טעם דערפון. זיין גאַנץ לעבן איז דורכגעגאַנגען פאַר אים אין דער נאַכט אָן שלאָף. ער האָט זיך געזען, אַ קליינעם יונג, ווי מען יאָגט אים פאַר אַ גנבה, ווי ער ליגט צווישן די ברעטער, ווי ער לעבט איינער אַליין, ווי אַ ווילדער, אין פעלד. עס האָט אים ניט באַנג געטאַן פאַר זיין לעבן, ער האָט עס ניט באַ-דויערט. געמיינט, אַז אַזוי מוז עס זיין און אַזוי וועט עס ווייטער זיין. נאָר עס האָט זיך אים אַנגעהויבן קלערן וועגן אַ תּכלית. דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבן האָט ער אַנגעהויבן קלערן וועגן דעם מאַרגנדיקן טאָג, אַז ער זאָל ניט קומען פּלוצלינג, ווי עס ווילט זיך אים, נאָר מיט אויסגערעכנטקייט, אַזוי ווי מאַטקע ווינטשט עס. האָט עס דאָס געלט, וואָס ער האָט געהאַט אין קאַמוט באַגראַבן, אים געבראַכט צו אַזעלכע געדאַנקען? ניין, ניט אַזוי דאָס

געלט. עס איז געווען מער דער "פּאַס", וואָס דער יונג קאַנאַריק האָט געוווּן דעם סטאַרשע סטראָזשניק. גוט איז אים געבליבן איינגעקריצט אין קאָפּ דער פּאַס, וואָס קאַנאַריק האָט געהאַט. "מאיר אַהרון קאַנאַריק" — אַ מענטש פאַר זיך. און ווער איז ער? און וועמעס איז ער?

ער האָט אָנגעהויבן מקנא זיין קאַנאַריקן זיין פּאַס. ווען ער וויל און וואוהין ער וויל, קען ער פאַרן. און ער קען וואָס אַ רגע אַוועקגיין פון אַלטן קאַטערינאַרוש. אָבער ער, מאָטקע, איז אָנגעבונדן. זאַל ער נאָר וועלן אַוועקגיין פון די קאַטערינאַרושעס, טרעפט אים דער ערשטער סטראָזשניק און פרעגט אים אויף אַ פּאַס, און אַרעסטירט אים. דער אַלטער קאַטערינאַרוש האָט אים שטענדיק אין דער האַנט. און ווען ער וויל, קען ער אים אַרויסאַגן. "קיין פּאַס ביי מיר האָסטו אויך ניט", האָט ער גאַנץ גוט געדענקט דעם אַלטן תּרחס ווערטער. אַדער ער קען אים גאָר לאָזן אַרעסטירן ווי אַן "אומבאַוואוסטן".

"ניין, מען מוז האָבן אַ פּאַס. אָן אַ פּאַס איז מען קיין מענטש ניט", — האָט זיך מאָטקע געזאָגט.

וואו זשע נעמט מען אים? צוריקגיין אין דעם שטעטל, פון וואָנען ער קומט, וועט מען אים אַרעסטירן. אפשר זוכט מען אים יא, און אפשר זוכט מען אים ניט. נאָר מאָטקע איז פעסט געווען ביי זיך, אַז קוים קומט ער צוריק אין שטעטל, וועט מען אים אַרעסטירן. אַפילו ווען ער וואָלט גאָר ניט געווען געטאָן און ער וואָלט גאָר ניט געהאַט אויף זיין געוויסן (דאָס, וואָס ער האָט אָפּגעטאָן זיין מילך־שוועסטער רבקהלעך, איידער ער האָט פאַרלאָזט דאָס שטעטל, האָט אים גאָר ניט אויסגעקוקט פאַרדעכטיק, אַז צוליב דעם זאַל מען אים אַרעסטירן). וועט מען אים גלאַט אַזוי אַרעסטירן אָן אַ פאַרוואָס, און ער האָט גאָר ניט קעגן דעם געהאַט. אַזוי דאַרף מען...

וואָרים מאָטקע האָט זיך געפונען מיט דער וועלט אין קריג־צושטאַנד. מחמת דעם, איז אַלץ, וואָס ער קען אָפּטאָן דער וועלט, מעג ער און דאַרף אָפּטאָן, און אַלץ, וואָס די וועלט קען אים דערפאַר באַצאָלן, מעג זי און זי דאַרף. און ער האָט גאָר ניט קעגן איר דערפאַר. און ער קלערט גאָר ניט אַמאָל שדום צו מאַכן מיט דער וועלט. אַזוי דאַרף עס זיין, ווייל אַזוי איז עס.

און פּדי בעסער קריג צו פירן מיט דער וועלט, באַדאַרף ער האָבן אַ פּאַס. און וואו נעמט מען אים? פּלוצלינג פּאַלט אים איין: פאַרוואָס טאַקע ניט קאַנאַריקס פּאַס? ער וועט אים צוגנבענען און וועט זיך אָנגעבן פאַר קאַנאַריקן. ער וועט זאָגן, ער איז עלטער מיט אַ פאַר יאָר. און וואָס וועט זיין, אַז קאַנאַריק וועט קומען אין פּאַליציי און זאָגן, אַז מ'האַט ביי אים אַרויסגע־גנבעט דעם פּאַס און מען וועט אומעטום אָנהייבן זוכן "מאיר אַהרון קאַנאַריק"? דאַרף מען מאַכן אַזוי, אַז קאַנאַריק זאַל ניט קומען אין פּאַליציי, אַז די פּאַליציי זאַל גאַרניט וויסן און קיין מענטש זאַל גאַרניט וויסן, אַז עס איז אַמאָל אויף דער וועלט אַ קאַנאַריק געווען, נאָר ער, מאָטקע, איז קאַנאַריק. קאַנאַריק דאַרף

אָפגעווישט ווערן פון דער ערד. אין וואָסער אים דערטרינקען, אַ טיפע גרוב אין וואָלד אויסגראַבן און אים באַגראַבן, אַז קיין האַן זאָף ניט קרייען. מאַטקע האָט אויף קיין איין מינוט ניט אָפגעשטעלט זיך און עס איז אים גאַרניט איינגעפאַלן, אַז ער קלערט וועגן אַ שרעקלעכער זאַך, וועגן אַ מענטשן צו הרגענען. עס איז געווען זעלבפאַרשטענדלעך. וואָלט קאַנאַריק אים ניט געהרגעט, ווען ער וואָלט עס באַדאַרפט? אָבער פאַרוואָס פּונקט קאַנאַריק? יעדער איינער אין דער וועלט, האָט זיך מאַטקען אויסגעדאַכט, וואָלט אים גע-הרגעט און וויל אים הרגענען, נאָר ער לאַזט זיך ניט, ווייל ער איז שטאַרקער. און עס פאַלט אים גאַר ניט איין צו פרעגן ביי זיך, פאַרוואָס עס איז אַזוי, אָדער צו ווינטשן, אַז עס זאָל אַנדערש ווערן, עס איז שוין אַזוי, ווייל עס איז שוין אַזוי.

און אַזוי, האָט ער באַשטימט, דאַרף מען טאָן. מען דאַרף קאַנאַריקן אַוועק-שאַפן, דעם פּאַס צונעמען און אַליין זיך רופן קאַנאַריק. נאָר מען דאַרף עס מאַכן קלוג, שטיל, און מען מוז אָפּוואַרטן אַ גוטע געלעגנהייט.

געקומען צו דעם באַשלוס, איז ער רואיקער געוואָרן. ער האָט זיך אַפילו פאַרנומען צו שלאָפן, נאָר עס האָט אים ניט געשלעפערט. איז ער געלעגן און געקוקט אין די שטערן, צוגעפייפט זיך אַ ליד, און פון צייט צו צייט געלאַכט אַליין פאַר זיך, דערמאָנענדיק זיך עפעס קאָמישעס, וואָס ער האָט דעם נעכטיקן טאָג דורכגעלעבט.

דערווייל דערהערט מאַטקע ווי אימיצער שלייכט זיך צו דער בויד, אין דעם ווייסן בליאַסק, וואָס עס האָט געגעבן, און אין דעם נאַכטלעכן שטערן-שימער, האָט מאַטקע דערקענט, אַז דאָס איז זי, מאַרי. ער האָט איינגעהאַלטן זיין פייפן און אָפּגעוואַרט.

אַז דאָס מיידל איז צוגעקומען צו דער בויד, און אָנגעהויבן שטיל שאַרן אין שטריו, האָט מאַטקע הויך און בייז אויסגערופן:

— ווער איז דאָרט?

— שאַ, שריי ניט, מאַטקע, זיי וועדן הערן. דאָס בין איך, מאַרי.

— וואָס ווילסטו? — פרעגט מאַטקע שטרענג.

— מאַטקע, דו דערקענסט מיך ניט? — בלייבט שטיין מאַרי, אַ פאַר-

שעמטע.

— ניין. גיי צום רויען קאַנאַריק, וועט ער דיך דערקענען. וועסטו ווערן

אַזאַ רויטע סוקע ווי ער.

מאַרי איז געבליבן שטיין, ווי אַן אָפּגעגאַסענע מיט קאַלטן וואָסער. זינט זי האָט אים דאָס געלט אַריינגעשטעקט און דאָס געשלעג איז פאַרגעקומען, האָט זי נאָך מיטן יונג ניט גערעדט. מאַטקע האָט זי אויסגעמיטן און ער האָט זי ניט געוואָלט זען. כאַטש ער האָט קאַנאַריקן ניט געלאַזט זיך צו איר טשעפען, און ער האָט געסטראַשעט, אַז ער וועט אים שטעכן, אויב ער וועט זי אַנריקן, דאָך האָט מאַטקע אַליין זי ניט געטשעפעט און ניט גערעדט מיט איר. דאָס

מיידל איז אַרומגעגאַנגען, אַ צערודערטע, און האָט ניט געוואוסט וועמען זי געהערט. קאַנאַריקן האָט ער ניט צוגעלאָזט צו איר, און אַליין רירט ער זי ניט אָן. און פאַרליבט איז זי געוואָרן אין מאַטקען צום שטאַרבן, זינט ער איז בייגעקומען קאַנאַריקן. און איצט איז זי אַליין צום ערשטן מאַל געקומען צו אים, — צום ערשטן מאַל — און אַזאַ ברוך־הבא... זי האָט געוואַלט אַוועקגיין. אַ מינוט האָט זי געקעמפט מיט זיך, נאָר די „היימלאַזויקייט“, אין וועלכער זי האָט זיך געפונען זינט מאַטקע האָט זי אָפּגעשלאָגן פון קאַנאַריקן, האָט זי געהאַלטן אָנגעבונדן אָן דעם יונג.

— פאַרוואָס? האָב איך דיר ניט אַוועקגעגעבן דאָס געלט, וואָס איך האָב אַרויסגעשלעפט פון פאַליאַק? וואָס יאַגסטו מיך?

— און אַז דו האָסט מיר אַוועקגעגעבן, איז וואָס? קומט דיר אַ שיינער דאַנק דערפאַר? האָסט עס באַדאַרפט טראָגן קאַנאַריקן, וואַלט ער דיך ליב געהאַט דערפאַר... און אַז דו ווילסט עס צוריק, אַט, נאָ, עס ליגט אין כאַמוט. נעם עס דיר און טראָג דיך אָפּ צו קאַנאַריקן.

אַ מאַדנע געפיל האָט מאַטקע געקראָגן צו דעם מיידל. זינט ער האָט זי געטראָפן מיטן פאַליאַק, האָט זי אים נאָך מער גערייצט, נאָר דאָס געפיל פון ליבע איז אויסגעלאָשן געוואָרן ביי אים פאַר איר, און עס האָט זיך אויפֿ־געוועקט ביי אים אַ געפיל פון נקמה, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ פאַרשטיקטער באַהאַלטענער ליידנשאַפט... מיט דעם, וואָס זי האָט אים אי־בערגגעגעבן דאָס געלט, וואָס זי האָט געגנבעט ביים גוי, האָט זי זיך איבערגע־געבן אין זיין רשות, און מאַטקע האָט זי שוין באַטראַכט פאַר אַן אייגנטום, וואָס געהערט אים. און זי האָט זיך אויך אַזוי באַטראַכט. דאָס איז געווען אַזוי זעלבפאַרשטענדלעך.

דאָס מיידל האָט געשוויגן אַ ווייל, געקלערט מיט וואָס אים צו נעמען. מאַטקע איז דערווייל געלעגן און ווייטער זיך רואיק צוגעפייפט. פלוצלינג רופט זי זיך אָן:

— קאַנאַריק יאַגט מיך נאָך. ער קושט מיר די הענט, אַז איך זאָל אים לייבן. ער וויל מיר אַלץ טאָן, אַלץ מיר אַוועקגעבן, נאָר איך זאָל אים לייבן.
— פּרואו עס נאָר טאָן, וועל איך דיר מיט אים אינאיינעם די באַקעס אונטערהאַקן.

— ער האָט מיך אָפּגעוואַרט אַ גאַנצע נאַכט, אָפּגעהיט מיך, אַז איך זאָל צו דיר ניט אַרויסגיין. איך האָב שוין לאַנג געוואַלט אַרויסקומען צו דיר, ער האָט מיך ניט געלאָזט. ער האָט מיך געוואַלט שלאָגן.

— וואָס? ער האָט דיך ניט געלאָזט אַרויסגיין? — כאַפט זיך מאַטקע אויף — וועסט זען ווי איך וועל אים מאַרגן די פּיסקעס איינפאַשטן דערפאַר.
— יא, ער האָט מיך אָפּגעהיט. מיט אַ באַטעק האָט ער מיך געהיט. ער רעדט מיך צו, איך זאָל מיט אים אַנטלויפן פון דער קאַמפּאַניע. ער זאָגט, אַז

ער וועט פארן מיט מיר קיין וואַרשע. דאָרט ווייסט ער אַן אַדרעס וואו מיר וועלן זייער פיל געלט פאַרדינען.

— אַנטלויפן? און וואָס האָסטו געזאָגט?

— זעסט דאָך, אַז איך האָב ניט געוואָלט, איך בין געקומען דיר דאָס זאָגן.

מאָטקע האָט געקלערט אַ מינוט. מיטאַמאָל האָט זיך זיין קול געענדערט, מילדער געוואָרן, שטיל און סודותדיק.

— קום נאָר אַרויף!

מיט איין שפרונג איז דאָס מיידל געווען אין דער בויד. מאָטקע האָט זי אַרומגענומען, פעסט צוגענומען צו זיך, און ביי דעם ליכט פון די שטערן האָט ער געמייט זיך צו קוקן איר אין די אויגן אַריין.

— האָסט מיך ליב? — פרעגט מאָטקע. — זאָג.

— יאָ, מאָטקע, טו מיט מיר, וואָס דו ווילסט, הייס מיר טאָן, וואָס דו ווילסט און איך וועל דיך פאַלגן. איך וועל אַרץ טאָן, וואָס דו וועסט מיר הייסן. — איך קען דאָך דיר אין די אויגן ניט קוקן, זינט איך האָב דיך געזען מיטן גוי, — נעמט מאָטקע און גיט זי אַ וואַרף אָפּ פון זיך.

אַ בליאַסק האָט געשטראַלט אין אירע שוואַרצע אויגן. זי איז גליקלעך געווען, וואָס דער יונג האָט דאָס געזאָגט, וואָס דער יונג איז אייפערזיכטיק אויף איר. זי האָט געכאַפט זיין האַנט און פעסט צוגעדריקט צו איר ברוסט. דער יונג האָט די האַנט אַרויסגעריסן. זי האָט אים אַנגעכאַפט ביי די פיס און גע- בעטן זיך:

— שלאָג מיך, שנייד שטיקער פון מיר, — און ליב מיך, ליב מיר, —

האָט זי זיך געבעטן, איינגראַבנדיק דאָס פנים צווישן זיינע פיס.

דער יונג האָט שוין אויפגעהויבן די האַנט צו איר און זי געוואָלט שלאָגן. ס'האָט זיך אים געוואַרפן אין די אויגן דער בליאַסק פון אירע שוואַרצע האַר, וואָס האָבן געפערלט זיך אין דעם שטערן-ליכט. האָט ער מיט די פינגער אַנגענומען אירע האַר, און אַ ווייל זיך געשפּילט מיט זיי.

— מאַרי!

דאָס מיידל האָט אַרויפגעקוקט צו אים. אין אירע שוואַרצע אויגן איז געלעגן דער פונק, וואָס ליגט אין די אויגן פון אַ געטרייען הונט.

— באַהאַלט די אויגן, איך קען דיר ניט קוקן אין די שליפּיעס אַריין, —

האָט ער איר פאַרמאַכט די אויגן מיט דער האַנט און שטאַרק זיך איינגעגעסן אין אירע ליפן.

— קום צו מיר, מאַרי, אָט דאָ. — נעמט ער זי און ציט זי אַרויף צו זיך.

— קום, זעץ דיך אָט דאָ אַוועק, און שווייג. איך האָב דיר עפעס צו זאָגן, נאָר הער און שווייג. האָסט מיך ליב? ווילסט מיט מיר זיין? זאָג יאָ. אַדער ניין, גיב איך דיר צוריק דאָס געלט וואָס איך האָב פון דיר גענומען. נאָ, דאָ איז עס.

און מאַטקע האָט געכאַפּט דעם כאַמוט, וואָס איז געלעגן לעבן אים אין דער בויד, אויפגעטרענט, אַרויסגענומען דאָס געלט און געגעבן עס מאַרין. — נאָ, נעם דיר דאָס געלט און גיי דין געזונטערהייט, איך וועל דיר גאַרניט טאָן. איך וועל דין ניט שלאָגן. האָב ליב וועמען דו ווילסט.

— מאַטקע, וואָס רעדסטו? דין אַליין, דין אַליין נאָר האָב איך ליב. וואָס גיסטו מיר דאָס געלט צוריק? מאַטקע, שלאָג מיך, טו מיט מיר וואָס דו ווילסט. פאַרקויף מיך וועמען דו ווילסט, איך וועל אַלץ טאָן פאַר דיר, נאָר האָב מיך ליב, מאַטקע, האָב מיך ליב! — און דאָס מיידל האָט ווידער איינ-געגראָבן דאָס פנים צווישן זיינע פיס.

— אויב אַזוי, הער מיך אויס, — האָט ער אויפגעוויבן איר פנים און געקוקט איר אין די אויגן אַריין. — ווילסט אַנטלויפן מיט מיר פון די קאַטע-רינשטשיקעס? וואָס וועלן מיר דאָ אויסזיצן און אַרבעטן פאַר די אַלטע? דו פאַרדינסט דאָך זיי דאָס גאַנצע געלט, און קיין קליידל האָסטו ניט, זע ווי דו גייסט?

— מאַטקע, מאַטקע-לעבן, מיין איינציקער, — און טרערן האָבן זיך גע-שטעלט אין דעם מיידלס אויגן, און זי האָט געכאַפּט זיין האַנט און זי צו-געפרעסט צו אירע הייסע זיפן און קאַלטער נאָז.

— שווג, הער, איך האָב מיך איבערגעלייגט, איך גיי אַוועק פון זיי. אויב דו ווילסט, קום מיט. איך וועל דין האַלטן, איך וועל דיר ניט לאָזן קיין שַׁעכטס טאָן, קיינעם ניט.

— האַרץ אויס, מאַטקע-לעבן, איך וועל דיר עפעס זאָגן, — שעפּטשעט דאָס מיידל. — דאָ קומט צו פאַרן אַ ייד, אַ סוחר פון וואַרשע. ער האָט מיר געגעבן אַן אַדרעס. ער האָט מיך שוין לאַנג צוגערעדט, אַז איך זאָל אַנטלויפן און קומען צו אים קיין וואַרשע. ער האָט אַ געשעפט, זאָגט ער, אין וואַרשע, און אַז איך וועל אַהין קומען, וועל איך אַ סך געלט קענען פאַרדינען. אַט דאָ האָב איך דעם אַדרעס, איך טראָג אים אויף מיין האַרץ. — און זי נעמט אַרויס פון צווישן די בריסט אַ צעקנייטשט וויזיט-קאַרטל און ווייזט עס מאַט-קען.

— באַהאַלט עס. מאַרין, באַהאַלט עס, דאָס איז גוט, און האַרץ מיך אויס. איצט גיי צוריק אַריין, שאַ-שטיל, עס זאָל קיינער ניט וויסן, אַז דו ביסט דאָ געווען ביי מיר, און צו קאַנאַריגן מאַך ווייטער חנדלעך און זאָג אים, אַז דו ווילסט אַנטלויפן מיט אים, אַז דו האָסט מורא פאַר מיר, האָסט מיך פיינט און אים האָסטו ליב, און מיט אים וועסטו אַנטלויפן. און דו זאָלסט אים טאַקע אַוועקנאַרן פון אַלטן. איך באַדאַרף עס.

— מאַטקע! — האָט דאָס מיידל געקוקט מאַטקען אין פנים אַריין און געוואָרט אויסגעפינען, וואָס ער מיינט מיט דעם. אין אירע אויגן איז געלעגן אַ שרעק, זי האָט מורא געהאַט, טאַמער שיקט ער זי צוריק צו קאַנאַריקן. — האָב ניט קיין מורא. עס איז אַ סוד. איך קען דיר נאָך ניט זאָגן, איך

וויל זען, אויב דו ביסט אַ געטרייע מויד, וועל איך דיר אַלץ פאַרטרויען. איצט שווייג, און טו ווי איך הייס דיר. זיי גוט צו קאַנאַריקן, מאַך צו אים חנדלעך און זאַג אים, אַז דו וועסט אַנטלויפן מיט אים. איך באַדאַרף דאָס צו עפעס האַבן. טו ווי איך הייס. וועסט טאָן ?

— איך וועל אַלץ טאָן, וואָס דו הייסט מיר. אַלץ. אַבער מאַטקע ?

— האָב ניט קיין מורא, מען דאַרף אַזוי.

דאָס מיידל האָט געשוויגן, אויף עפעס געוואַרט.

— און איצט גיי צוריק אין שטוב אַריין, שאַ-שטיל, עס זאָל קיינער ניט זען און ניט וויסן, אַז דו ביסט דאָ געווען.

דאָס מיידל האָט אים געקוקט מיט אַ בעטנדיקער מינע אין די אויגן אַריין און געוואַרפן זיך צו אים, און אים אַרומגענומען :

— מאַטקע ...

— ניין, נאָך ניט היינט, — האָט ער זי זאָנפט אַפּגעשטופּט פון זיך. — עס וועט שוין אַמאָר קומען אַ צייט. היינט דאַרף קיינער ניט וויסן, אַז דו ביסט דאָ געווען. גיי צוריק, גיי אין שטוב אַריין.

— יאָ, מאַטקע.

— אַט אַזוי. — און ער נעמט זי אַרום און קושט זי הייס אויף די ליפן,

דאָס מאַל קוקנדיק איר אין די אויגן אַריין.

— און גיי אַריין שאַ-שטיל און טו, וואָס איך הייס דיר.

— יאָ, מאַטקע לעבן, — האָט מאַריס קול ווי אַ לייכטער ווינט שטיי,

מיט אַ סודותדיקן פּליסטער געבלאַזן אין דער לופט, און אירע נאַקעטע פּיס האַבן געשימערט אין שטערן-ליכט איבער די שטיינער אין הויף.

11

אין אַ פּאַר וואַכן אַרום, צו האַרבסט צו, איז דער אַלטער תּרח מיט זיין טרופּע אַנגעקומען קיין לאַוויטש צום גרויסן יאָר-מאַרק. אין לאַוויטש צום גרויסן יאָר-מאַרק זיינען זיך אויך צוזאַמענגעפאַרן אַנדערע טרופּן קונצנמאַכערס, און אַלע האַבן זיי געהויזט אין אַ גרויס פעלד הינטער דעם פּערד-מאַרק, וואו זיי האַבן זיך אויפגעשלאָגן לייוונטענע ביידלעך. די פּערד האַבן זיך געפּאַשעט אינאיינעם אין וועלד. די פייערלעך האַבן זיך געברענט פאַר די געצעלטן. און אין דעם רויך, וואָס האָט געשלאָגן פון די קוימנס פון די ביידלעך, האַבן זיך געשפּילט האַלב-נאַקעטע קינדער, האַבן זיך געפּיטערט פאַרשיידענע חיות. עס זיינען געזעסן די אַלטע בכבודע קאַטערינאַרושעס און געהאַנדלט צווישן

זיך, ווער עס האָט מיט דעם אַנדערן געמאַכט אַ בייט אויף פּערד, ווער אויף חיות, וואָס שפּילן אין צירקן, און ווער אויף מענטשן, וואָס מאַכן קונצן. מאַטקע האָט דאָרט דערקענט די גאַנצע קאַטערינאַרסקי וועלט און אַלע האָבן אים נייערליך באַקומט, — די נייע קראַפט, וואָס איז צוגעקומען.

אַבער מאַטקע האָט זיך ווייניק מיט זיי אינטערעסירט. ער האָט שוין געהאַט אַפּגעמאַכט ביי זיך אַוועקצוגיין פון זיי. אַנטקעגן אַבער איז דער רויטער קאַנאַריק געווען אויפגעקאַכט מיט דער גאַנצער חברה. ער האָט זיך מיט אַלע געקענט, אינאיינעם געטרונקען ביר מיט די „געזעלן“ פון די טרופן אין דאָרפישן שענקל.

דעם ערשטן טאָג פון יאָר־מאַרק, באַגינען, איידער דעם אַלטן תּרחס טרופּע איז נאָך אַרויס אין גאַס שפּילן, איז מאַטקע אַהיימגעקומען צו די קאַ־טערינאַרזשעס, אַ באַנייטער. ער האָט זיך געקויפט אַ פּאַר נייע שטיוויל, אַ ווייסן טוכענעם גאַרניטער און אַ היטל מיט אַ גלאַנציקן דאַשעק.

אַלע קאַטערינאַרזשעס זיינען צוגעקומען באַקוקן מאַטקען און געפרוואוט טרעפּן וויפּיל ער האָט באַצאָלט פּאַר די זאַכן. מען האָט זיך געסודעט אויפּן אויער, פון וואָנען מאַטקע האָט אַזוי פּיל געלט גענומען, און דער אַלטער תּרח האָט הויך געקערעכצט און געזאָגט אין דער קופּע:

— עס איז פּאַר מיין גראַשן, מיין שווער אויסגעאַרבעטן גראַשן. דער יונג האָט געגנבעט, און איך האָב געמוזט באַצאָלן.

צווישן דער חברה קאַטערינאַרזשעס איז שוין געווען באַוואוסט, אַז מאַטקע האָט צוגענומען פון קאַנאַריקס „פּלה“ פּינף און אַכציק רובל, וואָס זי האָט „פּאַרדינט“ פון אַ פּוילישן פּריץ אין זשאַכלין. און אַלע האָבן אים באַטראַכט אינם נייעם גאַרניטער, וואָס ער האָט זיך געקויפט פּאַרן געלט. די יונגען האָבן געוואָרפּן אויגן אויף קאַנאַריקן און געלאַכט פון אים:

— פּאַר דיין געלט, קאַנאַריק, האָ?

— שוין זעסטו אויס, קאַנאַריק, די פּלה דייע אַרבעט און אַן אַנדערער פּאַרדינט.

— שטעל ביר, נייער קאַטערינאַרזש. — האָט זיך אַ יונג געווענדט צו מאַטקען.

מאַטקע האָט געשמייכלט, אַרויסגעמאַכט זיך פון דער חברה און גערופן מאַרין. זי האָט געכאַפט אַ טוך אויף זיך, און מאַטקע איז מיט איר געגאַנגען אין מאַרק אַריין.

קאַנאַריק איז בלייב געוואָרן. ער האָט געביסן די ליפּן פּאַר אומבאַהאַלפּ־ן קייט. עס האָט אים געשניטן אין גאַרגל ווי מיט שטריק. ער האָט אַרומגע־טראָגן אַ בייז האַרץ אויף מאַטקען, זינט יענער האָט אים די דראַטן־גייערין אַפּגעשלאָגן. ער האָט געהאַטן אַלץ אין איין קלערן וואָס צו מאַכן אַזעלכעס, אַז מען זאָל דעם „קליינעם יונג“ אַוועקפּטרן.

ער האָט אים אַבער גאַרניט געקאַנט טאָן. דער אַלטער תּרח האָט אין דער

שטיל געהאלטן פאַר מאַטקען, ווייל פון מאַטקען האָט ער פיל דערוואַרט, און דערצו קאָסט ער אים ניט קיין געלט. ער איז זיינער און ער האָט אים שטענדיק דיין אין דער האַנט מיט דעם פאַס. פאַרקערט, קאַנאַריק האָט גענומען געלט, געקענט אַוועקגיין פון אים און אָפּשלאָגן אים די פּרנסה. און מיט נאָדלען אין האַרצן האָט קאַנאַריק געזען ווי מאַטקע פאַרנעמט זיין פּלאַץ. ווי די מויד קריכט אַרויס צו אים אין שטאַל אַריין איטלעכע נאַכט, און ער קען איר גאַרנישט טאָן דערפאַר, — מאַטקע באַשיצט זי. און ער האָט מורא פאַר מאַטקען.

יא, קאַנאַריק האָט עס געמוזט מודה זיין, אַז ער האָט מורא פאַר מאַטקען. און איצט פאַרשעמט ער אים פאַר די קאַטערינאַרזשעס, פאַר אַלע קאַלעגן. זיי קענען אים שוין אַזוי לאַנג פאַר אַ קונצנמאַכער. אַ בעל־מלאַכה, און דאָ קומט אַזאַ יונגער שנעק, אַ גאַרנישט, און נעמט אים אַוועק די מויד פאַר אַלעמען אין די אויגן. ער וואָלט זיך איצט געווען געוואַרפן אויף אים. נאָר ער האָט זיך אָפּגעהאַלטן, ווייל ער האָט געהאַט אין זינען מאַטקען אַ „שפיצל“ אָפּ־צוטאָן.

— ווער איז דער? זע. קאַנאַריק, וואָס טוט זיך מיט דיר?

— דו לאַזט דיך אַזוי טרעטן מיט די פיס פון אַזאַ פעמפיק? וואָס שווייגסטו? — שרייט אויס וועלווד כוואַט, דער יונג, וואָס שלינגט איין שווערדן און ציט דערנאָך פון מויל אַרויס שטיקער פייער, הויפט־קאַמעדיאַנט פון שלמהלע ממזרס קאַטערינאַרזשעס.

— לאַמיר זען, וואָס דו קענסט. גיי דו און שטעל זיך קעגן אים.

— אַ בראַך נאָך דינע יאָרן! אַט גיי איך צו און... איז אַ מאַמעס אַ יינגל, און פון זיינעם אַ פאַטש פאַלסטו אויך אַוועק, — זאָגט מיט שטאַלץ דער אַלטער תּרח.

— וואָס, דער פעמפיק?

— יא, דער פעמפיק, — זאָגט געלאַסן, נאָר מיט אַ שטאַלצער מינע, דער אַלטער תּרח.

— וואו האַסטו אים געפאַקט? אַ גוטער בעל־מלאַכה? — פרעגט שדמהלע ממזר, וואָס איז בלינד געווען אויף איין אויג און געהאַלטן זיך פאַר אַ גיבור צווישן די קונצנמאַכערס.

— דאָס, ברודער, האָב איך אַריין אויסגעפונען. איך האָב געוואוסט, אַז ביי אַ מאַמען וואַקסט אַ זונדל, וואָס וועט פאַרשטיין אַ וועלט. ברודער, ער לייגט דיך, אויך בישקען, וועט איך זיך מיט דיר. איך פיר אים אַוועק אין וואַרשע און ער לייגט בישקען, — זאָגט דער אַלטער תּרח, איבערשמירנדיק זיך מיט איין האַנט די גראַע אָפּגעחלבטע האַר, און מיט דער צווייטער האַנט קלאַפנדיק אין דער גאַלדענער קייט, וואָס איז געהאַנגען אויף זיין דיקן בויך.

— וואָס דערציילט ער דיר דאָרט מעשיות! געקומען אונדז נאַכצולויפן פאַר

א פּאַר יאַר. אַ ממזרוק, אַן אָפּגעריסענער הונט, אַ יתום, אַ גאַרנישט, — זאָגט קאַנאַריק.
— נו, איך וועל אים מאַכן פאַר אויס קאַפּעלוש מאַכער, — זאָגט וועלוול כוואַט.

— האָסט געזען, ווי דער קליינער יאָגט פון זיך? מען דאַרף אים געבן אַ שנעל אין גאַז, — זאָגט דער צווייטער קאַטערינאַרוש פון שלמה-ממזרס חברה, — דער יונג, וואָס טראָגט די קאַטערינקע אויפן בויך, דעם בלאַז-פייפער אויפן רוקן און מיטן פּוס ציט ער אַן דעם קלימפער מיט די צימבעלס, וואָס ער טראָגט אויפן קאַפּ.

— מען וועט אים שוין געבן, מען וועט אים שוין געבן, — באַרואיקט אים מיט דער האַנט וועלוול כוואַט. ער נעמט קאַנאַריקן אין אַ ווינקל אַריין און סודעט זיך מיט אים.

— לאַמיר זען, וואָס איר קענט. איך האָב מורא, ער וועט זיך קעגן אייך אַלעמען אַן עצה געבן, — זאָגט דער אַלטער תּרח, שטאַלץ אויף זיין מאַטקען. דערווייל פירט מאַטקע מאַרין אַרום איבער דעם יאַרמאַרק, און ער ווייסט גאַר ניט, וואָס דאָ גייט פאַר. ער שטעלט זיך אָפּ פאַר די קערב מיט די קאַ-לירטע בענדער, וואָס די ווייבער פאַרקויפן. מאַרי קלייבט זיך אויס עטלעכע שטיקער און באַקוקט זיי. עס געפעלט איר.

— קויף דיר, מאַרי, קויף! נא, נעם דאָס אויך מיט, — לייגט ער איר אַן אַ האַלבן שירץ. — וואָס קומט אייך, יידענע?

מאַטקע דינגט זיך ניט. ער נעמט אַרויס אַ האַנט זילבער-געלד פון די נייע הויז-קעשענעס און גיט עס דער יידענע. דערנאָך פירט ער מאַרין צו צו אַ טישל, וואו מען פאַרקויפט קאַלירטע זיידענע טיכער.

— נו, מאַרי, זעסט דאָס טוך? נעם. עס וועט דיר שיין זיין, — זאָגט מאַטקע און באַצאַלט פאַרן טוך.

מאַרי וויקלט זיך דערמיט אַרום און גייט מיט אים, אַ לאַכנדיקע, פון איין טישל צום צווייטן. מאַטקע האָט ווידער דערזען קאַמאַשן מיט רויטע אָפּצאַסן.

— מאַרי, ווילסט אַזאַ פאַר קאַמאַשן?

באַצאַלט, גענומען. ער האָט זי געפירט צו די שטעלן מיט קאַרעלן. אויפן לאַוויטשער יאַר-מאַרק פאַרקויפט מען די שענסטע קאַרעלן. רויטע און בורש-טינענע, און ווענעציאַנער גלאַז-קאַרעלן, וואָס די דאַרטיקע מיידלעך טראָגן.

ער האָט באַהאַנגען די דראַטן-גייערין מיט שנירן קאַרעלן און זי געפירט צו די קראַמען מיט פיין-געפאַרבטע וואַלן-שטאַפּן. פאַרנאַכט האָט ער אַהיים געפירט מאַרין. ער האָט גערויכערט ציגאַרן און געהאַלטן די הענט אין די הויז-קעשענעס, און די נייע כאַליעווקעס פון די לאַקירטע שטיוועלעך האָבן געגלאַנצט, און מאַרי האָט גענאָגט צוקערלעך און געהאַט פּיף פעק מיט נייע

איינגעקויפטע זאכן. די יונגען האבן אים אפגעווארט. דערזען מאַטקען, האָבן זיי אים אַרומגערינגלט.

— וועסט שטעלן ביר, נייער קאַטערינאַרזש? — פּרעגט וועלוול כּוואַט.
— מען ווייסט דאָך גאַרנישט, צי דו ביסט אַ קאַטערינאַרזש, צי דו קענסט אַרבעטן, מען הערט דיר דאָך גאַרנישט, מען זעט דאָך דיר גאַרנישט, — לייגט צו שלמהלע ממזר.
מאַטקע שמיכלט גוטמוטיק.

— אַז איר ווילט ביר, קומט אין שענקל אַריין.
— אַט אַזוי איז גערעדט, ביסט אַ כּוואַט! — לאַזט אים אַראָפּ דער בלינד-דער ממזר אַ קלאַפּ מיט דער פּלאַטשיקער האַנט, ווי מיט אַ שפּאַדל איבערן קאַפּ.

מאַטקע האַט אים אַנגעקוקט, ער האַט ניט געוואוסט, צי ער מיינט עס ערנסט. נאָר ווען ער האַט געזען דאָס געלעכטערל אויף דעם ממזרס ליפּן, האַט ער אויך געשמייכלט, כאַטש דער קלאַפּ האַט אים וויי געטאַן.
— וועט זיך דיר נאָר דער קאַפּ ניט פאַרדרייען פּון אַ געזעל ביר? פּרעגט דער כּוואַט.

מאַטקע האַט געזען, אַז זיי טשעפען זיך צו אים, אַז מען וויל אים אַריין-קריגן אין דער לאַפּקע. דאָך האַט ער זיך געשעמט צוריקצוכאַפּן און אַרויס-ווייזן, אַז ער האַט מורא, — האַט ער זיך אַנגערופן:

— לאַז דיר דער קאַפּ ניט דאַרן פאַר מיר, אַז דו ווילסט ביר, קום אין שענק, — און ער האַט אַנגעהויבן פּריער צו גיין מיט גרויסע שפּאַן.
— מאַטקע, גיי ניט, גיי ניט. זיי וועלן דיך שלאַגן, מאַטקע! — האַט אים מאַרי נאָכגעשריגן און איז נאָכגעלאָפּן מיט אַ געשריי נאָך די דריי.
— גיב נאָר אַ קוק ווי די מויד האַט מורא פאַר זיין נפש. האַב ניט קיין מורא, קעצעלע, ווער וויל אים שלאַגן? — רופט זיך אָפּ דער בלינדער ממזר.
— גיי אַהיים, מאַרי, האַב ניט קיין מורא, האַב ניט קיין מורא, זיי וועלן מיך ניט שלאַגן, — רופט איר נאָך מאַטקע.

ער האַט שוין געזען, אַז ער איז אַריינגעפּאַלן, נאָר עס איז שוין געווען פאַרפּאַלן. צוריקגיין, אַרויסווייזן אָן אימה, — דאָס האַט ער ניט געטאַרט. ער האַט זיך פאַרגעברייט, געזוכט אין די קעשענעס מיט וואָס צו שלאַגן, ער האַט אַבער גאַרנישט געפונען. עס איז אים טרויעריק געוואָרן, ער האַט אַבער אויף קיין איין מינוט ניט פאַרלאָרן דעם מוט. ער האַט געשריגן אויף מאַרין, וועלכע איז פון הינטן נאָכגעגאַנגען:

— גיי אַהיים, די מינוט גיין אַהיים. אַז ניט צעשלאַגן איך דיר דאָס פּרצוף.

— אַט אַזוי איז גוט, אַט אַזוי איז רעכט! וואָס האַט זי זיך צו מישן, וואָס מאַנספאַרשויען טוען, — האַט וועלוול געזאַגט.
מאַרי איז ניט אַהיימגעגאַנגען.

אז זיי זיינען אריינגעקומען אין דעם גויישן שענק אריין, וואס איז געווען הינטער דער שטאָט, האָט שלמה אים אַריינגעפירט אין אַ באַזונדער שטיבל. דאָרט האָט מאַטקע דערווען ווי קאַנאַריק זיצט מיט אַ פאַר יונגען קאַטערי-נאַרזשעס וואָס טרינקען ביר, ריידן הויך און באַלעבט.

ווען חברה האָט אים דערווען, איז שאַ-שטיל געוואָרן. מאַטקע האָט מיט אַ פריילעכער מינע געהייסן דערלאַנגען דריי גלעזער ביר, און זיי האָבן זיך אַוועקגעזעצט ביי אַן אַנדער טישל. קיינער האָט קיין וואָרט ניט אויסגערעדט. נאָר באַלד האָט פון קאַנאַריקס טישל זיך געהערט אַ שטימע:
— דאָס איז דער בחור, וועלכער נעמט אַוועק אַ מיידל פון אַ גוטן ברודער?
דאָס איז ער?

— יא, דאָס איז ער, — האָבן אַנדערע אָפגעענטפערט.
מאַטקע האָט עפעס געזוכט אויפן טיש, וואָס צו נעמען אין האַנט אַריין. אויפן טיש איז גאַרנישט געווען. קיין ביר האָט מען נאָך ניט דערלאַנגט. ער האָט געקלערט צוצולויפן צום בופעט און כאַפן אַ קופעל אין האַנט, ווי אַ זאך מאַכט זיך. נאָר איידער ער האָט זיך אויפגעשטעלט, איז אויסגעוואַקסן פאַר אים אַ הויכער מאַן. מיט אַ געשפרינקלט פנים און אַ פאַר רויטע אויגן, וואָס ער האָט אים צום ערשטן מאַל געזען:
— הער נאָר, דו, קליינער פעמפיק, דו נעמסט אַוועק אַ מיידל פון אַ קאַטערינאַרוש, הע?

— איז וואָס ווילסטו? איז וואָס גייט עס דיר אָן? — פּרעגט מאַטקע נאָך געלאַסן, כאַטש ער איז בלייך געוואָרן און די פינגער האָבן אים געציטערט איבער דעם, וואָס ער האָט ניט געהאַט עפעס אין דער האַנט.
— וואָס איך וויל? אַ פּרעטענזיע וויל איך!

— אַ פּרעטענזיע? וואָס איז עס אַזוינס אַ פּרעטענזיע?
— אַט דאָס איז עס! — און איידער מאַטקע האָט נאָך צייט געהאַט מיט די אויגן צו פינקלען, האָט ער געקראַגן אַזא קלאַפ איבערן קאַפ, אַז דאָס גאַנצע פנים האָט זיך אים באַגאַסן מיט בלוט. די אויגן און די אויערן האָבן זיך אים פאַרקלעפט אין בלוט, און ער האָט ניט געקענט זען און הערן. אומזיסט האָט מאַטקע געפרוואווט זיך וואַרפן אויפן הויכן יונג. וויפיל יונגען עס זיינען געווען אין שענק, האָבן זיי זיך גענומען צו מאַטקע, און ער האָט דערפילט קלעפ וואו ער האָט נאָר אַ שטיקל לייב געהאַט. צוערשט האָט ער פאַרשוויגן, געשעמט זיך צו שרייען. נאָר אַז ער האָט געזען, אַז ער קען זיך שוין ניט העלפן. האָט ער גענומען שרייען מיט אַזא אוממענטשדעך קול, אַז מען האָט עס דערהערט ווייט אַוועק פון שענק.

— פאַרשטאָפ אים דאָס מויל, מענטשן וועלן זיך נאָך צוזאַמענלויפן.
זיי האָבן מאַטקען געכאַפט, און געוואַרפן אים אין אַ ווינקל. ער איז גע-
פּעגן ווי אַ געהרגעטער, זיך שוין ניט גערירט, נאָר שווער געאַטעמט. שטיקער
בלוט זיינען פאַרגליווערט געלעגן איבער זיין פנים, איבער זיין קאַפּאַטע, אי-

בער דער פאָדלאַגע. און מען האָט ניט געוואוסט מער, וואָסערס איז מענטש, אַנצוג און וואָסערס איז הילצערנע פאָדלאַגע.

די יונגען זיינען שוין אָפגעטראָטן פון אים, נאָר קאַנאַריק איז נאָך גע- שטאַנען און האָט אַראָפגעצויגן די נייע שטייול, וואָס מאַטקע האָט זיך געהאַט געקויפט אויפן מאַרק, ער האָט אים אויך געוואַלט אויסטאָן דעם אַנצוג. דער אַנצוג איז אָבער געווען איינגעשמירט אין בלוט. ער האָט אים באַזוכט און געפונען ביי אים עטלעכע און צוואַנציק רובל פון דעם געלט, און קאַנאַריק האָט דאָס צעטיילט צווישן דער חברה. ער האָט גענומען נקמה פאַר זיינע באַליידיקטע געפילן און געשטילט דעם איבערגעברענטן פעס, וואָס עס האָט אַזוי לאַנג געקאַכט אין אים.

— לאַז אים שוין, ער וועט שוין געדענקען, — האָט וועלוול כוואַט אים אַוועקגעשלעפט פון מאַטקען.

אין דרויסן, הינטער דער טיר, איז געשטאַנען מאַרי. זי האָט דערהערט ווי דער יונג שרייט, האָט זי אַנגעהויבן נאָך העכער שרייען.

— געוואַד, ראַטעוועט, געוואַלד, ראַטעוועט!

— גייט אַרויס נאָך איר, גייט אַרויס, מענטשן וועלן זיך נאָך צוזאַמען- לויפן.

אַ פאַר יונגען האָבן זיך אַרויסגעריסן דורכן פענצטער און זי געכאַפט, איר דאָס מויל פאַרשטאַפט און אַריינגעשלעפט אין שענק אַריין.

די מויד האָט זיך געריסן, זיך ניט געלאָזט. זיי האָבן אָפגעריסן פון איר דאָס קלייד, צעריסן די בלוזקע און מיט אויסגעפאַטשטע באַקן האָבן זיי זי אין דעם שענק אַריינגעבראַכט.

שלמה ממזר האָט זי אַנגענומען ביי דער האַנט, געקוקט איר אין די אויגן אַריין און איר געזאָגט אַ פאַר ווערטער, וואָס מיר קענען דאָ ניט איבערגעבן. דערנאָך האָט ער זי צוגעפירט צו מאַטקען, וועלכער איז געלעגן אין אַ ווינקל, ווי אַ פאַרבלוטיקטע שמאַטע, און זיך ניט געקענט רירן, און געזאָגט צו איר אַזוי:

— זעסט ווי ער פֿיגט, ווילסט אויך אַזוי ליגן? זאָלסט גיין מיט קאַנאַריקן, זאָלסט אים אַוועקגעבן דאָס געלט וואָס דו פאַרדינסט. ער איז דיין חתן, — ווייזט שלמה אָן אויף קאַנאַריקן. — זיינע ביסטו, און אים זאָלסטו אַוועק- געבן דאָס געלט, וואָס דו פאַרדינסט, אויב דו ווילסט זיך ניט אַזאָ שוואַרץ יאָר אויסריכטן, ווי ער דאָ.

נאָר מאַרי האָט אים ניט געהערט. קוים האָט ער זי נאָר נאַכגעלאָזט, האָט זי זיך געגעבן אַ וואַרף אויף מאַטקען. מיט די שטיקער צעריסענעם טוך, וואָס זי האָט אויף זיך געהאַט, האָט זי אַנגעהויבן אַפווישן דאָס בלוט פון מאַטקעס פנים:

— מאַטקע, מיין טייערער מאַטקע, וואָס האָבן זיי דיר געטאָן? — האָט זי געוויינט אויף אים.

— גיי אַוועק... גיי אַוועק... אַ כאַלערע, — האָט דער יונג קוים אַרויסגעשיפעט פון צווישן די ציין.

נאָר מאַטקע האָט זי ניט געדאַרפט יאָגן. באַלד האָט זי אַ יונג געגעבן אַ כאַפּ אָן ביים צאַפּ, אַ שלעפּ אַוועק פון מאַטקען און מיטן גאַנצן כּוח אַ שטופּ צו צו קאַנאַריקן, וועלכער איז געזעסן אַ ברוגזער. ער האָט פון זיך די מויד אַפּגעוואָרפן, און צוויי פעטש האָבן אַפּגעפּייערט הינטן אַרום אויף אירע באַקן.

12

מען האָט מאַטקען אַהיים געטראָגן, ווי קאַנאַריק האָט געזאַגט, „אין אַ ליילעך“, און אים אַוועקגעלייגט אויף דער לאַנקע פאַרן ביידל. דער אַלטער תּרח האָט געשאַלטן און איז ביז געווען, פאַרוואָס מען האָט דעם יונג דאָס „רעכט“ געטאָן פאַרן יאַר-מאַרק און מען האָט אים צעשטערט אַ גרויס פאַר-דינסט, וואָס ער וואַלט געקענט מאַכן מיטן יונג. אַזוי אַבער איז אים ניט זייער פּיר אַנגעגאַנגען מאַטקע: דער הונט איז ווערט געווען דעם שטעקן, מען האָט מאַטקען באַדאַרפט לערנען ווי צו ערן אָן עלטערן קאַטערינאַרזש און ניט אויסכאַפּן קיין נקבות.

דערווייל איז מאַטקע געלעגן און האָט זיך רירן ניט געקענט. מען האָט נאָר געהערט פון אים אַ שטיף אַטעמען. אַ פעלדשער רופן צו אים האָט מען מורא געהאַט. עס איז ניט געווען אין דער טבע פון די קאַטערינאַשיקעס אַריינצולאָזן אַ מענטשן פון דרויסן אין זייערע געשעפטן, ער זאָל נאָר ניט געוואויר ווערן, וואָס ביי זיי טוט זיך. האָבן אים די ווייבער, מיט דער אַלטער מכשפה אין שפּיץ, אַפּגעוואָשן דאָס בלוט, פאַרקלעפט אים די לעכער פון קאַפּ מיט אַזאַ מין וואַקס, וואָס היילט, און אויסגעשמירט אים דאָס צעהאַקטע, צעבלוטיקטע לייב מיט אַזאַ מין גנבישן אייל, וואָס זיי אליין האָבן צוזאַמען געשטעלט און געהיילט מיט דעם קראַנקע פּערד. מאַטקע איז געלעגן אַ פאַר טעג אויף איין אָרט, זיך ניט גערירט, די אויגן פאַרקלעפט, און שטיף געהעשעט. די ווייבער האָבן אים צוגעטראָגן מילך און וואַסער. טיילמאַל האָט ער גע-טרונקען און טיילמאַל האָט ער עס געזאַזט שטיין, און מען האָט ניט געוואוסט, צי ער וועט בלייבן לעבן, צי ער וועט שטאַרבן. דער אַלטער תּרח האָט אָב-געהויבן סטראַשען, אַז ער וועט גיין ברענגען פּאַליציי, אַז מען האָט אים דעם יונג אַוועקגעהרגעט צוליב קאַנקורענציע, ווייל ער איז אַ גוטער „בעל-מלאַכה“. קאַנאַריק האָט אים ניט געהערט און ניט געמאַכט זיך אויס זיינע רייד. וואַרים נאָך דעם ווי ער האָט אַנגעלערנט מאַטקען, האָט ער ניט נאָר געקראָגן די

ממשלה איבער דער מויד, נאָר ער איז געוואָרן דער „מאָכער“ אין דער טרופע, און דער אַלטער תרח האָט אין געהיים מורא געקראָגן פאַר קאַנאַריקו, אַז ער זאָל ניט ווערן עלצטער און אויף די עטערע יאָרן וועט דער אַלטער מוזן אַרבעטן ביי אים.

אין אַ פאַר טעג אַרום האָט מאַטקע אַליין זיך אויפגעהויבן פון געלעגער און איז אַליין אַריינגעקראַכן אין דער בויד אַריין. מאַטקע האָט זיך געשמירט די וואונדן, נאָר ער איז געווען שוואַך. און אַלץ געהאַרנט און געטאָן וואָס קאַנאַ-ריק האָט אים באַפוינן. ער האָט געזען ווי קאַנאַריק רעגירט איבער דער מויד און ווי מאַרי קושט אים. ער האָט געזען ווי קאַנאַריק שיקט די מויד ערגעץ וואו, וואוהין זי וויל ניט גיין. ער שלאָגט זי, אַז זי זאָל גיין, — און זי גייט. מאַטקע האָט געשוויגן.

ער האָט אָנגעהויבן גוט איינקוקן זיך אין קאַנאַריקס פנים, גלייך ווי ער וואָלט געוואָלט גוט פאַרגעדענקען ווי אַזוי עס זעט אויס. אַ לאַנגע, לאַנגע צייט דערנאָך. ער האָט אָנגעהויבן איינקוקן זיך אין קאַנאַריקס באַוועגונגען, ווי ער וואָלט געוואָלט זיך אויסלערנען נאָכצומאַכן קאַנאַריקו, ווען קאַנאַריק וועט שוין ניט זיין. ער האָט אים געוואָלט געדענקען.

דערווייל איז דעם יונג בעסער געוואָרן. ער האָט שוין אָנגעהויבן אַליין אַרומגיין און שפאַצירן פאַר דעם הויז. קאַנאַריק האָט געשריגן אויף אים וואָס ער דרייט זיך אַרום ליידיק.

— נעם די בעמבע און גיי אין גאַס אַריין.

די אַלטע מכשפה האָט אָנגעהויבן זיך בעטן ביי קאַנאַריקו אויף מאַטקען:

— לאַז אים אָפּ, זעסט דאָך, קוים ער רירט זיך.

— די כאַליערע וועט אים ניט פאַקן. בחינם וועט ער דאָ פרעסן? זאָר

ער גיין פאַרדינען.

מאַטקע איז בלייב געוואָרן, איינגעבויגן זיך ווי ער וואָלט מורא געהאַט פאַר קאַנאַריקו, אַז ער זאָל אים ניט שלאָגן, געשוויגן און זיך איינגעקוקט אין זיין פנים.

און ביינאַכט, ווען מאַרי איז צוגעקראַכן צו מאַטקען, אים געקושט, גע-האַלדזט און געוויינט אויף זיין צעהרגעטן קאַפּ, האָט דער יונג איר געשושקעט אין אויער אַריין:

— גיי אַוועק, מאַרי. גיי אַוועק, קאַנאַריק וועט זען.

— זאָל ער מיך הרגענען. איך וויל ניט אַוועקגיין.

— געדענקסט, מאַרי, וואָס איך האָב דיר געזאָגט? דו געדענקסט?

— איך געדענק.

— שווייג. און רעד אָן קאַנאַריקו, אַז ער זאָר אַנטלויפן מיט דיר. רעד

אים אָן, זאָג אים, אַז דו האַסט אים ליב, אַז נאָר אים אַליין האַסטו ליב, און

דו ווילסט אַנטלויפן מיט אים, וועסט אים אַנריידן?

— יא, מאַטקע.

- און ווען ער וועט זיין פארטיק מיט דיר אַוועקצוגיין, קום און זאָג מיר אָן.
 — יאָ, מאַטקע.
 — נאָר שווייג, מאַרי, שווייג, אויב דו ווילסט מיך און דיך ראַטעווען, שווייג.
 — יאָ, מאַטקע.
 — און גיי איצט אַוועק, גיי, און געדענק, וואָס איך זאָג דיר.
 — איך געדענק.

דער האַרבסט איז פאַרביי. מיט דער בויד אַרומפאַרן האָט מען שוין ניט געקענט, צו קאַלט געווען. און ווי איטלעכן ווינטער, האָט דער אַלטער תּרח פאַרגענומען זיין ריזע אין אַ קליין שטעטל אַריין צו אַ פּריינט, אַ קאַטערי-נאַרזש, וואו מען האָט איבערגעווינטערט. דער גרויסער לאַוויטשער יאָר-מאַרק איז געווען דער לעצטער יאָר-מאַרק פון זומער-סעזאָן, און פון דאָרט איז מען געפאַרן איבערווינטערן. דער היי-יאָריקער יאָר-מאַרק האָט זיך דעם אַלטן קאַטערינאַרזש ניט אינגעגעבן, ווייל מאַטקע איז געלעגן אַ קראַנקער און די מויד האָט אויך שלעכט געאַרבעט. די מויד איז אַ פאַר מאָל געפאַלן, און זי האָט ניט געוואָלט אַרבעטן. דער אַלטער תּרח איז ביז געווען, האָט געפאַקט די זאַכן אויף דער בויד און זיך צוגעאיילט אַוועקצופאַרן פון יאָר-מאַרק פריער ווי געוויינטלעך. ער האָט נאָך געוואָלט אַריינכאַפן אַ פאַר שטעט-לעך איידער דער ווינטער קומט.

אין אַ קייין שטעטל, וואו זיי האָבן זיך אָפּגעשטעלט נאָכן יאָר-מאַרק, איז מאַטקע געוואויר געוואָרן, אַז קאַנאַריק האָט געהייסן מאַרין אַרויסגנבענען איר קאַרב זאַכן פון בויד און אים געבן אַוועקצוטראַגן. מאַטקע האָט זיך דער-פרייט. די לאַנג-אויסגעקוקטע צייט איז אַנגעקומען. ער האָט געהאַלפן מאַרין אַרויסגנבענען דעם קאַרב און געהייסן איר נאַכגיין זען וואו קאַנאַריק שטעלט אים. קאַנאַריק האָט געטראַגן דעם קאַרב אין אַ נאָענטן דאָרף אַריין. צו אַ גוי, ביי וועמען ער האָט געדונגען אַ פּורל מיט אַ פּערד, און ער האָט באַ-שטעלט זיך מיט מאַרין, אַז ביינאַכט, ווען ער וועט געבן אַ פּייף. זאָר זי אַרויסשפּרינגען דורך דעם פענצטערל פון בויד. ער וועט שוין וואַרטן אויף איר אויפן שאַסיי. און ער וועט זי אַוועקפירן אין דאָרף אַריין צו אַ גוי. פון דאָרט וועלן זיי אַרויספאַרן מיט אַ פּור צו דער נאָענטער באַן-סטאַנציע.

נאָך דעם זעלבן טאָג האָט מאַטקע געמאַכט אַ שפּאַציר צום דאָרף צו, וואָס קאַנאַריק האָט אַהין אַוועקגעטראַגן מאַריס קאַרב. אויסגעקוקט דעם וועג און אויסגעפונען, אַז לעבן אַ וואַלד, ניט ווייט פון אַ וועג אַראָפּ, געפינט זיך אַ קליין שוואַרץ טייכל, וואָס גיסט זיך צווישן גריין-באַוואַקסענע קוסטעס. ביי דעם טייכל האָט מאַטקע זיך אָפּגעשטעלט און עפעס געקלערט. ער האָט אויס-

געקליבן אן אַרט, וואָס איז געווען באַוואַקסן מיט גרינס און גרעזער. געמאַכט זיך אַ סימן ביי אַ בוים, וואָס עס איז ניט ווייט פון אים געלעגן אַ קופּע שטיינער. ער האָט זיך לאַנג איינגעקוקט אין דעם בוים, אין די שטיינער לעבן אים, אין דעם וועג, איז נאַכאַמאַל צוגעגאַנגען צום טייכל און אַריינגעוואָרפן אַ בליק, דער גרונט פון טייכל האָט געמוזט זיין באַדעקט מיט געמזיעכטס און שליים, ווייל שטיקער ווילד וואַסער-גראַז האָבן אַרומגעשוואַמען איבערן טייכל. ער האָט דערוען, אַז ביים ברעג טייכל איז דאָס וואַסער באַוואַקסן מיט הויכע גרינסן, קוויטשערס און שטעכערס, און פון עפעס געקלערט וואָס איז אים ניט אָנגענעם געווען. ער האָט אויסגעפיפט אַ ליד און איז צוריק געגאַנגען צו די קאַטערינשטיקעס, אַן איינגעבויענער, אַ טרויעריקער און אַ שוואַכער, ווי ער וואָלט נאָך געווען געליטן פון די קלעפּ, וואָס ער האָט געקראָגן. אָנגעקומען צו די קאַטערינשטיקעס, האָט מאַטקע געקראַצט זיך אין קאַפּ און עפעס געברומט אונטער דער נאַז.

— וואָס איז דיר, ממזרוק? פרעגט אים דער אַלטער תּרח, וועלכער איז געזעסן אויף אַ קאַסטן פאַר דער בויד און געוואַרעמט זיך אין דער שפעטער האַרבסט־זון.

— איך גיי אַוועק פון אייך, — זאָגט מאַטקע שטיל.

— וואָס? וואוהין וועסטו גיין?

— סיי ווי סיי קען איך שוין ניט אַרבעטן. די יונגען האָבן מיר גע-
שפּאַלטן דעם קאַפּ, וואָס וועל איך דאָ זיצן און אייך אָפעסן די ביינער? איך
וועל מיר גיין.

— וואוהין וועסטו גיין? ווער וועט דיך צונעמען, אַזאָ הרוג ווי דו ביסט?

זעט, וואָס זיי האָבן אויס דעם יונג געמאַכט.

— איך וועל מיר גיין אין שטאַט אַריין, איך וועל מיך אויסלערנען אַ
מלאַכה, אַ שוסטער וועל איך ווערן, ווי מיינ טאַטע איז. ביי אייך קען איך
שוין סיי ווי סיי ניט זיין.

אין אַ מינוט אַרום איז דער גאַנצער לאַגער געוואויר געוואָרן, אַז מאַטקע
גייט אַוועק פון דער טרופּע. די אַטע מכשפה איז אַרויסגעקומען פון דער
בויד, אַן איינגעריכטע אין סאַזשע פון דער קיך. דערהערט, אַז דער יונג גייט
אַוועק, איז זי אַרויס מיט אַ געווייזן, געווישט זיך דאָס פנים מיט דעם שמוציקן
פאַרטוך, מיט וועלכן זי האָט דאָס אויסגעשמירטע פנים נאָך מער פאַרשמירט,
און אָנגעהויבן שעלטן קאַנאַריקן און די יונגען. וואָס זיי האָבן אויס מאַטקען
געמאַכט, און באַוויינט אים, ווי מאַטקע וואָלט שוין געווען אַ טויטער.

דער אַטער תּרח איז טרויעריק געוואָרן. ער האָט געזען זיין סוף, אַז
קאַנאַריק וועט געוועלטיקן איבער אים, אַדער ער וועט אים גאַר איבערלאָזן
אויף די אַלטע יאָרן און אַוועקגיין פון אים. העלפן האָט ער זיך ניט געקענט.
ער האָט ניט געוואָלט איצט צערייסן זיך מיט קאַנאַריקן איבער דעם יונג

און געמיינט, אָז ווען מאַטקע וועט אַוועק, וועט קאַנאַריק זיך באַרואיקן. די מויד וועט בלייבן ביי אים, און עס וועט זיין ווי פריער.

דער אַלטער תרח האָט זיך אָנגערופן:

— אַז דו ווילסט גיין, וועל איך דיך דאָך ניט איינהאַלטן. נאָר קיין פּאַס פאַר דיר האָב איך ניט. איך דאַרף דעם פּאַס פאַר אַן אַנדערן וואָס איך וועל צונעמען אויף דיין אָרט. קיין געלט קען איך דיר אויך ניט געבן. דו האָסט מיר אָפּגעקאַסט אַ סך געלט. איך האָב באַצאַלט פאַר דיר פינף-און-אַכציק רובל, וואָס די מויד האָט פון גוי געגנבעט. נאָר אַ פאַר גיבן נאָ דיר דאָך, אַז דו זאַלסט האָבן אויף דער ערשטער שלעכטער צייט, און זע דיר אַליין צו העלפן, — האָט דער אַלטער אַרויסגענומען זילבער-געלט און געגעבן מאַטקען. מאַטקע האָט צוגענומען דאָס קליין-געלט, איז אַריין אין בויד צוזאַמען-נעמען זיינע זאַכן.

— אַלטע, גיב אים אַ פאַר העמדער, — מיינע גיב אים אַוועק! — שרייט דער אַלטער תרח צו דער ווייב אין דער בויד. ער האָט רחמנות געהאַט אויפן יונג.

קאַנאַריק האָט דערהערט, אַז מאַטקע גייט אַוועק, איז ער נאָך מער צו-פרידן געווען. עס האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז פאַר זיין פּלאַן צו אַנטלויפן מיט מאַרין איז עס געוואונטשן. ווייל דער אַלטער תרח וועט ניט וויסן מיט וועמען די מויד איז אַנטלאָפן, וועט ניט וויסן וועמען צו זוכן. האָט ער מיט אַ געוויסער רחמנותדיקער צופרידענער שטימע אַריינגערופן אין דער בויד אַריין: — מיינס אַ העמד גיט אים אויך מיט, און אַ פאַר אַלטע הויזן! כאַפּט אים דער שוואַרץ יאָר.

מאַטקע האָט דערווייל די זאַכן זיך איינגעפּאַקט, וואָס די אַלטע האָט אים צוגעוואָרפן, געמאַכט זיך אַ פעקל, און געוואונקען צו מאַרין, וועלכע איז געלעגן אין אַ פּאַק בעטגעוואַנט און געשפיגלט זיך און געקעמט זיך די האָר. — איך ליג אין וואַלד, הערסט אַ פּייף, טו מער גאַרניט, נאָר לויף אין וואַד אַריין. גוט?

— גוט, — האָט די מויד צוריק געוואונקען מיט די אויגן און האָט זיך לוסטיקער געקעמט די האָר, און אָנגעהויבן זינגען מיט אַ פּריילעכן טאָן, ווי אַ פּויגל, דאָס רוסישע ליד:

„טויזנט האָב איך געליבט,
טויזנט האָב איך אויפּגעהערט,
נאָר איין-איינציקן
פאַרגעסן קען איך ניט.“

מאַטקע איז אַרויס פון בויד מיט אַ פעקל אויף די פלייצעס, געמאַכט זיך שוואַך צו גיין, מיט אַ טרויעריקן אַראַפּגעלאָזענעם קאַפּ. די אַלטע איז אַרויס אויף די טרעפלעך פון בויד און אים נאָכגעקוקט מיט געוויין. דער אַל-

טער האָט אויך פאַרדריקט אַ טרער צווישן זיינע געדיכטע וויעס און געזאָגט מיט אַ כליפּענדיקער שטימע:
 — אַזוי איז עס, מאַטקע, גיי צווישן מענטשן, ווער אַ שוסטער, אפשר וועסטו אויך אַ מענטש ווערן.
 קאַנאַריק האָט אים צוגעוואָרפּן אַ זיבּערנעם האַלבן רובל און געזאָגט פון דער הייך:
 — נאַ, נעם צו!

מאַטקע האָט געלאָזט פּאַלן דעם האַלבן רובל און גוט זיך איינגעקוקט צום לעצטן מאָל אין קאַנאַריקס פנים. און אַן ערנסטקייט איז געדעגן אין זיין בדיק, ווי ער וואָלט וועגן עפעס געקלערט, און ער איז אַוועק אויפֿן וועג צום שטעטל צו.
 מאַרי האָט דעם קאַפּ אַרויסגעשטעקט פון אַ פענצטער פון ביידל. און מאַטקע האָט לאַנג געהערט איר שטימע הינטער זיך:
 „נאָר איין־איינציקן
 פאַרגעסן קען איך ניט.“
 ער האָט שוין איצט געוואוסט, ווער דער איין־איינציקער איז, און האָט געשמייכלט.
 ער האָט זיך פאַרקירעוועט אַן אַ זייט און זיך פאַרנומען אין וואָלד אַריין.

13

מאַטקע איז אַריין אין וואָלד, האָט אויסגעזוכט דעם בוים, וואָס ער האָט זיך דאָרט געמאַכט אַ צייכן, און אַוועקגעלייגט זיך. די זון האָט אַנגעהויבן אונטערגיין, דער וואָלד באַגילט, דאָס וואַסער באַהויכט, און מאַטקע האָט זיך געפונען אומהיימיש. פיל האָט ער דורכגעקלערט, נאָר אַרץ איבער אַזעלכע זאַכן, וואָס האָבן גאָר קיין שייכות ניט געהאַט מיט דעם, וואָס עס שטייט אים פאַר צו טאָן. ער האָט געבענקט נאָך דער מאַמען און געוואָלט וויסן, וואָס זי טוט. דאָס פרייע פעלד און דער וואָלד און דאָס וואַסער האָבן אים דערמאַנט אַן די יאָרן, ווען ער האָט געלעבט אויפֿן פעלד ביי זיך אין שטעטל. און ער איז גליק־לעך געווען, וואָס ער איז פריי, און געהערט ניט מער צו די קאַטערינאַרזשעס. וואָס עס שטייט אים פאַר, האָט ער גאָר אינגאַנצן פאַרגעסן אַן דעם און געפילט זיך ווי אַמאָל, אין די יונגע יאָרן. ער האָט געגעסן פון דעם ברויט, וואָס די אַלטע מכשפה האָט אים מיטגעגעבן אויפֿן וועג. און עס האָט אים גוט גע־שמעקט. ער האָט זיך געוואָלט מאַכן אַ פייערל אין וואָלד, נאָר דערמאַנט זיך, אַז עס איז ניט גוט, אַז מען וועט אים באַמערקן. ער איז צוגעגאַנגען צום וואַסערל, געוואָלט זיך באַדן, נאָר אַריינגעקוקט אויפֿן גרונט און געזען דאָס

גרינע געמויזעכטס, וואָס שווימט אַרום אין וואַסער, האָט ער זיך אָן עפעס דערמאָנט... ער האָט שוין ניט געוואַלט זיך באַדן. איז אַוועק און פאַרשטעקט זיך צווישן די ביימער.

עס איז נאָכט געוואָרן, און מאַטקען איז געווען נאָס און אומבאַקוועם צו ליגן. אין דער טונקל האָט ער מער געקלערט וועגן קאַנאַריקן, וועגן מאַרין, וועגן דער נאָכט, וואָס קומט אָן. ער איז ערנסט געוואָרן. ער האָט אָנגע-הויבן קלערן, אַז ער האָט ניט קיין היים, האָט ניט וואוהין צו גיין. און וואָס מען דאַרף טאָן, איז הרגענען היינט אין אַוונט קאַנאַריקן. ער האָט אים שוין ניט פיינט געהאַט, נאָר באַטראַכט אים פאַר אַ זאָך, וואָס געהערט אים, און דאָס דאַרף מען טאָן, פּדי מאַטקע זאָל האָבן אַ היים, זאָל האָבן וואוהין אַרייַן-צוגיין און ניט דאַרפן בלייבן דאָ. אין פייכטן וואַלד.

איז אים קאַנאַריק געוואָרן אַלץ איינס, אינגאַנצן אַלץ איינס. ער האָט אים קיינמאָל ניט געזען, קיינמאָל ניט געקענט, קיינמאָל זיך ניט געשלאָגן מיט אים. קאַנאַריק איז מער ניט ווי אַ זאָך, וואָס מען באַדאַרף נעמען און אַרייַנוואַרפן אין וואַסער, און צוואוואַרפן שטיינער, עס זאָל קיינער ניט וויסן, אַז דאָרט ליגט אַ קאַנאַריק. און פּדי קאַנאַריק זאָל ניט קענען שרייען, אַז מענטשן זאָלן זיך צוזאַמענלויפן, דאַרף מען אים שטעכן אונטערן אַרעם, פּלוצלינג, טיף אין דער ריפּ אַריין, אַז ער זאָל גאָר קיין צייט ניט האָבן צו שרייען. און דאָס דאַרף מען טאָן געשיקט, שטיף, פּדי קיינער זאָל ניט באַמערקן, קיינער זאָל ניט וויסן, און דער אַלטער קאַטערינאַרוש מיט דער אַלטער מכשפה זאָלן מיינען, אַז קאַנאַריק לעבט און איז ערגעץ אַוועק מיט דער מויד. די אַלטע מכשפה וועט שעלטן קאַנאַריקן, און ער, קאַנאַריק, וועט זיך דערווייל ליגן דאָ טיף אין וואַסער, צווישן די גרעזער פאַרשטעקט, און מאַטקע וועט פאַרן מיט דער באַן קיין וואַרשע, וועט האָבן די מויד, וועט האָבן אַ פּולע קעשענע מיט געלט, וועט האָבן אַ פּאַס און וועט הייסן „קאַנאַריק“.

ער האָט אַרויסגעצויגן פון דער כאַלעווע דאָס מעסער, וואָס מאַרי האָט אים אַמאָל געגעבן אַ מתנה, און וואָס ער האָט עס געהאַט באַהאַלטן די גאַנצע צייט אין כאַמוט פון פּערד. עס איז געווען אַ קאווקאַזער קינזשאַל, מיט אַ ביינערנעם הענטל, און עס איז געלעגן אין אַ שיידל. דאָס מעסער איז געווען האַלב פאַרראַסטעט. ניט צו טראַכטן וועגן עפעס דערביי, האָט מאַטקע אַרייַן-געשטעקט דאָס מעסער אין דער ערד און גענומען אַפּרייבן די פאַראַסטעטע שטיקער. עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז פּל-זמן דאָס מעסער וועט ניט שיינען אין דעם ליכט פון די שטערן, וועט ער מיט דעם ניט קענען שטעכן קאַנאַריקן. ער האָט ענערגיש געריבן דאָס מעסער אין דער ערד, ווען עס האָט זיך פּלוצלינג געהערט אַ פּויגל רופן אין וואַלד. האָט ער אויפגעהערט רייבן דאָס מעסער און אינגעהערט זיך צום פּויגל, געוואַלט דערגיין וואָס פאַר אַ פּויגל איז דאָס, — איז עס אַ קוקו אַדער אַ פּיקהאַלץ, וואָס פיקט מיטן שנאַבל אין דער קאַרע פון בוים...

עס איז אים קאלט געווארן און עס האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז עס איז שוין זייער שפעט. די נאַכט איז געווען אַ פעטע געדיכטע אלול־נאַכט, און ער האָט געהאַט דאָס געפיל, אַז דער וואָלד איז אָנגעשטאַפט מיט עפעס אַזעלכע מינים ברואים, וואָס האַלטן זיך נאָר ביינאַכט אין וואָלד. ער האָט ניט מורא געהאַט פאַר זיי, און זיי זיינען אים ניט אָנגעגאַנגען אויך, נאָר ער האָט פאַר־דראָס געהאַט, וואָס עס צייט זיך אַזוי לאַנג און זיי קומען ניט, איז ביי געוואָרן אויף דער מויד, געמיינט, אַז די מויד איז אין אַלעם שולדיק, וואָס זי פאַר־שפעטיקט זיך אַזוי. אַז קאַנאַריק זאַל זיין די סיבה, האָט ער ניט גערעכנט, קאַנאַריק האָט שוין אויפגעהערט עקסיסטירן אין זיין מוח ווי אַ לעבעדיקע זאַך, וואָס קען אפשר ווערן אַ סיבה, און מען קען דערויף ביי זיין. ער איז עטלעכע מאָל אַרויסגעגאַנגען אויפן וועג. דער הימל איז געווען פאַרוואַלקנט, און טייל־מאָל האָט זיך אַנטפלעקט אַ שטיק הימל מיט שטערן, האָט מען געזען אַ שטיק וועג. נאָר ס'רוב איז דער הימל פאַרשטעלט געווען, און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די גאַנצע לופט איז אָנגעפילט מיט אַזאַ שטאַף, וואָס פאַרשטעלט אַלץ פון די אויגן. אויפן וועג האָט ער גאַרניט געזען, קיין מענטש איז דאָרט ניט גע־גאַנגען, קיין פור איז ניט געפאַרן. עס איז געווען אַ הינטער־וועג, אַ פויער־שער, מיט צעאַקערט זאַמד, און ווייטער ווי אין דאָרף האָט ער ניט געפירט. פאַרנאַכט האָט ער יאָ געהערט אַ פור דורכפאַרן, אַ גויע האָט אַ קו געטריבן אויפן וועג, נאָר ווען די זון האָט זיך געזעצט, האָט ער שוין מער גאַרניט געהערט.

פּוּצלינג האָט אים אָנגעהויבן זיין האַרץ קלאַפן. עס האָט זיך אים גע־דאַכט, אַז ער הערט מענטשן ריידן, גייען האַסטיק און ריידן הויך. ער איז אַריין אין וואָלד, אַוועקגעלייגט זיך אונטערן בוים און געוואַרט. פון נעפל האָבן וואָס אַמאָל דייטלעכער געהערט זיך קולות. באַלד האָט ער דערקענט מאַריס קול. די מויד האָט מיט אַ פיוון הויך גערעדט, כדי מאַטקע זאַל דער־הערן, אַז זיי גייען. באַלד האָט ער אויך געהערט קאַנאַריקס קול, ווי ער זאָגט האַסטיק: „רעד ניט הויך, מען קען הערן“, און עס איז מאַטקען אַ וואונדער געווען וואָס קאַנאַריק קען ריידן. מאַטקע איז געלעגן אונטערן בוים אָן אַטעם און די קולות און די טריט האָבן זיך געהערט וואָס אַמאָל נעענטער, באַלד איז עפעס פאַרבייגעפּלויגן פאַר אים ווי אַ שוואַרצער שאַטן, ווי אַ ווינט. מאַטקע האָט לכתחילה פאַרגעסן וואָס ער האָט צו טאָן. ער האָט זיך באַלד דערמאַנט און געגעבן אַ שטילן פּיף. ער האָט שוין געוואַלט געבן אַ העכערן פּיף, נאָר ער הערט עפעס אַ גערודער, און קאַנאַריקס קול, זייער קלאַר, ווי ער וואַלט געשטאַנען פאַר אים:

— וואוהין גייסטו, מאַרי? ווער פייפט?

און מאַטקע האָט פאַר זיך געזען אַ שוואַרצן פּלעק, און דער פּלעק איז ביי אים געווען אַ טויטע זאַך. דער שוואַרצער פּלעק האָט אויסגעשריגן:
— אוי, מאַמע!

מאטקע איז פארציטערט געווארן פאר דעם וואָרט „מאָמע“. און ער האָט זיך געוואונדערט. וואָס דער שוואַרצער פלעק קען רופן „מאָמע“. באַלד האָט אים דער שוואַרצער פלעק געגעבן אַ כאַפּ אָן ביים האַרדן, און דאָס האָט אים געגעבן ענערגיע און מוט, ער זאָל זיך שלאָגן מיט דעם שוואַרצן פלעק.

באַלד האָט ווער אַרומגעוויקלט דאָס פנים פון שוואַרצן פלעק, און אַ גע־שריי איז האַלב דערשטיקט געוואָרן צווישן די ביימער אין וואַלד, און האַלב אין אַ טוך. אַז דער שוואַרצער פלעק האָט שוין ניט געקענט אַרויסגעבן פון זיך קיין מענטשלעכע געשרייען „אוי, מאָמע“. נאָר עפעס אַ ווילד כאַרכלען, האָט מאָטקע געקענט אַריינשטעכן אין דעם ווייכן וואַרימן פלעק ווי אין אַ טויטע זאָך. ער האָט זיך געוואונדערט, וואָס פון דעם ווייכן וואַרעמען פלעק שטראַמט אַרויס עפעס וואַרעמס. פעטס, און דאָס באַגיסט זיין האַנט, און עס איז אָנגענועם, ווען דאָס פעטע און וואַרעמע גיסט זיך אויף דער האַנט. ער האָט קיין צייט ניט געהאַט צו קלערן דערפון, נאָר ס'איז ביי אים דורכגעלאָפן ווי אין אַ חלום. באַלד האָט דער שוואַרצער פלעק שוין ניט אַרויסגעגעבן פון זיך קיין כאַרכלען, און עס איז אומגעפאַלן און איינגעקאַרטשעט זיך, — און עס איז געבליבן ליגן אַ טויטע זאָך.

דענסמאָל איז מאָטקע געקומען צו זיך. ער האָט אויסגעזוכט דאָס פעקל, וואָס קאָנאַריק האָט געטראַגן אויף די פלייצעס, ווען מאָטקע איז אים אונטערן אַרעם באַפאַלן, געגעבן עס מאַרין צו האַלטן. דערנאָך האָט ער אָנגענומען קאָנאַריקן ביי אַ פּוס און צוגעשלעפט אים צום טייכל. דאָרט האָט ער אים באַזוכט. ער האָט גאַרנישט געפונען. ער האָט אים אָפּגעבונדן דאָס טוך פון פנים. — געמאַטערט זיך ניט אַריינצוקוקן אים אין פנים אַריין, — האָט אים אויפֿ־געריסן דאָס העמד. אויפֿן לייב אָנגעבונדן האָט קאָנאַריק געהאַט אַ זעקל, אין וועלכן עס איז געלעגן פאַפיר־געלט און אַ פאַס, איינגעוויקלט אין אַ שטיקל פאַפיר. אויפֿן פאַס האָט מאָטקע זיך מער געפרייט ווי אויפֿן געלט. ער האָט אויסגעזוכט די שטיינער, וואָס ער האָט אָנגעגרייט נאָך פון פאַרנאַכט, אַרומ־געבונדן קאָנאַריקן מיט מאַריס טוך, און אַריינגעשטופֿט די שטיינער אין טוך אַריין, האָט ער אים אַריינגעקוילערט אין וואַסער אַריין צווישן געמויזעכטס. — און קאָנאַריק איז פאַרשוואַונדן פון דער וועלט.

אָפּגעוואַשן זיך ביים וואַסער, האָט ער באַפוילן דער מויד, זי זאָל זיך אויך גוט אַרומגעוואַשן אין וואַסער. דערנאָך האָט ער אויסגעטאָן זיין צעריסע־נעם ראַק מיט די שטיינער, געמאַכט דערויס אַ פעקל, אָנגעלייגט מיט שטיינער און אַריינגעלאָזט אין וואַסער. אין קאָנאַריקס פאַק האָט ער געפונען זיינע נייע שטיינער מיט די לאַקירטע כאַליעוועס, וואָס קאָנאַריק האָט פון אים אַראַפֿ־געצויגן אין שענק, און קאָנאַריקס נייעם אָנצוג. ער האָט זיך אויסגעפּוצט אין דעם שפיגל פון דעם שטערן־באַלויכטענעם וואַסער, וואו קאָנאַריק איז גע־לעגן. האָט זיך אָנגעטאָן קאָנאַריקס נייעם אָנצוג, די סאַמע־רויטע אויסגע־שניטענע וועסט, און אָנגעהאַנגען זיך זיין זייגער מיט דער גרויסער זילבער־

בער זעלנערישער קייט. אז מאַטקע איז שוין געווען אַנגעטאַן, האָט ער גע-
נומען נאָך אַ פּאַר שווערע שטיינער און אַריינגעלאָזט אין וואַסער, אויף דעם
אַרט, וואו קאַנאַריק איז געלעגן, גענומען קאַנאַריקס פּאַק אויף די פּלייצעס,
די מויד ביי דער האַנט און איז געאַנגען.

— זאַלט געדענקען, אז איך הייס מאיר אַהרן קאַנאַריק, און אַזוי זאַלטו
מיך רופן שטענדיק, דו הערסט? זאַלט ניט פאַרגעסן, — האָט מאַטקע גע-
זאָגט דער מויד שטרענג.

— און איך הייס חנה דבורה זילבערשטיין.

— וואָס? פון ווען?

— קאַנאַריק האָט מיר געקויפט אַ פּאַס פון די קאַטערינאַרושעס און האָט
מיר אים היינט געגעבן, ווען איך בין אַוועק מיט אים. געדענק!
— דאָס איז גוט.

די נאכט איז געווען אַ קאַלטע, און מאַרי האָט גאַרניט געהאַט אויף זיך
ווי נאָר איר לייכט טיולענעם קאַפטנדל און אַ קלייד אַ אויפן נאַקעטן לייב.
עס איז איר קאַלט געווען, זי האָט די גאַנצע צייט געקוקט מיט בענקענדיקע און
באַגענדדיקע בליקן אויף מאַטקען. זי האָט געפילט דאָס באַדערפעניש צו ווערן
אַרומגענומען, צוגעדריקט פון די שטאַרקע וואַרעמע אַרעמס, וואָס עס האָט אײ-
בער זיי ערשט גערונען מענטשן-בלוט... צו ווערן באַהויכט פון דעם וואַ-
רעמען אַטעם, וואָס האָט ניט לאַנג צוריק געאַטעמט לעבעדיק בלוט... זי
האָט זיך צוגעקאַרטשעט צום יונג, איינגעקנאַטן זיך מיט איר ציטערדיק לייב
אין זיין ברויזנדיקן קערפער און געקוקט צו אים מיט קינדישע בעטנדיקע אויגן.
— מאַטקע, מאַטקע לעבן! — האָט זי זיך געטויליעט צו אים.
דער יונג האָט זי אַוועקגעשטופט פון זיך.

— ניט איצט, קום, מיר דאַרפן אַנטלויפן, עס ווערט שפעט.

— מאַטקע, מאַטקע איינציקער, שלאָג מיך, טרעט מיך מיט די פיס, און
איך וועל דיינע הענט קושן. טו מיט מיר וואָס דו ווילסט.

— ווי הייס איך? — האָט זי מאַטקע געשאַגן מיטן פויסט אין פנים
אַריין, — ווי הייס איך? האַסט פאַרגעסן?

— קאַ—נאַ—ריק! מיין ליובאַוויק קאַ—נאַ—ריק!

אין דעם וואַסער, וואָס איז געלעגן ניט ווייט פון זיי, האָט זיך עפעס באַ-
וועגט, — דאָס וואַסער האָט אויפגעציטערט און געפאַטשט אומראַיק צווישן
דעם גרינס און די קוויטשערס, ווי עס וואַלט זיך דאַרט ווערן אויפגעכאַפט און
אַרויסגעקוקט ביי דעם נאַמען קאַנאַריק, וואָס האָט זיך געהערט אין וואַלד.

מאַטקע און מאַרי האָבן ניט געהערט דאָס ציטערן אין וואַסער. זיי האָבן
זיך ביי די הענט אַנגענומען און געאַנגען מיט פלינקע טריט צו דער נעענט-
סטער סטאַנציע, — צו פאַרן קיין וואַרשע, אויף דעם אַדרעס, וואָס מאַרי האָט
צווישן די בריסט געהאַט פאַרשטעקט.

דריטער טײל

1

אין אַ ווינקל פון דער גרויסער וואַרשע איז נאָך איבערגעבליבן אַ רעשט פון דער מיטלאַלטערישער שטאָט. די אַלטע וואַרשע באַשטייט פון הויכע שמאַלע אַלטע הייזער, וואָס אונדזערע זיידעס פאַר הונדערטער יאָרן האָבן זיי אויפֿ־געשטעצט. איין הויז איז אַנגעמויערט אין צווייטן, און קוים רירט מען איינס, וועלן די אַנדערע צעפאַלן. זיי האָבן קיין הויף, קיין פענצטער, קיין ליכט, נאָר יעדער הויז איז ווי אַ לאַבירינט. לאַנגע פינצטערע קאָרידאָרן פירן דורך סודותפולע וועגן אין די שטובן פון די הייזער. און די וועגן ווייסן נאָר די אַלטע איינוואוינער פון די הייזער. וועלכע זיינען אין זיי געבוירן און אויפגעצויגן גע־וואָרן. אונדזער איינער, אַז ער פאַלט אַריין אין אַזאַ הויז, מיינט ער, אַז ער איז פאַרבלאָנדזשעט געוואָרן אין אַן אַלטן קלויסטער, וואָס פון די ווענט שמעקט די אינקוויזיציע, און אַ שרעק באַפאַלט אים פון די הויכע רונדיקע באַלקנס, וואָס בייגן זיך אַרום זיין קאָפּ, פון די שוואַרצע כמורע ווענט, וואָס רינגלען אים אַרום, און ער בלייבט שטיין אין מיטן וועג פאַר פינצטערניש און שרעק.

און ניט נאָר די הייזער, — דער גאַנצער טייל אַלט־שטאָט מאַכט אַזאַ רושם. אין מיטן מאַרק, אין אַן אַלטן אויסגעטריקנען ברונעם, וואָס איז אַמאָל געווען דער שטאַלץ פון וואַרשע, שטייט די וואַרשעווער וואַסער־נימפע, האַלב־פרוי, האַלב־פיש, דער סימבאָל פון דער וואַרשעווער שטאָט. אַרום איר, אַרום דער וואַסער־נימפע, וואָס איז גיכער אַ סימבאָל פאַר דער וואַרשעווער הפקר־פרוי, איידער פאַר דער שטאָט, שטייען אין ענגשאַפט די הייזער ווי אַלטע, אַלטע זיידעס, הויכע און שמאַלע ווי סוכאַטניקעס. יעדער הויז אין אַן אַנדער קאָליר אָפגעפאַרבת, מיט די הערבן פון די אַלטע צעכן אויף זיי. אין מאַרק זיינען אויפגעשטעלט בוידן און שטעלן, און ווי עס פאַסט זיך פאַר אַזאַ אַלטן טייל שטאָט, איז דאָ דער מאַרק פון אַלטוואַרג. איר קריגט דאָ צו קויפן פון אַלטע אָפגעניצטעוועטע לעפל ביז אַ פאַר אַלטע שטיוול. און איינער קומט דאָ אָן, אַן אָפגעריסענער, און גייט אַרויס אַ באַקלידטער מיט אַ פאַר שטיוול, וואָס זיינען גענייט געוואָרן פאַר פינף יאָרן אין פאַריי, מיט אַ ראַק, וואָס איז געמאַכט געוואָרן אין אַ ניו־יאָרקער שאַפּ, און מיט אַ הוט, וואָס איז געקויפט געוואָרן אין אַ בערלינער קראָם, — און דאָס אַלץ האַט ער געקויפט פאַר קליינגעלט, און עס איז אים נאָך געבליבן אויף מיטליק.

אין איינעם פון די הייזער, וואָס האָט געטראָגן דעם שטאַלצן נאָמען „דער שיף-אַנקער“ און איז טאַקע געווען באַצייכנט מיט אַ שיף, גרין אָפּגעפאַרבט אויף אַ רויטן הינטערגרונט, האָט זיך געפונען דאָס טיי-הויז „קאַפּע וואַר-שאַווסקי“. ביינאַכט איז די „קאַפּע וואַרשאַווסקי“ באַלויכטן מיט צוויי רויטע לאַמטערנעס, וועלכע ברענען אונטער דער שילד מיט דער גרינער שיף, און אויף דריי-פיר שטולן, וואָס שטייען אין דרויסן פאַר דער „קאַפּע וואַרשאַווסקי“ זיצן אויסגעזעצט מיידלעך, יונגע און עלטערע, אין אַ מאַדנער נעגליזשע, האַלב אויסגעטאָן, אין ווייסע קאַפּטנדלעך און ווייסע ספּאַנדיצעס, אָפט קורצע, און ווייזן אַרויס די רויטע, בלויע, שוואַרצע זאַקן און די וואַרשעווער געטאַקטע שיכעלעך. ביי אַ טייל האָבן זיך די האַר צעלאָזט, ביי אַ טייל זיינען די האַר אַרומגענומען מיט רויטע בענדער, און ביי די עלטערע און דיקע האָבן זיך די קאַפּטנדלעך אויפגעשפּילעוועט, — און צופּעליק ווייזט זיך אַרויס אַ באַ-לייבטע געהויבענע ברוסט. נאָר די עלטערע אַליין זיצן אַזוי שווער און אומ-באַוועגלעך אויף די שטולן פאַר דער „קאַפּע וואַרשאַווסקי“. די יינגערע און די שענערע לויפן אַרום אויף די טראַטואַרן, לאָזן פּליען זייערע צעלאָזטע האַר, לאָזן אַרויסווייזן זיך זייערע נאַקעטע בריסט און זייערע געטאַקטע שטאַרקע פּיס, וואָס הויבן זיך פון די קורצע קליידלעך, און כאַפּן אָן די דורכגייערס ביי די אַרעמס.

און די גאַס איז דענסמאַל באַלעבט. פאַר פּיל אַזעלכע אַלטע כּמוּע הייזער ברענען רויטע לאַמטערנעס און באַלייכטן די אַלטע הערבן פון די פאַר-צייטיקע צעכן, פאַר פּיל טירן פון אַזעלכע קאַפּייען זיצן אויסגעזעצט מיידלעך אין אַזעלכע מאַדנע שדאַפּשטוב-קאַסטיומען, און פּיל יונגעלייטלעך און על-טערע מענטשן, ציווילע און רעגירונגס-לייט אין פאַרשיידענע אַניפּאַרמען. יונגע און אַלטע, באַלעבן אין די אַוונטן די טראַטואַרן פון דער אַלטער שטאַט. אָפטמאַל שפּילט אַ קאַטערינקע פאַר אַ הויז, און קינדער טאַנצן אַרום. אַמאָל הערט זיך אַ האַרמאָניקע. דאָס זיצט דער סטרוזש פאַרן הויז מיט אַ שיקסע אין די אַרעמס, שפּילט זיך מיט הנאה אַ מעלאַנכאָלישע פּוילישע מאַזורקע און היט דאָס הויז, אַז קיין גנבים און קיין אומגעמאַלדענע מענטשן זאָלן ניט אַריינקומען. ער לאָזט אָבער אַריין די מיידלעך מיט די געסט, וואָס זיי פירן פון דער גאַס און פאַרשווינדן אין פינצטערן לאַבירינט פון אַזאַ הויז.

דאָס איז אַלץ אין אַוונט. איצט איז אָבער טאַג. דער מאַרק פון דער אַלטער שטאַט איז פול מיט סוחרים און קוּנים. אַלץ איז דאָ אַ סחורה, אַלץ פאַרקויפט מען און אַלץ קויפט מען דאָ. עס שטייט אַ זעלנער מיט ראַזעוואַנע ברויט, אַן אַנדערער מיט קאַזיאַנע לייונט צו פאַרקויפּן, אַ ייד מיט אַלטע שירעמס און אָפּגעניצעוועטע קראַגנס, אַ יידענע מיט אַלטע ווייבערישע קליי-דער. דער מאַרק איז פול מיט קוּנים, און מען קויפט און מען טוט אָן די געקויפטע זאַכן באַלד אויפן אַרט. טייל מאַכן אָן אויסבייט: לאָזן איבער די אָפּגעטראַגענע זאַכן פאַר אַ ברויט, פאַר אַ פּעקל פאַפּיראַסן, און אַמאָל גייט

איבער אַוועק פון דעם מאַרק אינגאַנצן אָן אַ ראָק, — פאַר אַ טרונק בראַנפן. אַזוי ווייט ווי די פאַרגערשריבענע אַנשטענדיקייט לאַזט צו, גייט אָן דער האַנדל, — ביז צו די הויזן: אָן הויזן קען מען, ווי באַוואוסט, אין מאַרק ניט אַרומ־דרייען זיך. און די נימפע, די וואַרשעווער וואַסער־נימפע, וואָס שטייט אין דעם אויסגעטריקנטן ברונעם, האָט שוין געזען ניט איין נאַקעטן קערפער. און ווען זי וואַלט ניט געווען געמאַכט אויס קופער, וואַלט זי זיך גערויטלט פון בושה פאַר די פאַרשיידענע סצענעס, וואָס עס קומט איר אויס צוצווען.

אין „קאַפע וואַרשאַווסקי“ איז איצט שטיל. אינזאַם זידט דער גרויסער סאַמאַוואַר אין אַ ווינקל, און די פליגן עסן זיך רואיק דעם קעז, די קיכעלעך, דאָס אַנדערע געקעכץ, וואָס ליגט אויסגעלייגט אין פענצטער. אין קאַפע אַליין ווייזט זיך קיינער ניט, נאָר אין אַ הינטער־שטיבל, וואָס האָט קיין פענצטער ניט, נאָר אַ קליינעם לופטשיק, וואָס גייט אַרויס אין אָן אַנדער שטוב, — די שטוב האָט יאָ אַ פענצטער, וואָס באַלייכט זי גאַנץ מאַט מיט אַ פאַרנאַכט־לעכן שימער, — ביי אַ ווייסן לאַנגן טיש זיצן אַ פאַר אַנדערע מיידלעך, צי ווייב־לעך, און טרינקען טיי. טייל פון זיי זיינען נאָך אין נאַכט־קליידער, כאַטש עס איז שוין אַ שטיק נאָך מיטיק, — איינע אין אַ העמד, די צווייטע אין אַ שלאָפ־ראָק. טייל מיט צעלאַזטע האָר, וואָס זיי טריקענען אין דער לופט. אין שטוב פילט זיך אַ ריח פון פודער און שרעכטע פערפומען. די „לאַוויטשעריין“ האָט אַראַפגעבראַכט פון דער הייך פון איר צימערל, וואו זי וואוינט, אַ האַלבן טוץ באַטיסטענע העמדער, מיט זשיראַדאָוער טישטיכער און האַנטיכער, וואָס זי האָט אָנגעזאַמלט אין איר קאַרב, און האָט געוויזן די שיינע דעסנס, אין וועלכע עס איז געווען איר נאָמען אויסגעהאַפֿטן. די מיידלעך האָבן באַטראַכט די אַרבעט, געפרוואווט טרעפן וויפיל די לאַוויטשעריין האָט באַצאָלט פאַר די ליילעכער מיט די טישטיכער, און דאָס ווייסצייג איז אַרומגעגאַנגען פון איין האַנט אין דער צווייטער.

די ניס, אַז די לאַוויטשעריין האָט זיך ווידער געקויפט ניי וועש, האָט אַרויסגערייצט די בעל־הביתטע פון דער קיך, וואו זי איז געשטאַנען און האָט געקאַכט מיטיק פאַר די קינדער, וואָס דאַרפן באַלד פון חדר אַהיים קומען. די בעל־הביתטע איז אַרויסגעקומען פון קיך מיט אַ צעפלאַמט פנים, אַ דיקע, פעטע וואַרשעווער יידענע מיט אַ פעטן האַלדז און פעטע פינגער. זי האָט מיט פרייד אויך גענומען באַטראַכטן די פרישע גלאַנצעדיקע טישטיכער און האַנטיכער. ווי אַ טיכטיקע וואַרשעווער, האָט זי ניט געקענט גלייכגילטיק זיין צו וועש.

— וואָס וועסטו טאָן מיט אַזוי פיל וועש, דאָבריש? — האָט די בעל־הביתטע געפרעגט די לאַוויטשעריין מיט אַ באַהאַלטן שמייכעלע אין די פעטע פאַלדן אויף איר גרויס פנים און מיט אַ וואונק צו די אַנדערע מיידלעך, וואָס האָט אויסגעדריקט אי שפּאַס, אי אַ ביסל קנאה אויף דעם וועש. —

האסט דאך שוין אזוי פיל, אז דאס וועט פוילט דאך ביי דיר אין קאסטן. די ניצסט דאך עס ניט.

— שאט ניט, זאל עס פוילן. עס וועט קומען אמאל א צייט, אז איך וועל עס ניצן אויך.

— הלוואי, פון מיינעט וועגן, — האט די בעל-הביתטע פון „קאפע וואר-שאווסקי“ געזאגט, ווידער מיט דעם זעלבן שמייכל, און געוואלט אריינגיין צוריק אין קיך אריין. עס האט זי אבער אפגעשטעלט גנענדל דער זשאכלי-בערינס שטימע:

— גיב נאך א קוק ווי עס ארט איר, ווען אונדזער איינע קויפט זיך וועט. זיי אליין מעגן זיך נאך קויפן אויסשטייערס, בעל-בתישקייט. שאט ניט, דאבריש. ניץ עס געוונטערהייט.

די בעל-הביתטע פון קאפעהויז איז ניט געווען די בעל-הביתטע פון דעם „היזל“, צו וועלכן די מיידלעך האבן געקערט. די מיידלעך האבן געקערט צו אנדערע בעל-ביתים. אין דעם קאפע זיינען זיי נאך אריינגעקומען, ווייל דארט איז געווען זייער „בערזע“. זיי פלעגן דארט פארברענגען בייטאג, ביז מען טוט זיך אן פאר דער נאכט. און פאר גנענדל דער זשאכלינערין האט די בעל-הביתטע פון קאפע-הויז מורא געהאט. ערשטנס, האט די זשאכלינערין א גרויס מויל, און צווייטנס, האט אין שכנותדיקן הויז זיך אויפגעעפנט אן אנדער קאפע-הויז, א קאנקורענט. און מיידלעך פון אנדערע היזלעך האבן אנגעהויבן דארט פארקערן.

— איך מיין דען עפעס? פון מיינעט וועגן, וואס האט זי זיך אנגעטשעפעט אן מיר? זאל זי זיך דאס גאנצע געוועלב אויסקויפן. — און די בעל-הביתטע איז צוריק אריין אין קיך.

— וואס וועסטו טאקע טאן מיט די טישטיכער און סערוועטן, וועסט דאס דען אמאל ניצן? אך, איך האב ליב א שיינעם קאפעלוש און א שיינע פאלערינע, דאס איז פאר מיר. אבער אויסגעהאפטענע טישטיכער, — דאס איז גוט פאר א בעל-הביתטע, וואס פירט א היים, ניט פאר אונדזער איינער, — האט זיך אנגערופן יענטעלע דער ממזר.

די מיידלעך האבן אונטערגעשמייכלט. זיי האבן געוואוסט פון דער לאך-וויטשערינס שוואכקייט צו קויפן זיך בעל-הבתישקייט, טייער וועט פאר דעם אפגעשפארטן גראשן, וואס זי גיט ניט אויס אויף קיין קלייד, אויף קיין שוך, און ווי זי קען נאך פון א גאסט ציען א גראשן, גיט זי עס אויס פאר בעל-הבתישקייט, כאטש דאס בעל-הבתישקייט האט געפוילט ביי איר אין קאסטן. אפשר האט זי נאך געהאט א האפענונג אמאל עס צו באנוצן, ווען זי וועט חתונה האבן און פירן אן אנשטענדיק לעבן, ווי עס איז די האפענונג פון די מערסטע אזעלכע מיידלעך, און אפשר האט זי די האפענונג שוין אליין אויך ניט געהאט, נאך עס איז ביי איר געווען א מין שפיל, מחמת ווען קיינער איז ניט געווען בייטאג, פלעגט זי ליב האבן ארויסנעמען די אנגעקויפטע זאכן

פון קאסטן און אויפראמען איר שטיבל, ווי זי וואלט געהאט א מאן און גע-
פירט א בעלה-הבתיש לעבן. זי האט אויף איר קליינעם טיש אויסגעלייגט א ריין
טישטוך, אויפגעשטעלט דעם נייעם קופערנעם סאמאוואר, אַנגעהאַנגען די בילד-
לעך אויף דער וואַנט, אויסגעשפרייט אַן אויסגעהאַפטענע זיידענע קאַפּע אויפן
בעט. און פאַרנאַכט, ווען מען האָט זיך אַנגעהויבן גרייטן אויף געסט, האָט זי
די זאַכן צוריק צוזאַמענגענומען און באַהאַלטן אין קאַסטן אַריין...

נאָר באַלד איז דער שמועס איבערגעהאַקט געוואָרן. אין קאַפּע-הויז איז
אַריינגעקומען אַ מיידל פון אַ יאָר אַכט, אַרומגעהילט אין אַ גרויסער שאַל,
וואָס העלפט דערפון האָט זיך איר נאָכגעשלעפט אויף דער פּאַדלאַגע און פון
דער צווייטער העלפט האָט אַרויסגעשטאַרט ווי אַ קליין חיילע דאָס קעפל
פון אַ קינד, וואָס דאָס מיידל האָט געהאַלטן אין איין האַנט. אין דער צווייטער
האַנט האָט זי געהאַלטן אַ בלעכענעם טשייניק. מיט אַ הייזעריקער שטימע, וואָס
קומט פון אַ פאַרשטאַפט נעז מיט אַ באַלייגטן האַלדו, אויף אַן עכט וואַרשעווער
לשון, וואָס האָט געקלונגען ווי געזונגען, האָט דאָס מיידל געזאָגט:

— פאַר אַ צווייער געזאָטן וואָסער!

— חנהלע, חנהלע, אַ קונה איז דאָ! — האָט איינע פון די האַלב-נאַקעטע
מיידלעך אַריינגערופן אין קיך אַריין, וואו די בעלה-ביתטע איז געווען.
פון דער קיך איז אַרויסגעקומען אַ מיידל פֿון אַ יאָר אַכצן-גיינצן, אַנגעטאַן
געוויינטלעך, ווי יעדער אַנדער לעבעדיקער מענטש, נאָר דאָ, צווישן די האַלב-
נאַקעטע מיידלעך, וועלכע זיינען געזעסן אין זייערע נאַכט-העמדער און שדאַף-
רעק, האָט דאָס מיידל, וואָס מען האָט גערופן חנהלע, אין איר רויט-בלויזען
קאַרטענעם סטאַניקל מיט די גלאַטע פאַרקעמטע האַר, מיט די צעפּדאַכטענע
צעפּ און מיט דעם פרישן, נאַטירלעכן פנים, אויף וועלכן עס איז ניט גע-
לעגן קיין פאַרהאַרטעוועטער, געבראַכענער פודער, ווי ביי די אַנדערע מיידלעך,
זיך אויסגענומען ווי אומנאַטירלעך און מאַדנע. זי האָט אויסגעזען ווי אַן אַנ-
געטאַגענע צווישן נאַקעטע, חנהלע האָט גענומען פון דעם קינד, וואָס האָט גע-
האַלטן נאָך אַ קלענער קינד אין האַנט, דעם בלעכענעם טשייניק און איז גע-
גאַנגען אין קאַפּע-הויז אַנגיסן געזאָטן וואָסער פון זודיקן סאַמאָוואַר.

— וואָס מאַכט די מאַמע? — האָט געענדל די זשאַכלינערין געפרעגט דאָס
קליינע מיידל.

— איך ווייס ניט, די מאַמעשי פֿיגט אין בעט און דער טאַטעשי איז ניטאָ.
— האָט דאָס מיידל ווידער געזאָגט אין אַ קינדערשן געזאַנג מיט אַ הייזעריקער
שטימע.

— גיב איר, חנהלע, אַ קעז-קיכל. דאָ האָסטו אַ פירער, — זאָגט די
זשאַכלינערין, אַרויסנעמענדיק אַ בייטעלע פון איר זאַק און אַוועקפֿייגנדיק
אַ קופערנע מטבע אויפן טיש.

חנהלע איז צוגעגאַנגען צום פענצטער. אין פענצטער איז געוואָרן אַ רעש
פון די צעפּלויגענע פליגן, וואָס חנהלע האָט דערשראַקן מיט איר האַנט. זי

האָט אַרויסגענומען אַ קעז־קיכל און עס דערלאַנגט דעם מיידל. דאָס מיידל האָט עס צוגענומען אָן ווערטער.

— פאַר מיר אויך.

— פאַר מיר אויך, — האָט זיך געלאָזט הערן פון אַלע זייטן, וואו די מיידלעך אין די נאַכט־העמדער זיינען נאָר געזעסן. חנהלע האָט אָנגעלייגט דעם קינד אין טוך אַריין קעז־קיכלעך וויפיל זי האָט נאָר געקענט דערטראָגן. — זע נאָר, דו זאָלסט ניט פאַלן מיטן קינד, — שרייט איר נאָך די זשאַכלינערין.

— גיי פאַמעלעך, דו הערסט? — זאָגן אַנדערע מיידלעך.

— אַ רחמנות אויף דעם פאַפיראַסניק, דאָס ווייב קרענקט שוין דעם זיבעטן חודש, און אַ פולע שטוב מיט קינדערלעך. דאָס האָט מען פון חתונה האָבן, — זאָגט די זשאַכלינערין, — און ווישט זיך אָפּ פון פנים מיט אַ טיכל דעם נעכטיקן פודער.

— ניט אַלע מענער זיינען דאָך אַזעלכע שלים־מזלניקעס ווי דער פאַ־פיראַסניק, — רופט זיך אָפּ אין אַ ווינקל די לאַוויטשערין, וועלכע לייגט צונויף איר וועש.

באַד האָט די טיר פון קאַפע־הויז זיך אויפגעעפנט מיט רעש, און אַ פאַר יינגלעך, ווי אַ צווילינג, האָבן געגעבן אַ שפרונג אַריין, געוואָרפן מיט די הענט, מיט די קאַפּאַטעס, מיט די קאַשקעטלעך און מיט די סידורים, וואָס זיי האָבן געהאַלטן אין די הענט.

— מאַמע, גיב אונדז עסן! — האָבן די יינגלעך אויסגעשריגן שוין ביי

דער טיר.

— שלמהלע, קום נאָר אַהער, — רופט די לאַוויטשערין צו אַ יינגל.

— גיין, שלמהלע, קום צו מיר, אַט האָסטו אַ צווייער, אַז דו וועסט אַהער גיין, — זאָגט די זשאַכלינערין און נעמט אַרויס אַ צווייער פון זאַק.

— שלמהלע, איך וועל דיר קויפן אַ מעסערל, אַז דו וועסט אַהער גיין. דאָס יינגל איז געשטאַנען אין מיטן, האַלב רויט פון דער וואַרעמקייט, וואָס איז אים געקומען פון לויפן, געקוקט מיט די בלישטשענדיקע אייגעלעך און ניט געוואוסט וואוהין צו גיין, נאָכן צווייער צי נאָכן מעסערל.

— שלמהלע, קום עסן, — האָט אים פּלוצלינג אָנגענומען חנהלע ביי דער האַנט און האַלב מיט געוואַלד אין קיך אַריינגעשלעפט.

— גיב נאָר אַ קוק, ווי זי האָט מורא, איך וועל אים אַ שטיק אָפּבייסן, — קרימט זיך די זשאַכלינערין.

דאָס יינגל האָט נאָך מיט די בלישטשענדיקע אויגן געקוקט צום צווייער, וואָס די לאַוויטשערין האָט געהאַלטן, און איז אָן ווילן אַרויס פון שטוב.

אין קאַפע־הויז איז ווידער געוואָרן אַ באַוועגונג. עס זיינען אַריין צוויי פּרעמדע מענטשן. לויט זייער אַנשטענדיקן אויסזען און אַנשטענדיקער קליי־דונג, זיינען זיי, קענטיק געווען זייער זעלטענע געסט אין קאַפע־הויז. די מייד־

לעך האָבן זיך צוריקגעצויגן אין אַ ווינקל. טייל פון זיי האָבן זיך פאַרריכט די האָר, די קליידער, און געקוקט מיט פינקלדיקע אויגן. די בעל־הביתטע איז אויך אַריינגעקומען פון קיך, זיך גלייך געמאַכט די האָר. זי איז אַנטקעגן געגאַנגען די פרעמדע אומגעוויינטלעכע געסט. די בעל־הביתטע איז בלייך געוואָרן, אַביסל דערשראָקן פאַר די פרעמדע מענטשן. נאָר באלד האָט זיך געוויזן אַ באַקאַנט פנים. וועלוול דער רויטער האָט מיט זיין הייזערדיקער און באַסאָווער שטימע אַריינגערופן אין דער טונקעלער שטוב אַריין:

— קאַנאַריק איז דאָ ניטאָ?

די מיידלעך און די בעל־הביתטע האָבן זיך באַרואַיקט, דערהערנדיק די באַקאַנטע שטימע פון וועלוול דעם רויטן, דעם בעל־הבית פון „הייזל“, און האָבן אָפגעענטפערט:

— דאָ איז ער, ער שלאָפט. — זיי האָבן געוויזן אויף אַ טונקל ווינקל פון קאַפּע־הויז, וואָס איז אינגאַנצן געווען איינגעוויקלט אין פינצטערניש, און אויסגערופן:

— קאַנאַריק! קאַנאַריק! מען רופט דיך!

פון אַ זאַפע איז אַראָפּגעקראַכן אַ הויכער יונג, אַרויסגעקומען פון דער פינצטערניש. די לאַקירטע כאַרעיוועס פון זיינע שטייול האָבן אָפגעגלאַנצט אין דער טונקלקייט. זיין שוואַרצע גריווע איז געווען צערודערט, און אַ פנים האָט ער געהאַט אַ זויערס, כאַטש אַן אויסגעשלאָפנס, אַ כּיטרע, מיט צוויי קליינע וואַנצעלעך. ער האָט זיך גלייכגילטיק די אויגן אויסגעווישט מיט די הענט, אַרומגעקוקט זיך, אַ פאַרוואַונדערטער, ווי ער וואַלט דאָ פּלוצלינג אַריינגעפאַלן, און געפרעגט מיט אַ יונגער קלאָרער שטימע, וועלכע איז געקומען פון אַ שטאַר־קער ברוסט:

— ווער רופט מיך?

אין דער שטימע האָט מען אים דערקענט: מאַטקע גנבס שטימע.

2

מאַטקע גנב האָט אַנגעקוקט די צוויי מענטשן, וואָס וועלוול האָט אַריינגע־בראַכט אין קאַפּע־הויז. איינער פון זיי, דער עלטסטער, איז געווען אַ נידע־ריקער, אַ דינלעכער, מיט אַ פאַר שוואַרצע פינקלדיקע אויגן, וואָס האָבן גע־קוקט אויף אַלע און אַלץ מיט פאַראַכטונג און חשד, ווי איינער וואָס איז זיכער אין זיין וועלט און האָט אַלץ אין דער ערד. אַ גראָבן ציגאַר האָט ער געהאַלטן אין די ציין, וואָס זיינען שוואַרץ געווען פון רויכערן. געהוסט הייזעריק איטלעכע ווייל און געשפיגן, דערפאַר האָבן פון אים אַראָפּגעבליצט בריליאַנטן. אַ בריי־ליאַנטענע האַרף אין קראַוואַט, וואָס האָט צו וויסן געגעבן, אַז דער מענטש

שטייט נאָענט צו דער קונסט. גרויסע ברייליאַנטענע רינגען אויף די קורצע, דינע פינגער. נאָר דעם גרעסטן ברייליאַנט, אין פּלאַטין איינגעזעצט, האָט ער געטראָגן אויפן קליינעם פינגער, וואָס ער האָט געהאַלטן אויס געוואוינהייט אין אין איין רייבן אין זיין סאַמעטענער שרייענדיק־רויטער וועסט און איינגעקוקט זיך מיט האַלב־פאַרמאַכטע אייגעלעך אין זיין גלאַנץ.

דער צווייטער איז געווען אַ פּיל יינגערער, אַ שיינער הויכער יונגערמאַן, אַנגעטאָן אין אַן עלעגאַנטן אַנצוג, די הענט אויך מיט ברייליאַנטן געצירט, נאָר קלענערע. און ער האָט געהאַלטן אין איין קאָקעטירן מיט די שוואַרצע וואַנצע־לעך, וואָס זיינען געווען געשיטן ענגליש־דזשענטלמעניש.

דער יינגערער האָט געקוקט מיט גרויס דרײַ־אַרץ אויפן עלטערן, און ער האָט אים געהאַלטן אין איין טיטולירן: „פאַן דירעקטאָר“.

מאָטקע האָט זיי שווייגנדיק באַטראַכט, אַ ביסל אומרואיק און פאַרוואַנדערט, וואָס אַזעלכע וואַזשנע לייט האָבן עפעס צו אים אַ געשעפט, ער האָט דאָך זיינע געפילן ניט אַרויסגעוויזן. ער האָט נאָר געקוקט מיט אַ ברוגזדיקן בליק אויף וועלוול דעם רויטן, וואָס ער האָט אים גערופן, און געפרעגט שטום: וואָס איז? — הער אויס, קאַנאַריק: דאָ איז אַ געשעפט פאַר דיר. אַז דו וועסט זיין אַ קלוגער, קענסטו אַ גראַשן כאַפּן, נאָר דו מוזט זיין קלוג און פאַרשטיין אַן עסק, — וואָס איז עס פאַר אַ געשעפט? לאַמיר הערן, — האָט מאָטקע געזאָגט. געמיינט אַז ער טוט דאָס גאַנץ רואיק, נאָר די אומרואיקייט זיינע און דאָס וועלן וויסן, וואָס עס האָבן די מענטשן צו אים, האָבן זיך אַרויסגעוויזן פון זיין באַ־וועגונג.

דער עלטערער, דער „פאַן דירעקטאָר“, האָט מאָטקען באַטראַכט פון אַ זייט, אים דורכגענומען מיט זיינע קליינע פינקלדיקע אייגעלעך, וואָס ער האָט זיי צוזאַמענגעקנייטשט, ווי ער וואַלט געוואַלט דערגיין אינגאַנצן, ווער קאַנאַריק איז. דערנאָך האָט ער זיך אויסגעהוסט, אויסגעשפיגן, ווי עס וואַלט געווען אַ צייכן, אַז ער ווייסט שוין, און האָט זיך אַנגערופן, אַרומקוקנדיק זיך מיט פאַראַכטונג אויף דעם קאַפּע־הויז:

— נייטאָ וואו זיך אַוועקצוזעצן. וואָס קען מען דאָ קרייגן?

— חנהלע, חנהלע, קום נאָר אַרויס, — האָט וועלוול אַריינגערופן אין שטוב אַריין.

— חנהלע, חנהלע! — האָט מען געהערט פון אינעווייניק רופן. באַלד איז אַרויסגעקומען חנהלע מיט אַ האַנטוך אויפן אַקסל. פאַרוואַנדערט און דערשראָקן, האָט זי אַנגעקוקט די פיינע לייט, און די שרעק האָט גע־רויטלט אירע יונגע, פרישע באַקן און אויפגעלאַנצט אירע שוואַרצע, יונגע אויגן.

— מאַך אַן אַרט וואו זיך אַוועקצוזעצן. זעסט דאָך ווער עס איז דאָ, — האָט וועלוול געריבן פאַר פרייד זיין פּלאַטשיקע נאָז, ווייזנדיק מיט די אויגן אויף די בכבודע געסט.

חנהלע האָט פלינק מיטן האַנטוך איבערגעריבן דאָס טישל, אַוועקגעשטעצט אַ פּאַר שטודן. אַלע האָבן זיך אַרומגעזעצט. דער דירעקטאָר האָט מיט די זעלבע קליינע אייגעלעך, וואָס ער האָט פריער באַטראַכט מאַטקען, איצט דורכגעלע-כערט דאָס רירעווירקע מיידל. דערנאָך, אָ דער דירעקטאָר האָט זיך געהאַט אַוועקגעזעצט, אַביסל אָפּגערוקט פון טיש, האָט ער זיך אַנגערופן מיט אַ גוט-מוטיק שמייכלעך :

— אַבו, זאָל זי דערלאַנגען אַ פּלאַש שאַמפּאַניער, נאָר אַן עכטע מייסטער-מאַרקע.

— חנהלע, האָסטו שאַמפּאַניער ? — האָט וועלוול געפרעגט מיט אַ שפּאַסיקן טאָן, וועלנדיק צופרידן שטעלן דעם „פּאַן דירעקטאָר“.

חנהלע איז געבליבן שטיין אין מיטן שטוב און האָט ניט געוואוסט, וואָס מען פאַרלאַנגט פון איר.

— וואָס זאָל איך געבן ? — האָט זי געפרעגט ביזן און רויט ווערנדיק.

— גיב שוין דאָרט דיין טיי מיט די קעז-קיכלעך, וואָס דו האָסט, — האָט דער יונגערמאַן, דעם דירעקטאָרס אַדיוטאַנט, געזאָגט מיט אַ באַפעלערישן טאָן.

— ווער איז דאָס ? — האָט דער „דירעקטאָר“ געפרעגט, איינקונדיק זיך מיט די קורצזיכטיקע אייגעלעך אין זיין גרויסן ברייאַנט פון קליינעם פינגער, ווי ער וואָלט ניט געווען געמיינט חנהלען, נאָר דעם ברייאַנט.

— זי איז דער בעל-הביתטעס טאַכטער. די מוטער אירע האַלט דאָס דאָ קאַפּע-הויז.

— און זי דרייט זיך אַרום אויף גאַטס וועלט און טוט גאַרניט. אַ שאַד, — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט ווי פאַר זיך.

— יאָ, זי איז אַ בעל-הבתיש קינד, די מוטער היט זי ווי דאָס אויג אין קאַפּ, — האָט וועלוול ווייטער דערציילט.

— נו, זאָל זי זי היטן. וואָס זיצט מען ? — האָט דער דירעקטאָר געפרעגט אומגעדולדיק, מיט אַ קאַפּריז.

— קאַנאַריק, דו ווייסט, ווער דער פּאַן איז ? — ווייזט וועלוול דער רויטער אויפן „פּאַן דירעקטאָר“.

— ניין, איך ווייס ניט, — האָט מאַטקע אָפּגעענטפערט ביזן און צערודערט. די געזעלשאַפּט, אין וועלכער ער איז ניט געוואוינט געווען, האָט אים גערועז געמאַכט.

— דאָס איז דער פּאַן דירעקטאָר פון קאַפּעשאַנטאַן „אַקוואַריום“. דו ווייסט, וואָס דאָס הייסט ?

— ניין, איך ווייס ניט, — האָט ווידער מאַטקע אָפּגעענטפערט ביזן.

— צו דעם מענטשן אין שאַנטאַן קומען אַריין אַזעלכע געסט, ווי דער פּאַליצמייסטער. די העכערע נאַטשאַלסטוואַ קומען אַהין אַריין, דו ווייסט, וואָס דאָס הייסט ?

— דער פאליציימיסטער אַיין? און דער גובערנאַטאַר ניט? אַלע העכערע אַפיצירן מיט די פאַלקאָוויקעס, דער גאַנצער וואַיענסקי שטאַב קומען אין „אַקוואַריום“ טרינקען שאַמפאַניער און זען די שאַנסאַנעטקעס אַרבעטן. — האָט געזאָגט מיט שטאַלץ דער שיינער יונגערמאַן.

דער פּאַן דירעקטאָר, וואָס דער שמועס איז געגאַנגען וועגן אים, האָט גאַנץ גלייכגילטיק אַריינגעקוקט אין דעם בריליאַנט פון זיין קליינעם פינגער.

— ביי דעם פּאַן דירעקטאָר אַרבעטן די גרעסטע אַקטריסעס, די גרעסטע טענצערינס פון דער וועלט. פאַרשטייט? און ביי אים, אַז עס טאַנצט אַ שאַנ-סאַנעטקע, קריגט זי אַ נאַמען איבער דער וועלט און קען קריגן טויזנטער דער-נאָך. די גרעסטע שאַנסאַנעטקעס קומען צו פאַרן קיין וואַרשע און בעטן זיך ביים פּאַן דירעקטאָר, ער זאָל זיי לאָזן טאַנצן אין זיין שאַנטאַן, כדי זיי זאָלן קריגן אַ נאַמען.

חנהלע האָט דערווייט אַריינגעבראַכט אויף אַ טאַץ טיי מיט קעז-קיכלעך און דאָס אַוועקגעשטעלט פאַר די געסט.

— נו, דער שאַמפאַניער איז דאָ? — האָט דער דירעקטאָר געפרעגט און ווידער גענומען באַטראַכטן חנהלען מיט זיינע צוזאַמענגעקנייטשטע אייגעלעך. דאָס מיידל האָט זיך גערויטלט אונטער זיין בליק, אירע הענט האָבן געציטערט און איבערגעגאַסן די גלעזער מיט טיי, וואָס זי האָט אַוועקגעשטעלט.

— דרייט זיך אַרום אַ מיידל אויף גאַטס וועלט און טוט גאַרניט. אַ שאַד, — זאָגט דער דירעקטאָר פאַר זיך מיט אַ זיפּן, נעמט אַרויס פון קעשענע אַ גאַלדענעם פאַרסטויגאַר, באַזעצט מיט בריליאַנטן און סואווענירן און טיילט אויס פאַפּיראַסן אַרום דעם טיש.

— הער אויס, קאַנאַריק, דער פּאַן דירעקטאָר האָט געהערט פון דיין נקבה, דער שפּאַניערין, אַז זי קען גיין אויף אַ דראָט און מאַכן אַקראַבאַטישע קונצן. ער וויל זי זען.

— דאָס מיידל, אַט די, דער בעל-הביתעס טאַכטער, געפעלט מיר, — האָט דער דירעקטאָר זיך פּלוצלינג אַנגערופן.

— דער פּאַן דירעקטאָר האָט נאָך ניט געזען יענע, די שפּאַניערין, פּאַניע דירעקטאָרזשע. זי איז גוט. אַ שוואַרץ-בלוטיקע ברונעטקע, גאַנץ שפּאַניש, און נאָך גאַר פּריש. קוים, קוים, — האָט דער יונגערמאַן, וואָס איז געווען דער מבין אויף די סחורות, גערימט פאַר דעם דירעקטאָר די סחורה.

— איך בין אַן ערלעכער מענטש, — רופט זיך אַן וועלוול צו מאַטקען. — זעסט, ווען דער „פּאַן“ (וויזנדיק אויפן יונגמאַן) איז געקומען צו מיר און געמאַכט מיט מיר אַ שמועס וועגן דער שפּאַניערין, האָב איך אים באלד געזאָגט: די שפּאַניערין איז קאַנאַריקס נקבה. ער האָט זי צו מיר אַריינגעבראַכט. ער האָט זיך צוליב איר געשלאַגן מיט שלמה שלאָסן-העקער, ער האָט צוליב איר אין די זייטן געשטאַכן געקראָגן. דאָס איז זיינס. וואָס מיינס איז מיינס, און וואָס זיינס איז זיינס. קיין סקאַנדאַלן און מעסער-שטעך האָב איך ניט ליב. דיין

נקבה, — דארף מען מיט דיר ריידן. דער פאן דירעקטאר קען מאכן פון איר אַ לייט, און דו קענסט כאפן אַ שיינעם גראַשן. ווילסטו זי אַפלאָזן דעם פאן דירעקטאר ?

מאָטקע איז געזעסן די גאַנצע צייט און האָט געשוויגן. עפעס וואָס טיף אין זיך געקלערט, געצויגן אַ האַלבע וואַנצע און געקייט. אויפן דירעקטאר האָט ער שוין געטראָגן אַ פעס, אין בעסטן פּאַל וואָלט ער אים גאַר געוואָלט די אויגן אונטערהאַקן. פאַר וואָס, ווייסט ער ניט. עס איז אים ניט געפעלן געווען ווי דער דירעקטאר האָט געקוקט אויף חנהלען. מאָטקע איז טאַקע געווען אַ פאַטראָן פון נקבות, און אַ נקבה איז ביי אים געווען גערעכנט פאַר אַ סחורה, האָט ער אָבער געוואוסט דעם חילוק פון אַ נקבה ביז צו חנהלען, וועלכע איז אַן אומשולדיק מיידל, און ער האָט ניט ליב געהאַט, וואָס דער דירעקטאר האָט געזאָגט. ער האָט דערפאַר געשוויגן און גאַרניט געענטפערט.

— כאַפט ניט, לויפט ניט, לאַמיר זי פריער זען. איך ווייס, וואָס דאָס איז ? — האָט דער דירעקטאר געזאָגט גלייכגילטיק.
— דער פאן דירעקטאר קען זי זען. וואו איז זי, קאַנאַריק ?
— זי איז אויבן ביי זיך אין שטוב, — האָט מאָטקע ביי אַפגעענטפערט.
— טאָ וואָס וועלן מיר באַלעמוטשען, קומט, לאַמיר זען די שפאַניערין פון באַרדיטשעו, — האָט דער דירעקטאר געזאָגט אומגעדולדיק.

— חנהלע, חנהלע, — האָט וועלוול גערופן.
דאָס מיידל איז אַריינגעקומען.
דער דירעקטאר האָט אַרויסגענומען אַ גרויסן דיקן בוזעם-טייסטער, צו־ערשט דאָרט געזוכט און דווקא געפרעגט, צי זי האָט ניט פון קיין הונדערטער רעשט צו געבן.

אַלע האַבן געלאַכט. דערנאָך האָט ער אַ פּרעג געגעבן: „פון אַ פינגאָן-און צוואַנציקער ?“ צום סוף האָט ער געפונען אַ רובל, וואָס ער האָט דעם מיידל אין האַנט אַריינגעגעבן מיט אַ טיפן בליק פון די צוואַמענגעקניישטשע אייגעלעך. קיין רעשט האָט ער ניט געוואָלט נעמען.

— דרייט זיך אַרום אַ מיידל אויף גאַטס וועלט און טוט גאַרניט, — האָט דער דירעקטאר גאָך אַמאָל געזאָגט פאַר זיך. אים איז געפעלן די חכמה, און ווי אַ מענטש, וואָס האָט זיך זייער ליב געהאַט, האָט ער ליב געהאַט אָפּט צו דער־מאַנען זיינע חכמות.

ווען אַלע האַבן זיך אויפגעהויבן, גרייט צו גיין, איז מאָטקע געבליבן זיצן.

— וואָס זיצסטו, קאַנאַריק ? גייסט ניט מיט ?
— קום נאָר אַהער, וועלוול, — האָט מאָטקע גערופן דעם בעל־הבית פון הייזל אין אַ ווינקל אַריין.
— ווער איז דער ? — פּרעגט ער אויפן דירעקטאר.
— דאָס איז דאָך דער דירעקטאר פון קאַפּע שאַנטאַן „אַקוואַריום“.

— כ'ווייס ניט, יא דירעקטאָר אָדער ניט דירעקטאָר, נאָר דער מענטש געפעלט מיר ניט. אַז ער וויל אַרויפגיין זען די שפּאַניערין, זאָל ער גיין. אויבן איז אַן אָפּן הויז, און ווער עס וויל גיין אַרויף, קען גיין. נאָר קוים וועט ער וועלן עפעס דאָ מאַכן מיט חנהלען, דו הערסט, — גייט ער פון דאָנען קיין לעבעדיקער ניט אַרויס.

— וואָס פּאַלט דיר איין? ביסט משוגע געוואָרן?
 — גענוג, איך האָב שוין געזען. איצט קען ער גיין. איך וועל דאָ וואַרטן.
 — אפשר וויל ער ניט, אַז איך זאָל אַרויפגיין, וועל איך ניט גיין. קרומאַ-שאַטקאַ, קום, — זאָגט דער דירעקטאָר צום שיינעם, הויכן מאַן, וואָס מען האָט אים אין דער אונטערוועלט גערופן „קרומאַשאַטקאַ“. דאָס איז געווען אַ יונג אַ גבור, וואָס דער דירעקטאָר האָט אים מיטגעפירט מיט זיך צום באַשיצן.
 דער דירעקטאָר, קרומאַשאַטקאַ און וועלוול זיינען אַרויפגעגאַנגען צו דער שפּאַניערין. זיי זיינען געגאַנגען איבער פינצטערע טרעפּ. דער דירעקטאָר האָט זיך באַלויבטן מיט אַן עלעקטרישן לעמפל. אויף די טרעפּ האָבן זיי אָנגע-טראָפּן קליינע קינדער, וועלכע האָבן זיך געשפּילט אין דער פינצטער. ערגעץ האָט אַ טיר זיך אויפגעעפנט, אַ יידענע האָט דעם קאַפּ אַרויסגעשטעקט, און פון אַ שטוב האָט זיך געהערט אַ געוויין פון אַ קינד.
 באַדד זיינען זיי אָנגעקומען פאַר אַ טיר: וועלוול איז אַפּריער אַריין. דער-נאָך האָט ער דעם קאַפּ אַרויסגעשטעקט און אַריינגערופן דעם דירעקטאָר מיט קרומאַשאַטקאַן.

זיי זיינען אַריינגעקומען אין אַ קליין שטיבל, וואָס איז געווען פאַרהאַנגען אויף טיר און פענצטער מיט פאַרשטויבטע, רויט-סאַמעטענע פאַרהאַנגען. אויף אַ געבעט סאַפקעלע איז געזעסן אַ מיידל אין אַ לייכט-באַטיסטן נאַכט-קאַפּטנדל, האָט גערויכערט אַ סיגאַרעטל, און געפוצט זיך די נעגל און עפעס געפייפט. האַלב פאַרוואונדערט, האָט זי אָנגעקוקט די אַריינגעקומענע געסט.
 דער דירעקטאָר האָט דורכגעגעבערט דאָס שוואַרץ-חנעוודיקע מיידל מיט זיין בליק, געקנייטשט די אייגעלעך און געקוקט מיט איבערלייגונג, ווי ער קוקט אויף דעם בריליאַנט, וואָס ער טראָגט אויף זיין קליינעם פינגער. דאָס מיידל איז אים, קענטיק, געפעלן געווען פאַר זיין זאָר, וואָרים ווי תמיד, אַז דער פּאַן דירעקטאָר איז צופרידן געווען פון עפעס, האָט ער אויך איצט זיך באַלעקט מיט זיין צינגל און די אייגעלעך האָבן זיך אים געקנייטשט. ער האָט ווידער אַרויסגעכאַפט דעם גאָלדענעם פאַרטסיגאַר און אָנגעהויבן פאַפּי-ראַסן אויסצוטיילן.

— פּאַניע דירעקטאָרזשע, אונדזער שוואַרצע שפּאַניערקע, — ווייזט אויף איר אַן וועלוול, דער בעל-הבית, מיט שטאַלץ.

דאָס מיידל האָט זיך אומגעקוקט און דערזען ווי דער דירעקטאָר באַטראַכט זי פון אַ זייט מיט זיינע איינגעקנייטשטע אייגעלעך, האָט זי זיך ווי פאַרשעמט. גערויטלט זיך אַביסל, האָט זי אונטערגעכאַפט די שוואַרצע שווערע לאַקן האָר,

וואָס זײַנען איר איבערן דינעם האַרדז געפאַלן, אויפגעהויבן זיי און פאַרשפּיליעט מיט האַרנאָדערען.

— איך זע, איך זע, — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט און געטיילט פאַפּיראַסן.
 — קענסט גיין אויף אַ לאַם, נינאַ? — האָט זי וועלוול געפרעגט.
 — יאָ, איך האָב געאַרבעט אין אַ צירק אויף דער פּראָווינץ.
 — און טאַנצן שפּאַנישע טענץ קענסטו?
 — איך ווייס ניט. מען האָט מיך אַמאָל געלערנט, — האָט דאָס מיידל געשמייכלט.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין אויסלערנען, זאָל זי זיך נאָר אויפהויבן און גיין איבער דער שטוב.

דאָס מיידל, וואָס איז געוואוינט געווען, אַז די געסט, וואָס קומען צו איר, זאָלן זיך מיט איר אַנדערש באַגיין און אַנדערע זאַכן פאַרלאַנגען, האָט איצט, ביי די מאַדנע פּראַגעס און ביי דעם אַנשטענדיקן האַלטן זיך פון די פרעמדע, זיך דערשראָקן און זיך גערויטלט ווי אַן אומשולדיק מיידל. נאָר אויס געוואוינט הייט צו פּאָלן מאַנספּאַרשוינען, האָט זי אויך איצט געפּאָלגט, אויפגעהויבן זיך און געאַנגען איבער דער שטוב.

דער דירעקטאָר מיט קרומאַשאַטקאַן האָבן זיך געשטעלט אין אַ ווינקל און באַטראַכט ביידע דעם מיידלס גאַנג, איר פיגור, דעם ריטם פון אירע טריט, און האָבן וועגן דעם גערעדט צווישן זיך אין דער שטיל ווי פּערד-סוחרים ריידן צווישן זיך, באַקוקנדיק אַ פּערד וואָס מען האַלט ביים קויפּן. זיי האָבן געהייסן דאָס מיידל זיך אַפּשטעלן אין מיטן גאַנג, די הענט אויפהויבן אין דער הינד, באַוועגן זיך. דאָס מיידל האָט געפּאָלגט.

— נו, האָב איך דעם פּאַן דירעקטאָר גענאַרט? — האָט קרומאַשאַטקאַ געזאָגט אין דער שטיל.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין לערנען, — האָט דער דירעקטאָר אַפּגעענטפּערט צופּרידן און ווידער גענומען טיילן פאַפּיראַסן.

— ווער האָט זי אַהער געבראַכט? — האָט דער דירעקטאָר געפרעגט אין דער שטיל ביי וועלוולען.

— דאָס איז דער יונג, ער רופט זיך קאַנאַריק, ער האָט זי געבראַכט פון דער פּראָווינץ, ערגעץ-וואו זי דערטאַפט אין אַ צירק, אַ גענוג קלעפּ און מעסער-שטעך האָט ער געקראָגן איידער מען האָט אים אין דער חברה אַריינגענומען. מען האָט זי אים געוואַלט אַפּשלאָגן. ער האָט זיך ניט געלאָזט. ער איז אַ ביטערער יונג. אַ ליאַדע וואָס שטעכט ער באַלד, און חברה האָבן מורא פאַר אים איצט. זי איז זיין נקבה, ער נעמט פאַר איר דאָס געלט אַפּ, מיט אים דאַרף מען זיך דורכריידן. מיט אים איז ניט גוט צו האָבן צו טאָן. ער איז אַ בייזער יונג.

— אויב אַזוי, קומט ריידן מיטן יונג. מיט איר איז דאָך ניטאָ וואָס צו ריידן, — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט און איז אַרויס.

3

מאָטקע איז איבערגעבליבן אין קאָפּע־הויז. ער איז געווען צערודערט. דעם דירעקטאָרס בליקן אויף חנהלען און זיינע רייד אויף איר האָבן אים געמאַכט אומרואיק. ביז איצט איז אים גאַרניט אין זינען אַריינגעקומען חנהלע. אַנדערטהאַלבן יאָר, זינט מאָטקע איז געקומען קיין וואַרשע מיט מאַרין און האָט זי אַריינגעגעבן אין דעם „הייזל“ אין קאָפּע וואַרשאַווסקי, קען ער חנהלען ווי דער בעל־הביתטעס מיידל, וואָס באַדינט די געסט.

צוערשט איז אים אויך אַ וואונדער געווען, וואָס צו חנהלען רעדט מען אַנדערש, צו חנהלען באַציט מען זיך אַנדערש, און אַלע, סיי די יונגען, וואָס האָבן צו זאָגן איבער די גאַסן־מיידלעך, סיי די געסט, וואָס קומען אַהער ביי־נאַכט אַרײַן, ווייסן צו מאַכן אַ חילוק צווישן חנהלען און די אַנדערע מיידלעך. קיינער וועט זיך ניט דערוועגן זיך טשעפען צו איר, ריידן צו איר עפעס אַנ־דערש ווי הייסן איר דערלאַנגען טײַ, קאָפּע, געבעקס, כאָטש חנהלע האָט זיך אַרומגעדרײט האַלבע נעכט אין קאָפּע און צוגעזען די אַלע ווילדע סצענעס, וואָס די געסט טוען אַפּ מיט די מיידלעך, דאָך איז עס עפעס אַזוי געווען. דערנאָך איז ער שוין געוואוינט געוואָרן דערצו, ווי אַלע אַנדערע, און גע־וואוסט, אַז חנהלע איז אַ בעל־הבתיש מיידל און די אַנדערע, — נקבות, און פּונקט ווי אַלע אַנדערע יונגען, האָט ער עפעס געהאַט אַ געפיל פון חוב אַפֿ־צוהיטן חנהלען, און ווי וואַלט געווען דעם גאַסט, וואָס וואַלט זיך דערוועגט זי אַנצורירן. נאָך מער: אַפילו די מיידלעך, וועלכע האָבן גערעדט צווישן זיך די אויסגעלאַסנטע רייד, האָבן זיך געהאַלטן פיל אַנשטענדיקער, ווען חנהלע איז געווען אין קאָפּע־הויז. אַלע האָבן געוואַלט געווינען חנהלעס פּריינטשאַפּט, איינע האָט דער אַנדערער מקנא געווען איר נאָענטקײט און צוגעאָזנקײט.

אומבאַוואוסט פֿאַר זיך האָבן די יונגען זיך געפּוצט פֿאַר חנהלען, גע־וואַלט איר געפּעלן. מאָטקע האָט דאָס געטאָן ווי די אַנדערע יונגען, ניט צו קלערן גאָר דערפון. ניט נאָר איז ער געווען אויפגעבראַכט, וואָס דער דירעקטאָר דערוועגט זיך צו קלערן וועגן איר ווי וועגן אַ נקבה, ער, מאָטקע אַליין, האָט עפעס אַנגעהויבן קלערן וועגן חנהלען, וואָס ער האָט דאָס געהאַלטן ביי זיך ווי אַ וויכטיקע ענדערונג, און ער האָט זיך געוואונדערט, פאַרוואָס ער האָט ביז איצט וועגן דעם גאַרניט געטאָן.

אַזוי פאַרטאָן אין זיינע געדאַנקען, האָט אים וועלוול דער רויטער גע־קלאַפּט איבער דער פּלייצע און אים צוגערופן צום טיש, וואו דער דירעקטאָר מיט דעם הויכן, שיינעם יונגמאַן האָבן שוין געוואַרט אויף אים.

— הער אויס, מאָטקע, אַז דו וועסט זיין אַ קלוגער יונג, קענסטו דאָ פאַר־דינען אַ שיינעם גראַשן, אַזאָ, וואָס דו האָסט נאָך אין דיין לעבן ניט אַנגעזען, — רופט זיך צו אים אַן וועלוול.

— פֿאַר וואָס און פֿאַר וויפֿיל? — פֿרעגט מאַטקע קורץ.
 — דער פֿאַן דירעקטאָר וויל פֿון דיר די שפּאַנקע אָפּקויפֿן. אָפּקויפֿן אויף
 איינמאַל, אַז דו זאָלסט אויף איר מער קיין פֿרעטענזיעס ניט האָבן. — האָט
 זיך אָנגערופן קרומאַשאַטקאַ.

מאַטקע האָט געשוויגן און איז געבליבן זיצן, אַ בלאַסער. ער האָט גע-
 קלערט נאָך אַ מינוט, כּדי זיך אויפצוכאַפֿן און דעם דירעקטאָר מיט דעם
 שיינעם יונג און וועלוולען, אַלעמען די ציין און די אויגן אויסצוהאַקן. ער
 האָט שוין פֿאַרקלעמט אַ פֿאַר פּויסטן אויף זיי. דער דירעקטאָר רופֿט זיך אָן:

— און ביי מיר איז באַלד געלט, ביי מיר איז ניט גערעדט. איך האָב
 ניט קיין מורא, אַז דו וועסט מיר דאָס געלט צונעמען. מיר באַהאַלט מען קיין
 געלט ניט, — זאָגט דער דירעקטאָר און נעמט אַרויס פֿון דער בוועם-קעשענע
 דעם ברייטן גרויסן טייסטער, כאַפט אַרויס אַ פינף-און-צוואַנציקער און לייגט
 עס אויפֿן טיש פֿאַר מאַטקען. — דאָ האָסטו דערווייל פינף-און-צוואַנציק קערב-
 לעך האַנט-געלט, און אַז דו וועסט זי ברענגען אויף דעם אַדרעס, אויף וועלכן
 מען וועט דיר הייסן, קריגסטו דיינע הונדערט און פּופּציק קערבלעך.

מאַטקען האָט דאָס בלוט געגעבן אַ שטאַג אין פנים אַרײַן, ווען ער האָט
 דערזען דאָס געלט אויפֿן טיש. אַ געדאַנק האָט אים געגעבן אַ לייכט־אויף
 אין די אויגן אַרײַן, און דער געדאַנק האָט עפעס געהאַט אַ שייכות מיט חנהלען.
 פֿאַרוואָס, האָט ער ניט געוואוסט. ער איז מיידער געוואָרן. דאָס געלט האָט ער
 ניט צוגענומען, געלאָזט עס ליגן, נאָר געזאָגט מיט אַ ציטער אין קול:
 — איכיל זיך איבערלייגן.

— וואָס וועסטו זיך איבערלייגן, נעם צו דאָס געלט, נאָר, — ווינקט צו אים
 ווערוול. — וואָס, עס פעלן דיר מיידן? קענסט דיר אָפּשלאָגן די לאַוויט־שערין
 און די זשאַכלינעריך, וואָס, האָסט מורא פֿאַר שלמהלע שלאַסן־העקער? ווי
 קומט ער צו זיי? דו ביסט אַזאַ גוטער מחותן צו די נקבות ווי ער.
 — מורא האָב איך ניט, — זאָגט מאַטקע רואיק, — נאָר איך וועל זיך
 איבערלייגן.

— גוט, — זאָגט דער דירעקטאָר, — לייג זיך איבער, און דאָס געלט
 קענסטו דערווייל צונעמען. איך האָב ניט מורא, וועסט עס מיר באַהאַלטן. און
 אַז דו וועסט זי וועלן אַהינפירן, וועט דיר וועלוול געבן דעם אַדרעס. און אויף
 געלט וועל איך זיך ניט דינגען, וועסט זי ברענגען, קריגסטו די גאַנצע צוויי
 הונדערט, נאָר איך מוז זי האָבן ביז זונטיק פיר אַזײַגער, שפעטער באַדאַרף איך
 זי ניט. קום, קרומאַשאַטקאַ, איך מוז שוין גיין, — האָט זיך דער דירעקטאָר
 אויפגעהויבן און איבערגעלאָזט דאָס געלט ליגן פֿאַר מאַטקען.

מאַטקע איז געבליבן זיצן, געקוקט אויפֿן געלט. ער איז רויט געוואָרן,
 האַלב דערשראַקן, און געשוויגן.

דער דירעקטאָר מיט קרומאַשאַטקאַן האָבן נאָך עפעס גערעדט ביי דער
 טיר מיט וועלוולען. פּלוצלינג האָט וועלוול גערופן אין שטוב חנהלען.

מאטקע האָט זיך אויפגעכאַפּט ביי דעם, ווי אַ גערייזטער הונט, נאָר די בעל־הביתטע האָט פון דער צווייטער שטוב אָפּגעענטפערט, אַז הנהלע איז ניטאָ, און זי איז אַזיין אַרויסגעקומען אויף דער שוועל. דער דירעקטאָר האָט געהערט, אַז הנהלע איז ניטאָ, האָט ער פאַרלאָזט מיט קרומאַשאַטקאַן דאָס קאַפּע־הויז.

אין שכנות מיט די מיידלעך, וואו עס איז געווען דאָס הייזל, אין דער צווייטער שטוב, האָט געוואוינט אַ ייד אַ פאַפּיראַסניק, אַן אַרים, מאַגער יידל, וואָס האָט געהאַט אַ סך קינדערלעך. דאָס ווייב זיינס האָט נאָר געבוירן צוויי־לינגס, און פון דעם פיל קינדלען איז זי תמיד געווען אַ קראַנקע און תמיד געלעגן אין בעט. דער פאַפּיראַסניק פלעגט אַ גאַנצן טאָג אַרומלויפן אין די קליינע האַטעלן פאַרקויפן זיינע פאַפּיראַסן, די מאַמע איז קראַנק געווען, זיינען די קינדער געבליבן אויף גאַטס באַראָט. די אמתע פרנסה פון דעם יידן זיי־נען אָבער ניט געווען די פאַפּיראַסן, נאָר דאָס ווייב, וועלכע איז אַמאָל געווען אַ נייטערין, האָט נאָך ביז היינטיקן טאָג אויפגעהאַלטן אַ ווערקשטאַט, דאָס הייסט, קליינע מיידלעך אויף דער לער זיינען ביי איר געזעסן און האָבן גע־נייט קינדער־קליידלעך. די שוואַכע קינדלדיקע יידענע האָט די קליידלעך צו־געשניטן, און די מיידלעך האָבן זיי גענייט. מיט דער שניט־סחורה פאַר די קליידלעך פלעגט מען דערווייל די בעטן צודעקן, די טישן גרייטן אָדער די קינדער צודעקן ביינאַכט. צו דער יידענע מיט די קינדערלעך פלעגן די מייד־לעך פון הייזל אָפּט אַריינקומען. בייטאָג, ווען זיי האָבן גאָרניט געהאַט צו טאָן, האָבן זיי פאַרבראַכט ביי דער קראַנקער יידענע. איינע האָט געהאַלפן די קינדערלעך וואַשן, אויסקעמען, אַ צווייטע — דאָס געפעס וואַשן; טייף האָבן אָפּילו געהאַלפן די קליידלעך נייען. בכלל האָט עס די מיידלעך פון די הייזלעך געצויגן צו די שכנים. זיי האָבן ליב געהאַט געפינען פריינט צווישן די איינ־וואוינער פון הויז. — און די שכנים האָבן קיין באַזונדער געפיי־און באַציאונג ניט געהאַט, — ניט צו די מיידלעך, ניט צו זייער פראַפעסיע. יעדער איינער האָט זיך זיין פרנסה, און קיינעמס פרנסה קומט ניט אָן גרינג, האָבן זיי גיכער די מיידלעך באַדויערט איידער פאַראַכט, און אָפּטמאָל אויך ניט באַדויערט. זיי זיינען צוגעוואוינט געוואָרן צו זיי און פאַרטראָגן זיך מיט זיי ווי גלייכע מיט גלייכע, צומאָל אָפּילו זייער באַפריינדט.

מאָרי די קונצנמאַכערין, מאַטקעס נקבה, האָט זיך באַפריינדט מיט דעם פאַפּיראַסניקס ווייב. זי האָט געהאַלפן די קינדער אין בעל־הביתשקייט. האָט ליב געהאַט שמועסן מיט דער קראַנקער יידענע, וועדכע פלעגט זיצן אָפּט ביים פענצטער און לופט כאַפן. דאָס לעבן אין דעם הייזל, וואָס מאַטקע האָט זי אַהין אַריינגעבראַכט, איז איר גאָרניט געפעלן. ניט צוליב דער אומאַנשטענדיקייט פון דער פרנסה, נאָר עס איז איר פשוט לאַנגווייליק געוואָרן. צוערשט, ווען זיי

זיינען נאָר אַרײַנגעקומען קײן װאַרשע, האָט זי אײַנטרעסירט װאַרשע. אײַצט האָט זי שױן אַביסל װאַרשע געקענט. געװען שױן אויף דער מאַרשאַלקאַװסקע גאַס, אײַן זאַקסישן גאַרטן, אײַן ײִדישן טעאַטער, — און זי האָט געבענקט נאָך דער בױד, נאָכן אַרומפאַרן מיט די קונצנמאַכערס פון שטאָט צו שטאָט. זי װאַלט שױן לאַנג פון דאַנען אַנטלאָפן, נאָר זי האָט מורא געהאַט פאַר מאַטקען. מאַטקע איז געװאָרן ניט נאָר אײַר הערשער, נאָר אויך אײַר באַשיצער. װי אַלע אַנדערע מײדלעך, האָט זי אויך פאַר מאַטקען געהאַט דאָס געפיל פון ליבע און אונטערטעניקייט. מאַטקע איז פאַר אײַר געװאָרן אײַן דער גרויסער שטאָט װאַרשע אײַר פאַטער, אײַר עלטערער ברודער, דער אײַנציקער מענטש, װאָס זי פאַרמאַגט. און אַלץ, װאָס ער טוט, איז גוט, און מען באַדאַרף אײַם הערן בלינדערהײט און פאַדגן אַלץ װאָס ער הײסט. דאָס, װאָס ער האָט אָפּגעטאַן קאַנאַריקן אײַן װאַלד, האָט אײַם געשטעלט אײַן אײַרע אויגן װי אַ גאַט. און די אײַמה פאַר אײַם איז פאַרקערט געװאָרן אײַן ליבע. זי האָט זיך גאַרניט גע-קענט פאַרשטעלן װי זי װאַלט געקענט אַ טאַג אײַבערלעבן אָן מאַטקעס אײַ-בערהערשאַפט אײַבער אײַר. און װען מאַטקע פלעגט קומען און בײַזערן זיך אויף אײַר, אײַר, אַװעקנעמען דאָס געלט, דאָס טרײַנק-געלט, װאָס זי האָט געקראָגן פון די געסט, און זי גוט אויסשעלטן, האָט זי געפילט, אַז זי געהערט צו אײַם, אַז זי האָט אַ הײם. — און אַ פאַטער.

דערפאַר האָט דער װײַזט פון די געסט, װאָס האָבן זיך אַזוי מאַדנע געהאַלטן צו אײַר, אַרױפגעװאָרפן אויף אײַר אַ שרעק. זי איז ניט געװאוינט געװען, אַז זי זאָל אָן אַנדערן הערן װי מאַטקען. װי פיל פון די מײדלעך, װען זײ האָבן עפעס געהאַט אויפן האַרצן, פלעגן זײ אַרײַנקומען צו דעם פאַפּיראַס-ניקס ײִדענע, אַװעקזעצן זיך פאַר אײַר בעט און זיך אײַר פאַרטרויען, אַזױ האָט דאָס מאַרי אײַצט אויך געטאַן.

— אוי, לאה לעבן, געקומען צו מיר אַזעלכע רייכע מענטשן, האָבן מיך עפעס אַזױ מאַדנע באַקוקט. גאַרנישט געװאַלט פון מיר, נאָר אַזױ מיך באַ-טראַכט, װי זײ װאַלטן מיך געװאַלט קויפן. אוי, װאו איז קאַנאַריק? דאָס האַרץ שרעקט מיר אַזױ, װעלוול האָט זײ אַרײַנגעפירט. — האָט זי דערציילט פאַר דער ײִדענע אײַן בעט.

— גײ שױן, נאָר אײַנער, קאַנאַריק װײסט אַװדאײ דערפון, אָן קאַנאַריקן װאַלט װעלוול ניט דערוועגט זיך זײ אַרױפצושיקן. און אַז דו האָסט קאַנאַריקן, האָסטו שױן פאַר קײנעם ניט װאָס מורא צו האָבן, — האָט זי די ײִדענע געטרייסט.

— פאַר קאַנאַריקן האָבן זײ אַלע מורא. ער איז שטאַרקער פאַר זײ אַלע, הע.

— װאָס דען, נײן? אַז דו האָסט קאַנאַריקן, נאָר! — האָט די ײִדענע גע-זאַגט. און מאַרי איז שטאַלץ געװען און רואיק געװאָרן.
נאָר באַלד האָט זיך קאַנאַריק געװײזן אײַן טיר:

— נינא!

נינא האָט זיך אויפגעכאַפט ווי פון אַ דינער.

— אָט שוין, קאַנאַריק! — און איז אַרויס אין קאַרדאָר.

— גיי, טו דיך אָן, איך האָב ערגעץ מיט דיר צו גיין.

— קאַנאַריק!

— וואָס שטייסטו, מאַך עס פלינקער, איך האָב קיין צייט.

אַריינגעקומען אין שטיבל אַריין, האָט דאָס מיידל אים ביי דער האַנט

אַנגענומען:

— קאַנאַריק, וואוהין ווילסטו מיך פירן?

— וועסט שוין זען.

— זי האָט זיך נעענטער צוגערוקט צו אים, און מיט שרעק אים געקוקט אין

די אויגן אַריין.

— ווער זיינען עס געווען די פרעמדע לייט?

— וואָס איז דיין עסק?

זי האָט אים אַנגענומען ביי ביידע הענט, צוגעדריקט זיך צו אים און

געקוקט אים אין די אויגן אַריין.

— מאַטקע, וואָס ווילסטו טאָן מיט מיר?

דער יונג האָט פאַרביסן די ליפּן, מיט שרעק זיך אומגעקוקט, צי קיינער

האָט ניט געהערט זיין נאָמען, פאַרקלעמט אַ פאַר פויסטן:

— וואָס האַסטו געטאָן, עס האָט דאָך ווער געקענט הערן. איך וועל דיר

די ציין אויסהאַקן.

— שלאָג מיך, שלאָג מיך וויפיל דו ווילסט. טו מיט מיר, וואָס דו ווילסט,

נאָר גיב מיך ניט אַוועק צו פרעמדע מענטשן. פאַרקויף מיך ניט, פאַרקויף

מיך ניט. מאַטקע, מיין איינציקער טייערער מאַטקע! — און דאָס מיידל האָט

זיך אים געוואָרפן צו די פיס, אַרומגענומען זיינע פיס און זיך צוגעקלעמט צו

אים. זי האָט שוין ניט גערעדט קיין וואָרט, נאָר געקוקט אויף אים מיט אַזעלכע

זשעדנע אויגן, ווי אַ שטומער הונט קוקט אויף זיין בעל־הבית, אַז ער זאָל

אים ניט אַוועקטרייבן.

— טו דיך אָן, איך וויל דיך פירן צו אַ גאַסט אין אַ האַטעל אַריין, —

האָט מאַטקע געזאָגט, פּדי זי צו באַרואיקן.

— אָט שוין בין איך באַלד פאַרטיק, — איז זי אויפגעשפרונגען, מיט

דאַנק אין די אויגן אַ קוק געטאָן אויף מאַטקען און געכאַפט זיך פלינק

אַנטאָן.

4

די „אלטע שטאָט“ האָט אָנגעצונדן אירע לאַמפּן אויף די גאַסן פאַר איר נאַכט־עכץ לעבן. באַלד האָבן די ביליקע קינעמאַטאָגראַפּן אָנגעהויבן אַרויסגיסן זייער געל און גראַ גאַז־ליכט. דאָס ליכט האָט זיך געגליטשט איבער די אלטע מויערן, בלוילעך־שאַטנדיק באַלויכטן די כּוּרע אלטע ווענט פון די הייזער. אין די טונקלע לאַבירינטישע קאַרידאַרן האָבן זיך אָנגעהויבן באַווייזן די מיידלעך פון די „הייזלעך“, אָנגעטאַן אין פאַרפּירעריש־צוציענדיקע באַ־טיסטענע ווייסע נאַכט־קאַפּטנס, מיט רויטע בענדער באַפּוצט. פון דער האַלב־שאַטנדיקער טונקלייט האָבן אַרויסגעבלישטשעט זייערע פינקלדיקע אויגן, געקוקט שטיל, לייַדנשאַפטלעך, ווי בעטנדיק אָנטייַל צו נעמען אין דער לאַסט פון זייער קרענק, אין וועלכער זיי שטעקן, און מען האָט עס געטאַן ...

באַלד האָבן זיך אויך באַוויזן די סטרוזשעס מיט זייערע געליבטע אין די אַרעמס און זייערע האַרמאַניקעס. ווייבער מיט קינדער אויף די הענט האָבן זיך אויסגעזעצט אין די אויסגעטריקנטע רינשטאַקן, געכאַפט פּרישע לופט, און מיט זייערע אויסגעבליזוטע, אויסגעדאַרטע בריסט געקאַרמעט זייערע קינדער, ווי יעדער לעבעדיק באַשעפעניש טוט עס און שעמט זיך ניט. עס איז געווען אַ זומער־נאַכט. לופט האָט געפּעלט אין די ענגע, שמאַלע הייזער פון דער אַלטער שטאָט, וואָס האָבן קיין הויפּן ניט, און דער דאַרשט נאָך לופט האָט אַרויסגעוואָרפּן די מענטשן פון די וואוינונגען אויף דער גאַס אַרויס.

און דאָס אינטימע מענטשלעכע לעבן, וואָס שפּילט זיך תּמיד אָפּ אין די סודותדיקע באַהעלטענישן פון די וואוינונגען, האָט דאָס מאָל פּריי און אָפּן זיך אויסגעלייגט אויף דער גאַס. צו שעמען זיך איז ניט געווען וואָס. איינער האָט דעם צווייטן ניט געקענט. און אַלעמען האָט די נויט געטריבן צו פּייגן זיך אויף דער גאַס, אויסגעבעט מיט קישנס, און פאַר גאַט און פאַרן שימערדיקן הימל האָבן זיי געלאָזט זייער ליבע־לוסט פּריי, ווי זי האָט גע־וואָלט ...

פּרייטאַג־צו־נאַכטס איז עס געווען, און יידישע ווייבער האָבן געהאַט אַפּגעקאַכט עסן אויף דעם גאַנצן שבתדיקן טאַג, און דאָס געשמאַק פון די אַפּגעקאַכטע פּיש און דער ריח פון די געדעמפטע פּליישן האָט זיך אַרויס־געריסן פון די הייזער אויף דער גאַס אַרויס און פאַרכאַפט אַלעמען מיט זייער פעפּערדיקן טעם.

וואָס אַמאָל זיינען די טראַטוואַרן פון דער אַלטער שטאָט געדיכטער געוואָרן מיט שפּאַצירער. דאָס זיינען געווען „געסט“ וואָס זיינען אַראַפּגעקומען פון די אַנדערע טיילן שטאָט צו די מיידלעך פון די „הייזלעך“. פאַרשיידענע יונגעלייט און עלטערע, אין פשוטער מענטשלעכער קיי־דונג און אין אַפּיציעלער. זעלנער און אַפּיצירן, באַאַמטע און ציווילע, אַלע זיינען דאָ געווען גלייך. אַלעמען האָט

די ליבע-לוסט געבראכט צו שלעפן אין דער „אלטער שטאט“, און באלד האבן זיך אויסגעמישט די מיידלעך פון די „הייזלעך“ מיט די געסט, די פארבאטענע ליבע אינאיינעם מיט דער על-פי חופה-וקדושין דערלויבטער ליבע.

צווישן זיי האבן זיך געדרייט מוטערס מיט זייג-קינדער, סטרוזשעס מיט דינסטן און קינדער פון פארשיידענעם עלטער, וואס האבן זיך געפלאגטערט אונטער די פיס, און אלעמען האט באלויכטן דאס האלב-פארפירערישע, האלב-סודותדיקע גראע גאזליכט, וואס האט זיך געגאסן איבער די פאראומערטע בלוי-לעך-פארשאטנטע ווענט.

און די גרויסע ציוויליזירטע שטאט ווארשע איז מיטאמאל געווארן פאר-וואנדלט אין אן אוראלטן וואלד, וואו אוראלטע מענטשן, וועלכע האבן זיך נאך ניט געשעמט צו ליבן, האבן געפייערט זייער אוראלטן נאטור-יום-טוב.

אין דעם יאריד פון ליבע פלעגן פון צייט-צו-צייט דורכמארשירן אויף די טראטוארן די היטער פון ארדענונג, א סטראזשניק אדער א פריסטאווי, און נאכקוקן, צי אלץ איז אין ארדענונג. נאר אפטמאל האט דאס מענטשלעכע גובר געווען זיינע ערנסטע פליכטן, און דער „היטער פון געזעץ“ איז אליין פאר-שוואונדן מיט א טיולענעם ווייסן פארפירערישן פלעק אין דער טונקל פון א לאבירינטישן קארידאר...

דאס קאפע-הויז „ווארשאווסקי“ איז אין אונט באלעבט. אויפן בופעט זיינען אויסגעשטעלט פארשיידענע געבעקסן און אנדערע גוטע זאכן, וואס מען האט בייטאג באהאלטן פון די פליגן, און הינטערן בופעט זידט דער גרויסער סאמאוואר. די טישלעך אין קאפע-הויז זיינען אויך באזעצט, און א דינער רויך פון פאפיראסן און ציגארן הילט איין, ווי א וואלקן-שלייער, אלץ און אלעמען. די מערסטע געסט אין קאפע-הויז זיינען די „פאטראנען“ פון די פארשיידענע „הייזלעך“ אין דער געגנט. עס געפינט זיך אבער שטענדיק אויך א צאל גלאט אזוי געסט, וואס קומען אריין אין אונט קאפע טרינקען און א דאמינא שפילן. אמאל אויך א פרעמדער, אן אראפגעפאלענער.

אין הינטערגרונט זיצן א פאר מיידלעך, אנגעטאן אין קליידלעך מיט שריי-ענדיקע קאלירן, מיט נאסע פארשארטע, פארקעמטע האר, און א ריח פון ביליקן פערפום און פודער לאזט זיך הערן פון דארטן. דאס זיינען די מיידלעך, וואס כאפן זיך אריין פון דער גאס אפרוען זיך אביסל, צו זען א פאטראן אדער א בעל-הבית פון א הייזל און מיט אים עפעס איבערצוריידן.

הינטער דעם בופעט שטייט ניט היינט, ווי אלע מאל, חנהלע, אדער די בעל-הביתע פון קאפע-הויז, עס איז היינט פרייטיק-צורנאכטס, און דער בעל-הבית פון קאפע-הויז, וואס איז א גאנצע וואך פארנומען ביי זיין געשעפט, איז אהיימגעקומען, זיצט ער זיך מיט זיין פאמיליע אין דער קיך און ריכט אפ שבת.

פון דער קיך רייסט זיך טאקע ארויס דער געשמאק פון פיש און א פארשלאפענער ניגון פון זמירות. הינטער דעם בופעט שטייט א גויע, די

סטרוזשקע פון הויז, וואָס מען שטעלט זי אָן איבער שבת, צו נעמען געלט פון די געסט, און לעבן איר שטייט אויף דער וואַך אַ יינגל, איינער פון דעם צווילינג, און היט־אָפּ, אַז די גויע זאָל דאָס קליינגעלט צו זיך אין קעשענע ניט אַראָפּלאָזן. דאָס היטן די גויע קומט פאַר אָפּן. די גויע ווייסט דערפון. די געסט ווייסן אויך דערפון, און אַלע היטן זי, אַז זי זאָל דעם פירער, אַדער זעק־סער, וואָס זי נעמט־אָפּ פאַר אַ גלעזל טיי, גלייך אַריינלייגן אין קאַסע אַריין.

ביי איינעם פון די טישלעך איז געזעסן מאַטקע מיט זיין „שפּאַניעריין“, דער דראַטן־גייעריין. די דראַטן־גייעריין איז ניט געגאַנגען ווי די אַנדערע מיידלעך אויף דער גאַס. מאַטקע האָט זי ניט געלאָזט. זי איז נאָר געווען פאַר בעסערע געסט, אין די האַטעלן צו פירן, אַדער פאַר אַפיצירן, וואָס פלעגן אַראָפּפאלן אין דער אַלטער שטאַט. דערפאַר איז זי אין אַוונט ניט געווען אַנ־געטאָן אין באַטיסט ווי די אַנדערע מיידלעך, נאָר אין מער „אַנשטענדיקער“ קליידונג, אין אַ זיידן ווייסן בלוזקעלע, מיט אַ טיף־אויסגעשניטענעם האַלדז און אויסגעבלייזטע אַרעמס, און מיט אַ סך שפּאַנישע קעמעלעך אין די האָר.

קאַנאַריק האָט, אַחוץ איר, זיך געהאַט שוין געקראָגן אַנדערע מיידלעך, וואָס האָבן געאַרבעט פאַר אים. אַבער די אַנדערע מיידלעך זיינען מערסטנס געווען עלטערע שוין, ביליקע סחורות, וואָס זיינען געווען אין גאַס, און מיט יענע איז אים ניט אַנגעשטאַנען צו גיין, אַדער צו זיצן מיט זיי ביי איין טישל. דאָס גאַנצע קאַפּע־הויז און די הייזלעך אין דער געגנט האָבן שוין גע־וואוסט די פּראָפּאָזיציע, וואָס מען האָט געמאַכט דער „שפּאַנקע“, און אַז דער דירעקטאָר פון „אַקוואַריום“ איז זי געקומען אַנגאַזשירן אין זיין קאַפּע שאַנשאַן. די „שפּאַנקע“ איז מיטאַמאָל געוואָרן אַ גרויסע מיוחסטע אין דער אונטערוועלט. צו דעם פאַרל, צו קאַנאַריקן מיט דער „שפּאַנקע“, האָבן זיך געשאַרט די מייד־לעך פון די הייזלעך. אַלע האָבן זיי מקנא געווען דער שפּאַנקע, און אַלע האָבן זיי געוואָלט קומען אונטער קאַנאַריקס הערשאַפט. ערשטנס, איז קאַנאַריק גע־ווען אַ פּרישער, געזונטער יונג, וואָס אַלע צוהאַלטערס און וואוילע יונגען האָבן מורא געהאַט פאַר אים, און זיינס אַ נקבה דערוועגט זיך קיינער ניט צו טשעפען, און צווייטנס, האָט קאַנאַריק גוט באַהאַנדלט זיינע נקבות. ער האָט זיי אָפט אַרויסגעפירט שפּאַצירן, ער פלעגט זיי נעמען אין טעאַטער, אין שטאָ־טישע גאַרטנס, זיי קויפן שיינע זאַכן צום אַנטאָן.

דערפאַר איז שטענדיק ביי זיין טיש געווען פול מיט מיידלעך. דאָס מאָל זיינען אויך די לאָוויטשערין און די גאַסטיניעריין אַריינגעקומען פון גאַס אין קאַפּע־הויז. דערזען קאַנאַריקן מיט דער „שפּאַנקע“, זיינען זיי צוגעפאלן צום טישל און זיך געפרייט מיט זיי.

די לאָוויטשערין און די גאַסטיניעריין האָבן אַבער געהערט צו שלמהלע שלאָסנהעקער. שלמהלע שלאָסנהעקער איז געווען אַ יונג, וואָס דער גאַנצער גושיבאָוו און דער אייערנער טויער האָבן אַמאָל געציטערט פאַר אים. מען האָט דערציילט פון אים גבורות, אַז ער שלאָגט זיך מיט צען סטראַזשניקעס

און ברעכט אויף שלעסער ווי דורך א צויבער-וואָרט. אָבער דאָס איז אַלץ געווען אַמאָל, היינט לעבט שלמהלע שלאָסנהעקער מער מיט די לאַרבער-קרענץ פון זיין פאַרגאַנגענהייט איידער מיט היינטיקע אויפטוען. ער טרינקט צופיל ביר, און פון דעם האָט ער געקראָגן אַ גרויסן בויך, און גלאַט אַזוי איז ער שוין אַלט געוואָרן. און זינט דער „נייער שבעק, וואָס איז געקומען פון אַלדי-שוואַרץ יאָר“, — האָט אים אַזוי די באַקן אונטערגעהאַקט, ווען ער האָט יענעם גע-וואָלט די „שפּאַנקע“ אָפּשלאָגן, און דער יונג איז אָפּגעלעגן אַ פאַר וואַכן אין בעט, — האָט שלמהלע שלאָסנהעקער פאַרלוירן פון זיין אויסטערלישן גלאַנץ, און דער אויפגייענדיקער שטערן איז געוואָרן קאַנאַריק-מאַטקע. נאָר דאָך שרעקט נאָך שלמהלע שלאָסנהעקער מיט זיין פאַרגאַנגענהייט, און חברה ווילן זיך ניט טשעפען צו אים.

איטלעכער פון די גרויסע שטערן האָט אַרום זיך משרתימלעך, שאַלאַטן-שמשים רופט מען זיי, ווי אַ קיניג זיינע מיניסטאַרן. קאַנאַריק האָט נאָך ניט געהאַט זיינע, ער איז נאָך געווען צו יונג, און ניט פאַרשטאַנען דעם ווערט פון די שאַלאַטן-שמשים, האָט ער זיי געיאָגט פון זיך. אָבער שלמהלע שלאָסנ-העקערס רעכטע האַנט איז געווען יוספל מאַלפּע. דאָס איז געווען אַ קליינער יונג, אַ הויקער, מיט אַ גרויסער קרוימער נאָז, וואָס האָט געדינט שלמהלען אַזוי געטריי ווי אַ הונט און איז אינגאַנצן געווען פאַרנומען מיט זיין רבינס גלאַריע און גבורה. שלמהלעס „חסיד“ איז אין אַוונט אַרומגעגאַנגען איבער די טראָג-טואַרן פון דער אַלטער שטאָט און האָט אַכטונג געגעבן אויף שלמהלעס מוידן, צי זיי פירן אַהיים די געסט, אָדער זיי דרייען זיך נאָר אַרום אין גאַס. אַז די מיידלעך האָבן אים דערזען, האָבן זיי זיך געשאַקן פאַר אים ווי פאַר אַ שפּיאַן און אָנגעהויבן מיט חוצפּה שלעפּן געסט, ווייזנדיק אַז זיי אַרבעטן גוט. ווי קאַנאַריק איז געזעסן מיט זיין „שפּאַנקע“ ביי אַ טישל אין קאַפּע-הויז, און די לאַוויטשערין מיט דער גאַסטינינערין האָבן זיך אויך צוגעזעצט צו זיי, איז אַריינגעקומען יוספל מאַלפּע. מיט די כיטרע אייגעלעך ווי ביי אַ קאַץ האָט ער זיך אומגעקוקט אין קאַפּע-הויז. דערזען, אַז קאַנאַריק זיצט מיט שלמהלע שלאָסנהעקערס נקבות, איז ער פאַרשוואונדן ווי אַ ווינט. עס איז, איינגנטלעך, געווען קעגן דעם אָנגענומענעם געזעץ פון דער אונטערוועלט, אַז אַ חברהמאַן אַ גוטער ברודער טאָר ניט זיצן מיט נקבות פון אַן אַנדערן, ווייז דאָס איז שוין געווען אַ סימן, אַז יענער וויל די נקבות אָפּשלאָגן. די מיידלעך האָבן אָבער ניט באַמערקט, אַז יוספל מאַלפּע האָט זיי נאָכגעשפּירט, און זיי זיינען ווייטער געזעסן. באַלד זיינען זיי געקומען אַנזאַגן דערפון אַנדערע מיידלעך, וואָרים איינע האָט די אַנדערע אָפּגעהיט.

— שרהלע, געדענק אין גאַט. די מאַלפּע איז דאָ געווען און האָט אייך געזען זיצן מיט קאַנאַריקן!

— וויי איז מיר, — האָבן די מיידלעך אויסגעשריגן: דערשראַקענע, גע-כאַפט די טיכער אויפן קאַפּ און געוואָלט פלינגן אַרויס.

אין מאַטקען האָט זיך אויפגעוועקט דער ווילן צו הערשן און ווייזן, ווער עס איז שטאַרקער, האָט ער אויסגעשריגן:

— זיצן! איך הייס זיצן!

די מיידלעך זיינען בלאַס געוואָרן, ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. געוואָלט האָבן זיי בלייבן און אין האַרצן זיך געפרייט, וואָס קאַנאַריק איז גרייט זיי איי-בערצונעמען אונטער זיין רשות, זיי האָבן אַבער מורא געהאַט פאַר שלמהלע שלאַסנהעקער און פאַרן סקאַנדאַל, וואָס וועט אַרויסקומען, נאָר קאַנאַריק האָט באַפוילן מיט אַזאַ שטרענגן טאָן, אַז זיי זיינען זיצן געבליבן בלאַס, אין טויט-שרעק.

— גיט דאָ אַהער קאַפע, קעזיקלעך, — האָט קאַנאַריק באַפוילן.

די געסט אין קאַפּע-הויז זיינען בייגעריק געוואָרן וועגן דעם סקאַנדאַל, וואָס דאָ וועט אַרויסקומען. זיי זיינען געבליבן זיצן אויף זייערע ערטער, און פון דרויסן זיינען אַנדערע געקומען זען, וואָס דער סוף וועט זיין.

— עסט, טרינקט! — האָט קאַנאַריק באַפוילן די מיידלעך. די מיידלעך זיינען אַבער געבליבן זיצן מיט האַרץ-קלאַפעניש און אַנגעהויבן זיך בעטן:

— קאַנאַריק לעבן, וואָס ווילסטו האָבן? פאַז אונדו גיין, שלמהלע וועט דאָך אונדו ממיתן.

— האָט ניט קיין מורא, איך בין דאָ. פאַמיך זען, ער זאָל זיך דערוועגן אייך אַנרידן. דעם קאַפּ וועל איך אים שפאַלטן!

די מיידלעך האָבן זיך אינעווייניק געפרייט אויף קאַנאַריקן.

— עסט, טרינקט, איך הייס. — האָט קאַנאַריק באַפוילן מיט די אויגן.

די מיידלעך האָבן געפאַלגט מיט אַנגסט און האַרץ-קלאַפעניש. — און געשוויגן. באלד איז אַריינגעקומען שלמהלע שלאַסנהעקער. ער איז שוין גע-ווען אַן עלטערער יונג, די געשטאַלט פון אַ יידן אין די פּערציקער, אַ ברייט-בייניקער, מיט אַ בויך, מיט אַ רויטן קאַרק. די גאַלדענע קייט האָט זיך גע-באַמבלט אויף זיין בויך פון זיינע שווערע טריט, נאָר דאָס פנים, כאַטש שוין פאַרעפּטערט, מיד און אויסגעלאַשן, האָט עס נאָך געהאַט אין זיך וואויליונגישע שפורן, קורצע וואַנצעלעך און גרויסע ברעמען, מיט אַ פאַר גרויסע אַפּגעשטאַ-נענע אויערן, און ער האָט געוואָרפן אַ שרעק פון דער ווייטנס. שטיי איז געוואָרן אין קאַפּע-הויז ביי זיין אַריינקומען, ווי פאַר אַ שטורם. די מיידלעך, די לאַוויטשעריין און די גאַסטיינעריין, האָבן זיך איינגעקאַרטשעט און באַהאַלטן די פניםער אין די גלעזער טיי, אַז זיי זאָלן אים ניט זען. שלמהלע שלאַסנ-העקער, מיט איין האַנט אין דער הויזן-קעשענע און די אַנדערע פאַרלייגט אויפן רוקן, האָט גלייך געשפרייזט צו קאַנאַריקס טישל. צוערשט זיך שטילשווייגנ-דיק אַרומגעקוקט, ווי ער וואָלט עפּעס געזוכט, און אַז ער האָט לסוף באַ-מערקט די צוויי נקבות זיינע, האָט ער געפרעגט מיט פאַרוואַנדערונג:

— וואָס טוט איר דאָ? וואָס גייט איר ניט אין גאַס אַרויס?

— אַט שוין, נאַר געוואָלט אַ גלעזל טיי טרינקען, — רופט זיך אָן די גאַסטינינערין און הויבט זיך אויף.

— זיצן בלייבן! — האָט קאַנאַריק געגעבן מיטן פויסט אַ קלאַפּ אין טיש, אַז די מויד און אַפילו שלמהלע זיינען גלייך צוריקגעטראָטן אויף אַ טריט. די מויד האָט זיך צוריקגעזעצט.

— וואָס איז דאָס? בענקאַרט! — האָט זיך שלמהלע געשטעלט אים אין די אויגן אַריין.

קאַנאַריק האָט אָבער ניט געקוקט אויף אים, נאַר געווענדט זיך צו די מיידלעך:

— דעם קאַפּ וועל איך צעשפאַלטן, ווער עס וועט פון דאַנען אַוועקגיין! דאָ זאָלט איר זיצן, ביי מיר, ביים טיש! איך וויל זען, ווער עס וועט איך יאָגן פון דאַנען.

— אַזוי? — שרייט אויס שלמהלע, און אין זיינע אויגן איז געלעגן אַ פעס און אַן אימה, — די מינוט אַרויס אין גאַס! די מינוט, אָדער איך צע-שפאַלט די קעפּ!

די מיידן האָבן זיך מיט שרעק אַרומגעקוקט, ניט געוואוסט וועמען צו פאַלגן. זיי זיינען שוין געשטאַנען, נאַר קאַנאַריקס בליק האָט זיי צוריק אַני-דערגעזעצט.

אַ מינוט האָבן אַלע געשוויגן, נאַר שלמהלע איז בלייך געוואָרן. די נאָז-לעכער האָבן זיך אים געעפנט, די ציין פון מויל אַרויסגעשטעקט און די אויגן האָבן אַנגעהויבן צינדן זיך ביי אים ווי אַ פייערל. ער האָט געפרוואוט כאַפּן קאַנאַריקס בליק.

אָבער קאַנאַריק האָט גאָר ניט געקוקט אויף אים, ווי ער וואָלט גאָר ניט געשטאַנען לעבן אים.

— וואָס טרינקסטו ניט די טיי? — גיט ער אַ שאַר צו אַ גלאָז צו אַ מויד.

— דו ממזר איינער, — האָט שלמהלע זיך געגעבן אַ רוק אויף קאַנאַריקן. ווי אַ שלאַנג איז קאַנאַריק פּלוצלינג אויפגעשפרונגען און טיף אַריין-געקוקט שלמהלען אין די אויגן. אַזוי זיינען זיי ביידע אַ מינוט צוויי געשטאַנען איינער קעגן אַנדערן און זיך געקוקט אין די אויגן אַריין, ווי צוויי טיגערס, איידער זיי וואָרפן זיך איינער אויפן אַנדערן.

אין קאַפּע-הויז איז געווען שטיל, אַז מען האָט געהערט די פליגן זשומען אַרום די קעז-קיכלעך. די יונגען זיינען אַלע געבליבן זיצן אויף זייערע ער-טער, מורא געהאַט זיך אַריינצומישן, נאַר די לאַוויטשערין האָט זיך אַרויסגע-כאַפט פון טישל און געגעבן אַ געשריי צו דער בעל-הביתטע:

— קומט אַריין, זעט וואָס דאָ טוט זיך!

דער בעל-הבית פון קאַפּע-הויז, אַ הויך און שמאַל יידל, וואָס האָט ערגעץ-וואו געהאַט נאָך אַ געהיים געשעפטל, די בעל-הביתטע, די וואַרשעווער דיקע

יידענע, און חנהלע, אלע שבתדיק אנגעטאָן, זיינען געבליבן שטיין אויף דער שוועל פון קאָפּע־הויז. זיי האָבן געזען ווי די צוויי יונגען שטייען איינער קעגן דעם אנדערן, קוקן זיך אין די אויגן, און אַן עלקטרישער שטראָם ציט זיך צווישן זייערע אויגן. קיינער האָט זיך ניט דערוועגט צוצוגיין צו זיי, יעדער איינער האָט זיך אינסטינקטיוו אָפּגערוקט און געוואָרט אויף דעם שטורם, ווען ער וועט אויסברעכן. נאָר פּלוצלינג האָט חנהלע, דאָס אַכצן־יעריקע מיידל, מיט דעם גלאַנציקן, שוואַרצן קאָפּ האָר, פּריש אָפּגעוואָשן לכּבוד שבת. אַריינגעלאָזט זיך צווישן די צוויי. זי איז אויסגעוואַקסן לעבן מאַטקען, אויפ־געהויבן די הענט און די אויגן צו אים און געזאָגט מיט איר מיידלשער שטימע, בעטנדיק זיך:

— קאַנאַריק, וואָס טוען זי? מען וועט אונדז דאָס געשעפט שליסן, דער פּריסטאַוו דרייט זיך אויף דער גאַס. קאַנאַריק, איך בעט אין!
 אין איר שטימע האָט זיך געהערט דאָס קלאַפּן פון איר האַרץ. אלע האָבן מורא געהאַט פאַר איר, אַז זי זאָל ניט פּאַקן אַ קלאַפּ. די מוטער האָט געשריגן:
 — חנהלע, גיי אַוועק, געדענק אין גאָט!
 חנהלע איז אַלץ געשטאַנען און געבעטן זיך:
 — קאַנאַריק, טוט דאָס ניט!

און פּלוצלינג האָט קאַנאַריק אַוועקגענומען זיינע בדיקן פון שדמהלע שלאָסנהעקער און געווענדט זיי אויף חנהלעס געוואָשענע שבתדיקע האָר. האָט געזען די צוויי שוואַרצע צעפּ, וואָס פּלעכטן זיך אַראָפּ איבער איר רוקן און די שרעק און די רייניקייט אין אירע אויגן. לאַנג קוקן אויף איר האָט ער ניט געקענט. ער האָט דעם בליק געבויגן צו דער ערד. אַ גוטער שמייכל האָט זיך צעגאַסן איבער זיין מויל און וואַנצעט, געקראַצט זיך מיט אַ האַנט אונטער אַן אויער און זיך אַנגערופן צו דער דראַטן־גייערין:
 — קום, גינאַ.

גענומען די דראַטן־גייערין, געוואָרפן אַ פאַראַכטנדיקן בליק אויף שלמהלען און געברומט אונטער דער נאָז: «כאַפט אים דער שוואַרציאַר!» — און איז אַרויס פון קאָפּע־הויז.

5

איטלעכען שבת איז מאַטקע, ווי דער מנהג איז געווען, אַרויסגעגאַנגען שפּאַ צירן מיט זיינע „נקבות“ איבער דער שטאָט, געפירט זיי אין זאַקסישן גאַרטן, אַדער אין יידישן טעאַטער, ווען דאָס יידישע טעאַטער האָט געשפּילט איינס פון די גוטע שטיקער, וואו קינדער האָבן געזונגען אַ סך לידלעך, און וואו מען

האָט פיל מאָל קדיש געזאָגט. דעם שבת האָבן די מיידלעך, ווי געוויינטלעך, פאַרבאַרייט זיך צום שפּאַציר. שבת בייטאָג איז געווען די פריילעכסטע און פרייסטע צייט פון זייער לעבן, ווען זיי גייען אַרויס אויף דער ליכטיקער וועלט. — ניט געלט צו פאַרדינען, נאָר פאַר פאַרגעניגן, און טוען זיך אָן ניט צוליב פרנסה, נאָר פאַר זיך און גוטע פריינט.

אין רויטן וועלוולס „היזל“ איז שבת, פון דער פרי אָן, געווען אַ גרויסע באַוועגונג. די מיידלעך האָבן זיך פאַרבאַרייט צום שפּאַציר, זיי האָבן געפרעסט די בלוזקעס, אויסגעזוכט זיך די שענסטע קליידער און באַראַטן זיך איינע מיט דער אַנדערער וואָס אָנצוטאָן. די מיידלעך האָבן אויך מאַטקען פאַרבאַרייט צום שפּאַציר. איינע האָט אים אַ העמד אויסגעפרעסט, די צווייטע האָט אים די הויזן אויסגעפרעסט, אָן אַנדערע די סאַמעטענע וועסט גערייניקט, און נאָך אָן אַנדערע די שטייוול אים אָפּגעפּוצט, וואָרים וואָס שענער און עלעגאַנטער מאַטקע איז געגאַנגען אָנגעטאָן, ווען ער איז מיט זיי אַרויס אויפן שפּאַציר, אַלץ בכבודער איז עס געווען פאַר זיי, אַלץ שטאַלצער האָבן זיי זיך געפילט. אַז די מיידלעך זיינען שוין געווען אָנגעטאָן, זיינען זיי אַריין צו דעם פאַ-פיראַסניקס יידענע, אַז זי זאָל זיי באַקוקן און מבינות זאָגן. די קראַנקע יידענע איז ווי תמיד געזעסן ביים פענצטער און דאָס האַרץ זיך דערכאַפט מיט שאַלעכץ פון אַ פאַמעראַנג. די קינדערלעך, מיט די פנימלעך און בעזלעך פאַרשמוצטע פון דעם שבתדיקן עסן, אין די נייע שבתדיקע קאַשקעטלעך, זיינען געזעסן אויף דער ערד און האָבן זיך געשפילט אין ביינדלעך. מלך פאַפיראַסניק, וועל-כער איז אַליין געווען אַמאַל אַ חסידישער יונגערמאַן, נאָר היינט פאַריאַגט אַ גאַנצע וואַך אין פרנסה, האָט שבת זיך אָפּגערוט, געזעסן אין די גאַטקעס און געזאָגט פּרק.

די מיידלעך זיינען אַריינגעקומען אָנגעטאָן אין בלויע קאַרטן-קליידלעך מיט אַטלעסענע אונטערפאַלדן, און געוויזן דער קראַנקער יידענע די היטעלעך מיט די פיל פעדערן און בלומען, די נייע קאַמאַשן, און געבעטן אויף זיך מבינות זאָגן. די קראַנקע האָט דערפון הנאה געהאַט. אַליין גאַרניט געהאַט וואָס אָן-צוטאָן און שוין ניט געווען אינדרויסן זינט יאָרן, האָט זי גרויס הנאה געהאַט צו ריידן פון מאַדעס, אין וועלכע זי איז אַמאַל מיידלווייז געווען אַ גרויסע בריהטע, האָט מבינות געזאָגט, אַז דאָס שטייט ניט גוט און די קאַלירן פאַסן ניט, און אַליין זיך ניט געשעמט אָנצומעסטן אַ היטעלע אויף איר שבתדיקן שייטל און געץ פנים, און געטראַכט פאַר זיך מיט קנאה: ווען זי האָט אַזוינס אָנצוטאָן, וואָלט זי נאָך היינט געווען אַ שיין ווייבל און וואָלט אין גאַס אַרויס שפּאַצירן אַפילו קראַנקערהייט.

— די פאַלדן זיינען דאָך צו ברייט, רייזעלע, — זאָגט זי איינער אַ מיידל, וועלנדיק כאַטש אַ שטאָך געבן יענער, וואָס זי איז צו דין.
— אַ, היינט טראַגט מען אַזוי. אַלע פאַניעס אויף דער מאַרשאַלאַקאָוסקע גאַס טראַגן אַזעלכע.

— מלך פאפיראָסניק איז ביז געווען וואָס די „טמאות“ די מיידלעך פון די היילעך, פאָרקערן ביי אים אין שטוב און זיין ווייב האָלט זיך אונטער מיט זיי. ער האָט זיך אָבער ניט געקענט העלפן. ער האָט געוואוינט מיט זיי אין שכנות, הויז ביי הויז, און די מיידלעך האָט עס געצויגן צו אים אין שטוב אַרײַן, וואָס זיי קענען אַהין אַרײַנקומען ווי שכנות און פריינט. עס איז ניט געווען פאַר זיי די טיר צו פאַרמאַכן. און אַפּטמאַל האָט מען פון זיי אַ טובה געהאַט. אַ הויך וואָס זיי האָבן די קינדער געטיילט צווייערס אָדער געקויפט גע־בעקס און פּלעגן זיין ווייב העלפן אין בעל־הבתישיט, האָבן זיי אויך אונ־טערגעהאַלטן זיין האַנדל מיט די געהיימע פאַפיראַסן, פאַרקויפט פאַפיראַסן די געסט, וואָס זיינען געקומען צו זיי. די טובות האָבן געפירט צו פריינטשאַפט, ניט געקוקט אויף דער פּראַפעסיע, וואָס זיי פּראַקטיצירן. דערצו האָט מען ביים פאַפיראַסניק אין שטוב גאַר געהאַט פאַרגעסן מיט וואָס די מיידלעך פאַר־נעמען זיך. זיי האָבן זיך אויפגעפירט ווי גוטע שכנטעס און ווי אַנדערע גע־וויינטלעכע מענטשן. און דער פאַפיראַסניק איז מיט דער צייט דערצו אַזוי געוואוינט געוואָרן, אַז ער האָט אויך פאַרגעסן, אַז די מיידלעך זיינען „טמאות“. אַפּטמאַל האָט ער געטראַכט צו בייטן די דירה, כדי פטור צו ווערן פון דער שכנישאַפט, נאָר קיין געלט איז ניט געווען אויף איבערצוציען זיך. קיין אַנדער דירה האָט זיך ניט געמאַכט, און מען איז שוין פשוט געווען צוגעוואוינט צו די טובות.

נאָר שבת האָט עס אים פאַרדראָסן מער ווי אַן אַנדער מאָל. פונקט ווען ער זאָגט פּרק, קומען זיי די „טמאות“, אַרײַן. האָט ער זיך פאַרדרייט, אייב־געטונקען זיך אין סידור און געזאָגט מיט אַ זינגענדיקן ניגור :

— על שלשה דברים העולם עומד, אויף דריי זאַכן שטייט די וועלט ...

און די מיידלעך האָבן זיך צוגעהערט צו דעם באַקאַנטן היימישן ניגון און האָבן זיך געפילט אין דער היים.

מער פון אַלע האָט די לאַוויטשערין שבת נאָכמיטאַג לײב געהאַט צו פאַר־ברענגען ביים פאַפיראַסניק, זי איז געווען אַ פרומע טאָכטער פון דער היים. איר פאַטער איז נאָך ביז היינט אַ מלמד אין לאַוויטש. זי האָט זיך געהאַט פאַרליבט אין אַ פריזירער, דער פאַטער האָט זי דווקא געוואַלט חתונה מאַכן עפעס דאָרט פאַר אַ אויסגעווייקטן אַרעם־בחור פון בית־מדרש. פאַרדינט האָט זי געלט פאַר זיך, אַ זאָקן־מאַכערין געווען. האָט זי דער פריזירער געהאַט אַנ־גערעדט און זי איז אַנטלאָפן מיט אים קיין לאַדזש. דאָרט האָט ער זי ערגעץ־וואו אַרײַנגעגעבן, פון וואָנען זי איז געקומען אַהער אין „היילז“. היינט באַ־דויערט זי שוין דאָס ניט. איטלעכער האָט זיך זיין אומגליק, און קיינעם קומט ניט אַן די פרנסה גרינג. זי האָט דאָך געהאַפט אַמאָל נאָך פון דאַנען אַרויס־צוקומען און חתונה האָבן מיט אַן אַרנטלעכן מענטשן, און זי האָט געהאַטן אין איין קלייבן וועש אויף אַן אויסשטייער. זי האָט דאָס געהאַט אַ באַזונדערע ליבע פאַר דעם פאַפיראַסניק און זיין פאַמיליע, און אַז עס איז געקומען שבת,

האָט זי ליב געהאַט צו הערן ווי ער ליענט פּרק, עס האָט איר דערמאָנט אָן פּאַטער אין דער היים, און אפשר אָן איר אייגענעם לעבן, וואָס האָט איר טיילמאַל אויפגעשיינט פאַר די אויגן ווי אַ חלום...

דערווייל האָבן אַלע מאַטקעס נקבות זיך פֿאַרזאַמלט, שוין אָנגטאַנענע, ביי דער „שפּאַניערין“ און געוואַרט אויף מאַטקען.

עס זיינען געווען פיר מיידלעך: די שפּאַניערין און נאָך דריי וואָס מאַטקע האָט זיך איינגעשאַפט און געהאַלטן זיי אין פּאַרשיידענע היילעך אין דער שכנישאַפט אַרום. זיי זיינען אַלע אַריינגעקומען צו דער שפּאַניערין, ווייל זיי האָבן געוואוסט, אַז מאַטקע האַלט די שפּאַניערין פאַר זיין ערשטע נקבה, און זי איז מער מיוחסת פאַר זיי אַלעמען, ווייל זי גייט ניט אויף דער גאַס, נאָר אין האַטעל, און מאַטקע קויפט איר שענערע זאַכן ווי אַלע אַנדערע.

עס איז שוין געווען שפעט און מאַטקע איז נאָך ניט געווען. שלמהלע שלאַסנהעקער איז שוין דאָ געווען, און ער האָט צוזאַמענגענומען די מיידלעך: די גאַסטינבערין, די יאַטיצע און די בלאַנדע ראָזע (די לאָוויטשערין האָט ניט געוואָלט גיין. זי איז איבערגעבליבן ביים פּאַפּיראַסניק און איינגעהערט זיך ווי ער זאָגט פּרק מיט דעם גמראַ-ניגון). די מיידלעך, מאַטקעס כלות, האָבן אומגעזולדיק אַרויף און אַראָפּ געדרייט זיך, געקוקט פון די פענצטער, פון די שטיגן, זיי האָבן געהאַט אָנגעגרייט אים דאָס העמד, דעם אָנצוג, די שטיוויל, דעם קראָוואַט, אָבער מאַטקע גייט ניט. די שפּאַניערין האָט אויסגעטאָן דעם הוט מיט די רויטע ריוון און האָט זיך געשוואוירן, אַז אַפילו ער זאָל צעזעצט ווערן, וועט זי אויך שוין ניט גיין מיט אים שפּאַצירן.

— וועסט דיך לאָזן איבערבעטן. אַז ער וועט דיך בעטן, וועסטו גיין, — האָבן די אַנדערע מיידלעך געזאָגט. ניט אָן קנאה, וואָס זי איז די „געליבטסטע“. דערווייל איז מאַטקע אַריינגעקומען אין קאַפע-הויז. אין קאַפע-הויז איז קיינער איצט ניט געווען, און איינמאַל פאַר אַ גאַנצע וואָך האָט דער סאַמאַ-וואָר וואָס איז איינגעמויערט אין אַ קעסל ניט געזאָטן. מאַטקע האָט אַריינגע-קוקט אין פינצטערן אַלקעריל און דערזען חנהלעך, ווי זי איז געזעסן ביים פענצטער און האָט געלייענט אַ ביכל. זי האָט זיך שטאַרק פאַרוואונדערט, וואָס קאַנאַריק טוט איצט, אין אַזאַ צייט, אין קאַפע-הויז, ווען קיינער איז ניטאָ, נאָר זי האָט זיך געמאַכט ניט-זעענדיק און ווייטער געשייענט אין איר ביכל. מאַטקע האָט זיך געדרייט אין אַלקעריל, אַריינגעקוקט אין קאַפע-הויז, ווי ער וואָלט וועמען געזוכט. דאָס מיידל האָט אים ניט געפרעגט, וואָס ער וויל. ער איז געווען אַ היימישער, און ער האָט געקענט אַריינקומען, ווען נאָר ער האָט געוואָלט.

מאַטקע האָט זיך אומגעקוקט: די בעל-הביתטע איז ניטאָ. די בעל-הביתטע מיט דעם בעל-הבית זיינען געשלאָפּן אין דעם שטיבל, די ברידער-לעך זיינען אויך ניט געווען, נאָר חנהלע אַליין איז געזעסן און האָט געלייענט. דער יונג האָט זיך געמאַכט האַרץ, אויסגעהוסט זיך און געשטעלט אַ טריט

צום מיידל. געשטאנען זיך פון דער ווייטנס און געזאגט מיט א שעמעוודיקער מינע:
 — וואָס לייענען זי, חנהלע? אַ ביכל?
 דאָס מיידל איז ניט געוואוינט געווען, אַז ווער פון די יונגען זאָר זיך
 ווענדן צו איר מיט אַנדערע זאַכן אַחוץ דערלאַנגען טיי אַדער נעמען באַצאָלטס.
 און געוואוינט איז זי געווען, אַז אַלע, סיי די יונגען, סיי די מיידלעך, זאָלן
 זיך פאַרהאַלטן צו איר אַנשטענדיק. פאַר דער בעל-הביתטע אין די אויגן האָבן
 זיי זיך ניט געשעמט צו ריידן די אויסגעלאַסנסטע רייד, ווען חנהלע איז אַבער
 דערביי אַריינגעקומען, האָבן זיי באַלד איבערגעהאַקט און געזאָגט איינע דער
 אַנדערער: „שאַ, אַ מיידל איז דאָ...“ זי האָט געוואוסט פון דער פרנסה, מיט
 וועלכער די מיידלעך פאַרנעמען זיך, נאָר זי איז שוין אַזוי צוגעוואוינט געוואָרן
 דערצו, אַז עס האָט אויף איר קיין באַזונדער אַיינדרוק ניט געמאַכט. עס האָט
 ניט געוועקט איר מיידלשע פאַנטאַזיע, ניט געבראַכט דערצו, אַז זי זאָר וועגן
 עפעס נאַכקלערן. זי האָט ווי די שכנים געהאַלטן די מיידלעך פון די „היילעך“
 פאַר „אומגליקעכע“, נאָר וואָס זאָל מען טאָן? קיינעם פרנסה קומט ניט אַן
 גרינג. און זי האָט זיך באַנומען צו זיי פשוט ווי צו אַלע אַנדערע מענטשן.
 דערפאַר איז איר אַ וואונדער געווען, וואָס מאַטקע האָט זיך פלוצלינג אַפגע-
 שטעלט און אַיינגעקוקט זיך אין איר לייענען, וואָס ער האָט עס קיינמאַל ניט
 געטאָן.

דאָס מיידל האָט אים אַנגעקוקט, אַפגעענטפערט:
 — אַ ביכל, — און האָט ווייטער געלייענט.
 מאַטקע איז ווייטער געשטאַנען און געפרעגט:
 — וואָס פאַר אַ ביכל, אַ מעשה?
 — יאָ, אַ מעשה, דאָ האָבן זי, זעען זי, — האָט אים דאָס מיידל גע-
 שטעקט דאָס ביכל אין האַנט אַריין.
 מאַטקע האָט געהאַלטן דאָס ביכל אין האַנט קאַפּויר, איז רויט געוואָן
 ווי אַ התן-בחור, און געזאָגט מיט אַ שעמעוודיקן שמייכל:
 — איך קען ניט לייענען, עפעס אַ שיינע מעשה?
 — יאָ, אַ שיינע מעשה, „יאָסעלע“ הייסט זי.
 — וואָס פאַר אַ מעשה?
 — אַ מעשה מיט אַ יתום, ווי ער האָט ניט געהאַט קיין טאַטן, קיין מאַמען,
 זיך אַרומגעוואַלגערט ביי פּרעמדע מענטשן און מען האָט אים געשלאָגן אויך,
 — האָט דאָס מיידל געזאָגט און אַ טרער האָט געגעבן אַ בליץ אין איר אויג אויף
 דעם העלד פון דער מעשה, וואָס זי האָט געלייענט.
 מאַטקע האָט זיך אַ מינוט פאַרקלערט. דאָס פנים זיינס איז געוואָרן אומ-
 שולדיק, ווי ביי אַ קינד, און די אויגן ריין, און ער האָט אַפגעענטפערט מיט אַ
 פאַרלירן שמייכלעך:
 — אוי, איז עס דאָך אַ שיינע מעשה, איך וואָלט זי געוואָלט הערן.
 — איך וועל זי אין אַמאַל פאַרציילן.

— זי וועלן זי מיר פארציילן?

— יא, — שאַקסט דאָס מיידל מיטן קאָפּ.

— גוט.

— חנהלע, חנהלע, קום נאָר אַריין, — האָט די מאַמע גערופן פון דער

וואוינ־שטוב, מורא האָבנדיק פאַר מאַטקען.

מאַטקע איז אַוועק צו די מיידלעך. ער איז ניט גוט געווען דעם הייב־

טיקן שבת צו זיי. עס איז אים ניט געפעלן דאָס העמד, וואָס זיי האָבן אים

אויסגעפרעסט, דערנאָך האָט ער ניט געוואָלט גיין מיט אַזע מיידלעך שפּאַ־

צירן. עס איז ניט שייך, זאָגט ער. מיט פיר, נאָר מיט צוויי און צוויי. אַז

ער האָט זיך שוין געהאַט אָנגעטאָן, האָט ער איבערגעקוקט די מיידלעך, און

צום ערשטן מאל איז אים עפעס ניט געפעלן געווען ווי זיי גייען אָנגעטאָן,

געהייסן אַראַפּרייסן די גרויסע פעדערן פון די קאַפעליושן. די מיידלעך האָבן

אים אָנגעקוקט ווי משוגע. נאָר פאַרפּאַלן. ער האָט געהייסן. ער האָט זיי גע־

פירט, — ניט ווי תמיד, פיר אין איין שערענגע, נאָר צוויי און צוויי, ווי גענדו,

— אין זאַקסישן גאַרטן אַריין. די „אָוויצאַווע אַלייע“ אין גאַרטן איז פול געווען

מיט שפּאַצירער. יונגען און מיידן פיל אויף אַלע בענק, צווישן די ביימער

און אויפן ברייטן וועג. מאַטקע איז פאַרביי מיט זיינע פלות. די מיידלעך זיי־

נען געווען שטאַלץ, גרויס ביי זיך, וואָס מאַטקע פירט זיי.

מאַטקע האָט געהאַלטן די הענט אין די הויזן־קעשענעס, דעם הוט פאַר־

וואָרפן אויף אַ זייט און דעם בליק גענידערט צו דער ערד. פון דער אָפענער

וועסט האָט זיך אַרויסגעריסן דאָס ווייסע געפרעסטע העמד, וואָס די מיידן

האָבן עס אויסגעפרעסט אַזוי שטייף ווי אַ ברעטל. קיין קראַגן האָט ער ניט

געטראָגן, דערפאַר אַ רויטן, שמאַלן, לאַנגן קראַוואַט, וואָס אַ מויד האָט אים

אויסגענייט פון אַ רויטן באַנד, און זיינע גלאַנצעדיקע כאַליעוועס האָבן גע־

פינקט פון דער ווייטנס.

דער עולם האָט אים געקענט, און איין יונג האָט געשטופט דעם צווייטן:

„זעט, זעט, קאַנאַריק גייט מיט זיינע פלות!“

די מיידלעך האָבן געוואוסט, אַז מען קוקט זיי נאָך און זיי זיינען שטאַלץ

געווען דערויף.

אויפן שפּאַציר האָט ער זיך אָנגעטראָפן מיט שלמהלע שלאָסנהעקער. יע־

נער איז אויך געגאַנגען מיט זיינע פלות, נאָר קאַנאַריקס פלות זיינען גע־

גאַנגען שענער אָנגעטאָן און זיינען געווען שטאַלצער. און יענע מיידלעך האָבן

זיי מקנא געווען, ווייל זיי האָבן געוואוסט, אַז קאַנאַריק פירט זיינע נקבות אין

טעאַטער און שלמהלע שלאָסנהעקער זשאַעוועט אַ גראַשן, זאַמלט זיך אַ פאַר־

מעגנס חתונה צו האָבן.

די יונגען האָבן זיך אָנגעקוקט. מאַטקע האָט אויפגעהויבן די אויגן און

געקוקט אויף שלמהלען מיט אַ שפּאַטישן געלעכטערל, און שדמהלע האָט אויס־

געמיטן זיין בליק, אים ניט געוואָלט זען.

מאטקע האט ניט לאנג פארבראכט אין גארטן. ער האט געפירט זיינע פלות אין יידישן טעאטער אויף קאראווע גאס. דער יונג, וואס פארקויפט ביי לעטן אין דער קאסע, האט קאנאריקן גוט געקענט. בכלל איז מאטקע געווען אן אנגעלייגטער גאסט אין יידישן טעאטער. ער האט געצאלט מיט רובלס פאר די בילעטן פאר זיך און זיינע פלות, וואס מען איז עס גארניט געוואוינט געווען אין יידישן טעאטער. דער וויצע־דירעקטאר, א דיקער יונג, מיט א פאר שווארצע ציין און א גאלדענער הארפע אין דעם לאץ פון זיין ראק, איז אים אנגעגנג געלאפן, אלע אנגעשטעלטע זיינען אים אנגעגנגעלאפן. אים אנגעוויזן די פלע־צער און גערעדט צו אים פויליש: „פראשע פאנא“. אין יידישן טעאטער האט מען געשפילט א שטיק, וואו מען האט א סך געוונגען און יינגלעך האבן קדיש געזאגט. מאטקעס פלות האבן דערביי געוויינט און געווישט זיך מיט די זיי־דענע טיכלעך די טרערן פון די אנגעפודערטע באקן. מאטקע איז ארויס אין בופעט און געקויפט זיינע פלות שאקאלאד, געהייסן געבן א יונג פון טעאטער, אן אקטיאר, אדער א וויצע־דירעקטאר, א טרונק בראנפן ביים בופעט, אוועק־געזעצט זיך ערנסט און צוגעהערט זיך צו די לידלעך, וואס זיינען אים זייער געפעלן.

מער פון אלץ איז אים אבער געפעלן געווען דער קאמיקער און די יינג־לעך, וואס האבן קדיש געזאגט. ער האט זיי געהייסן ארויפשיקן אויף דער בינע שאקאלאד.

און די מיידלעך זיינען גליקלעך געווען. אלץ איז זיי געפעלן און זיי האבן זיך איינגעליבט אין אלע אקטיארן. א גאנצע וואך האבן זיי געוונגען די ליד־לעך, וואס זיי האבן געהערט אין טעאטער, אויסדערציילט פאר אנדערע מייד־לעך, פאר דעם פאפיראסניקס ווייב, פאר חנהלען, ווי די יינגלעך האבן קדיש געזאגט נאך זייער געשטארבענער מוטער. און ווי דאס קינד האט די הענט־לעך אויסגעשטרעקט, און זיי האבן געווארט מיט אומגעדולד אויפן צווייטן שבת, ווען מאטקע וועט זיי נאכאמאל פירן אין טעאטער.

אבער מאטקע איז עפעס וואס מיט זיך ניט צופרידן געווען, זינט ער האט זיך שבת באגעגנט מיט חנהלען.

6

מאטקע האט ניט געוואוסט וואס מיט זיך צו טאן, וואס א טאג איז אים חנהלע מער געפעלן געווען. ער האט זיך איינגעליבט אין איר, און ער האט ניט געוואוסט ווי אזוי צו ריידן צו איר. דער יונג, וואס האט געהערשט אי־בער פיר לעבנס אין ווארשע, וואס איז געוואוינט געווען צו באפעלן און מען

זאל אים פאָרגן, און וואָס קיין זאך האָט ניט עקסיסטירט, וואָס זאל זיין ווילן צוריקהאַלטן, — ניט קיין גאַט, ניט קיין געזעץ און ניט קיין געוויסן, — דער יונג איז אומבאַהאַלפן געווען און ווי אַ קינד זיך באַנומען, ווען ער האָט זיך באַגענגט מיט חנהלעך. דער יונג איז פאַרשעמט געוואָרן פאַר דעם קליינעם מיידל, וואָס האָט צוויי לאַנגע שוואַרצע צעפּ, אויגן, וואָס קוקן דרייסט, אַן שרעק אין יענעם פנים אַריין. זינט ער האָט גערעדט מיט איר שבת ביים ליענען דאָס ביכל, קען ער איר גלייך אין פנים ניט קוקן, אָז ער זאל זיך ניט שעמען... ער האָט זיך פיל מאָל פאַוואָרפן געמאַכט, אָז ער איז אַ „פריי“ ער, וואָס ווערט פאַרכאַפט פון אַ ליאַדע מיידל און עס פאַסט ניט פאַר אַ יונג אַ חברה־מאַן, ער זאל זיך לאָזן פירן פון אַ נאַרישער „קאַפּע־מיידל“, פון אַ „פריי“, אַ גאַרניט, און פדי זיך אַליין איינמאַל פאַר אַלע מאָל צו ווייזן, ווער מאַטקע איז, און אָז מיט מאַטקען שפילט מען זיך ניט, האָט ער באַשטימט זיך אַריינצוגעבען צו איר ביינאַכט אין שטוב און זי „פאַרטיק“ מאַכן... פאַר גאַרניט, נאָר גלאַט אַזוי, ווייל ער וויל אַזוי, און זאל אים ווער פרוואוין עפעס טאָן.

ער האָט שוין גאַנץ גוט אויסגעשפירט דאָס אַרט וואו זי שלאָפט. היב־טער דעם אַלקער זיינען געווען צוויי פינצטערע שטובן. איינע פון זיי האָט ניט געהאַט קיין פענצטער, נאָר אַן אַפענע טיר. מאַטקע האָט געוואוסט, אָז אין יענער שטוב אַן פענצטער שלאָפט חנהלע, און פדי צו איר זיך אַרייב־צוגעבען, מוז ער אַדורך די ערשטע שטוב מיטן פענצטער, אין וועלכער עס שלאָפט דער בעל־הבית פון קאַפּע־הויז מיט דער יידענע, נאָר ער האָט זיך פאַר דעם אויך ניט געשראַקן. ער האָט זיך פאַרלאָזט אויף זיין געשיקט־קייט און פראַקטיק.

דעם גאַנצן טאָג און דעם גאַנצן אָונט אַנקעגן דער נאַכט, אין וועלכער ער האָט באַשטימט דאָס זייניקע אויסצופירן, האָט ער ניט געוואָלט זיך באַגעגענען מיט חנהלעך, שפעט אין דער נאַכט, ווען די מיידלעך זיינען שוין פאַרשוואונדן פון דער גאַס, און נאָר אין דעם קאַפּע־הויז האָבן זיך אויפגעהאַלטן די לעצטע געסט, האָט ער זיך געוויזן. אין „קאַפּע וואַרשאַווסקי“ איז שוין טונקל געווען. דער בעל־הביתטע איז אַ שאַד געווען נייע צוואַנציק קאַפעקעס אַריינצוואוואָרפן אין דעם גאַז־מעסטער, האָבן די לאַמפן זיך טאַקע געברענט מיט זייערע לעצטע כוחות. אין אַ ווינקל זיינען געזעסן אַ פאַר מיידלעך, וואָס עס האָט זיי ניט געלונגען צו קריגן קיין געסט אויף אַ גאַנצע נאַכט, — און אויסגערעדט זיך די הערצער. אין הויז זיינען שוין אַלע געשלאָפן. מאַטקע איז אַריין אין קיך. זי איז פאַרשפאַרט געווען מיט אַ ברעט. ער האָט קונציק דאָס ברעט אונטער־געוויבן, עס זאל ניט פאַלן און אַנמאַכן אַ גערודער. אויף אַלע פיר, באַלויכטן נאָר מיט דעם קאַרגן נאַכט־לעמפל, וואָס האָט געברענט אין חנהלעס שטוב, איז ער אַדורכגעקראַכן די שטוב, אין וועלכער דער בעל־הבית מיט דער יידענע זיינען געשלאָפן. פון דער טונקלקייט האָט זיך געטראָגן אַ הויך שנאַרכן. שאַטנס

זיינען נאכגעקראכן נאך מאַטקען, ווי ער האָט ווי אַ קאָץ געגרייטשט זיך אין חנהלעס שטוב אַרײַן. אין חנהלעס שטוב האָט אַ לעמפל געבערנט. די ערשטע זאך האָט ער געקלערט אויסצוגעפינען, אין וועלכן בעט חנהלע ליגט. דערנאָך וועט ער דאָס לעמפל אויסלעשן, וועט צוקריכן צו חנהלעס בעט, וועט איר דאָס מויל פאַרשטעלן מיט דער האַנט און אַרײַנקריכן צו איר אין בעט אַרײַן. אַז ער איז אין שטיבל אַרײַנגעקומען, האָט אים אַ וואַרימקייט און אַ דומפיקייט אַרומגענומען פון דעם אַטעמען אין שלאָף, וואָס האָט זיך געהערט אין שטיבל. דאָס האַרץ האָט אים אָנגעהויבן קלאַפן. ביי דעם שײַן פון לעמפל האָט ער געזוכט חנהלעס בעט. עס איז געווען אַ שלאָף־באַנק, אַ קאַסטן, וואָס דינט בייטאַג פאַר אַ באַנק, ביינאַכט פאַר אַ בעט. דער קאַסטן איז געווען אויסגעבעט מיט קישנס. אַלע פעדערן פאַר חנהלעס אויסשטייער, געשליסענע און ניט געשליסענע זיינען געלעגן אין קאַסטן. צווישן די קישנס איז געלעגן חנהלע, לעבן איר, איר יונג פינף־יעריק ברודערל, וואָס האָט ווי אַ קינד זיך צוגעפיעשטשעט צו דער שוועסטערס יונגע בריסט. מאַטקע איז פאַרכאַפט געוואָרן פון בילד. ער האָט ניט אויסגעלאָשן דאָס לעמפל, נאָר קניענדיק פאַרן בעט, האָט ער זיך איינגעקוקט אין חנהלעס פנים אין שלאָף. ער האָט געהערט איר אַטעמען, וואָס האָט זיך געטראָגן פון אירע נאָז־פליגל און אַפענעם מויל, געפילט די וואַרימקייט, וואָס האָט געשלאָגן פון איר צעוואַרימטן קערפער. די שוואַרצע קודלעס האָר, וועלכע האָבן זיך צעפלאַשעט, באַזייטע מיט פעדערן, זיינען געלעגן אַרום איר פנים, פאַרשפרייט איבער אירע נאָקעטע אַרעמס, און זיי האָבן זיך באַוועגט, געהויבן זיך אינאיינעם מיט דעם שלאָגן פון איר האַרץ. די בריסט צוזאַמענגעקנייטשט, ווי זי וואַלט וועמען אַרומגעהאַלדזט. מיט אירע יונגע אַרעמס געהאַלטן אַרומגענומען איר קליין ברודערל. די אויגן האָט זי געהאַט פאַרמאַכטע. נאָר אונטער די פאַר־מאַכטע הייטלעך האָט זיך אַרויסגעזען בולט דאָס אויג, און די שוואַרצע שטייפע וויעס האָבן זיך פאַרשלאָסן, ווי פליגעלעך פון פייגעלעך, און אָפּגעהיט דאָס אויג, און אַרום אירע ליפן איז געלעגן אויסגעגאַסן דאָס חנעוודיקע שטייכעלע, וואָס האָט מאַטקען „דרך־אָרץ“ געלערנט, וואָס האָט מאַטקען געמאַכט אומבאַהאַלפן, ווי אַ קינד אים געמאַכט איטלעכס מאַל ווען ער האָט זיך דערוועגט צוצוגיין צו איר און צו ריידן מיט איר. מאַטקע האָט געקניט פאַרן בעט, האָט באַטראַכט חנהלען, געהערט און געפילט איר וואַרימקייט, איר אַטעם און געזונטקייט, וואָס האָבן געשלאָגן פון איר בעט אַרויס, און זיך פאַרגעשטעלט ווי ער וואַלט איר מאַן געווען. ער איז אַהיימגעקומען שפעט ביינאַכט פון אַ יאָרד, אַ דער־פרוירענער פון דער פייכטער, קאַלטער נאַכט אין וועג, און ער קריכט אַרײַן צו איר, צו זיין ווייבל אין בעט אַרײַן, און זי דערוואַרימט אים מיט איר יונגן געזונטן לייב, דאָ אין בעט צווישן די קישנס און פעדערן. אַ גוט שמיי־כעלע איז אים אַדורכגעגאַנגען איבער די ליפן. עס איז אים גוט געווען אַזוי צו קלערן, און ער האָט גאָר אין גאַנצן פאַרגעסן צו וואָס ער איז אַהער אַרײַנגעקומען. ער האָט שוין איצט קיין חשק ניט געהאַט זי צו טשעפן. עס איז אים

גוט געווען צו קניען פאר איר בעט, צו קוקן אין איר שלאגנדיקע, איינגעשלו-
 מערטע ברוסט, צו פילן איר אטעם און ווארימקייט, צו פאנטאזירן וועגן דעם,
 און זי זאל זיין ווייב ווערן, זיין אמת-איינציק ווייב.
 מיט מער אויסגעהיטנקייט. ווי ער איז אריינגעקראכן, איז ער פון איר שטיבל
 ארויסגעקראכן, כדי ניט זי און ניט איר פאטער אויפצואוועקן, זיי ניט צו
 דערשרעקן. די נאכט איז מאטקע שוין ניט געשלאפן רואיק. ניט די נאכט און
 ניט די אנדערע נעכט. ער האט געקלערט וועגן דעם, ווי אזוי פון זיין פאנ-
 טאזיע א וואר צו מאכן. און חנהלע זאל זיין ווייב ווערן. ניט ווי איינע פון די
 מיידלעך, וועלכע זיינען אים שוין איצט גאר ניט אנגעגאנגענען, נאר זיין אמתדיק
 ווייב, וואס ער זאל צו איר אין בעט אריינקריכן אונצואווארימען זיך פון דעם
 קאפטן, נאסן נאכטוועג, ווען ער קומט פון יארד אהיים...

7

מאטקע האט אנגעהויבן גאר אנדערש זיך פירן. ווי שלמהלע שלאסנהע-
 קער, האט ער אנגעהויבן באהאנדלען זיינע נקבות. ער האט זיי אנגעהויבן
 באטראכטן ווי א סחורה און קיין פאמיליאַרע פארהעלטעניש מיט זיי מער
 ניט געהאט. ער איז שוין מיט זיי ניט געזעסן ביי איין טישל אין קאפע-הויז
 „וואַרשאַווסקי“, האט זיי שוין ניט אזוי אפט ארויסגעפירט אויף א שפאציר
 שבת נאכמיטאג. ער האט אנגעהויבן שפארן א גראשן און, גאר ניט ווי זיין גע-
 וואוינהייט, גענומען דינגען זיך מיט זיי איבער קליידלעך, שיך און היטעלעך,
 וואס זיי האבן פארלאנגט פון אים. ווי שלמהלע שלאסנהעקער, פלעגט ער טענהן
 צו זיי, און זיי זיינען געקומען צו פארדינן געלט.
 — גיב נאר א קוק, יעדן מאנטיק און דאנערשטיק א נייעם הוט. קענסט
 גיין אין דעם.

קיינער האט ניט געוואוסט וואס עס איז געווארן מיט מאטקען. ער פלעגט
 שוין א גאנצע נאכט אפזיצן אין קאפע-הויז, אדער ארומדרייען זיך אין דער
 גאס און אכטונג געבן אויף זיין סחורה. און קוים פלעגט א מויד ארויסקומען
 פון א גאסט, האט ער זי באזוכט, אויב זי האט ניט פארשטעקט קיין קליינ-
 געלט אין זאק אריין... ער איז געווארן א ביטערער יונג. ווען גוטע בריי-
 דער האבן צוגעזען ווי ער רייסט א וועלט איין, שפארט א גראשן און ווארפט
 שוין ניט קיין רובלס, האבן זיי הינטער אים דאס געלעכטער געמאכט, און
 חימל ממזר האט אפילו זיך דערוועגט אים אין די אויגן צו זאגן:
 — וואס איז, קאנאריק, קלייבסט זיך חתונה האבן, וואס דו זשאלעוועסט
 אזוי א גראשן?

— לאַז דיר דער קאַפּ ניט דאַרן פון מיינעט וועגן. אַז דו וועסט לעבן, וועסטו זען, צי די לייז וועלן דיך פריער ניט אויפֿעסן, — איז געווען דער ענטפֿער.

און עס איז מאַטקען טאַקע ניט געווען צו פֿאַרשטיין. מאַטקע האָט זיך געמאַכט אַ פֿיינעם אַנשטענדיקן אַנצוג, שבת זיך אַנגעטאַן ווי אַ געוויינטלעכער מענטש, און ער דרייט זיך פֿאַר דער קאַפּע „וואַרשאַווסקי“. קיינער ווייסט ניט, וואָס עס איז מיט מאַטקען, און מאַטקע קלערט ווי אַזוי צוצוקומען צו חנהלען, ווי אַזוי צו ריידן מיט איר.

וואַרים אַז מאַטקע האָט זיך עפּעס אונטערגענומען, איז ער געוואוינט געווען עס גלייך אויסצופירן. ער האָט ניט געהאַט קיין צייט צו וואַרטן, און געמיינט האָט ער אויך, אַז אַט באַד וועט חנהלע פֿאַר אים אַ פּלה ווערן. ער האָט זיך גאַרניט געקענט פֿאַרשטעלן, אַז מען זאָל אים אַפּזאָגן. פֿאַרוואָס? איז ער ניט אַזאַ שיינער ווי אַן אַנדערער? און אַ גראַשן קען ער אויך פֿאַרדינען, ווי אַזוי אַבער קומט מען צו איר?

ער האָט איר שוין געקויפט אַ זייגערל, און אַ גאַלדן פינגערל אויך מיט אַ בריליאַנט, פינף און פֿערציק רובל אַפּגעצאָלט דערפֿאַר, און ער האַלט עס אויפֿן האַרצן, איינגעבונדן אין אַ שמאַטקע. ווי אַזוי אַבער גיט מען איר דאָס, אַז עס זאָל אויסזען פֿיין, און זי זאָל וויסן, אַז ער מיינט מיט איר אויף אַן אמת אַ חתן צו ווערן?

ער האָט שוין אַפילו געקלערט ווי אויף יום־טוב וועט ער מיט חנהלען גאַר אַהיים פֿאַרן צו דער מאַמען. ער האָט זיך מיט אַמאַל דערמאַנט אַן דער מאַמען. איר וועט ער אַ שיינע מתנה קויפֿן, אַ שייטל איר קויפֿן, אַ מאַנטל מיט ברעגן און אַ פֿאַטשיילע. אויף יום־טוב וועט מאַטקע קומען מיט דער פּלה אַהיים. ער וועט אַרויסגיין מיט חנהלען שפּאַצירן איבער די גאַסן פון שטעטל, עס וועט זיין אַ געיעג צו די פּענצטער, ווייבער וועלן זיך סודען אויפֿן אויער און פּרעגן איינע די צווייטע:

— ווער איז דאָס?

— דו דערקענסט אים ניט? דאָס איז דאָך מאַטקע, דער רויטער זאָט־קעס זון, געקומען מיט דער פּלה צו דער מאַמען צוגאַסט.

— דאָס איז דער קליינער גנב, מאַטקע, וואָס האָט פון די קינדער די זעמל און די בייגל פון די הענט אַרויסגעכאַפט?

— דאָס איז ער, דער גנב, מען האָט צוליב אים קיין קינד אין גאַס ניט געקענט אַרויסשיקן, דאָס איז ער, דער רויטער זאָטקעס זון. גיט נאָר אַ קוק, וואָס פֿאַר אַ יונג עס איז אויסגעוואַקסן, אוי, מאַמעלע קרוין, וואָס אַ גרויסע שטאַט מאַכט פון אַ מענטשן!

— און ווי שייך איז דאָס, אַ יונג האָט זיך אַן דער מאַמען דערמאַנט, שיינע מתנות איר געבראַכט.

— לאז אן ארעמאן אויך אמאל נחת האבן. זי האט עס, נעבעך, פשר פארדינט, וויפיל צרות מען שטייט אויס איידער מען ציט אויף אזא יונג. אזוי וועלן די ווייבער ריידן, זיצנדיק פאר דער טיר שבת פארנאכט, ווען ער וועט מיט דער פלה שפאצירן. און ער וועט זיך גארניט מאכן דערפון. ער וועט נאר אויפהייבן דעם ראק און ווייזן די גאלדענע קייט, וואס ער טראגט אין דער וועסט, און חנהלע וועט טראגן א הוט „פאָװאַרשאַװסקוװ“. פופצן קערבלעך וועט ער פאר א הוט באצאלן. אין דער גאנצער שטאט איז נאך ניטא אזא שיינ מיידל ווי חנהלע, און זאל גיין אזוי אנגעטאן ווי זי, און דאס איז זיין פלה, מאַטקע גנבס פלה, — און זאלן זיי צעפלאצט ווערן. דער יונג האט זיך געבאָדן אין דעם נחת, וואס ער האט זיך אויסגע- פאנטאזירט וועגן חנהלען. נאר ווי אזוי קומט מען צו צו איר?

זאל ער צוגיין צו איר און איר זאגן, אז ער וויל פאר איר א חתן ווערן? האט ער מורא, אז זי זאל זיך ניט דערשרעקן פאר אים און אנטלויפן. ער וואלט איר דאס וועלן זאגן איידל, זייער איידל, אז זי זאל פארשטיין, אז ער מיינט עס טאקע ערנסט, מיט דעם גאנצן רעכטן אמת, פאר איר א חתן צו ווערן.

קיין פריינט, קיין מענטש האט ער ניט געהאט צו קאנען פארטרויען אים זיין הארץ, איז ער ארומגעגאנגען מיט זיך. ער האט גאר באשטימט צו שיקן צו איר א שדכן, וואס זאל קומען צו ר' מלך ליכטנשטיין, חנהלעס פאטער. עס איז אים מיטאמאל גאר געפעלן געווארן דער נאמען „ר' מלך“, ווי ער האט דאס אמאל געהערט רופן דעם שמש פון שושכל, ווען ער איז געקומען מאנען געלט פאר אן עליה. צו ר' מלך וועט ער שיקן א שדכן, וואס זאל אים ריידן דעם שידוך.

אין שכנות האט געוואוינט א ייד, וואס האט געהאלטן א לעדער-קרעמל. נאר מאַטקע האט געוואוסט, אז ניט דאס איז דעם יידנס פרנסה. דער ייד איז געווען א חזן אין שולכל פון קרעטשמערס הויף, א מוהל, און אז עס איז גע- קומען פאר סוכות איז דער לעדער פארשוואונדן פון דער קראַם, און אויף זיין ארט האבן זיך געוויזן אתרוגים און לורבים. און גלאט איז דאס געווען א שיינער ייד, מיט א שיינער באַרד, און אלע איינוואוינערס פון דער אלטער שטאט האבן אין זיין קראַם אריינגעזאגט „גוט מאַרגן“. דעם יידן האט מאַטקע אויסגע- קליבן פאר א שדכן. ער האט געוואוסט אז ער איז א בכבודיקער ייד און פאר אזא בכבודיקער זאך באַדאַרף מען א בכבודיקן מענטש. מאַטקע האט געהערט, אז דער ייד פירט אויס שידוכים אין די פינע הייזער, און ער האט געוואלט צו חנהלען שיקן א פינעם שדכן, ניט צו קוקן וויפיל געלט עס זאל קאסטן. ער האט זי געוואלט אימפאנירן מיטן שדכן.

אז מאַטקע האט זיך געוויזן צו דעם יידן אין געוועלבל, איז דאָרט געוואָרן אַ בהלה ווי אַ שרפה וואָלט געוואָרן. דער ייד איז בלייב געוואָרן, דערזענדיק מאַטקען אַרייַנקומען אין געוועלבל, און די יידענע מיט די קינדער האָבן זיך

געוויזן אויף דער שוועל פון דער טיר, מורא האַבנדיק פאַרן פּאַטערס לעבן... מאַטקע האָט ניט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס זיין באַווייזן זיך האָט אַרויסגערוּפּן אַזאַ בהלה, האָט ער זיך פאַרוואונדערט אומגעקוקט. און אַז ער האָט נאָך געזאָגט, אַז ער באַדאַרף מיט ר' ברכיה (דער ייד, ווי יעדער בכבודיקער ייד, האָט געהייסן ר' ברכיה) צו ריידן אַליין אונטער פיר אויגן, האָט דאָס נאָך מער שרעק אַרויסגערוּפּן. אין די יידענע האָט געזאָגט, אַז זי וועט זיך דאָס לעבן איינשטעלן און ניט אַוועקגיין. נאָר מאַטקע האָט זי באַלד באַראַויקט. ער האָט זיך אומגעקוקט, און געזאָגט גאַנץ נאַאיוו:

— איך וויל, ר' ברכיה, איר זאָלט אַריבערגיין צו ר' מלכן פון קאַפּע־הויז און ריידן מיר אַ שידוך מיט חנהלען.

אַז דער ייד האָט דערהערט אין וואָס דאָ האַנדלט זיך, איז אים אָנגע־גאַנגען אַ געלעכטער, נאָר ער האָט מורא געהאַט אַפילו צו שמייכלען, וואָרים עס איז געגאַנגען אין לעבן. דער ייד האָט זיך ערנסט פאַרקלערט.

— וואָס קלערט איר? אויף געלט וועל איך ניט קוקן, איך וועל אייך באַצאָלן ווי אַ רייכער, וואָס קומט צו אייך, — כאַפט ער די האַנט צו דער קעשענע.

— איר זעט, דאָ האַנדלט זיך, איך מיינן. גלאַט אַזוי אַריבערגיין... האָט איר שוין מיטן מיידל געשמעסט? — איז דער ייד געפאַלן אויף אַ המצאה, קלערנדיק ווי אַזוי אַרויסצומאַכן זיך פון דעם עסק.

— מיטן מיידל האָב איך נאָך ניט גערעדט, נאָר איך מיינן, אַז זי וועט וועלן. און ווידער איז עס ניט אייער עסק, רעדט מיט ר' מלכן, זאָגט אים, אַז איך האָב אייך געשיקט.

— פאַרשטייט איר מיך אַזוי, אַ חתן פון דער היינטיקער וועלט, איר זייט דאָך אַ יונגע־מאַן פון דער היינטיקער וועלט. — האָט ר' ברכיה דערווייל זיך אַפגעקויפט מיט אַ קאַמפּלימענט. — מען רעדט צוערשט מיט דער פּלה, דערנאָך שיקט מען אַ שדכן. איר פאַרשטייט דאָך אַליין.

מאַטקע האָט איינגעזען, אַז דער ייד האָט רעכט. דערצו האָט אים דער קאַמפּלימענט „אַ חתן פון דער היינטיקער וועלט“ אויך זייער פאַרשמעקט. — האָט ער זיך געלאָזט איבערריידן און טאַקע איינגעזען, אַז ער באַדאַרף צו־ערשט ריידן מיט חנהלען.

— אַז דאָס מיידל וויל, איז שוין גאָר אַן אַנדער זאַך. זעט איר, דענס־מאַל קען מען שוין דעם טאַטן איבערריידן, די מאַמע איבערריידן.

מאַטקע האָט איינגעזען, אַז דער ייד האָט רעכט, האָט ער אַפגעמאַכט ביי זיך צוערשט איבערצורייידן מיט חנהלען.

ער האָט דאָס אַפגעלייגט אויף שבת. שבת נאָכמיטאָג, ווען דער בעל־הבית מיט דער בעד־הביתטע שלאָפן און חנהלע זיצט און ליענט דאָס מעשה־ביכל, וועט ער מיט איר ריידן. ער האָט מיט האַרצקלאַפעניש געוואַרט אויף שבת. אַפגעגאַלט זיך, אַנגעטאַן זיך אַ קראַגן מיט אַ קראַואַט און דעם נייעם

שבתדיקן אַנצוג, וואָס ער האָט זיך געקויפט פאַר צוואַנציק רובל, מיט די שיינע גלאַנצעדיקע שטיינע, האָט זיך מאַטקע אַרומגעדרייט אויף דעם טראַג-טאָר פאַרן הייזל. בחינם האָבן די מיידלעך געוואָרט אויף אים, מאַטקע איז שוין מיט זיי שבת ניט געגאַנגען שפּאַצירן (ער האָט שוין אַפילו געהאַט די שפּאַצירן געמאַכט פאַר אויס געליבטע. זי איז שוין געוואָרן אַ נקבה ווי אַלע אַנדערע). די מיידלעך האָבן שוין געוואוסט דערפון, און זיי האָבן אַרויס-געקוקט ווי געפאַנגענע שבת פון די פענצטערלעך פון די הייזלעך, אָדער זיי זיינען געזעסן ביים פּאַפּיראַסניקס ווייב. מאַטקע איז שוין געווען פאַרנומען מיט אַנדערע זאַכן.

ער האָט אַפּגעוואָרט, אַז עס זאָל קיינער ניט זען, און איז אַריין אין קאַפּע-הויז. אין אַלקער'ר האָט ער געטראָפּן חנהלען. זי איז געזעסן ביים וואַ-רימען אויוון און געלייענט דאָס ביכל, באַלויכטן פון דעם לייכט, וואָס האָט אַריינגעדראַנגען אין די געפּרירענע שוויבן פון קאַפּע-געוועלב. מאַטקע האָט זיך אויסגעהוסט, געשמייכלט, און געדרייט זיך אויף די אַפּצאַסן פון די שטיינע. חנהלע האָט ניט אוועקגענומען דעם בליק פון ביכל. זי האָט געזען מאַטקען, גאַרניט געמאַכט זיך דערויס און ווייטער געלייענט.

— געפעלט אין מיין אַנצוג, חנהלע? — האָט מאַטקע געפרעגט מיט אַ שמייכל, און געוויזן זיין ראַק.

חנהלע האָט אַרויסגענומען אירע אויגן פון ביכל, געוואָרפּן אַ בליק אויף מאַטקען, אַדורכגעגליטשט זיך מיט איר בליק אויף זיין אַנצוג, געזאָגט מיט אַ שמייכל „גוט“, — און ווייטער געלייענט.

דאָס שמייכלע האָט מאַטקען דרייסט געמאַכט, און חשק געגעבן. — רופט ער זיך אָן:

— וואָס ליייענען זי, ווידער די מעשה מיטן יתום?

— ניין, אָן אַנדער מעשה.

— אויך אַ שיינע?

— יאָ, אַ שיינע.

— און די מעשה מיטן יתום, זי האָבן מיר געזאָלט פאַרציילן, זי וועלן מיר פאַרציילן?

— גייען זי שוין, וואָס דאַרפן זי אַזעלכע מעשיות?

אויף אירע ליפּן האָט אַפּגעשיינט יענער שמייכלע, וואָס מאַטקע האָט גע-קענט פון איר שלאָף, און ווידער האָבן זיך די וויעס אירע צוגעשאַסן, ווען דאָס מיידל האָט אַראַפּגעניגט איר בליק אין ביכל אַריין, און מאַטקען איז דאָס אַלץ אַזוי באַקאַנט פאַרגעקומען, ווי עס וואָלט שוין זיינס געווען. ער האָט עפעס געזוכט ביי זיך אין קעשענע, אַרויסגענומען פון דאָרט עפעס וואָס איז געווען איינגעוויקלט אין אַ פּאַפּירל, געקנייטשט דאָס אין זיין גרויסער שטאַר-קער האַנט, און אַנגעהויבן שטאַמלען, בלייך-ווערנדיק:

— חנהלע, איכל איבען עפעס זאַגן.

דאָס מיידל איז דערשראָקן געוואָרן פאַר דער ערנסטקייט און דער בלייב־
קייט פון דעם יונג. צום ערשטן מאָל האָט זי אים געזען אַזעלכן : מאַטקע שטאַ־
מעלט, מאַטקע ווערט בלייך. זי האָט זיך דערשראָקן און זיך אויפגעהויבן פון אַרט.
— איך האָב שוין לאַנג געוואַלט זאָגן, נאָר ניט געקענט. איצט וועל
איך זאָגן.

דאָס מיידל האָט געזוכט מיט די אויגן אַ טיר. זי האָט ניט געוואוסט
וואָס צו טאָן. זי איז רויט געוואָרן און דערשראָקן.

מאָטקע האָט אויפגעוויקלט פון פאַפיר דאָס גאַלדענע זייגערל, וואָס ער
האָט געהאַט געטראָגן אין אַ טעשל אויפן האַרץ, און געזאָגט מיט אַ האַלב־
פאַרשטיקט קול :

— איך וויל מיט אין אַ חתן ווערן.

דאָס מיידל איז אין איין רגע בלייך און רויט געוואָרן, זי האָט גע־
עפנט דאָס מויל צו שרייען „מאַמע“, און דאָס וואָרט איז פאַרשטיקט גע־
וואָרן אין איר פאַר שרעק. זי האָט מיט רחמנותדיק־בעטנדיקע אויגן געקוקט
אויף מאַטקען, און מאַטקע האָט געמיינט, אַז ער דושעט אַ יונגע טויב, פון
דעם בליק, וואָס זי האָט געשיקט אויף אים. ער האָט געוואַלט עפעס זאָגן און
ניט געוואוסט וואָס, האָט ער געזאָגט :

— חנהלע, איך מיין ניט אַזוי... איך וויל אַ חתן ווערן, מיט אין אַ
חתן, זי זאלן מיין כלה זיין.

דאָס מיידל האָט זיך צוריק געפונען. דאָס לעצטע וואָרט האָט אַרויסגע־
רופן ווי אַ שמייכל אויף אירע ליפן, וואָס מאַטקע האָט עס גאַנץ גוט באַ־
מערקט.

— וואָס דאַרפן זי מיד, זי האָבן שוין אַזוי פיל כלות ?

און חנהלע איז אַריין אין דער צווייטער שטוב.

מאָטקע איז געשטאַנען מיטן גאַלדענעם זייגערל אין דער האַנט, און ניט
געוואוסט וואָס צו טאָן...

8

באַלד זיינען אַלע, — וועלוול דעם רויטנס „הייזל“, דאָס קאַפע־הויז „וואָר־
שאַווסקי“ און דאָס גאַנצע געסל פון דער אַלטער שטאָט, — געוואויר געוואָרן,
אַז מאַטקע שדכנט זיך צו חנהלען, וויל פאַר איר אַ חתן ווערן. און באַלד האָט
מאָטקע, וואו ער איז ניט געגאַנגען, געהערט הינטער זיך אַ געלעכטער : „דער
חתן גייט“. אים האָט זיך געדאַכט, אַז מען שטעקט הינטער אים אַ צונג
אַרויס, און אויף אַיטלעכן פנים האָט ער באַמערקט אַ שמייכלען. ער האָט ניט

פֿאַרשטאַנען, פֿאַרוואָס מען לאַכט אים אויס, דאָס האָט אים דענערווירט, און ער האָט זיך שוין צו עטלעכע יונגען געטשעפעט, די פנימער זיי אויסגעשלאָגן און געשריגן: „די כאַלערע וועט אייך פֿאַקן. וואָס איז, איר מענט חתנים ווערן און איך ניט?“ מען האָט מורא געהאַט פֿאַר אים, און מען האָט אים אויסגעמיטן. אָבער מאַטקע איז געוואָרן דאָס גערייד פֿון גאַנצן געסל, און אַלע האָבן געהאַט פֿון וואָס צו לאַכן.

חנהלע איז פֿאַרשוואַנדן. די מאַמע האָט מורא געהאַט צו האַלטן זי אין קאַפּע „וואַרשאַווסקי“, האָט זי זי אַוועקגעשיקט אויף אַ פֿאַר וואַכן צו אַ מומע אויף דער פֿאַוויאָ-גאַס. דאָס האָט מאַטקען געקרענקט מער פֿאַר אַלץ. ער האָט דערפֿילט די גאַנצע פֿאַראַכטונג און אימה, וואָס מען האָט פֿאַר אים. מען האָט חנהלען באַהאַלטן, פֿדי ער זאָל איר קיין שרעכטס ניט טאָן. ער האָט אין אָנהויב געגלויבט, אַז מען האָט זי באַהאַלטן, ווייל מען גלויבט אים ניט, אַז ער מיינט ערנסט פֿאַר איר אַ חתן צו ווערן, נאָר ער וויל זי אַריינבאַרן און מאַכן אויס איר איינע פֿון די „מיידלעך“. ער האָט געקלערט עצות ווי אַזוי ער זאָל אויפֿוועקן צו זיך צוטרוי. ער האָט שוין באַהאַנדלט אַלע זיינע פֿלות ווי סחורה, ווי אַ פרעמדער, נאָך שטרענגער געוואָרן צו זיי, ווי שלמהלע שלאָסנהעקער, און געוויזן דער יידענע פֿון קאַפּע-הויז, אַז ער האָט מיט זיי ניט קיין פֿאַמיליאַרע פֿאַרהעלטעניש, נאָר אַז „דאָס איז זיין פרנסה“, אַז די יידענע איז געווען, האָט קיין מויד ניט געטאַרט באַווייזן זיך אין קאַפּע-הויז. ער האָט באַד גענומען שרייען:

— וואָס טוסטו דאָ? פֿאַרוואָס גייסטו ניט אויף דער גאַס אַרויס?

אָבער זיין פֿלייסן-זיך זי צו באַרואיקן האָט אים גאַרניט געהאַלפֿן. די יידענע האָט געזען אים אויסצומיידן און דאָס גאַנצע הויז פֿון „קאַפּע-מאַכער“ האָט געציטערט פֿאַר אים.

מאַטקע האָט געבענקט נאָך חנהלען. ער איז אַרומגעגאַנגען אַ צעמיש-טער פֿאַר בענקשאַפט, און כאַטש געוואַלט מיט אירע ברידערלעך ריידן. ער האָט ליב געקראָגן אירע ברידערלעך, די צוויי יינגלעך, דעם צוויילינג, און ווען זיי זיינען פֿון חדר אַהיימגעקומען, האָט זיך מאַטקע מיט זיי געשפּילט, געטיילט זיי געלט, געפֿירט זיי אין געוועלבע אַריין, וואו מען קריגט צו קויפֿן צוקער-לעך. ער האָט זיך ביי די קינדער געפֿילט ווי אין איר נאַענטקייט. דאָס פֿנימל פֿון יינגל, וואָס איז געשלאָפֿן מיט חנהלען, האָט אים דערמאַנט אַן יענער סצענע ביינאַכט, און ער האָט דורך דעם קינד זיך געפֿילט נאַענט צו חנהלען. אָבער חנהלעס מוטער האָט מורא געהאַט פֿאַר די קינדער אויך, און אַז מאַטקע פֿלעגט זיך נאָר באַווייזן אין קאַפּע-הויז, האָט זי באַלד די קינדער אין דער שטוב אַריינגעטרעטן: „משהלע, אַריין!“ „חיימל, אַריין!“ — האָט זי געשריגן אויף די קינדער. מאַטקע האָט שוין לאַנג געוואַלט ריידן מיט דער יידענע און זי פרעגן, וואָס זי יאָגט אים אַזוי פֿון זיך. ער האָט זי אָבער ניט געוואַלט דער-

צערענען. ער האָט געוואָלט מיט איר גוט אומגיין. האָט ער זיך גאַרניט וויסנ־
דיק געמאַכט.

איינמאָל איז ער אין קאַפּע־הויז אַריינגעקומען. עס איז געווען אין אַוונט, די ליכטער האָבן זיך ערשט אָנגעהויבן אַנצינדן, און די „געסט“ האָבן אָנגע־
הויבן זיך צוזאַמענצוקומען. פון דרויסן האָט מען דערהערט דעם רעש פון די געסט און מען האָט געזען דאָס ליכט פון די לאַמפּן. ביי מאַטקעס אַריינקו־
מען אין קאַפּע־הויז איז שאַטטיל געוואָרן. עס זעט זיך אויס, מען האָט גע־
האַלטן אין מיטן ריידן פון עפעס, וואָס האָט געהאַט אַ שייכות צו אים. דער עולם האָט אים נאַכגעקוקט. מאַטקע איז אַריינגעגאַנגען אין אַלקערל און האָט אַרויסגערופּן חיימלעך, דאָס פינף־יעריקע יינגעלע, וואָס האָט, אַגב, אויך מאַטקען זייער ליב געהאַט. ער איז צו מאַטקען אַרויסגעלאָפּן מיט פרייד. מאַטקע האָט אים עפעס געפרעגט. באַלד האָט אַ יונג געגעבן אַ וואונק צו דער יידענע, חנהלעס מוטער, וואָס איז איצט געשטאַנען הינטערן בופעט אויף חנהלעס אַרט. די מוטער האָט באַלד געגעבן אַ רוף חיימלעך:

— חיימל, וואָס טוסטו דאָ? גיי אין שטוב אַריין.

דאָס יינגל איז אַוועקגעגאַנגען. מאַטקען האָט עס פאַרדראַסן, איז ער צו־געגאַנגען צו דער יידענע, געזאָגט מיט אַן איינגעהאַלטענעם כּעס, אויף וויפּיל ער איז נאָר בכוח געווען זיין כּעס איינצוהאַלטן:

— וואָס יאָגט איר אים אַזוי, וואָס, איכל אים אויפּעסן?

— ניין, קאַנאַריק, ווער זאָגט דען עפעס? נאָר עס איז דאָך אַ יינגל, ער מוז דאָך אין שטוב זיין, — האָט די יידענע אָפּגעענטפּערט, אַ בלייך־געוואָרענע פאַר שרעק.

מאַטקע האָט אַ מינוט געשוויגן, דערנאָך האָט ער זיך פּלוצלינג אָפּגערופּן:
— וואו איז חנהלע?

די יידענע איז בלייך געוואָרן ווי אַ לילעך. מורא האָט זי געהאַט פאַר מאַטקען, דאָך האָט זי ניט געקענט זיך איינהאַלטן, אַז זי זאָל ניט מאַטקען איינמאָל פאַר אַלעמאָל אַרויסווייזן די גאַנצע פאַראַכטונג, וואָס זי פילט צו אים. זאָל איר דאָס קאַסטן, וואָס עס זאָל ניט זיין, אַבי דער יונג זאָל זיך חנהלעך פון קאַפּ אַרויסשלאָגן.

— וואָס האָבן זי זיך עפעס צו פרעגן אויף חנהלעך? — האָט די יידענע גע־פרעגט מיט געבייזער.

מאַטקע האָט שטיל געשוויגן און האָט די יידענע אָנגעקוקט.

— זי האָבן זיך ניט וואָס צו פרעגן אויף מיין קינד. מיינען זי ניט דער־פאַר, וואָס איך האָב אַזאַ פינצטערע פרנסה, מעג שוין יעדער איינער מיט מיין קינד האָבן צו טאָן, מיינען זי ניט? מיין קינד איז ניט פון אַזעלכע מענטשן ווי זי זיינען, און ווי דאָ קומען אַריין. מיין פינצטערע פרנסה, נעבעך, נאָר וואָס וועט מיר העלפּן? — האָט די יידענע אָנגעהויבן וויינען און זיך געווישט די טרערן מיטן פאַרטוך.

מאָטקע איז געשטאַנען. ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן און וואָס צו זאָגן. עס האָט אים געקרענקט פאַר דער יידענעס רייד, און ער האָט זי ניט געוואָלט דערצערענען. פאַר די אויגן האָט ער שטענדיק געזען צוהעלען מיט די שוואַרצע צעפּ, אין האַרצן האָט ער געפילט אַ בענקשאַפט נאָך איר. ער האָט אָבער פּלוצלינג רחמנות געקראָגן אויף זיך, אויף זיין מוטער, וואָס מען האָט זי באַליידיקט. האָט ער געגעבן אַ קלאַפּ אין בופּעט מיט דער האַנט, אַז אַלץ האָט געציטערט, און געשריגן.

— וואָס מיינען זי. איך בין אַ ממזר? איך האָב אויך אַ מאַמע!
די יידענע האָט זיך דערשראָקן פאַר זיין צאָרן, האָט זי זיך אָנגעהויבן צו בעטן:

— ווער זאָגט דען עפעס אויף אינס מאַמע, חלילה, געוויס האָבן זי אַ מאַמע, וועלכער ייד האָט דאָס ניט קיין מאַמע? זאָל זי דעבן ביו הונדערט און צוואַנציק יאָר.

— איך האָב געמיינט... עס וואָרט ניט גוט געווען, ווען זי וואָלטן געווען עפעס גערעדט אויף מיין מאַמע. עס וואָלט ניט גוט געווען... — האָט מאַטקע איר געוויזן אַ פאַר פּויסטן, אַז די יידענע האָט זיך איינגעקארטשעט. מאַטקע האָט זיך אוועקגעדרייט פון דער יידענע, אַ מינוט עפעס געקלערט, ער האָט געוואָלט עפעס טאָן, אַז אַלע דאָ אין קאָפּע-הויז זאָלן וויסן, אַז מאַטקע האָט אַ מאַמע. און שוין אויפן שטעל האָט ער גערופן פון דער גאַס אַריין די לאַוויטשערין.

— גנענדיל, קום נאָר אַריין.
דאָס מיידל איז אַריינגעקומען פון גאַס, אין נאַכט-קאָפּטן, מיט די אָנגע-פאַרבטע ליפּן און באַקן, און געפרעגט דערשראָקן:
— וואָס איז?

— זעץ דיך אוועק, אַט דאָ, — האָט מאַטקע אָנגעוויזן אויף אַ טישל, — זעץ דיך אוועק, נעם אַ פען, אַ פּאַפּיר, און שרייב מיר אַ בריוו צו מיין מאַמען. די לאַוויטשערין האָט געקענט שרייבן יידיש, און זי איז געווען די בריוו-שרייבערין אין „היזל“. צו איר האָט זיך געווענדט ווער עס האָט געטראָגן עפעס אויפן האַרצן, און זי האָט פאַר אַיטלעכן בריוו געשריבן. באַלד האָט אַ יונג, וואָס מאַטקע האָט אַריבערגעשיקט אין געוועלבל אַריי-בער דער גאַס, אַריינגעבראַכט אַ בייגעלע שרייב-פּאַפּיר. חיימל האָט פון שטוב אַריינגעטראָגן אַ פען און טינט, די לאַוויטשערין האָט איינגעטונקען די פען און געפרעגט:

— וואָס זאָל איך שרייבן?
— שרייב אַזוי, — האָט מאַטקע הויך דיקטירט, אַז אַלע זאָלן הערן, און אַרויף און אַראַפּ געדרייט זיך איבערן קאָפּע-הויז, — שרייב אַזוי: „צו מיין טייערער ליבער מאַמע“. האָסט שוין אָנגעשריבן? יאָ! שרייב ווייטער: „איך שיק דיר פינף-און-צוואַנציק רובל“, און מאַטקע האָט אַרויסגעכאַפט פון דער

קעשענע א פינף-און-צוואנציקער און אים אוועקגעלייגט אויפן טיש מיט א קלאפ, „פינף-און-צוואנציק רובל, און קויף דיר א שייטל, א פאר שיד און א טוך. דעם טאטן זאלסטו גארניט קויפן, ווייל ער האט מיך געשלאגן, ווען איך בין געווען א קליינער יונג, נאר דאס גאנצע געלט פאר דיר. איך בין אין ווארשע, א בעל-מלאכה, א קאמאשן-שטעפער, און פארדין א סך געלט, און וועל אינגיכן א חתן ווערן. איך נעם א שוין מיידל, פון א פיין הויז ארויס, און אז איך וועל פאר איר א חתן ווערן, וועל איך מיט איר אהיים קומען צו גאסט, און וועל דיר מיטברענגען מתנות...“

— אוי ווי מיר, — קרעכצט די יידענע הינטערן בופעט, כאפנדיק זיך פארן פנים.

ביי אן אנדער טישל זיינען געזעסן שלמה'ע שלאסנהעקערס זאלאטן-שמשים, יוספל מאלפע, דער ממזר און נאך חברה. זיי האבן שוין פון לאנג אפגעשטאטע-וועט מאטקען און געלאכט אויס אים. זיי האבן אויסגעהערט דעם בריוו, וואס מאטקע דיקטירט, און האבן געקניפט איינס דאס אנדערע פאר געלעכטער. די יונגען זיינען געזעסן מיט די פנימער איינגעקאפיעט ארום טישל און האבן וויצן געמאכט איבער מאטקעס מאמע. מאטקע האט דיקטירט דעם בריוו, אבער הינטערן קאפ האט ער פארנומען דאס לאכן און דאס חווק מאכן אויס זיין מאמען. ער האט גאנץ גוט געהערט, וואס די יונגען זאגן, נאר ער האט זיך איינגעהאלטן און ווייטער דיקטירט דער לאוויטשערין:

„און מענטשן וועלן זען ווי די רויטע זלאטקע גייט שבת מיט איר זונס פלה אין שול אריין, וועלן זיי צעזעצט ווערן...“

— „די רויטע זלאטקע“. הערסט, ווי זי הייסט? — זי איז פון די ריכטיקע, — האבן די יונגען געלאכט אין די פויסטן מיט א פארשטיקטן געלעכטער.

נאר מאטקע האט שוין געקוקט אויף א טיש, וואס עס איז ארום אים ליידיק געווען, און ווי ער האט דיקטירט די ווערטער, „זאלסט אנגרייטן א שיינעם יום-טוב פאר אונדז“, האט ער געכאפט דעם טיש ביי צוויי פיס, אראפ-געגליטשט אלץ וואס איז געשטאנען אויף אים, און אריבערגעווארפן דעם טיש איבער די קעפ פון די יונגען.

— ווער האט געלאכט אויס דער רויטער זלאטקע?

אין א מינוט ארום האט ער שוין געהאלטן יוספל מאלפע, א צעהרגעטן און א צעבלוטיקטן, ציטערנדיק אין זיין האנט ווי א פיש.

— דאס האסטו געלאכט אויס דער רויטער זלאטקע, יא? — האט ער דעם יונג געשלאגן אין פנים, — בייג דיך אראפ אויף דער ערד, אט אזוי, — האט ער אונטערגעקאפיעט דעם יונג אין די קני, ביז דער יונג האט זיך אראפגעלאזט אויף דער ערד. — דא, — האט ער אנגעוויזן אויף דער שמוציקער פאדלאגע, — איז דער רויטער זלאטקעס פוס. קוש דער רויטער זלאטקעס פוס, — האט ער געשלאגן דעם יונג אין קאפ, ביז יוספל מאלפע האט אויס-

געשטעקט די נאָז און די ליפן און אָנגעהויבן וואָלגערן דאָס פנים איבער דער שמוציקער פּאָדליאַגע.

— אויס דער רויטער זלאַטקע לאַכט מען ניט, און ווער עס לאַכט אויס איר, קושט איר אַזוי די פיס! ...

און געבנדיק נאָך אַ טראַסק דעם יונג, איז ער צוריקגעגאַנגען און האָט ווייטער דיקטירט דעם בריוו צו דער מאַמען:

„און איך וועל דיר מיטברענגען אַ געבראַטענע גאַנדו, און לעבעדיקע פיש, און זאַלסט אונדז אָנגרייטן אַ יום־טובּ ... פאַר מיר, מיט מיין פּלה...“

9

די מיידלעך, וועלכע האָבן געהערט צו מאַטקען, האָבן געקרעכצט אונטער דעם יאָך פון זיין שווערער האַנט, וואָס ער האָט געלייגט אויף זיי, זינט ער האָט זיך געשדכנט צו חנהלען. ער האָט זיי באַהאַנדלט ווי טויטע סחורה, וואָס גע־הערט אויסשליסלעך צו אים, און ניט געפילט, אַז ער טוט אָן עוולה. קיין גוט וואָרט האָט ער זיי ניט געגעבן. ער האָט פון זיי אַרויסגעצויגן אַיטלעכן גראַשן, וואָס זיי האָבן פון אַ גאַסט געקראָגן, און געיאָגט זיי צו דער „אַרבעט“, ווי מען יאָגט שקלאַפּן ... די מיידלעך האָבן ניט געוואוסט, וואָס ס'איז געוואָרן פון אים, און זיי האָבן געבענקט נאָך אַן אויסלייזער, וואָס זאָל קומען און באַפרייען זיי פון מאַטקען, זאָל זיי פון זיין רשות צונעמען. זיי האָבן שוין אַפילו מקנא געווען שלמהלע שלאַסנהעקערס פּלות. דאָך פירט ער זיי אַמאָל שבת אויפן שפּאַציר אַרויס, דאָך רופט ער אַמאָל צו אַ מויד און רעדט מיט איר. מאַטקע אַבער, זינט ער האָט אָנגעהויבן קלערן וועגן חתונה האָבן מיט חנהלען, האָט קיינעם ניט געזען, נאָר זיך. קאַרג געוואָרן, זאַמלט אַ גראַשן צו אַ גראַשן און גיט די מיידלעך קיין גוט וואָרט ניט, שרייט און באַפעלט ווי זיי וואַלטן זיינע דינסטן געווען.

גו, האָבן שוין די מיידלעך זיך צוגעוואוינט צו אונטערוואַרפן זיך דעם געמיט־צושטאַנד פון זייער הערשער, אַבער מאַרי, די קונצנמאַכערין, האָט זיך צו דעם ניט געקענט צוגעוואוינען, זי האָט מער ווי די אַנדערע געקרענקט מאַטקעס באַהאַנדלונג. זי האָט זיך געהאַט פרייוויליק אונטערגעוואַרפן אונטער מאַטקעס הערשאַפט, פאַר ליב גענומען אַלץ פון אים, ווייל זי האָט אים ליב געהאַט. נאָר זינט מאַטקע האָט אָנגעהויבן זיך שדכענען צו חנהלען, האָט זי אים פיינט געקראָגן. עס האָט זי געמאַכט אייפערזיכטיק, ווי משוגע. זי האָט געהאַט דאָס געפיל, אַז מאַטקע האָט זי אַפגענאַרט. ער איז געגאַנגען מיט איר אַ שטיק וועג צוזאַמען, איצט לאַזט ער זי שטיין אין מיטן און גייט אַליין וויי-

טער. און געשוואוירן האָט זי ביי זיך אין האַרצן מאַטקען ניט צו לאָזן ווייטער גיין... אַלץ צו טאָן, פּדי אים מיטצושלעפּן אין דער גרוב אַרײַן, אין וועלכע ער האָט זי אַרײַנגעבראַכט.

דערווייל האָט ער זי דערנידעריקט, דערצו נאָך אין די אויגן פון די אַנ-דערע מיידלעך. ער האָט זי געיאָגט אויף דער גאַס מיט די אַנדערע מיידלעך צוגלייך, און אָפּגענומען דאָס געלט. און איינמאַל, ווען מען האָט אים דער-צײלט, אָז זי איז געזעסן מיט יוספל מאַפּע אין קאַפּע-הויז, האָט ער זי פאַר אַלעמען אין די אויגן געפאַטשט. די מיידלעך, קרעכנדיק אונטער מאַטקעס יאָך, האָבן זיך כּאַטש געטרייסט מיט דעם, וואָס מאַטקע באַהאַנדלט די „שפּאַ-ניערין“ אויך ניט בעסער, און זיי האָבן פון איר געלעכטער געמאַכט:

— ער איז אַ קלוגער, קאַנאַריק, וואָס טויג אים אַ יאַטישע, אָז ער קען קריגן אַ בעל-הבתיש קינד פון אַ מאַמעס אַ היים, — האָבן די מיידלעך גע-זאָגט, איבערווינקענדיק זיך אויף דער שפּאַניערין. די שפּאַניערין האָט אַלץ אַראַפּגעשלונגען און געשוויגן. זי האָט אויסגעהאַלטן די קלעפּ, וואָס מאַטקע האָט איר געגעבן, און זיך ניט-וויסנדיק געמאַכט.

זי האָט זיך זייער געפּוצט און געוואָלט געסט געפּעלן. זי האָט זיך גע-קויפט שפּאַנישע קעמעלעך און זיך גאָר נײ-מאַדנע פאַרקעמט די האָר, מיט דריי געקרייזלטע לאָקן אויפן נידעריקן שטערן, וואָס האָבן איר דערגרייכט ביז צו די אויגן, און אַ דרייבייגל צאָפּ, אַלט-מאַדיש, מיט אַ גרויסן שפּאַנישן קאַם. שטענדיק איז איר דער סטאַניק ניט צוגעגאַנגען און מען האָט אַרויסגעווען איר נאָקעטן רוקן. די שפּאַניערין האָט געקראָגן אַ שם אויף דער אַדטער שטאַט, און וועלוולס הייז האָט פּלוצלינג באַקומען גאַנץ פּיינע, אָנגעזעענע געסט. וואָס דער רויטער וועלוול איז גאָר צו זיי ניט צוגעוואוינט געווען. נאָר מאַטקע האָט דאָס אַלץ ניט געזען. מאַטקע איז געווען פאַרנומען מיט חנהלען און האָט ווייטער באַהאַנדלט די שפּאַניערין ווי איינע פון זיינע אַנדערע „כלות“.

די שפּאַניערין איז אָבער פּלוצלינג געהויבן געוואָרן צו אַזאַ גדולה, אָז מאַטקע האָט שוין דאָס געמוזט איינזען, און ער האָט אָנגעהויבן ווערן אייפער-זיכטיק. צו דער שפּאַניערין אין הייזל אַרײַן האָט אָנגעהויבן קומען ניט קיין אַנדערער ווי דער קאַמיסאַר פון ניינטן צירקל, דער אַליין-הערשער איבער דער אַלטער שטאַט וואַרשע, דער גרויזאַמער וואַסיל ניקאַלאַיעוויטש כּוואַסטאַוו. דער קאַמיסאַר כּוואַסטאַוו האָט געהאַט זיין אייגנס דאָס גאַנצע פּערטל פון דער אַלטער שטאַט וואַרשע. אַלע געשעפטן האָבן געהערט צו אים, — אַלע וויין-קראַמען, שניט-לאַדנס, טראַקטירן, די פּרילעכע הייזער און די קאַפּע-שאַנטאַנען. אָז ער איז אינדערפרי אַרויס שפּאַצירן איבער זיין צירקל, האָבן די קרעמער און די בעל-הבתיש פון די הייזער געציטערט פאַר שרעק: „וואו וועט ער אַרײַנפאַלן? אויף וועמען וועט ער וואַרפן זיין אויג?“ ער איז געווען אָנגעטאַן אין יום-טובדיקן פאַראַד, מיט גלאַנצעדיקע שטיוויל, וועלכע האָבן געסויסטשעט צען איילן פאַר אים: די קנעפּ האָבן געבליסטשעט אויף זיין

מונדיר. זיין קארק איז געווען דיק און רויט, דאָס פנים — רוי, די באַרד פאַרשפרייט אין צוויי שפיצן איבער זיין ברוסט, פון וועלכער עס האָט אַראָפֿ־געגלאַנצט אַ לאַנגע שערענגע מעדאַלן. ער איז געגאַנגען געלאַסן, רואיק אי־בער די גאַסן פון זיין קיניגרייך און אומגעקוקט זיך מיט זיינע פינקלדיקע אויגן אויף אַלע זייטן, צי אַלע סטראַזשניקעס גיבן אים אָפֿ „טשעסט“, צי אַלע בעלי־בתים ניגן זיך פאַר אים און נעמען אַראָפֿ דאָס היטל. און קוים גייט איינער דורך, וואָס ניגט זיך ניט פאַר אים, נעמט ניט אַראָפֿ דאָס היטל מיט אַ פאַרנייג, קומט ער אים פאַר פאַרדעכטיק און ער גיט אַ וואונק צו די צוויי סטראַזשניקעס, וואָס גייען אים נאָך פון הינטן, דעם „בונטאָוויק“ אָפֿצושטעלן און פרעגן אויף אַ פּאַס. נאָר זייער זעלטן טרעפט אַזאַ סקאַנדאַל, אַז עס זאָל ווער דורכגיין און דערזען דעם „פּאַלקאָוויק“, ווי ער האָט ליב געהאַט זיך צו טיטולירן, און ניט אַראָפֿנעמען דאָס היטל פאַר אים. אַלע זיינען געטרייע אונטערטאַנען, אַלע דינען געטריי דעם קייסער און דעם „פּאַלקאָוויק קאַמיסאַר“.

גייט ער פאַרביי אַ שפייז־מאַגאַזין, וואו עס שטייען אין פענצטער אַרויסגעשטעלט דער פרישער קאָוויאַר, די גערויכערטע פיש, די שיינע פרוכטן, שמעקט עס אים אָן. גייט ער אַריין אין געשעפט, און אַלע, דער סוחר, זיין ווייב מיט זיין שיינער טאַכטער קומען אַרויס צו באַדינען דעם „פּאַלקאָוויק“. און ער לאָזט זיך ווייזן פון פרישן קאָוויאַר, פון די פיש און די פרוכטן און באַפעל־ט עס אים אַהיים צו שיקן. דער סוחר, מיט זיין ווייב, מיט זיין שיינער טאַכטער שטייען פאַר אים מיט אונטערטעניקייט, בייגן זיך פאַר אים, און מיט דעם אַנגס־טיקן שמייכלעלע אויף די ליפן דערפילן זיי דעם וואונטש פון „פּאַלקאָוויק“. און באַלד טראַגט אַ גאַראַדאָוואַי אים שוין נאָך פון פרישן קאָוויאַר, פון די גע־רויכערטע פיש און פון די שיינע פרוכטן.

דערזעט ער אין אַן אויסשטעל־פענצטער שיינ פוטערוואַרג אַרויסגעשטעלט, שמעקט עס אים אָן, און באַלד טראַגט אַ צווייטער גאַראַדאָוואַי אַן אַנדער פעקל נאָכן „פּאַלקאָוויק־קאַמיסאַר“.

אַזוי שפאַצירט איםלעכן פרימאַרגן דער זעלבסט־הערשער איבער זיין קיניגרייך. און ביז דער „פּאַלקאָוויק“ קומט אָן צו זיין היים, זיינען זיי הענט פון די גאַראַדאָוואַיעס שוין באַלייגט מיט פעקלעך פון אַלעם שענסטן און בעסטן, וואָס ער האָט נאָר געזען אויף זיין וועג.

וואָס איז שייך די „הייזלעך“ אין זיין צירקל, האָט ער געהאַלטן, אַז עס איז אונטער זיין פבוז צו באַשעפטיקן זיך מיט זיי. די הייזלעך האָט ער איבערגעלאָזט פאַר די קלענערע טשינאָוויקעס, וואָס זיינען געשטאַנען אונטער זיין רשות, — פאַר די גאַראַדאָוואַיעס און די פריסטאָוועס. ער אַליין האָט זיך נאָר אָפֿגעגעבן מיט דעם קאַפּע־שאַנטאַן „אַקוואַריום“ און מיט אַנדערע אַריס־טאַקראַטישע פריילעכע הייזער, וואָס האָבן זיך געפונען אין זיין קיניגרייך. נאָר דאָך האָט יעדער פריסטאַוו און גאַראַדאָוואַי געהאַלטן פאַר זיין חוב דעם „פּאַלקאָוויק“ מיטצוטיילן פון יעדער אויסערגעוויינטלעכער נקבה, וועלכע האָט

אמאל, דורך א צופאל, זיך באווייזן אין די „הייזלעך“. דענסמאל איז דער „פאל-קאוניק“ אליין אראפגעקומען אין „הייזל“ אריין באקוקן די אויסערגעוויינט-לעכע סחורה און זען, צי זי איז ווערט, אז ער זאל זיך מיט איר אפגעבן.

און איטלעכס מאל, ווען דער קאמיסאר האט זיך באוויזן אין אזא „הייזל“, איז עס געווען אן אויסערגעוויינטלעכער פאל. דער בעל-הבית פון „הייזל“ האט דערמיט שטאלצירט און גערימט זיך מיט דעם שם פון זיינע סחורות. אויך די מיידלעך פון די הייזלעך האבן זיך געפילט געערט און געהאלטן זיך פאר עפעס בעסער פון זייערע חברטעס אין די אנדערע הייזלעך.

אזא גליק האט אויך געטראפן די שפאניערין. קוים האט דער פאלקאוניק דערזען די קונצנמאכערין, האט ער זיך אזוי איינגעליבט אין איר, אז ער האט ניט אויסגעלאזט קיין נאכט ניט צו קומען צו איר. ער איז געקומען צו איר דווקא אין דעם רויטן וועלוולס הייזל, און דווקא אין אונט, ווען די מיידלעך זיינען ארויס אין גאס. אהין, צו וועלוולען אין הייזל, האט דער פאלקאוניק געהייסן אריינשיקן פון די געשעפטן וויין, גערויכערט עסנווארג, פרוכטן. די ארעמע קינדער פון דער גאנצער שכנישאפט האבן אנגעהויבן בעסער אויס-צווען פון דעם עסנווארג, וואס די מיידלעך האבן זיי אויסגעטייט. און אלע שכנים האבן נהנה געווען דערפון. אין אונט פלעגט ער אהין קומען און איינ-שליסן זיך מיט דער שפאניערין ביי איר אין חדרל, אןשיכורן זיך און מאכן ארגיעס. ער פלעגט אלץ צעהאקן, וואס האט זיך געפונען אין שטיבל, און כאטש דער רויטער וועלוול האט פון פאלקאוניקס קומען אין הייזל נאר היזקות געהאט, דאך איז ער זייער שטאלץ געווען דערויף, געפילט זיך געערט. די איינוואוינער פון געסל האבן שוין אנגעהויבן קומען צום רויטן וועלוול בעטן ביי אים טובות, „א גוט ווארט“ ביים קאמיסאר, וואס דער רויטער וועלוול איז פלוצלינג געווארן ביי אים א גאנצער „מאכער“...

צוערשט איז מאטקען די מעשה מיטן קאמיסאר אויף אזוי פיל אנגע-גאנגען אויף וויפיל דער קאמיסאר האט אים קאליע געמאכט די פרנסה, וואס ער האט געצויגן פון דער שפאניערין. די שפאניערין איז גאנצע נעכט געווען פארנומען מיטן „פאלקאוניק-קאמיסאר“ און מאטקע האט פון איר ווייניק-וואס געהאט. שפעטער האט עס אים שוין אנגעהויבן פארדריסן גאר אויף אן אנדער אופן. איינמאל, ווען דער פאלקאוניק איז געווען איינגעשלאסן מיט דער שפאניערין אין איר חדרל און דורך דער פארמאכטער טיר האט זיך געהערט דער קלאנג פון גלעזער און א שיכורער גערויש, איז מאטקע געווארן אייפער-זיכטיק. ער האט אנגעהויבן פארבענקן זיך נאך דער שפאניערין. ער האט אנגעהויבן דערמאנען זיך אן די נעכט אין די וועלדער, ווי זי האט זיך ארויס-געגנבעט צו אים פון דער בויד, און פאר די אויגן איז אים שטיין געבליבן דאס בילד פון יענער נאכט אין וואלד, ווי זיי ביידע שלעפן קאנאריקן, א נאסן און א שוויגעדיקן, אין טייכל אריין...

מאטקע האט ניט געוואלט זיך דערמאנען אן דער סצענע. ער האט זיך

געפילט פריקרע איטלעכס מאָל, ווען ער האָט געקלערט דערפון. כאַטש ער האָט ניט פאַרשטאַנען און ניט געפילט דעם פאַרברעך און די שרעקלעכקייט פון דער זאַך. עס איז ביי אים געווען אַ דערמאָנונג פון אַן אומאַנגענעמען חוב, וואָס ער האָט געמוזט טאָן, נאָר איטלעכס מאָל, ווען ער האָט געקלערט דערפון, איז אים די קונצנמאַכערין פאַרגעקומען אַזאַ נאָענטע, ווי ער וואָלט מיט איר אין יענער נאַכט חתונה געהאַט און זי איז געוואָרן זיין ווייב אויף שטענדיק, אָדער ווי ער וואָלט דענסמאַל מיט איר צוזאַמען געבוירן געוואָרן, און זי איז זיין שוועסטער. ער האָט זיך געפילט מיט איר אַזוי פאַרבונדן, אַז וואָס עס זאָל ניט געשען, מוז ער שטענדיק מיט איר זיין. דאָך, זינט חנהלע איז אים גע- פעלן געוואָרן און ער האָט זיך אין קאַפּ אַריינגענומען, אַז ער מוז חתונה האָבן מיט חנהלען, איז אים די קונצנמאַכערין געוואָרן גלייכגילטיק. ווען חנהלע איז אים אָבער פאַרשוואונדן פון אונטער דער האַנט און ער האָט גע- כאַפט פון איר דעם פּסק, האָט ער זיך געוואָלט אַרויסשלאָגן פון קאַפּ די גאַנצע געשיכטע מיט חתונה-האַבן, און ער האָט זיך דערמאַנט אַן דער שפּאַניערין. נאָך מער האָט אים צו דעם אויפגערייצט דער „פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר“. זיינע אַפטע וויזיטן, די גאַנצע נאַכט, וואָס ער האָט פאַרבראַכט, איינגעשלאָסן מיט דער שפּאַניערין, און די מתנות וואָס זי האָט געקראָגן פון אים, — דאָס אַלץ האָט אים אַזוי אייפערזיכטיק געמאַכט אויף דער ערשטער געליבטער זיינער, אַז ער האָט זיך מיטאַמאַל דאָס גאַנצע חתן-ווערן פון קאַפּ אַרויסגעשלאָגן און אָנגעהויבן דערנעענטערן זיך צו דער קונצנמאַכערין.

שווער איז עס אים אויך ניט אָנגעקומען. ביי די ערשטע ווערטער זיינע, ביי זיין פאַרלוירענעם שמייכלע און ביי דעם אָננעמען זי ביי דער האַנט, האָט זי אים אַלץ מוחל געווען. זי איז ווידער געוואָרן זיינע מיט לייב און לעבן. זי האָט זיך געפילט, אַז מאַטקע איז איר באַשערטער, איר מאַן, איר ברודער און איר הערשער, וואָס קען טאָן מיט איר אַלץ, וואָס ער וויל, און פירן זיך ווי אַזוי עס געפעלט אים.

נאָר איצט איז געשטאַנען דער „פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר“ אין וועג און זיי האָבן ביידע געקלערט ווי אַזוי פון אים פטור צו ווערן.

10

ביי דעם רויטן וועלוול אין „היזל“, אין דעם קליינעם שטיבל ביי דער קונצנמאַכערין, איז היינט אַ באַל. דאָס האָט זיך מאַטקע אַ באַל געמאַכט פאַר זיך און פאַר זיינע „פלות“, פרוכטן, וויין, גערויכערטע פיש און פלייש-שפייזן זיינען געווען אַרוב, פיד המלך. דאָס האָט דער „פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר“ צוגע-

שטעלט, אריינגעשיקט איטלעכן טאָג פון די געשעפטן, וואָס ער האָט אונטער זיין ממשלה. און די זאָפּאָסן זיינען געווען אזוי פיל, אַז זינט דער פּאָלקאָוויק האָט אָנגעהויבן קומען צו דער שפּאַניערין, האָבן דעם פּאַפּיראַסניקס קינדער- לעך גאַר אַנדערש, געזינטער און פּרישער, אויסגעזען. די גאַנצע שכנישאַפט האָט געלעבט פון דעם עסנוואַרג, און מאַטקע האָט זיך איטלעכן טאָג געקענט מאַכן אַ באל. גאַר היינט איז אַ גרויסער באל. היינט איז חנהלע צוריקגעקומען אַהיים צו דער מאַמען אין קאַפּע-הויז אַריין, און מאַטקע האָט געוואַלט איר מיט דער מאַמען ווייזן, אַז ער האָט זיי אין דער ערד, אַז ער איז געווען אַ יאָלד, וואָס ער איז זיך געגאַנגען שדכענען צו אַ נאַריש מיידל, — און זי האָט זיך נאָך דערוועגט קאַנאַריקן אַפּצושלאָגן. ער האָט געוואַלט ווייזן, אַז קאַנאַריק באַדאַרף קיינעם ניט, אַז קאַנאַריק האָט פאַר קיינעם קיין מורא ניט, אַפילו ניט פאַרן פּאָלקאָוויק-קאַמיסאַר. ער טרינקט אַליין אויס דעם וויין, וואָס דער פּאָלקאָוויק שיקט אַריין פאַר זיך. ער וועט אים נאָך אַוועקנעמען די שפּאַניערין און זי ערגעץ-וואו אַוועקפירן. מיט אים וועט זי גיין, פאַר אים וועט זי אַפילו אַוועקוואַרפן אַ פּאָלקאָוויק-קאַמיסאַר.

מאַטקע, האַלב-אויסגעטאָן, ליגט אויסגעשפּרייט, ווי אַ קיניג, אויפן בעט, פאַר אים אויפן טיש שטייען אויסגעשטעלט וויינען, ליקערן, קאַניאַקס, פאַר אים, ביים בעט, זיצט די שפּאַניערין. זי איז אָנגעטאָן אין דעם שענסטן זייר- דענעם קלייד, מיט שפיצן באַפּוצט, אין ווייטן טיפּן דעקאַלטע, מיט נאַקעטע אַרעמס און בריסט. זי טראָגט די גרויסע רויטע רובינען-אוירינגלעך מיט בריי- ליאַנטן באַזעצט, ווי אַלע שאַנסאַנגעטקעס. דאָס איז געווען אַ מתנה פון דעם פּאָלקאָוויק, און מאַטקע האָט איר אַליין אָנגעטאָן דאָס גאַלדענע רינגל מיט די ברייליאַנטן, וואָס ער האָט געקויפט פאַר חנהלעך. שפורלעך איז מאַטקע געווען פון טייערן וויין און ליקער, האָט ער אַוועקגעיאָגט פון זיך אַלע מיידלעך, וואָס ער האָט זיי פּריער געהאַט אַריינגערופן צו ווייזן זיי, אַז די שפּאַניערין איז ווידער די קיניגין, אַז זיי זאָלן צעזעצט ווערן פון קנאה (אזוי האָט די שפּאַניערין געוואַלט), דערנאָך האָט ער זיי אַרויסגעטריבן און איז געבליבן מיט איר אַליין. זי האָט שוין געטאַנצט פאַר אים, זי האָט זיך שוין אויסגעטאָן נאַקעט פאַר אים, און זי האָט אַלץ געמוזט טאָן פאַר אים, ווי זי טוט עס פאַרן פּאָל- קאָוויק-קאַמיסאַר... זי האָט זיך אויסגעטאָן נאַקעט, נאָר אין די שוואַרצע זאַקן און רויטע רובינען אין די אויערן, מיט די שפּאַנישע קאַמען אין די האַר, — האָט זי איר נאַקעט לייב געבראַכן פאַר אים און געוויזן איטלעכן גליד באַ- זונדער. מאַטקע איז געלעגן ווי אַ קיניג, געזופּט דעם ליקער און באַטראַכט זיין פאַרמעג. זי האָט אים געמוזט רופן פּאָלקאָוויק. ער האָט זיך איינגערעדט, אַז ער איז דער פּאָלקאָוויק-קאַמיסאַר, און אַלץ, וואָס מאַרי, די שפּאַניערין, האָט געטאָן פאַרן פּאָלקאָוויק-קאַמיסאַר, האָט זי געמוזט טאָן אויך פאַר אים.

— ווער בין איך? — האָט מאַטקע געפּרעגט.
 — פּאָלקאָוויק-קאַמיסאַר פון 9טן צירקל אין גאַראַד וואַרשע.

— און ווי אזוי גיט מען אפ טשעסט א פאלקאווניק־קאמיסאר? — האט מאַטקע נאָכגעמאַכט דעם קאָמיסאר.

— אַט אזוי, — האָט זיך די שפּאַניערין אַוועקגעשטעלט אַ נאַקעטע פּאַר אים מיט דער האַנט פאַרן שטערן.

איר שטאַלצער שוואַרץ־חנעוודיקער קערפּער, אין די שוואַרצע זיידענע זאַקן, מיט די רויטע רובינען אין די אויערן, אויסגעצויגן ווי אַ זעלנער פאַר אים, האָט אים גערייצט. דערמאָנט זיך, אַז אזוי טוט זי אויך פאַרן פּאַל־קאָוויק, איז מאַטקע אייפּערזיכטיק געוואָרן און מיט פּעס אויסגעשריגן:

— און ווי טיטולירט מען אַ פּאַלקאָוויק־קאָמיסאר?

— יעוואָ פּרעוואַסכאַדיטעלסטוואָ פּאַלקאָוויק־קאָמיסאר וואַסיל ניקאָלאָ־יעוויטש כוואַסטאָוו.

— מאַטקע־קאַנאַריק! — האָט מאַטקע געגעבן אַ שריי אויס.

— מאַטקע! — האָט דאָס מיידל אויסגעשריגן מיט שרעק, דערהערנדיק זיין נאָמען און דעם נאָמען פון טויטן. עס האָט איר פאַר די אויגן געגעבן אַ שיינ יענע נאַכט, און עס איז איר געווען ווי ווען אַ ווייבל דערמאָנט זיך אַז דער נאַכט פון איר חתונה.

— און דו האַסט ליב אַ קאָמיסאר, אַ גוי, אַ כּאַליערע, אַ כוואַסטאָוו, אַ טשאַרט. און אזוי מאַכסטו פאַר אים איטלעכן טאַג... גיי! — האָט ער איר געגעבן אַ שטופּ אַפּ פון זיך מיט פאַראַכטונג.

— מאַטקע לעבן, איך האָב אים דען ליב? עס עקלט דאָך מיך. וואָס זאָל איך טאָן? ער האָט זיך צוגעטשעפעט צו מיר און קריכט צו מיר. נעם מיך אַרויס פון דאַנען. פיר מיך אַוועק, זאָל ער מיך ניט געפינען.

— דיך אַוועקפירן? אזוי לאַנג קרענקט ער. מאַטקע אַנטלויפט ניט, פאַר מאַטקען אַנטלויפט מען. איך וועל שוין מאַכן אזוי, אַז ער וועט מער ניט קומען. דיין פּאַלקאָוויק־קאָמיסאר.

— ווי מיט קאַנאַריקן, הע? קאַנאַריק איז אויך געווען אַ פּאַלקאָוויק־קאַ־מיסאר, — לאַכט די שפּאַניערין.

מאַטקע איז בלייך געוואָרן און פאַרהאַלטן איר מיט דער האַנט דאָס מויל.

— קאַנאַריקן לאָז אַפּ, שווייג! ער האָט דאָס זייניקע געקראַגן. ער איז טויט, און פון קיין טויטן זאָלסטו ניט לאַכן, דו הערסט, וואַרים איך וועל זיך אָננעמען פאַר אים. איך הייס נאָך אים... קאַנאַריק.

דאָס מיידל האָט אים אָנגעקוקט און ניט פאַרשטאַנען. מאַטקע איז מיטאַמאָל ערנסט געוואָרן און זיך פאַרטראַכט.

— וואָס איז דיר, מאַטקע לעבן? — האָט זי זיך צוגעפיעשטשעט צו אים מיט ליבע.

— האַרץ מיך אויס, מאַרי. דו ווייסט, אַז דאָרט אין טייכל ליגט קאַנאַריק, מיר האָבן אים אַריינגעוואַרפן, און מיר זיינען אַוועקגעאַנגען. ער האָט גע־געוואָלט אַוועקגיין מיט דיר, בין איך מיט דיר אַוועקגעאַנגען. ער האָט געהייסן

קאנאָריק, איך הייס קאנאָריק. דאָ, אויף דער ברוסט, טראָג איך זיין פאַס, און איך בין ער. איך האָב קיין מאַמע ניט, קיין טאַטן ניט, נאָר איך בין קאַ-נאָריק. פונקט אַזוי ווי ער. קאנאָריק איז מיט דיר אַוועקגעגאַנגען און האַלט זיך מיט דיר. מיר מוזן זיך האַלטן אינאיינעם, צוזאַמען אַט אַזוי, — קלאַפט ער מיט ביידע הענט צו, — פונקט אַזוי ווי מיר וואַלטן דענסמאַל חתונה געהאַט. וואָס עס זאָל ניט זיין... אַז ניט, איז ניט גוט. אַז איך וועל אויפהערן צו זיין קאנאָריק, האָב איך מורא, וועט ער צוריקקומען, אויפהייבן זיך פון טייכל און צוריקקומען אַהער, פון מיר נקמה נעמען, און דיך צונעמען אויך. האַלט דיך, מאַרי, וואָס עס זאָל ניט זיין צווישן אונדו, האַלט דיך. איך בין קאנאָריק און דו אַ דראַטן-גייערין. טויזנטער זאָל מען מיר געבן, וועל איך דיך ניט פאַרקויפן. מען האָט מיר שוין געוואַלט געבן אַ סך געזעט פאַר דיר... דיך ניט פאַרקויפן — ניט פאַרקויפן. מיט דיר חתונה געהאַט אויף שטענדיק.

און זיי האָבן זיך צוגערוקט איינס צום צווייטן, געקוקט זיך אין די אויגן אַריין. אין זייער בליק איז געלעגן די שרעק פאַרן טויט, וואָס זיי האָבן ביידע דורכגעלעבט, דער סוד פון דער זינד, וואָס זיי זיינען ביידע באַגאַנגען, און עס איז געווען ווי די זינד וואַלט זיי פאַרבונדן אינאיינעם. קיין וואָרט האָבן זי ניט גערעדט, נאָר לאַנג און טיף זיך געקוקט אין די אויגן אַריין און נאָכ-אַמאַל איבערגעלעבט דאָס, וואָס זיי האָבן אַמאַל, אין וואַלד, ווען קאנאָריק איז געזעגן אין טייכל, איבערגעלעבט, און ער האָט געהערט זיין נאָמען רופן... — מאַטקע לעבן, פיר מיך אַוועק פון דאַנען, געדענק אין גאַט, איך וויל אים ניט אַנקוקן, דעם פאַלקאַוויק-קאַמיסאַר.

— נאָר איינער, איך וועל שוין מאַכן אַזוי, אַז ער וועט שוין אַוועקגיין. איכל מיך אַריינגעבענען, ווען ער איז דאָ, דאָס פנים פאַרשטעלט, וועל אים צונעמען דעם רעוואָלווער און אים אַרויסאַגן אויף דער גאַס אין די גאַטקעס, וועסט שוין זען וואָס איכל מאַכן.

— ווי דעם פאַליאַק דענסמאַל, געדענקסט, ווען דו ביסט נאָך געווען אַזאַ קליינער יאַט, — האָט די קונצנמאַכערין געלאַכט.

און ער האָט זי אויף די קני גענומען, און זיי האָבן אַנגעהויבן גע-לעכטער מאַכן פון דעם „פאַלקאַוויק-קאַמיסאַר“ און פון דער גאַס מיט מענטשן, וואָס האָבן אַזוי מורא פאַר אים. און זיי האָבן אויסגעאַרבעט פלענער ווי אַזוי דעם פאַלקאַוויק-קאַמיסאַר שפּיצלעך אַפצוטאָן און דערנאָך אַנטלויפן.

— קום, מאַטקע לעבן, לאַמיר גאָר אַוועק פון וואַרשע, ברענען זאָל זי. מיר וועלן צוריק ווערן קונצנמאַכערס ווי געווען... עס בענקט זיך נאָך די שטריק... געדענקסט ווי אַלע פריצים זיינען מיר נאַכגעפאַרן אין די שטעט-לעך און די מערק אַרום, ווען איך בין אויף דעם דראַט געגאַנגען, אַ קונצנמאַ-מאַכערין געווען? וואָס האַסטו געמאַכט פון מיר, מאַטקע? — האָט דאָס מיידל אַנגעהויבן וויינען.

— שווייג, נאָר. איכל דיך אַריינגעבן אין אַ קאַבאַרעט, אין אַ גרויסן צירק,

אָדער ערגעץ־וואו, דו וועסט אַרבעטן פאַר רייכע מענטשן. וועסט אַ סך געלט פאַרדינען. איכל דיך אַנטאָן. וועסט זען מאַרי.

— מאַטקע האַרציקער, מאַטקע געטרייער ...

נאָר פּלוצלינג האָט זיך געהערט אַ קול פון אַ מיידל אין קאָרידאָר רופן: „חיימל, משה־לעבן, קומטס אַראָפּ עסן, מ'דאַרף דאָך באַלד אין חדר גיין.“ מאַטקע איז בלייך געוואָרן. ער האָט זי דערקענט. עס איז געווען חנה־לעס קול. מאַטקע האָט זי נאָך ניט געזען, נאָר צום ערשטן מאָל, זינט איר קומען אַהיים, דערהערט איר קול, און דאָס קול האָט אין אים אויפגעוועקט אַ קוואַל פון געפילן און זכרונות. דעם יונג האָט מיטאַמאָל אָנגעהויבן באַנג צו טאָן פאַר עפעס. ער האָט זיך געפילט שמוציק, און עס איז אים אַן עקל אָנגעגאַנגען פאַרן וויין מיט דעם קאַניאַק, מיט דער נאַקעטער שפּאַניעריין. פאַר זיך, און פאַר זיין גאַנצן לעבן ... ער האָט דאָך געלאַכט, און געאַרבעט מיט זיך ניט צו קלערן דערפון. ער האָט אויסגעטרונקען אַ גלעזל קאַניאַק און געקושט די שפּאַניעריין אויפן מויל. עס האָט אים אָבער שוין געעקל־ט דאָס לייב, וואָס איטלעכע נאַכט רירט עס אַן אַן אַנדערער ... ער האָט מיטאַמאָל דערזען דעם דיקן פּאַלקאַוויניק־קאַמיסאַר, אַ נאַקעטן, מיט אַ געשוואַלענעם לייב, וואָס וואָל־גערט זיך דאָ אויף דער זאַפע אַרום מיט דער שפּאַניעריין. און מאַטקע האָט שוין מער ניט געקענט זיצן אויף דער זאַפע ... ער האָט זיך מיטאַמאָל דער־מאַנט אַן חנה־לעס שוואַרצן קאַפּ האָר, אַן דער ריינקייט, וואָס ליגט אויף איר, און ער האָט געבענקט נאָך דעם שוואַרצן קאַפּ אירן ...

ער האָט שוין מער ניט געקענט זיין אין שטיבל. ער האָט זיך אָנגעטאַן און איז אַראָפּגעגאַנגען. אין קאַפּע־הויז האָט ער זיך געשעמט אַריינצוקומען. ער האָט זיך געשעמט צו קוקן חנה־לען אין די אויגן אַריין. ער האָט נאָר אַריינ־געוואָרפן אַ בליק דורך דער שפּאַרע פון אַ פענצטערל אין קיך און דערזען חנה־לען. זי איז געשטאַנען, האָט דערלאַנגט אירע ברידערלעך עסן און עפעס גערעדט צו זיי. ער האָט געזען איר שוואַרצן קאַפּ האָר, ווי זי פאַרקעמט זיך מיט אַ שרונט. ער האָט געזען אירע הענט, ווי זי רוקט צו דעם טעלער און רעדט עפעס צום ברודערל מיט אַ חנעוודיק שמייעלע. מער האָט ער ניט געקענט זען און ניט געוואָלט. דאָס האַרץ האָט אים פאַרקעמט און ער איז אַוועק. לאַנג איז ער געגאַנגען איבער די גאַסן, ביז ער איז אָנגעקומען צו דער אייזערנער בריק. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף די שטיינער ביי דער ווייסל און געקוקט אין וואַסער אַריין. דערנאָך האָט אים אַ כּעס אָנגעכאַפט. ער איז ביז געוואָרן אויף וועמען, און מיטאַמאָל האָט זיך אים געדאַכט, אַז ער איז ביז אויף קאַנאַריקן, וואָס ליגט אַ טויטער דאָרט אין טייך. ער האָט גע־נומען שטיינער און אַריינגעוואָרפן אין וואַסער אַריין, ווי ער וואָלט געוואָרפן שטיינער אויף קאַנאַריקן: „אַלץ איז ער שולדיק, וואָס איך האָב אים גע־הרגעט! אַלץ ער!“

ער האָט פֿרֿוצלינג אָנגעהויבן שמיכלען. ער האָט געזען ווי הנהלע גרייט צום טיש שבת פֿאַרנאַכט. ער, מאָטקע, איר מאָן, איז נאָרוואָס אַהיים געקומען פֿון וועג, — אַ פֿורמאַן איז ער, — און ער ברענגט פֿאַסאַזשירן פֿרייטאַג שפּעט אין שטאָט אַרײַן. ער איז אַרײַנגעקראָכן מיט די שמוציקע שטייול אין שטוב אַרײַן, און דאָס שטיבל איז שוין צוגעראַמט, אויסגעקערט, אויסגעשאָטן מיט זאַמד אויף שבת, און הנהלע בייזערט זיך אויף אים, פֿאַרוואָס ער שמו־ציקט אײַן די פֿאַדלאַגע. נאָר די מאַמע, וואָס וואוינט מיט זיי אינאײַנעם, קומט אַרויס, דערלאַנגט אים אַ בעקן מיט הייס וואַסער אָפּצואוואַשן זיך... ער האָט דערפילט דעם טעם פֿון פיש, וואָס קאָכן זיך אין דער קיך, דעם ריח פֿון חלה, וואָס שמעקט אין שטיבל, און זיך געזען ווי אַ בעל-הבית... ער, מאָטקע, גייט מיט אַ סידור אין שול אַרײַן דאַווענען... ער שמיכלט אויף זיך אַליין... און ווידער האָט אים דער פּעס געפֿאַקט. ווער לאַזט ניט, ווער שטייט און לאַזט ניט? פֿאַרוואָס האָט מען געמאַכט אויס אים, וואָס ער איז? און ווער האָט עס געמאַכט? אַלע האָבן עס געמאַכט. אַלע מענטשן האָבן געוואַלט, אַז מאָטקע זאָל זיין אַ גנב, מאָטקע זאָל קאַנאַריקן הרגענען, אַז מאָטקע זאָל זיך אַרומשעפּען מיט נקבות דאָס גאַנצע לעבן און ניט טאַרן האָבן ניט קיין ווייב פֿאַר זיך, ניט קיין מאַמע פֿאַר זיך, נאָר אַ „היילזל“ פֿאַר אַ היים און אַ „נקבה“, וואָס עס קומט צו איר אײַטלעכע נאַכט אַ פֿאַלקאַוויניק-קאַמיסאַר, פֿאַר אַ פֿלה. ער האָט מיטאַמאַל דערפילט אַן עוולה, וואָס די גאַנצע וועלט, די זון, דער הימל, די ערד און די מענטשן זיינען באַגאַנגען קעגן אים, וואָס זיי האָבן אים גענייט צו זיין דאָס, וואָס ער איז... אַלעמען האָט ער באַשולדיקט, נאָר ניט זיך. זיך האָט ער געזען רײַן. ער איז ניט שולדיק, און אײַנגעשפּאַרט האָט ער זיך דערפֿאַר טאַקע, וואָס זיי ווילן, אַז מאָטקע זאָל ווייטער אַזוי זיין, אַרומ-שלעפּן זיך אין „היילזלעך“ און ניט טאַרן האָבן הנהלען פֿאַר אַ ווייב, אַ ווייב, וואָס זאָל שבת מאַכן. וועט ער ווייזן, אַז ער האָט אַלעמען אין דער ערד, אַז אויב ער וויל, קען ער אַלץ אויספירן... ניט פֿאַר זיי וויל ער ווערן אַן אַנשטענדיקער מענטש, אַלע זיינען זיי גנבים, נאָר פֿאַר זיך. ער וויל האָבן אַן אײַגן ווייב, אַן אײַגענע מאַמע און אַן אײַגענע היים, און זאָלן זיי צעפֿלאַצט ווערן... און „קאַנאַריק“ זאָל ליגן און פוילן אין וואַסער, אויב עס געפּעלט אים ניט.

ער האָט מיטאַמאַל דערפילט ווי קאַנאַריק וואַלט געווען אַ לעבעדיק נפש, וואָס ראַנגלט זיך מיט אים. מאָטקע האָט געכאַפּט שטיינער, גרויסע שטיינער, און זיי געוואָרפֿן אין דער ווייסל אַרײַן, ווי ער וואַלט זיי געוואָרפֿן אויף קאַנאַ-ריקס קערפער, וואָס ליגט אין וואַסער ביי אַ שטיין אָנגעבונדן. די דראַטן גייערין פֿאַרקויפט ער נאָך היינט, און די איבעריקע מיידיען לאַזט ער אָפּ שלמהלען שלאָסנהעקער. ביליק וועט ער מאַכן: וויפיל שלמהדע וועט געבן, וועט ער נעמען. צונויפּנעמען די פֿאַר הונדערט רובל, און אַרומקוקן זיך וועגן אַ גע-שעפט. ער וועט אפשר קויפֿן אַ פּערד און וואָגן, און אפשר וועט ער אָנהייבן האַנדלען מיט שטייול, ער וועט שוין זען מיט וואָס ער וועט האַנדלען. נאָר

אַלץ וועט ער מאַכן, אַז מאַטקע זאַל האָבן אַן אייגן ווייב, אַ היים, אַ מאַמע, ווייל „זיי“ ווילן ניט.
און מיט דעם אימפעט, וואָס ער איז געווען געוואוינט מיט דעם צו טאָן זאַכן, וואָס זיינען אים אויסגעקומען רעכט, איז ער געגאַנגען אויספירן זיין באַ- שלוס: אַן אַנשטענדיקער מענטש צו ווערן, להכעיס דער וועלט.

11

אין שכנות מיט וועלוולס „הייזד“ אויף דער אַלטער שטאָט, האָט גע- וואוינט אַ פעלדשער, יענקעלע שערער. צו אים אין „רעזורע“, אַזוי ווי אין „קאַפע וואַרשאַווסקי“, זיינען זיך צונויפגעקומען די וואוילע יונגען, די האַל- טערס, די קאָדעטן מיט די אַלע בעלי-בתים פון די „הייזלעך“, וואָס האָבן זיך געפונען אויף דער אַלטער שטאָט. נאָר בעת אין „קאַפע וואַרשאַווסקי“ איז מען זיך צונויפגעקומען צו פאַרברענגען, איז ביי יענקעלע שערער אין רעזורע געווען די „בערזע“ פון די הייזלעך. דאָרט האָט מען געהאַנדלט, דאָרט האָט איין פאַטראָן פאַרקויפט אַ צווייטן, אַדער אַפגעלאָזט, אַדער אויסגעביטן אַ לע- בעדיקן מענטשן. דאָרט האָבן די בעלי-בתים געקויפט און די יונגען האָבן פאַרקויפט זייערע „סחורות“. און ניט איינמאַל האָט אַ קאָדעט אַריינגעפירט אַ „סוחר“ אין קליינעם שטיבל אַריין, וואָס דער שערער האָט געהאַט גאַנץ באַ- זונדער, מיט אַנדערע טרעפלעך אַרויפצוגיין, צו ווייזן אים אַ לעבעדיקן נפש, אַ נאַקעטן, צו באַקוקן אים, צי ער איז ווערט דעם פרייז, וואָס מען בעט פאַר אים ...

היינט איז ביי יענקעלען אין דער רעזורע דער גרויסער יאָריד. סוחרים זיינען געקומען, די גרויסע סוחרים מיט די פיל בריליאַנטן, וואָס קויפן אויף סחורות פאַר ווייט-ווייט ... און באַצאָלן מיט הונדערטערס. אויף דעם יאָריד וואַרטן אַלע, סיי די יונגען, סיי די מיידלעך. פיל פון זיי ווערן דענסמאַל אויס- געלייזט פון דער אַלטער שטאָט און גייען אין דער גרויסער וועלט, ווייט איבער ימים, רייך צו ווערן ... שטיל זיינען אַלע היינט. מען זעט קיין מיידל ניט אין גאַס. די יונגען דרייען זיך וואָס ווייניקער איבער דעם טראַטוואַר. אַלע היטן דאָס געשעפט. אַלע האָבן מורא, אַז די גרויסע „סוחרים“ זאָלן חלילה ניט אַריינ- פאַרן, און דאָס גאַנצע געשעפט זאָל ניט אונטערגיין.

עס איז, אין דער אמתן, ניטאָ וואָס צו שרעקן זיך, פאַליציי אַליין היט די „סוחרים“. פאַלקאָוויניק-קאַמיסאַר כוואַסטאַוו, וואָס ווייסט גאַנץ גוט, ווען די „טעקרישע“ סוחרים קומען, שיקט צוויי פון זיינע געטרייסטע גאַראַדאַוואַיעס צו היטן דאָס געסל, ווען דער יאָריד גייט-אַן. די גאַראַדאַוואַיעס דרייען זיך

איבער דעם טראטואר פון דער אלטער שטאט, וואו יענקעלעס רעזורע איו, און היטן אפ דאס „געשעפט“, עס זאל, חלילה ניט געשטרעט ווערן.

ביי יענקעלען אין רעזורע איז היינט לעבעדיק. די יידענע האט זיך גע- פעדערט גאנץ פרי אין מארק און אויפגעקויפט די בעסטע פיש און די פעטסטע גענדזלעך. אין קיך ברענט עס, און דער ריח פון געבראטנס טראגט זיך איבערן מארק. דאס בראט מען גענדזלעך פאר די „סוחרים“.

אין א קליין שטיבל נאך דער רעזורע, וואס מען קען אהין אראפגיין מיט הינטערטרעפ, זיצן די סוחרים אויף צוויי הויך-געבעטע בעטן. די סוחרים זיינען: א דיקע פרוי אין די פופציקער יארן, זייער רייך אָנגעטאָן, אין זיידנס, מיט בריליאַנטן אָנגעשטעקט אויף אירע פעטע, דיקע פינגער. מיט שוורן פערל אויף איר דיקן, פעטן האַלדז, וואָס לאָזן זיך שווער אַראָפּ איבער איר הוי- כער גרויסער ברוסט, און לעבן איר אַ יונגערמאַן, אויך רייך אָנגעטאָן, אויך מיט בריליאַנטן באַפּוצט, וואָס זעט אויס אַ קראַנקער צו זיין, ווי אַ סוכאַטנער, מיט געשפיצטע פינגער. דער יונגערמאַן קוקט זיך נערוועז אום איטלעכע ווייל, רויכערט ציגאַרן, האַלט אין איין דרייען די קליינע וואַנצעלעך. דאָס איז דער „סוחרטעס“ אַ זון. צווישן זיך ריידן זיי אַ שפּאַנישן זשאַרגאַן, געמישט מיט טערקישע ווערטער, אויך מיט ווערטער פון אַלע אַנדערע שפּראַכן, וואָס ווערן נאָר גערעדט אויפן גאַנצן קאָנטינענט, כדי די אַרומיקע זאָלן ניט פאַרשטיין. מיט די פאַרקויפער ריידן זיי אויף יידיש, כאַטש די פרוי מיטן יונגעמאַן זעען שוין ניט אויס ווי יידן, נאָר זייער אַריענטאַליש, מיט ברוינע געזיכטער און מיט שוואַרצע אויגן. זיי ריידן זייער ווייניק מיט די בעלי-בתים פון די „הייזלעך“ און מיט די יונגען. דאָס רוב ריידן זיי צווישן זיך, און די ערשטע זאך, וואָס זיי פרעגן זיך נאָך, ווען מען גיט זיי אָן סחורות, איז, צי דאָס מיידל, וואָס מען וויל זיי פאַרקויפן, איז אַ בלאַנדע. קוים איז זי אַ בלאַנדע, דינגען זיי זיך ניט און באַצאלן וויפיל מען הייסט זיך געבן. פאַר זיי אויפן טישל ליגט אָנגעלייגט אַ פאַק פאַטאַגראַפיעס פון מיידלעך אין פאַרשיידענע פּאָזעס, טייל אין אַנשטענדיקע, ווי יידישע פּלה-מיידלעך, טייל אין אויסגעלאַסענע נאַקעטע פּאָזעס. די מאַמע מיטן זון באַקוקן די פאַטאַגראַפיעס גלייכגילטיק, לאָזן די פאַרקויפער אויסרימען די מעלות פון די מיידלעך, שאַקלען צו מיטן קאַפּ. די מאַמע מיטן זון קוקן זיך איבער, וואַרפן צווישן זיך אַ וואַרט אין אַן אומ- פאַרשטענדלעכער שפּראַך, אין אַ שפּאַניש אַדער טערקיש, און דאָס געשעפט ווערט אָפּגעמאַכט.

דער הויפט-מעקלער פון דער סחורה איז יענקעלע שערער, אַ ברייט- ביינערדיקער ייד, אָפּגעשוירן ווי אַ קאַטערינאַרוש, מיט אַ גרויסן בויך, מיט צוויי אויסגעקושטע פעטע חזן-גריבעלעך אין די באַקן. ער רופט די סוחרטע „מומע“ און דעם יונגמאַן „קוזין“. מיט אים באַראַטן זיך די סוחרים, אויף זיין וואַרט פאַרלאָזן זיי זיך, אים גלויבן זיי, צו אים האַבן זיי צוטרוי, ווייל ער

איז אַ קרוב. אַלע ווייל קומט די יידענע אַרויף מיט אַ טאַץ איינגעמאַכטס, אַ פלעשל שנאַפס, אַ פאַר פאַמעראַנצן, און זאָגט מיט אַ גוט שמייכעלע: — זאָל די מומע עפעס נעמען אין מויל אַריין. זאָל זיך דער קווינ דאָס האַרץ דערכאַפן.

און אַז יענקעלע יאָגט זי אַראָפּ, ענטפערט די יידענע: — וואָס וויססטו? פון אינדערפרי אָן ריידן זיי, האַנדלען. דאָס האַרץ ווערט דאָך זיי אַפגעשוואַכט.

די סוחרטע גיט אַ גענאָדיקן שמייכעלע צו דער יידענע, פאַרוזכט פון דעם איינגעמאַכטס און רוקט עס צו צום זון, זאָגנדיק עפעס צו אים אויף טערקיש. נאָר דאָס רוב האָט מען ניט קיין צייט פאַר אַזעלכע קלייניקייטן, ווען דער מאַרק גייט אָן. מען איז פאַרטאָן אין געשעפט. אַ טייל „סחורות“, וואָס מען קען זיך ניט מכוח זיי אויסגלייכן אין פרייז הייסט מען זיך פאַרווייזן. דענסמאָל פאַרשווינדן אַלע, פדי קיינער זאָל גאַרניט באַמערקן, וואָס דאָ גייט פאַר. די מאַמע מיטן זון בלייבן, פּרִוצלינג עפנט זיך די טיר און עס ווייזט זיך אַ מיידל.

— דאָ וואוינט ניט גדליה גלעזער? — פרעגט דאָס מיידל.
— יא, דאָ וואוינט גדליה גלעזער. קום נאָר אַריין, מיין קינד.
די מאַמע מיטן זון באַקוקן דאָס מיידל, ווינקן זיך דורך מיט די אויגן, אַלץ וועגן גדליה גלעזער.

כאָטש דאָס מיידל ווייסט גאַנץ גוט אין וואָס דאָ האַנדלט זיך און כאָטש זי אַליין וויל זייער פאַרקויפט ווערן צו דער סוחרטע, דאָך רעדט מען אַלץ וועגן גדליה גלעזער.

און פאַר מער פאַרויכטיקייט ליגט אַ טעשל קאַרטן אויפן טיש. טאַמער באַפאַלט פאַריציי, הייסט עס, מען האָט געשפילט אין קאַרטן.
נאָר זייער זעלטן פּרעגט מען זיך אויף גדליה גלעזער. לרוב פאַרלאָזט מען זיך אויפן וואָרט. קיין געשעפט ווערט ניט געפירט מיט אַזוי פיל צוטרוי צווישן די סוחרים מיט די קונים, ווי דאָס געשעפט פון „לעבעדיקע סחורות“. דאָ וועט קיינער ניט אָפּנאַרן. מען האַנדלט אויפן וואָרט, און אַלע היטן דאָס געשעפט ווי דאָס אויג אין קאַפּ, ניט נאָר די סוחרים, נאָר אַפילו די סחורות אַליין. מער פון אַלע פרייען זיך מיט דעם געשעפט די מיידלעך.

דאָס לעבן פון די מיידלעך אין די הייזלעך, וואָס איז איינטאָניק, ווערט זיי אַזוי לאַנגווייליק, אַזוי דערעסן, אַז זיי בענקן נאָך עפעס, נאָך אַ געשעעניש, וואָס זאָר זיי אַרויסנעמען פון די ענגע שטיבלעך און זיי ברענגען אין דער גרויסער וועלט אַריין. בוענאַס־איירעס, אַרגענטינע, גייט אַרום ווי אַ ליכטיקע לעגענדע צווישן די מיידלעך אין די הייזלעך. דאָרט, אין בוענאַס־איירעס, זיי נען די מיידלעך פריי, פאַרדינען פיל געלט ביי די שוואַרצע, קריגן דערנאָך זייער פייכט חתנים און ווערן אַליין בעל־הביתטעס פון הייזלעך. אָט די אַלע רייכע סוחרטעס, וואָס קומען פון בוענאַס־איירעס, זיינען אַליין געוועזענע

מיידלעך פון די הייזלעך. פיל פון די מיידלעך, וועלכע זיינען אוועק, שרייבן צו זייערע חברטעס בריוו, און עס הייסט, אָז זיי ווערן אַזוי רייך, אָז זיי שיקן געלט אַהיים, מאַכן גליק־עך זייערע עלטערן, מאַכן חתונה זייערע שוועסטער. זיי האָבן גאַלדענע ציין און פּוצן שטענדיק זייערע ציין מיט גאַלדענע שטע-כערס. לעגענדעס גייען אַרום אין די הייזלעך וועגן מיידלעך, וואָס זיינען אוועק קיין בוענאַס־אירעס, און עס האָבן זיך פאַרליבט אין זיי שוואַרצע פירשטן, שוואַרצע סולטאַנען, און זיי לעבן איצט ווי קיניגינס.

צוליב דעם גאַרן אַלע מיידלעך פון די הייזלעך פאַרקויפט צו ווערן קיין בוענאַס־אירעס. און ווען די סוחרים קומען פון אַרגענטינע אויפֿקויפֿן „סחורה“, ווערט יום־טוב אין דער אַלטער שטאָט. אַלע מיידלעך פאַרבן זיך אָפֿ אויף בלאַנד, טוען זיך אָן העלע קליידער, ווייל די נעגערס אין בוענאַס־אירעס האָבן נאָר ליב בלאַנדע...

מער פון אַרץ איז געווען פריילעך אין רויטן וועלוולס הייזל צווישן קאַנאַ-ריקס פּלות. „קאַנאַריק פאַרקויפט אַלע זיינע מיידלעך“, האָט מען גערעדט אין דער אונטער־וועלט. און טאַקע זיינען אַלע קאַנאַריקס פּלות געווען אָפּע-פאַרבט אויף בלאַנד, און מאַטקע האָט זיי אַלע פאַרקויפט מיט אַ גרינג האַרץ. אים אַליין האָט מען ניט צוגעלאָזט אין דער רעזורע צו יענקעלע שערער. ער איז נאָך ניט געווען קיין סטאַטיק, קיין אַנגענומענער סוחר, אָז מען זאָל אים צולאָזן צו די אַרגענטינער סוחרים אָדער צו „גדליה גלעזער“, ווי מען האָט זיי גערופן אין געהיים. ער האָט אָפּילו ניט געוואוסט, וואו דער מאַרק איז. דאָס געשעפט איז געמאַכט געוואָרן דורך וועלוול דעם רויטן. סיי־ווי־סיי, ווי עס זאָל ניט זיין, האָט מאַטקע געקראָגן אַ „טאַש מיט הונדערטער“, ווי מען האָט גערעדט אין דער אונטער־וועלט. אַ יונג האָט אַ ביזי מזל, פונקט ווען ער וויל פאַרקויפֿן זיין סחורה, קומען אָן די אַרגענטינער סוחרים. „גדליה גלעזער“ איז אַראָפּגעפאַלן אויף קאַנאַריקס ביזי מזל. די גאַנצע אַלטע שטאָט האָט גע-רעדט, אָז קאַנאַריק איז רייך געוואָרן, געכאַפט אַ גרויסע אָפּותיקה, און מען האָט אים מקנא געווען.

— אַבער וואָס וועט ער טאָן אָן סחורה?

— זאָרג דיך פאַר אים ניט. ער וועט שוין קריגן אַנדער סחורה.

— גיי. ער גיט דאָך אויף דאָס געשעפט. ער ווערט דאָך אַ חתן פאַר חנהלען.

— זי וויל דאָך אים ניט.

— איצט וועט זי אים שוין וועלן, אָז דער יונג האָט נאָר געלט געקראָגן, וועט זי אים שוין וועלן.

— און וואָס האָט ער געמאַכט מיט דער שפּאַניעריין?

— ער האָט זי אויך געוואָלט פאַרקויפֿן, נאָר דער רויטער וועלוול האָט ניט צוגעלאָזט. ער האָט מורא פאַרן פאַקאָוויניק־קאַמיסאַר, — האָט איינער

פארזיכערט. — ער האט זי ניט געוואלט פארקויפן. מ'האט אים אָנגעבאָטן אַ סך געלט. ער האט ניט געוואלט.
 אזוי האט מען גערעדט אין „קאפע וואַרשאַווסקי“ און אויף דער גאַנצער אַלטער שטאָט וועגן מאַסקען און וועגן זיינע פלות. און אַלע זיינען גליקלעך געווען, אַלעמען האָבן די אַרגענטינער סוחרים, „גדליה דער געלעזער“, גליק־לעך געמאַכט. מאַסקע האַט געלט געקראָגן. דער רויטער וועלוול האַט שוין פאַרדינט, נאָר מער פון אַזע איז גליקלעך געווען די לעבעדיקע סחורה אַליין, וואָס מען האַט פאַרקויפט, די מיידלעך פון די הייזלעך. אַלע זיינען זיי געווען בלאַנד אָפגעפאַרבט, העל אָנגעטאָן, און זיי זיינען שוין מער ניט אַרויס אויף דער גאַס געלט פאַרדינען. זיי האָבן זיך געגרייט אין אַ ווייטן וועג אַריין, וואו עס וואַרטן אויף זיי שוואַרצע פירשטן, וועלכע האָבן זייער ליב בלאַנדע יידישע מיידלעך. זיי וועגן זיך אין די מיידלעך פאַרליבן, און אַיטלעכע האַט געהלומט אַ פרינצעסין, אַ פירשטיין צו ווערן פון אַ שוואַרץ קיניגרייך...

12

עס איז געקומען די צייט, ווען די „סחורה“ האַט באַדאַרפט עקספעדירט ווערן איבערן ים, האַט זיך די סחורה צעוויינט און אָנגעהויבן געזעגענען זיך מיט די פריינט און די באַקאַנטע, וואָס זי האַט געהאַט אין דער שכנישאַפט. ביי דעם פאַפיראַסניק אין הויז איז געווען יום־כיפור. די מיידלעך זיינען גע־קומען געזעגענען זיך מיטן פאַפיראַסניקס קראַנקער יידענע. די מיידלעך האָבן געוויינט, און מען האַט איינס דעם אַנדערן זיך אָנגעוואַונטשן אַדאָס גוטס. — עטץ זאָלט מיך ניט פאַרגעסן אויף יענער זייט ים, אַז עטץ וועט בשלום אַהין קומען, זאָלט עטץ געדענקען מיך דאָ מיט מיינע קינדער.
 — אייך פאַרגעסן, גנענדעלע... איר זייט דאָך אונדז בעסער געווען ווי אַ לייב־עכע מאַמע, — האַט זיך די „סחורה“ פונאַנדערגעוויינט. — קיינמאַל ניט אייך פאַרגעסן.
 — גנענדל ערבן, באַהאַלט דאָס פאַר די קינדערלעך, — האָבן די מייד־לעך איר אַריינגעטראָגן זייער וועש און קליידער, און אוועקגעגעבן אַלץ, וואָס זיי האָבן ניט מיטגענומען.
 נאָר איינע האַט גאָרניט אוועקגעגעבן, דאָס איז די לאַוויטשעריין, וואָס האַט זיך געזאַמלט איר אויסשטייער און געהאַלטן איר קאַסטן וועש.
 — ווי וועסטו פירן אַזאַ קאַסטן וועש איבער דער גרענעץ? וואָס טויג דאָס וועש איבער דער גרענעץ? דאָרט, אויף יענער זייט, קריגט מען וועש שפּאַט ביליק, — האָבן איר די מיידלעך אויסגערעדט.

זי האָט אָבער ניט געוואָלט הערן. ״וועש קומט אומעטום צוניץ״. ניט געוואָלט פאַרקויפֿן, ניט געוואָלט אַוועקגעבן. עס האָט זיך איר געדאַכט, אַז ווען זי וואָלט אַוועקגעגעבן דעם אויסשטייער־וועש, וואָלט זי אַוועקגעגעבן די האָפענונג אַמאָל חתונה צו האָבן און פירן אַן אַנשטענדיק לעבן. דער קאַסטן וועש, די ליילעכער, האָנטיכער, טישטיכער און איבערציערס, איז געוואָרן ביי דעם מיידל דער סימבאָל פֿון איר ריינקייט... פֿון איר האָפענונג... און זי האָט דעם קאַרב וועש געהיט און מיטגעפירט דאָס אומבאַפֿלעקטע וויסציג אַהין, אין דעם שוואַרצן קיניגרייך, וואו זי האָט זיך געקליבן ווערן אַ פירשטיין פֿון אַ שוואַרצן פֿריניץ.

— אַז איר וועט נאָר בשלום אַריבערקומען די גרענעץ, למען השם אַ קאַרטל, מיר און די קינדערלעך, — האָט זיי די קראַנקע פּאַפּיראַסניצע צום לעצטן מאָל נאָכגעשריגן.

די קינדערלעך זיינען געפאלן די מיידלעך אויפן האַלדן. אַרומגעכאַפט זיי און באַוויינט מיט אמתע קינדערשע טרערן די גוטע ״מומעס״. און דאָס גאַנצע געסל האָט באַגלייט מיט רחמנותדיקע בליקן די אָפּגע־פּאַרענע מיידלעך. אַלע האָבן געוואוסט וואוהיין מען פירט זיי. פיל האָבן זיי באַדויערט, ניט איבער דעם שרעקלעכן גורל, וואָס איז זיי באַשערט אין דער ווייטער מדינה, נאָר איבער דער לאַנגער רייזע איבערן גרויסן ים, פאַר וועלכן אַלע האָבן מורא געהאַט. פיל האָבן זיי מקנא געווען, און געוואונטשן זיך צו זיין אויף דעם אָרט פֿון די מיידלעך, וואָס פּאַרן אָפּ אין אַ לאַנד, וואו ״מען שאַרט גאַלד אין די גאַסן״, און וואָלטן אַליין געפּאַרן, ווען זיי וואָלטן נאָר אויף הוצאות געהאַט... און אַלע האָבן געוואונטשן, אַז זיי זאָלן בשלום דער־גרייכן דאָס לאַנד פֿון דער שוואַרצער הערשאַפט...

מאָטקע איז דערווייל אויס קאָדעט געוואָרן, און איז דער אַנשטענדיקער מענטש. ער קליידט זיך שוין ״ציווילנע״, ניט ״פּאָ קאָדעטסקו״. ווי יעדער יונגער מענטש, — אין אַ נייעם אַנצוג, אַ קראַגן מיט אַ שניפּס און אַ גאַלדע־נעם זייגער, — און שפּאַצירט איבער די געסלעך פֿון דער אַלטער שטאָט. און מאַדנע, קוים איז די אַלטע שטאָט געוואויר געוואָרן, אַז מאָטקע האָט געלט, אַז מאָטקע האָט געכאַפט די שיינע אַפּוטיקה פֿון די בוענאַס־אירעסער סוחרים, אַז מאָטקע איז געוואָרן אַ ״מענטש מיט מענטשן צוגלייך״ האָבן אַלע אויפ־געהערט פּאַר אים צו שרעקן זיך, פאַר אים מורא צו האָבן. געשעמט האָט מען זיך נאָך מיט אים. עס וואָלט קיינער פֿון די שיינע בעלי־בתים אים ניט אָפּגעשטעלט און גערעדט מיט אים. נאָר עס איז אַראָפּ פֿון אים די מיס־טעריע, וואָס האָט אים געהאַט איינגעהילט, ווען ער איז געווען דער בעל־הבית איבער די מיידלעך, ווען איטלעכער אין געסל האָט געציטערט פאַר קאַנאַריקן און אים אָפּגעטראָטן דעם וועג. איצט האָט מען אים שוין ניט אויס־

געמיטן. אָז ער איז אַרײַנגעקומען אין אַ געשעפט עפעס קויפֿן, איז מען שוין נײַט אַנטלאָפֿן פֿון אים. מאַטקע איז געוואָרן אַן אײַנוואוינער פֿון דער אַלטער שטאָט, און מענטשן האָבן אים געהאַלטן פֿאַר גלייך מיט זיך.

אין „קאַפּע וואַרשאַווסקי“ איז מאַטקע נײַט אַרײַנגעקומען. ער האָט זיך געשניטן אויף אַן אַרנטלעכן מענטשן. דאָך האָט ער חנהלען נײַט אָפּגעלאָזט פֿון אויג. ער האָט זי אָפּגעוואַרט אין די אַוונטן, ווען זי האָט די ברידערלעך געגעבן צו עסן אין קיך, אַרײַנגעגעבעט זיך אין הויף אַרײַן און אַרײַנגעקוקט דורכן פענצטער. האָט ער נאָר דערזען דעם שוואַרצן קאַפּ אירן, די פֿאַנגע לאַקן, וואָס לאָזן זיך איר אַראָפּ איבערן אַקסל, האָט אים אַרומגענומען אַ רײַנקײַט. ער האָט אין דעם שוואַרצן קאַפּ האָר אירן געזען זײַן גאַנץ לעבן, וואָס ער האָט זיך אויסגעחלומט ווי עס וועט אויסזען אין דער צוקונפֿט, — און דער קאַפּ איז געוואָרן פֿאַרבונדן מיט נאָך עפעס, וואָס איז אים זײער טײער געווען פֿון זײַן פֿאַרגאַנגענעם לעבן. חנהלעס קאַפּ האָר האָט אים דערמאַנט אין זײַן מאַמעס פֿנים. ער האָט זיך נײַט געקענט פֿאַרשטעלן חנהלען אַן דער מאַמען. די צוויי נפשות, חנהלע און זײַן מוטער, זײנען בײַ אים געוואָרן אײַנס, און ער האָט זײ בײַדן ליב געהאַט ווי אײַן נפשׁ.

מאַטקען האָט אײַצט פֿאַרדראָסן, וואָס חנהלע זיצט אין „קאַפּע וואַרשאַווסקי“ און באַדינט דעם סאַרט מענטשן, וואָס קומען אַהײן אַרײַן. מאַטקע האָט מיטאַמאַל דערפֿילט די גאַנצע מיאוסקײַט פֿון געסל און פֿון „קאַפּע וואַרשאַווסקי“, און ער האָט געוואָלט, אָז חנהלע, זײַן חנהלע, זאָל זײַן ווייט אַוועק פֿון דאַרט. ער האָט געוואָלט, אָז די מוטער זאָל זי באַהאַלטן ביים פעטער, ווי מען האָט זי געהאַט באַהאַלטן פֿאַר אים... און קײנער זאָל נײַט קענען צוקומען צו איר, קײנער זאָל נײַט וויסן וואו זי איז, אַפֿילו ער אַרײַן זאָל נײַט וויסן וואו זי איז. אַ שדכן צו מלך קאַפּע־מאַכער, חנהלעס פֿאַטער, האָט ער נאָך נײַט געוואָלט שיקן. עס איז אים נאָך געשטאַנען אין וועג די שפּאַניערין. די שוואַרץ־חנעו־דיקע דראַטן־גײערין האָט זיך נאָך געפֿונען אין דעם „הײזל“, און דער פֿאַל־קאַווינק־קאַמיסאַר איז אײַטלעכן אַוונט געקומען צו איר צוגאַסט. מאַטקעס האַרץ איז צערײַסן געוואָרן צווישן די צוויי מײדלעך, חנהלען און דער שפּאַניערין. ער האָט די שפּאַניערין נײַט געקענט פֿאַרקויפֿן אַזוי גרינג ווי די אַנדערע מײדלעך. יענע מײדלעך זײנען בײַ אים געווען „סחורה“. די דראַטן־גײערין איז געווען משפּחה. אַ לעבעדיקער מענטש, זײַנס אַ מענטש. ער האָט עס געפֿילט, און גערעכנט זיך מיט דעם געפֿי, ער האָט אָבער געוואוסט, אָז חנהלען וועט ער נײַט קענען האָבן סײַדן נאָר ער וועט פֿטור ווערן פֿון דער שפּאַניערין, וועט זי אויסרײַסן פֿון זײַן לעבן. און חנהלען האָט ער געוואָלט האָבן מער פֿון זײַן לעבן, דאַס איז אײַצט געווען זײַן אַמביציע, זײַן שטאַלץ, — צו האָבן אַ ווייב, אַן אײַגן ווייב, און אַן אײַגענע מוטער, ווי יעדער מענטש האָט, — דערפֿאַר, וואָס אַלע האָבן זיך פֿאַרנומען אויף אים. און צו חנהלען האָט ער געוואָלט קומען מיט אַ רײַן האַרץ און רײַנע הענט.

לאנג האָט ער געקעמפט מיט זיך, ביז איינמאַל איז ער געקומען צו דער שפּאַניערין און איר אַלץ פּאַרטרויט. ער האָט גערעדט צו איר ווי אַ ברודער צו אַ שוועסטער, ווי אַ מענטש צו אַ מענטש. ער האָט איר אַזוי געזאָגט :

— מאַרי, מיר מוזן זיך צעשיידן. איך גיי אַוועק פון דאַנען.
— וואָס רעדסטו, מאַטקע? — האָט דאָס מיידל אים אַנגעקוקט מיט שרעק,
— וועסט חתונה האָבן, יאָ?

— יאָ, — האָט מאַטקע געענטפערט.

— פאַרוואָס?

— איך ווייס ניט. איך מוז. איך וויל. איך קען ניט אַנדערש.
דאָס מיידל האָט אים אַנגעקוקט. דער פאַרלאַנג נאָך חנהלען איז געלעגן אין זיינע אויגן. זיינע אויגן זיינען אים פאַרטערט געוואָרן, דאָס מויל אויס-געקרימט און די נאָז בלייך. דאָס מיידל האָט אים זייער ליב געהאַט. זי האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטן, האָט זיך געוואָרפן אויף אים און אַריינגעביסן זיך אין זיינע ליפן מיט אירע קרומע, שאַרפע ציינדלעך :

— מאַטקע לעבן, איך וועל דיך ליב האָבן, וואָס דו זאָלסט ניט טאָן.

— האָב מיך יאָ ליב, האָב מיך ניט ליב, איך ווייס, מיין לעבן איז ביי דיר אין די הענט. דו קענסט מיך מסרן פאַרן פּאַלקאַוויק-קאַמיסאַר, אַז איך האָב קאַנאַריקן געהרגעט, אַז איך הייס אַן אַנדער נאַמען, אַז איך האָב אַ פּאַלשן פּאַסטפּאַרט. גיב מיך אַרויס, אַז דו ווילסט, נאָר חתונה האָבן וועל איך מיט חנהלען, אַפילו אַז איך זאָל ווילן יונגערהייט אין דער ערד צו פוילן. איך וועל חתונה האָבן מיט איר, דערנאָך קענסטו מיך קיין סיביר אויף קאַ-טאַרוזשנע ראַבאַטע שיקן, אַז דו ווילסט. נאָר חתונה האָבן מיט חנהלען וועל איך. עס האָט זי געשטיקט די אייפערזוכט אויף מאַטקעס ליבע. די אייפער-זוכט אויף חנהלען האָט געברענט אין איר האַרץ, האָט זי אינגאַנצן אַנגעצונדן. זי האָט געביסן אירע קליינע ציינדלעך אויף אירע דינע ליפן, פאַרדריקט די הענט און אַנגעלענט זיך פאַר שוואַכקייט אויף מאַטקען :

— פאַרוואָס קענסטו מיך ניט האָבן מיט חנהלען? גנבע זי אַוועק. די גאַכט גנבע זי, און גיב זי אין אַ הייזל אַריין. מיר וועלן אינאיינעם זיין אין איין הייזל, מען וועט דיר אַ סך געלט געבן פאַר איר, מיר וועלן דיך ביידע ליב האָבן, וועלן ביידע... אַרבעטן פאַר דיר...

מאַטקע איז בלייך געוואָרן, דאָס האַרץ האָט אים אַנגעהויבן שוואַגן. אַפּט-מאַל האָט ער טאַקע געקלערט אַזוי צו טאָן, געקלערט און ניט דערוועגט זיך צו קלערן. טיף אין זיך האָט ער דאָס געטראַכט, און איצט זאָגט זי זיינע געדאַנקען אַרויס. ער האָט געשוויגן, אין זיין האַרץ האָט געקעמפט דער יצר-טוב מיט דעם יצר-הרע.

— איך וועל זי אַנריידן, איך ווייס שוין ווי אַזוי מיט איר צו ריידן. איך וועל שוין אַזוי מאַכן, אַז זי וועט באַשטיין, וועסט זען, זי וועט באַשטיין, — האָט די שפּאַניערין ווייטער גערעדט.

ער האָט מיטאַמאַל דערזען זיין מאַמע, די רויטע זלאַטע, ווי זי זיצט און פאַרריכט אים די הויזן. און ער ליגט אַ נאַקעטער אין ווינקל קעלער. מען האָט אים געשאַגן, צעביילט, ליגט ער און וויינט, און קוקט אַזוי דער מאַמען ווי זי נייט אים די הויזן. ער האָט איצט גזען איר פנים ווי דענסמאַל, געזען ווי עס רינען די טרערן פון אירע אויגן אַזוי איר איינגעשרומפן, ווי אַ זויף אויסגעהאַקט פנים, ווי די ליפן זיינען ביי איר פאַרטריקנט און די אַדערן פון איר האַלדז ציען זיך און ציען זיך, ווי ביי אַ הון. און זי פאַרגלייזט די אויגן פונקט ווי אַ הון, וואָס דער שוחט האָט אַריינגענומען אין זיינע קני, איינגע- בויגן דעם האַלדז און וועט עס באַלד שעכטן... און ער ווייסט ניט ווי אַזוי דאָס איז געוואָרן, — חנהלע איז געוואָרן זיין מאַמע, און זיין מאַמע — חנהלע. ביידע עפעס איין נפש, איין מענטש, און וועט ער חנהלען שלעכטס טאָן, וועט עס פונקט אַזוי זיין ווי ער וואָלט דער מוטער שלעכטס געטאָן. זיין מוטער שלעכטס טאָן... דער געדאַנק האָט אים אַזוי אויפגעקאַכט, אַז ער האָט אַלץ פאַרגעסן. ער האָט געוואוסט, אַז זיין לעבן איז אין מאַריס הענט, נאָר ער האָט ניט גע- קוקט דערויף, און מיט אַ געשריי האָט ער געגעבן אַ טאַפיע מיטן פוס:

— שווייג! וואָס מיינסטו, חנהלע איז דו? די מינוט קום... קום... קום!
— האָט ער באַפוילן.

— וואוהיין? — האָט דאָס מיידל געזאָגט מיט אימה.

— וואָס איז דיין עסק? וואָס האָסטו צו פרעגן? וואָס מיינסטו, כּוועל דיך דאָ לאָזן מיט אַ פאַלקאַוויק-קאַמיסאַר, וואָס זאָף פון דיר דאָס גאַנצע געלט אַוועקנעמען. קום, די מינוט קום. איך וועל דיך שוין פירן. אין „אַקוואַריום“. אין קאַפע שאַנטאַן „אַקוואַריום“, אַ שאַנטאַנעטקע וועסטו ווערן. וועסטו כאַטש האַבן עפעס פאַר דיין אַרבעט. ניט פאַר מיר, ניט פאַר מיר. איך דאַרף ניט דיין געלט. נאָר פאַר דיר, דו הערסט, זאָלסט צו עפעס קומען, ניט זיך אַרומוואַר- גערן אין הייזלעך.

ער האָט פלינג אַיינגעפאַקט אירע זאַכן אין קאַסטן אַריין. אַריינגעוואָרפן דאָס זיידענע וועש, דאָס געוואַשענע און ניט-געוואַשענע, זיידענע קאַפּטאַנעס, זאַקן, היטעלעך, קאַמאַשן, און געשלעפט זי נאָך דעם זעלבן אַוונט אין קאַפע- שאַנטאַן „אַקוואַריום“, וואו ער האָט זי פאַרקויפט דעם „דירעקטאָר“, ווי מען פאַרקויפט אַ טייערן הונט אַדער אַ לייב-פּערד, — צוויי הונדערט און אַכציק רובל האָט ער אָפּגענומען פאַר איר.

פאַרן אַוועקגיין האָט ער זי אַנגענומען ביי דער האַנט, געקוקט איר אין די אויגן אַריין, — און איר געגעבן דאָס אָפּגענומענע געלט:
— נאָ, נעם עס צו, איך וויל דערפון גאַרניט האַבן. פאַר דיר, קויף דיר קאַפעליושן.

דער מויד האָט דאָס מער פאַרדראַסן ווי ווען ער וואָלט זי געשאַגן. זי האָט אים צוריקגעוואָרפן דאָס געלט אין פנים אַריין:

— איך בין דיין נקבה, דו האַסט מיך פאַרקויפט, עס איז דיין געלט. וואָס גיסטו עס מיר?

מאָטקע האָט אַריינגעלייגט דאָס געלט אין קעשענע און געזאָגט אין דער שטיל:

— מיין לעבן איז אין דיין האַנט. אויב דו ווילסט, גיב מיך אַרויס. האָב איך זאָרג, וועל איך גיין קיין סיביר, אויף קאַטאַרושנע. די מויד האָט געשוויגן, נאָר פאַרביסן מיט אירע אויסגעטאַקטע שאַרפע ציין אויף אירע רויטע פאַרפירערישע ליפן...

13

עס איז אַדורכגעגאַנגען אַ שטיקל צייט. מאָטקע איז אַוועק אינגאַנצן פון דער אַלטער שטאַט. ער האָט זיך אויפגעהאַלטן אויפן גזשיבאָוו ביים אייערנעם טויער, צווישן די גזשיבאָווער פישער-לייט, וואָס ברענגען געפרוירענע פיש פון טיף ראַסיי. אויפן גזשיבאָוו האָט מאָטקע געהאַט בשותפות מיט נאָך אַ יונג אַ וואָגן מיט פערד, וואָס האָבן איבערגעפירט די פיש פון דער סטאַנציע אין שטאַט אַריין. צווישן די פורמאַן-יונגען איז גוט באַקאַנט געווען מאָטקעס נאָמען פון דער אַלטער שטאַט, און מען האָט מורא געהאַט פאַר אים. מען האָט אים דערפאַר באַלד אין דער „חברה פישערס“ אַריינגענומען, צוגעלאָזט אים צום וואָגן. געשעמט האָט מען זיך שוין אויך ניט מיט אים. מען האָט באַלד פאַר-געסן זיין פראַפעסיע, אַחוץ דאָרט ביי אַ קריג, ווען מען האָט אים אויפגעמישט זיין „יחוס“. נאָר מיט „יחוס“ האָט זיך ניט געהאַט וואָס צו באַרימען קיינער פון די פישער-יונגען, און מאָטקע איז באַלד געוואָרן אַזאַ אַנגעזעענער מענטש אויפן גזשיבאָוו, ווי ער איז געווען אין דער אַלטער שטאַט. ער האָט שוין גע-האַט זיינע פאַר הונדערט רובל ליגן ביי פישער-בעלי-בתים, און עס האָט געהאַלטן, אַז מען זאל אים נעמען אין שותפות אַריין צו די פיש.

דאָס אַלץ האָט מאָטקע געטאָן אויפן וואונק פון מלך קאַפע-מאַכער, חנהלעס פאַטער. זינט מאָטקע האָט געקראָגן די פאַר הונדערט רובל פון די מיידלעך, וואָס ער האָט פאַרקויפט קיין בוענאַס-איירעס, האָט אים שוין דער ייד ניט אָפגעלאָזט פון אויג. געזען, אַז מאָטקע סטאַטיקט זיך און וויל ווערן אַן אַרנט-לעכער מענטש, — האָט דער ייד זיך מיישב געווען מיט דער יידענע, אַז מאָטקע וואָלט גאָר ניט געווען אַזאַ שלעכטער חתן פאַר חנהלען:

— אַ יונג מיט אַ פאַר הונדערט רובל, ווער דאָרף וויסן, וואָס ער איז געווען, — וואָס איז ער, אַ מיידל איז ער? אַ שלעכטן נאָמען קריגן? אַ מיידל טאָר ניט, אַ יונג מעג אַלץ.

— קיין קינד אין שירץ האָט ער ניט אַהיים געבראַכט, — לייגט די יידענע צו. — און אַזאַ איינער, אַז ער ווערט אַן אַנשטענדדיקער מענטש, איז ער אַ פיינערער מענטש. ער קען נאָך ווערן אַ שיינער בעל-הבית. און חנהלען האָט ער ליב ווי דאָס לעבן, די אויגן וואָלט ער זיך געלאָזט אַרויסנעמען פאַר איר. — און, דער עיקר, פאַרגעס ניט, אַז ער האָט זיין אייגנס אַ שיינע פאַר הונדערטער, און אַזאַ יונג נעמט זיך צו עפעס. ווער דאַרף וויסן פון וואָנען ער האָט זיין געלט? אין פאַס שטייט עס ניט פאַרשריבן, און געלט שטינקט ניט, מיין ווייב.

נאָר דער ייד האָט מיט מאַטקען ניט גערעדט דעריבער, חלידאָ. ער האָט זיך אַפילו מיט אים ניט געזען, אַז קיינער זאָל גאַרניט וויסן, אַז קיינער זאָל גאַרניט מערקן צו וואָס מאַטקע צילט. ער האָט אַבער שוין געהאַט זיינע מענטשן, באַקאַנטע און פריינט, וואָס האָבן מאַטקען געפירט, געלערנט וואָס ער זאָל טאָן. געווען איז עס טאַקע ר' ברכיה דער קרעמער, דער חזן פון דער אַלטער שול, וואָס מאַטקע איז געגאַנגען אים בעטן, אַז ער זאָל ריידן מיט חנהלעס טאַטע-מאַמע מכוח אַ שידוך.

— אַזאַ יונג ווי דו, האָסט אַ פאַר שיינע הונדערט רובל, וואָס דרייסטו זיך אַרום אין גאַס און טוסט גאַרניט? מען קען זיי פאַרלעבן, פאַרשיפורן מיט גוטע ברידער. גוטע ברידער פּעלן ניט, — האָט אים ר' ברכיה איינמאַל מוסר געזאָגט, ווען מאַטקע איז ווידער אין קרעמל אַריינגעקומען צו אים, אַז ער זאָל נאָך אַמאָל אַהיין גיין ריידן אים דעם שידוך מיט חנהלען.

דאָס איז געווען, ווען מאַטקע איז אויס קאָדעט געוואָרן און האָט נאָך געוואוינט אויף דער אַלטער שטאַט.

— האָט ניט קיין מורא, איך וועל ניט טרינקען. חנהלע זאָל אַזוי לעבן. איכל ניט טרינקען, וועל גוט היטן דעם גראַשן.

— ווילסט דאָך אַ חתן ווערן, דאַרפסטו זיך צו עפעס נעמען. גייט מען אויף גזשיבאָוו, מען זוכט אַ שותף, מען קויפט זיך אַ פּערד, אַ וואָגן, וואָס טוסטו דאָ? דו דאַרפסט אַוועק פון דאַנען, אַז קיינער זאָל ניט וויסן, ווער דו ביסט געווען, ווען און וואָס. פאַרשטייסט? — האָט אים ר' ברכיה געזעהט אויף מלך קאַפּע-מאַכערס וואונק. און מאַטקע האָט געפאַלגט.

ערשט נאָכדעם ווי מאַטקע איז שוין געווען אַ שטיקל צייט אַוועק פון דער אַלטער שטאַט, און אַלע האָבן געהאַט פאַרגעסן אין אים, און ער איז געוואָרן דער פּישער-יונג אויפן גזשיבאָוו, — דענסמאַל ערשט האָט מען אים צוזאַמענגעפירט מיט חנהלען, אַז חתן-פּלה זאָלן זיך באַקענען. אַנגעפירט דעם שידוך האָט טאַקע ר' ברכיה, און מאַטקע האָט איצט געהייסן „אַ פּישער פון גזשיבאָוו, אַ געזונטער יונג, פריי פון מיליטער, מיט אַ פאַר הונדערט רובל זיין אייגנס, מיט אַ וואָגן און אַ פאַר פּערד“. מלך קאַפּע-מאַכער מיט זיין ווייב האָבן זיך געלאָזט דעם שידוך, אויסגעפּרעגט זיך וועגן חתן, ווי ער וואָלט געווען אַ פּרעמדער, וואָס זיי האָבן אים קיינמאַל נאָך ניט געזען ... מען

האָט אָפּגערעדט דאָס „זעעכץ“ אויף שבת. און שבת נאָך מיטיק זיינען זיך חתן-פּלה מיט די מחותנים צונויפגעקומען אויף דער פּאָוויאַ גאַס צו דער פּלהס פעטער, וואָס מען האָט ביי אים טאַקע חנהלען געהאַט באַהאַלטן פאַר מאַטקע. מאַטקע איז געזעסן אַ בלייכער, אַ דערשראַקענער, אין אַ נייעם קאַר-טענעם אַנצוג, ווי אַ חתן-בחור, און מורא געהאַט צו רירן מיט אַן אבר, מיט אַ האַנט, אַז ער זאָל ניט עפעס צעברעכן אויפן טיש. אַנקעגן אים איז גע-זעסן חנהלע, אויך אַ בלייכע, אַ דערשראַקענע, אין אַ ניי קלייד־אָנגעטאַן, די האָר פאַרפּלאַכטן אין צוויי צעפּ, און אַ רחמנות, און אַ חן האָט גערוט אויף איר קאַפּ... מאַטקע האָט געקוקט אויף איר. דאָס האַרץ איז אים אויסגעגאַנגן גען פאַר רחמנות... עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז זי איז אַ קליין, קליין פייגעלע, וואָס האָט נאָך ניט קיין פעדערן, ווי ער פּלעגט זיי אַראָפּנעמען פון די נעסטן פון די ביימער, ווען ער איז נאָך אַ קליינער יאַט געווען... און דאָס קליינע פייגעלע ציטערט אין זיינע הענט פאַר קעלט... און קלאַפּט מיט די קליינע פליגעלעך... און ער נעמט עס און לייגט עס אַריין צו זיך אין בוים, אַז עס זאָל זיך אָנוואַרעמען... אַזוי האָט ער אויך געוואָלט זי אַריינגעמען צו זיך אין נאַקעטן בוים אַריין...

דער שמועס איז אָנגעגאַנגען וועגן היימישע זאַכן. מען האָט זיך באַקענט מיטן חתן. דער מחותן האָט געוואָלט וויסן, מיט וועמען ער איז זיך משדך, ווער זיין מחותן איז, צי דער חתן האָט נאָך אַ פּאַטער, אַ מוטער. — איך האָב אַ מאַמע, אַ טייערע מאַמע, אַזאַ גוטע מאַמע. ווען איך בין אַ קליין יינגל געווען, אַט אַזאַ קליינער יאַט, האָבן זיי מיך געוואָלט שלאָגן, — האָט מיך די מאַמע ניט געלאָזט שלאָגן... און זי האָט מיר... — און אַ טאַטן האָט ער אויך? — האָט דער מחותן פּלינק איבערגע-האַקט מאַטקעס רייד, וואָס זיינען ניט שיין געווען פאַר די געסט ביים טיש. — אַ טאַטן האָב איך אויך, נאָר אים האָב איך ניט ליב. — וואו וואוינען זיי? — זיי וואוינען אין אַ קליין שטעטל, אין וואַרשעווער גובערניע אין זשאַכלין.

— און ווי רופּט מען דעם חתן מיטן יידישן נאָמען? איך מיינ, ווי הייסט ער? — פּרעגט דער שדכן. — איך הייס מאַטקע. — מאַטקע? — איך הער עס צום ערשטן מאל. — ניי. ווען איך בין געווען אַ קליין יינגל, האָט מען מיך גערופן מאַטקע. — ער האָט זיך פּלינק צוריקגעכאַפּט, — איך הייס אַהרן לייב קאַנאַריק. איך האָב אַ פּאַס, אַט דאָ האָב איך אים. — און מאַטקע האָט אַרויסגענומען דעם פּאַס. — אַהרן לייב, אַ גאַנץ יידישער נאָמען, — האָט ר' ברכיה שדכן געזאָגט צום מחותן.

נאָר מאַטקען האָט עס עפעס געגעבן אַ ריס אין האַרצן. דאָס ערשטע מאָל האָט ער דערפילט, אַז ער טראַגט אַ פּרעמדן נאָמען פּון אַ פּרעמדן מענטשן, און זיינעם האָט ער באַגראָבן... און דאָס ערשטע מאָל האָט ער אָנגעהויבן בענקען נאָך זיין נאָמען, — קיינמאָל נאָך האָט ער נישט געפילט דאָס באַ- דערפעניש נאָך זיין נאָמען ווי איצט, ווען ער האַלט ביי אַ חתן ווערן... מאַטקע האָט געקלערט וועגן דעם און איז טרויעריק און שטיף געוואָרן. — זאָל מען זיי אַליין לאָזן, — ווינקט דער שדכן צום מחותן מיט דער מחותנתטע.

— יונגע לייט, אפשר ווילן זיי זיך עפעס זאָגן, וואָס מיר טאָרן נישט הערן. קומטס, קומטס. — האָט די מומע גערופן די געסט אין אַן אַנדער שטוב אַריין, פאַרשטייענדיק פון מאַטקעס שוויגן, אַז מאַטקע וויל מיט דער פּלה אַליין זיין. אַז מאַטקע איז מיט דער פּלה אַליין געבליבן, איז ער נאָך שטיףער, בלייכער און דערשראָקענער געוואָרן. דער יונג, וואָס האָט צעדריקט מיט זיינע הענט מענטשלעכע לעבנס, איז אומבאַהאַלפּן געוואָרן, ווען ער איז מיט דעם מיידל אַליין געבליבן, און נישט געוואוסט קיין וואַרט אויסצוריידן. חנהלע איז אויך דערשראָקן געוואָרן. ער האָט געהערט ווי איר האַרץ קלאַפּט הויך. דאָך האָט זי פּריער געפונען ווערטער ווי ער. זי האָט זיך אָנגערופן:

— מן-הסתם איז דאָך מיר באַשערט אַזוי, אַז איך זאָל פאַר אין אַ פּלה ווערן. מען זעט דאָך, עס איז אַ גאָטס זאָך.

— און זי ווילן פאַר מיר אַ פּלה ווערן? — פּרעגט מאַטקע באַשיידן.
— איך וועל אַלץ טאָן, וואָס דער טאַטעשי און די מאַמעשי הייסן מיר. זיי ווייסן בעסער וואָס עס איז גוט פאַר מיר, — זאָגט חנהלע מיט די אויגן צו דער ערד.

— און זי ווילן פאַר מיר אַ פּלה ווערן? — פּרעגט מאַטקע נאָך אַמאָל איבער.

— איכל אין זאָגן דעם ריינעם אמת. איך האָב זייער מורא, מיין האַרץ שרעקט מיך זייער.

— פאַר וואָס האָבן זי מורא? — פּרעגט מאַטקע דערשראָקן.
— זי ווייסן שוין פאַר וואָס איך האָב מורא. איך האָב מורא, אַז זי זאָלן נישט גיין אויף דעם זעלבן וועג, וואָס זי זיינען געגאַנגען, וואָס טויג מיר שוין אַזאָ לעבן? איז דאָך גלייכער, אַז פון אונדזער שידוך ווערט גאַרניש, איידער מיר וועלן זיך פאַרבינדן פאַר גאָט און פאַר לייט.

די מוטער האָט דאָס איר געהייסן אַזוי זאָגן, פּדי מאַטקען בעסער צו מאַכן. נאָר דאָס מיידל האָט באמת מורא געהאַט פאַר מאַטקען, און טרערן האָבן זיך איר געוויזן אין די אויגן.

מאַטקע האָט גאַרניש געקענט ענטפּערן. געוואַלט האָט ער זיך דאָ אַני- דערלייגן צו אירע פּיס און איר אַלץ דערציילן. דערציילן ווי מען זיערציילט פאַר גאָט, פאַר אַ גרויסן רב, — פון זיין יוגנט, פון אַלץ וואָס ער האַלט באַ-

האלטן אין זיין האַרץ: אַז ער הייסט ניט קאַנאַריק, נאָר מאַטקע, אַז ער האָט אַ מענטשן געהרגעט, וואָס ער טראָגט איצט זיין נאָמען. ער האָט געפילט, אַז ער באַדאַרף איר אַלץ דערצייילן, נאָר עס האָט אים געשטערט, וואָס אין דער צווייטער שטוב זיינען דאָ מענטשן. האָט ער געביסן די ליפן, די הענט האָבן זיך ביי אים געטרייסלט, און ער האָט געשטאַמלט אומפאַרשטענדלעכע ווערטער... — חנהלע... איכל שטאַרבן פריער... אַ טויט זיך אַנמאַכן... אין וואָסער זיך וואַרפן איידער דיר שלעכטס טאָן... אויף אַזוי פיל שלעכטס טאָן... איכ'ר דיר זיין אַ געטרייער מאַן, חנהלע, וועסט זען... און דער יונג האָט זיך צעוויינט.

דאָס מיידל האָט אויף אים רחמנות געקראָגן:

— וויינען זי ניט, איך גלויב אין, אַז איך וואָלט אין ניט געגלויבט, וואָלט איך דאָך פאַר אין ניט קיין פלה געוואָרן... . מאַטקע האָט פלינק די אויגן אויסגעווישט און באַהאַלטן די טרערן, ווייל פון דער צווייטער שטוב האָבן זיך טרייט געהערט.

— געפעלן זיך?

חתן-פלה האָבן געשוויגן.

אין אַוונט זיינען געווען די תנאים. די תנאים האָט מען געמאַכט אין דער שטיל, נאָר מיט אַ מנין געבעטענע יידן. דער מחותן האָט ניט געוואָלט, אַז מען זאָל שוין וויסן אויף דער אַלטער שטאַט, אַז חנהלע איז אַ פלה געוואָרן פאַר קאַנאַריקן. ער האָט אַפילו געוואָלט גאָר די תנאים אַפלייגן, נאָר דער חתן האָט זיך זייער געבעטן, אַז מען זאָל באַלד די תנאים שרייבן. אַז ס'איז געקומען צום אונטערשרייבן, האָט דער שדכן פאַרן חתן אונטערגעשריבן:

אַהרון לייב קאַנאַריקן.

— מזל-טוב, אַהרון לייב, מזל-טוב! — האָט מען מאַטקען צוגעוואונטשן

פון אַלע זייטן.

צום ערשטן מאָל איז אים דער נאָמען אַזוי פרעמד פאַרגעקומען, און ער האָט געהאַט דאָס געפיל, אַז ניט ער, נאָר קאַנאַריק איז אַ חתן געוואָרן פאַר חנהלען, ווייל מען האָט זיין נאָמען אונטערגעשריבן אונטער די תנאים...

14

אַ גאַנצע וואָך האָבן חתן-פלה זיך ניט געזען. דערפאַר זיינען זיי שבת אַ גאַנצן טאָג געווען צוזאַמען. שבת האָט מאַטקע געגעסן ביי חנהלעס פעטער, און חנהלע איז דאָרט געווען דעם גאַנצן טאָג. זיי זיינען אינאיינעם געגאַנגען שפאַצירן, ניט אין זאַקסישן גאָרטן, וואו אַלע האָבן געקענט מאַטקען, נאָר

הינטער דעם יידישן שפיטאל צום ציטאדעל צו, וואו עס שטייען די טאפאלן, און וואו עס גייען די איינזאמע פארלעך אין ווארשע, וואס האבן עפעס צו ריידן צווישן זיך און ווילן ניט, אָז אַנדערע זאָלן זיי שטערן. אין זאָקסישן גאַרטן און אין יידישן טעאַטער האָט חנהלע נאָך ניט געוואָלט גיין מיט אים. זי האָט מורא געהאַט, מען זאָל דאָרט מאַטקען ניט דערקענען.

אין די פּאַר וואַכן, וואָס זיי זיינען געווען חתן-כלה, זיינען זיי אַזוי נאָענט געוואָרן איינער צום אַנדערן, אַז די כלה האָט מאַטקען געלערנט, ווי מען לערנט אַ קליין קינד, ווי אַזוי ער זאָל זיך פירן, און מאַטקע האָט זי אַלץ געהאַכט, אַבי ער זאָל ווערן אַן אַנשטענדיקער מענטש. זי האָט שוין אַזוי ווייט געבראַכט, אַז מאַטקע איז אַיטלעכן שבת געגאַנגען מיט חנהלעס פעטער אין דער חברה אַריין דאָווענען. מאַטקע האָט זיך אָנגעהויבן קליידן ווי אַ חתן-בחור, — לענג-לעך. חנהלעס אַ פאַרטרעט, איינגעפאַסט אין אַ מעדאַליאַן, האָט מאַטקע גע-טראַגן אין לאַץ, און נאָך אַ פאַרטרעט האָט ער געטראַגן אָנגעהאַנגען אין דער גאַלדענער קייט פון זייגער, וואָס חנהלע האָט אים געגעבן אַ מתנה. און פון די בעל-עגלה-יונגען, וואָס האָבן געהאַלטן די פערד אויף גושיבאָוו, האָט ער זיך געהאַלטן פון דער ווייטנס, — ניט געגאַנגען מער מיט זיי אין שענק אַריין ביר טרינקען, — און מער זיך געחברט מיט די בעל-הבתים-פישערס, וואָס דאָס איז מער פּבוד און יחוס געווען. אַזוי האָט חנהלע געוואָלט. און וואָס חנהלע האָט געוואָלט, האָט מאַטקע געטאַן. זי האָט עס געמאַכט אין דער שטיל, צירלעך-מאַנירלעך. זי האָט אַזוי געזאַגט צו אים:

— זעען זי, אַהרון לייב, זי זיינען דאָך שוין אַ חתן, עס פאַסט דאָך ניט. — „זי“ זאָגסטו מיר גאָר, חנהלע? — האָט זי מאַטקע אָנגענומען ביי דער

האַנט.

— נו, זאָל שוין זיין „דו“, — האָט דאָס מיידל געזאַגט קאַקעטיש, אַראַפּ-געלאָזט די אויגן און גערויטלט זיך.

און אַט פאַר די אַראַפּגעלאָזטע אויגן און דעם רויטלעך-זיך, פאַר דעם „דו“, וואָס איז אַרויסגעגאַנגען פון איר קליין מיילכל און נאָך קלענערע ציינדלעך, — פאַר דעם אַלעם איז מאַטקע געווען אַזוי פאַרכאַפט, אַז ער וואָלט אַלץ, אַלץ פאַר איר געטאַן.

הייסן הייסט ער נאָך ביי איר אַהרון לייב קאַנאַריק, ניט מאַטקע. און ווען זיי גייען שפּאַצירן צווישן די טאָפּאלן ביי דעם וואַרשעווער ציטאָדעל צו דער ווייסל צו, פאַרנאַכט, ווען די זון גייט אונטער, רופט זי אים אַהרון לייב לעבן, עס קרענקט אים, און עס דאַכט זיך אים, אַז ניט אים מיינט זי, נאָר קאַנאַריק, אַז ער איז קאַנאַריקס שטעלפאַרטער, און באַלד וועט קאַנאַריק זיך אויפ-הויבן פון טונקעלן טייכ, און קומען אַהער. ער וועט אָננעמען חנהלען ביי דער האַנט, — און וועט ווערן דער חתן. און זעצן זיי זיך אַוועק אויף דער גרינער לאַנקע, וואָס איז אויפן בערגל הינטער דעם ציטאָדעל, נעמט זי זיין קאַפּ צווישן אירע קאַלטע הענטלעך, לייגט אים אַוועק אויף איר שוים, קושט אים

מיט אירע קאלטע ליפן און קאלט נעזל און זאגט: „אָהרון לייב, האַרציקער אָהרון לייב, מיינער, מיינער“. מאַכט מאַטקע צו די אויגן און זאָגט אין דער שטיל, פֿאַר זיך, קוים, קוים מיט די ליפן: „מאַטקע... מאַטקע... מאַטקע...“

איינמאַל, עס איז געווען שבועות פֿאַרנאַכט, דעם ערשטן טאָג יום־טוב, איז מאַטקע געגאַנגען מיט זיין פֿלה שפּאַצירן. חנהלע האָט זיך געהאַט געמאַכט אויף יום־טוב אַ ניי קליידל מיט אַ וועסטעלע ווי אַ יינגל און אַ ווייכן וויי בערשן קראַנג, וואָס איז דענסמאַל זייער אין מאַדע געווען. האָט זי מאַטקע געזען אין נייעם קליידל מיט דעם יינגלשן וועסטל און מיט דעם וויבערשן קראַנג, האָט ער געמיינט, אַז ער ווערט פֿאַרכאַפט, אַזוי שיין און טייער האָט זי אויסגעזען אין דעם נייעם קליידל. מאַטקע אַליין איז אויך געווען אין אַ נייעם אַנצוג, וואָריס עס איז שוין געווען נאָענט פֿאַר דער חתונה, און מען האָט געהאַלטן אין איין איינקויפן אויסשטייער. זיינען זיי ביידע אַרויס פֿאַר־נאַכט שפּאַצירן, ווי געוויינטלעך, צו דעם ציטאַדעל צו. אַ שבועות־טאָג איז דענסמאַל געווען. אַ גן־עדן, די ביימער באַקליידט מיט בעז, עס האָט פשוט פֿאַרכאַפט דעם אַטעם, אַרונטערגעקומען צו דעם ציטאַדעל. ביי די גרינע טאָג פֿאַלן, האָט זיך פֿאַר זיי געפֿנט אַ גרויסער הימל איבערן גרינעם פעלד. איין האַלבער הימל איז געווען נאָך אין דער זון און דער אַנדערער האַלבער הימל האָט זיך שוין געבאָדן אין בלויען. און אַט איז דאָס בלוי אַריינגעשוואומען אין דער זון און אַט איז די זון אַריינגעשוואומען אין דעם בלוי. און ביים עק, אויף יענער זייט ווייסל, איז נאָר געווען אַ רויטער קאַכעדיקער טייך, אַ גיהנום. און אַזוי ליכטיק און פֿריי איז געווען איבער דער וועלט, אַז די פֿיס זיינען געוואָרן פֿליגל, און עס האָט זיך געגלוסט צו טאַנצן. זיינען זיי אַנגעקומען צו לויפן צו זייער באַליבטן אַרט, צו דער גרינער פֿאַנקע, וואָס איז אויפן בערגל הינטער די טאָפּאַלן, האָבן זיך דאָרט אַוועקגעזעצט און אַפּגעשפּיגלט זיך אינם בלאַטיקן טאָרף־זומפּל, וואָס איז האַרט צווישן די טאָפּאַלן, האָבן גערעדט וועגן זייער חתונה, וועגן זייער צוקונפטיקן לעבן, האָבן געלאַכט און געפֿרייט זיך, ווי יונגע חתן־פֿלה. פֿלוצלינג האָט זיך חנהלע אַנגערופן אַזוי:

— אָהרן לייב, פֿאַרוואָס שיקסטו ניט נאָך דער מאַמען? איך וואָלט גע־וואָלט זען ווי די מחותנתע זעט אויס.

האָט זיך מאַטקע אַנגערופן מיט האַרצקלאַפעניש:

— האָסט ליב מיין מאַמע, חנהלע?

— געוויס האָב איך זי ליב, וואָס פֿאַר אַ פֿראַגע איז דאָס? וועמען דען

זאָל איך ליב האָבן? זי איז דאָך דיין מאַמע, איז זי דאָך מיין מאַמע אויך.

האָט מאַטקע פֿאַרקרימט די ליפן פֿאַר ווייטיק, און האָט אַזוי געזאָגט:

— מאַרגן שרייב איך אַהיים אַ בריוו און שיק געלט, אַז די מאַמע זאָל קומען.

— איך וויל, אַז די מחותנתע מיט מיין מאַמען זאָלן מיך פֿירן אונטער

דער חופּה, אַז ניט וועל איך האָבן אַ געשטערטע חתונה.

האָט מאַטקע שוין געפילט, אַז ער איז מיט איר משפּחה, אַז חנהלע איז געבוירן געוואָרן מיט אים, און זי איז ניט זיין פּלה, נאָר זיין משפּחה, זיין נאָענטע משפּחה, ווי זיין מאַמע.

און אַז חנהלע האָט זיך אָנגערופן:

— אַהרון לייב, איך האָב פאַר דיין מאַמען אָנגעגרייט אַ שיינע מתנה, אַ שייטל מיט אַ שוואַרצן קאַרעקאַוון טוך, — האָט זיך מאַטקע אַוועקגעזעצט און אָנגענומען חנהלעס האַנט און געזאָגט אין דער שטיל:

— חנהלע, איך הייס ניט אַהרון לייב, איך הייס מאַטקע. רוף מיך מאַטקע,

איך בעט דיך.

— מאַטקע! — לאַכט דאָס מיידל פּריילעך, — גיי שוין, גיי, דו לאַכסט

אויס מיר. וואָס פאַר אַ נאָמען איז מאַטקע? מאַטקע פאַסט פאַר אַ גנב.

— איך לאַך ניט, חנהלע, איך טראָג אַ פּרעמדן נאָמען.

— וואָס הייסט, דו טראָגסט אַ פּרעמדן נאָמען? וועלכער מענטש טראָגט

דאָס אַ פּרעמדן נאָמען? מאַכסט שפּאַס.

— איך מאַך ניט קיין שפּאַס. האָרד אויס, חנהלע, איך האָב דיר שוין

לאָנג געוואַלט זאָגן, חנהלע, דיר באַדאַרף איך אַלץ זאָגן. איידער איך האָב

מיט דיר חתונה, וויל איך, אַז דו זאָלסט אַלץ וויסן, פונקט אַזוי ווי מיין

מאָמע. איך וויל, דו זאָלסט זיין מיין מוטער פון היינט מאָל אָן, אַלץ זאָלסטו

וויסן.

דאָס מיידל איז שטיל געוואָרן און דערשראַקן. זי האָט דערפילט, אַז

מאַטקע וועט איר באַלד פאַרטרויען עפעס אַ זייער וויכטיקע זאַך פון זיין

לעבן, זי האָט זיך געשראַקן דערפאַר, זי האָט אָבער געוואַלט וויסן דעם גורל,

מיט וועלכן זי פאַרבינדט זיך.

— חנהלע, זעסט, אַז דו האָסט פּריער אַזוי גערעדט וועגן מיין מאַמען,

האָב איך געזען, אַז איך און דו זיינען משפּחה, איך קען דיר אַלץ פאַרטרויען.

האָרד אויס, חנהלע, איך טראָג אַ פּרעמדן נאָמען, פון אַ מענטשן, וואָס איז

שוין נישט, וואָס לעבט שוין ניט. דער מענטש האָט מיר שלעכטס געטאָן,

זייער פיל שלעכטס געטאָן, און דער מענטש האָט געהאַט אַ נאָמען, און איך

האָב ניט געהאַט קיין נאָמען. איך בין אַנטלאָפן פון דער היים, ווען איך בין

אַ קליין יינגל געווען, אַז אַ נאָמען בין איך אַנטלאָפן. זיי האָבן מיך געשלאַגן.

האָב איך צוריק געשלאַגן, האָט מען מיך געזוכט, געוואַלט מיך איינזעצן, בין

איך אַנטלאָפן. קיין פאַס האָב איך ניט געהאַט, און אַז אַ פאַס איז אַן אַ נאָמען,

קענסט זיך אין דער וועלט ניט ווייזן, און דער מענטש האָט יא געהאַט אַ

נאָמען, און אַ פאַס. איך האָב אים מקנא געווען און געקלערט, ווי אַזוי פון אים

דעם נאָמען מיט דעם פאַס צוצונעמען... געקלערט, געקלערט, ביז איך האָב

עס געטאָן...

חנהלע איז געזעסן, איר האָרץ האָט הויך געשלאַגן. זי האָט ניט געפירט

דעם נאָסן הויך, וואָס פאַלט אויף איר, זי האָט נאָר געפילט מאַטקעס גרויסע

אויגן, וואָס האָבן געברענגט ווי פֿייער און אָנגעצונדן אירע אייגענע אויגן און פנים. זי האָט געפילט מאַטקעס וואַרעמע האַנט און אַטעם.

— און אַמאָל, אַז ער האָט מיר זייער שלעכטס געטאָן, — ער מיט זיינע חברים האָבן מיך געשלאָגן, ביז איך בין קראַנק געוואָרן, — און איך האָב זיך דערוואוסט, אַז ער קלייבט זיך אַנטלויפן מיט אימיצן, האָב איך מיט יענעם אָפּגערעדט, אָפּגעוואַרט אים אין מיטן וועג ביינאַכט, און געמאַכט אַזוי, אַז ער זאָל פֿאַרשווינדן, פֿאַרשווינדן פון דער ערד, און איך טראָג איצט זיין פֿאַס אויף מיין האַרץ, און איך רוף מיך מיט זיין נאַמען. האָב ניט קיין מורא, ער וועט שוין קיינמאָל ניט קומען צוריק. ער איז גוט באַהאַלטן אין אַ טייך, מיט אַ שטיין אָנגעבונדן... קיינער ווייסט ניט. נאָר זיין נאַמען וויל איך מער ניט טראָגן. איך וועל פֿאַרן אין מיין שטעטל אַריין, וואו איך בין געבוירן, איך וועל געבן די סטראַזשיקעס אַ סך געלט און וועל אַרויסנעמען אַ פֿאַס אויף מיין אייגענעם נאַמען. איך וויל מיך רופן ווי מיין מאַמע האָט מיך גערופן: מאַטקע. איך וויל הייסן מאַטקע...

דער יונג האָט אָפּגעהאַקט אין מיטן, און חנהלע איז געזעסן ווי איינגע־טונקען אין אַ וואַלקן. איר האַרץ און אירע געפילן זיינען געווען פֿאַרחלשט, און עס האָט זיך איר געדאַכט, אַז זי שלאָפּט, אַז זי חלומט.

— שוין, איצט ווייסטו אַליק, אַליק, — האָט מאַטקע אָפּגעזיפּצט, — זאָג, ווילסטו נאָך מיין פּלה זיין? אַ פּלה פֿאַר מאַטקען, ניט פֿאַר קאַנאַריקן. קאַנאַריק איז געשטאַרבן, ער איז טויט... באַגראָבן... איך האָב אים געהרגעט, מיט מיין הענט צעדושעט... איך בין מאַטקע... מאַטקע... זאָג, ווילסטו פֿאַר מאַטקען אַ פּלה זיין? האָב ניט קיין מורא. טאַמער ניט, בין איך ניטאַ, גיי איך אַוועק, זעסטו מיך מער ניט.

דאָס מיידל האָט זיך פּלוצלינג אויפגעכאַפּט פון די לעצטע ווערטער. זי האָט זיך אַרומגעקוקט. די נאַכט איז שוין געלעגן איבערן ברייטן פעלד. פון דער ווייטנס האָט זיך געלויכטן דאָס פֿיכט פון דער שטאַט, און פּלוצלינג איז זי באַפֿאַלן אַן אימה צו זיין מיט איר חתן איינע אַליין אין פעלד ביינאַכט. האָט זי אָנגעהויבן שרייען מיט אַן אוממענטשלעך קול:

— מאַמע! מאַמע! מאַמע!

מאַטקע האָט זיך דערשראַקן פֿאַר איר קול. ער האָט זיך אויפגעכאַפּט און געזען, וואָס ער האָט געטאָן. עס האָט אים ניט באַנג געטאָן פֿאַר דעם. ער איז צופרידן געווען, וואָס איצט האָט ער שוין גאַרניט אויפן געוויסן.

— וואָס שרייסטו? מענטשן וועלן זיך צוזאַמענלויפן. קום, איך וועל דיך צוריקפירן אין שטאַט אַריין. האָב ניט קיין מורא, איך וועל דיר גאַרניט טאָן. — פֿאַרוואָס זאָל איך מורא האָבן? — האָט דאָס מיידל זיך שוין געהאַט געפונען און געטראַכט, אַז עס איז גלייכער ווייטער צו שפּילן די פּלה, — דו ביסט דען ניט מיין חתן? פֿאַר מיין חתן זאָל איך מורא האָבן? איך האָב זיך נאָר געהאַט דערשראַקן.

— חנהלע, חנהלע, וואָס רעדסטו? — האָט זיך מאַטקע אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד און איינגעגראָבן זיין פנים אין איר.
 — קום, קום, — האָט חנהלע געזאָגט, — עס איז שוין נאָכט, די מאַמע וועט אומרוואַיק זיין. זי וועט ניט וויסן וואו מיר זיינען.
 שוואַרץ און פעט איז געדעגן די פּרילינג-נאַכט אין דער לופט און איי-בערן הימל און אויף דער ערד. און עס זיינען אָנגעקומען אין דער נאַכט צו פליסן די שטיצע ריחות פון די פאַרבאַרגנסטע בליאונגען, וואָס האָבן אויפֿגעעפנט זייערע יוגנט-קוואַלן, און מען האָט געהאַט דאָס געפיל ווי הונדערט נאַקעטע פלות זיינען איינגעשלאָסן אין אַ פאַרמאַכטן גאַרטן, און אַ דופטיקייט, וואָס פאַרשיפּורט, יאָגט פון זייערע יונג-מיידלשע לייבער אַרויס... אין דער לופט פון דער נאַכט האָבן זיך געטראָגן פאַרבאַרגענע שוואַרצע פּלעקן, ווי שאַטנס פון ניט-געזעענע געשטאַלטן וואַלטן פאַרבייגעשוועבט פאַר זייערע טריט. אין דער נאַכט און אין דער דופטיקייט זיינען חתן-פּלה צוריק אין שטאַט אַריין און האָבן צווישן זיך קיין וואָרט ניט אויסגערעדט.

15

אַז חנהלע איז געקומען אַהיים, האָט זי, אַ דערשראָקענע, אַ צעטראָגענע, אַריינגערופן פאַטער און מוטער אין אַ צווייטע שטוב אַריין און מיט אַ ציטער־דיק האַרץ און שטאַמלדיק לשון דערציילט דעם סוד, וואָס מאַטקע האָט איר פאַרטרויט. דערהערט פאַר וועמען זיין טאַכטער איז אַ פּלה געוואָרן, איז מלך קאַפע־מאַכער אויך פאַרציטערט געוואָרן. די ערשטע פאַר מינוט האָט ער גאַרניט געקענט ריידן, דאָס ווייב האָט זיך געבראַכן די הענט און איז אַרויס מיט אַ געוויין.

— שווייג, געדענק אין גאַט, מען וועט הערן, — האָט ער איר געזאָגט. אַז די ערשטע איבעראַשונג איז אַריבער, האָט מען אָנגעהויבן איבער־קלערן וואָס צו טאָן.

אַ לאַנגע צייט האָבן זיך טאַטע־מאַמע אָנגעקוקט שטום ביז חנהלע איז פּלוצלינג אַרויס מיט אַ גרויס געוויין.

— וואָס ווינסטו, מיין קינד? דאַנק גאַט, אַז ער האָט עס דיר איצט גע־זאָגט. וואָס וואַלסטו געטאָן, חלילה, נאָך דער חתונה?

מען האָט געטרייסט חנהלען און מען האָט זי אַריינגעפירט אין אַ צווייטע שטוב אַריין.

— די ערשטע זאָך, וואָס מיר דאַרפן טאָן, איז באַהאַלטן חנהלען פון אים, — האָט די מוטער געזאָגט, ווען זיי זיינען אַליין געבליבן.

— די ערשטע זאך דארפן מיר ארויפגיין צום פאָלקאוויק-קאָמיסאַר און אים אַלץ דערציילן, אים אַלץ זאָגן, — האָט זיך דער פּאָטער אָנגערופן.
— מלך, וואָס רעדסטו!

— וואָס דו הערסט. וואָס ווילסטו, אַז דער פּאָלקאוויק-קאָמיסאַר זאָל עס געוואויר ווערן אָן דיר און זאָל דערנאָך דיך און די פּלה אויך אַריינציען מיטן חתן? גאָט ווייסט, וואָס עס קען זיך אויסלאָזן.
— וואָס שרעקסטו מיך איבער? וואָס זיינען מיר שוואַדיק? מיר האָבן געוואוסט?

— זעסט שוין? דערפאַר איז גלייכער אַז מיר זאָלן אַרויפגיין צו אים, צום קאָמיסאַר כוואַסטאָוו, און אים אַלץ דערציילן: פּאַני, אַזוי און אַזוי איז געווען. מיר האָבן ניט געוואוסט, די טאַכטער אונדזערע איז אַ פּלה געוואָרן פאַר אים. ווען מיר זיינען געוואויר געוואָרן אַזאַ זאָך, זיינען מיר גלייך צו דיר געקומען צולויפן דערציילן, מיר זיינען ניט שולדיק.
— איך וויל ניט זיין דערביי, ניט פון אונדזערע הענט זאָל ער פּאַלן, — בעט זיך דאָס ווייב.

— און אַז דו וועסט אים ניט זאָגן, מיינסטו, וועט ער ניט געוואויר ווערן? ער וועט עס געוואויר ווערן אָן דיר. עס וועלן זיך שוין געפינען אַזעלכע, וואָס וועלן אים דערציילן, אַז זי ווייסט, ווייסן עס אַנדערע אויך. דער שטריק קומט פאַר יעדן גנב. און אַז עס וועט ניט זיין היינט, וועט עס זיין אין אַ יאָר אַרום, אין צוויי, ווען דו וועסט שוין זיין משפּחה מיט אים און מען וועט דיך אויך אַריינשלעפּן און חנהלען אַוודאי, — זיין ווייב געווען, געוואוסט און ניט דערציילט. איך וועל ניט לָאָזן אומגליקלעך מאַכן מיין טאַכטער. איך וועל אויף גאַרניט קוקן, איך גיי אַריבער צו אים, אַט איצט און דערצייל עס אים גלייך. איך וויל מיט דעם ניט האָבן צו טאָן. זיי זאָלן גאַרניט קענען האָבן קעגן אונדזער קינד.

די יידענע האָט איינגעזען, אַז עס איז נויטיק געווען אַרויסצוגעבן מאַטקען, פּדי צו ראַטעווען זייער קינד. זי האָט שוין גאַרניט געזאָגט, נאָר שטיל גע- וויינט.

מען האָט אַריינגערופן חנהלען, זי איז געווען בלייך און דערשראָקן, האָט ניט געוואוסט, וואָס עס איז געשען און וואָס עס טוט זיך מיט איר.
— טאַכטער, וויין ניט. דאַנק גאָט, וואָס עס האָט זיך אַזוי אויסגעלאָזט. דו ביסט נאָך ניט זיינע און ער איז ניט דיינער. תּנאים איז נאָך ניט אַ חתונה, ער איז אַ פּרעמדער מענטש.

חנהלע האָט פון דעם אַלעם געוואוסט, עס האָט זי אָבער שוין געהאַט געצויגן צו מאַטקען. מאַטקע איז געווען דער ערשטער מאַנספּאַרשויך, וואָס האָט זי געקושט.

— מיר מוזן, טאַכטער, פון זיך דאָס פּעקל אַראַפּוואַרפן, אַז מיר אַליין

זאלן ניט אריינפאלן, מיר מוזן ארויסקומען פון דעם, מיר האָבן מיט דעם גאַרניט צו טאָן.

ווען הנהלע האָט דערהערט, אָז דער פּאָטער פּאַרלאַנגט פון איר, אָז זי זאל גיין מיט אים צום פּאַלקאָוניק-קאַמיסאַר און אים אַפֿי דערציילן, וואָס מאַטקע האָט איר פּאַרטרויט, איז זי אַרויס אין אַזאַ געוויין, אָז פּאָטער און מוטער האָבן זיך דערשראַקן, צי הנהלע קער מאַטקען ניט אָן מער ווי אַ פּלאַ... דאָס מיידל האָט איינגענורעט דאָס פנים אין די הענט, זיך איינגעגראָבן אינגאַנצן אין קישן און ניט געוואַלט קיינעם זען און קיינעם הערן.

— הינדל, איך האָב מורא, איך האָב מורא, אָז מיר זיינען דערינען. דער יונג האָט אונדז אומגליקלעך געמאַכט.

— וואָס פּאַלט דיר איין, אויף מיינע שונאים קעפּ? אָן אומשולדיק קינד, און דער יונג איז געווען צו איר ווי אַ לערן-בַּחור, ווי אַ רבס אַ קינד, אַזוי איז ער זיך באַגאַנגען מיט איר.

— איך האָב מורא, אָז מיר מוזן שוין שווייגן, עס איז שוין אונדזער אומ-גליק, זע, ווי די מויד וויינט, זע.

— מלך בענקאַרט, גיי אַוועק פון מיר! לאַז מיך מיטן קינד אַליין.
— ווער געוואויר, הינדל, ווער געוואויר וואו מיר האַלטן. איז עס שוין נאָך אַלעמען, מוזן מיר שווייגן, איז עס אונדזער בראַך, ווער געוואויר, — האָט דער ייד געזאָגט, אַרויסגייענדיק אין אַ צווייטע שטוב אַריין.
— טאַכטער לעבן, זאָג מיר, קינד, שעם זיך ניט, איך בין דאָך דיר אַ מאַמע, קינד מיינס, — האָט די מוטער גענומען דער טאַכטערס קאַפּ אין איר שוויס.

— וואָס זאַל איך דיר זאָגן, מאַמע-לעבן? איך האָב דיר שוין אַלץ גע-זאָגט.

— האָט ער דיר ניט געטאָן קיין שלעכטס?

— ווער, מאַמע?

— מאַטקע.

— ניין, מאַמע-לעבן, ער איז אומגעגאַנגען מיט מיר ווי אַ חתן, ווי אַ פיין לערן-קינד, ער האָט מיר נאָר געגלעט איבערן קאַפּ און מיר געזאָגט, אָז ער האָט מיך ליב, זייער ליב, אַפֿי, וואָס איך האָב געוואַלט, האָט ער גע-טאָן. ער איז געגאַנגען מיטן פעטער אין בית-המדרש אַריין דאַווענען שבת. ער האָט זיך שוין ניט געחברט מיט יונגען. אַלץ האָט ער געטאָן פאַר מיר, ווייץ ער האָט געוואַלט ווערן אַן אַרנטלעכער מענטש, אָז איך זאל אים ליב האָבן, און דאָס האָט ער מיר אויך דערציילט, אָז איך זאל שוין פון אַלץ וויסן, כדי ער זאל שוין גאַרניט האָבן צו באַהאַפֿטן אין זיין האַרץ פאַר מיר. דער-פאַר האָט ער עס מיר געזאָגט.

— און ווייטער האָט ער דיר גאַרניט געטאָן? זעסטו, מיין קינד, איז ער שוין מיט דיר אַזוי נאָענט, אָז אַלץ איז שוין פאַרפּאַלן, וועלן מיר זיך

מוזן קנייפן אין די באקן און שווייגן, איז עס שוין אונדזער שאַנד, מוז מען שטעלן אַ חופּה ...

— ניין, מאַמעלע, איך האָב דיר שוין געזאָגט, אַז ער איז זיך באַגאַנגען מיט מיר אַזוי איידל, אַזוי שיין ווי ער וואָלט ניט געווען דאָס, נאָר אַ לערן־קינד. ער האָט געזאָגט, אַז גאָט וועט אים העלפּן און ער וועט שוין האָבן די זכּיה צו שטיין מיט מיר אונטער דער חופּה, וועט ער זיין דער גליקלעכסטער מענטש.

— ער וועט שוין די זכּיה האָבן, ער וועט שוין ... גליקלעך ביסטו, מיין קינד, וואָס דו האָסט זיך ניט געלאָזט פאַרפירן פון אים. מלך, — רופּט זי אַריין דעם מאַן, — וואָס האָסטו געפלאַפּלט, וואָס האָסטו געוואָלט פון דעם מיידל? ווי אַ לערן־קינד איז ער זיך באַגאַנגען מיט איר. ער האָט זי איידל באַהאַנדלט.

— אויב אַזוי, זאָל דאָס אַלץ אויסגיין צו זיין קאַפּ. זיינען מיר ריין דער־פון. קום, מיין קינד, די מינוט קום מיט מיר.

— וואוהין, טאַטע?

— צום פּאַלקאָוויק־קאַמיסאַר כוואַסטאַוו. זאָלסט אים דערציילן, אַזוי ווי דו האָסט מיר דערציילט, אַלץ.

— טאַטע! ...

— מיט געוואָלד וועל איך דיך שלעפּן, מוזט דיך ראַטעווען, מיין קינד, וואָס קער ער זיך אָן מיט דיר? ער האָט דען חתונה געהאַט מיט דיר? אויס מחותנימשאַפט. אַ פּרעמדער איז ער. וואָס גייט ער אונדז אָן? קום!

16

מלך קאַפּע־מאַכער האָט די טאַכטער געשלעפּט מיט געוואָלד צום פּאַל־קאָוויק־קאַמיסאַר.

— שוין איצט, ביינאַכט. ניט איבערנעכטיקן זאָל עס ביי מיר! — האָט ער געשריגן.

אומזיסט האָט חנהלע געוויינט, זיך געבעטן ביים פּאַטער, — דער ייד האָט זי געשלעפּט, און חנהלע איז געגאַנגען.

זיי האָבן אָבער דעם פּאַלקאָוויק־קאַמיסאַר ניט געטראָפּן, ניט אין צירקל, ניט אין דער היים. דער פּאַלקאָוויק האָט פאַרבראַכט די אַוונטן אין קאַפּע־שאַנטאַן „אַקוואַריום“, וואו עס איז אויפגעטראָטן די באַרימטע שפּאַנישע דראַטן־טענצעריין, דאַרטעאַ. וואָס די וואַרשעווער צייטונגען און די גאַנצע וואַרשע־ווער „קאָוואַלעריע“ האָבן געשריבן און גערעדט, אַז זי האָט די שענסטע פּיס

אויף דער וועלט. פאלקאוניק-קאמיסאר כוואסטאוו איז געווען מיט דער שפאך-ניערין אַ גאַנצער מחותן. ניט איינער פון די אַפיצירן האָט אים מקנא געווען די שלאַנגיש-בייגיקע שפּאַניערין מיט אירע אויסגעאיידלטע פּיס, וועלכע גיסן זיך אַריין אין אירע זיידענע זאַקן, צוויי קונסט-געפורעמטע בעכערס מיט וויין... און מען האָט זיך געהאַלטן אין איין סודען, פון וואָנען די שפּאַניערין קומט, פון וואָנען פּאַלקאוניק-קאָמיסאַר כוואָסטאַוו איז מיט איר אַזאַ מחותן... דאָס סודען זיך אַבער און דאָס אַרט, וואָס מען האָט אָנגערופּן, פון וואָנען „די שענסטע פּיס“ קומען, האָט דער שפּאַנישער דראַטן-טענצערין נאָך מער רייך געגעבן. אַלע האָבן דעם קאָמיסאַר מקנא געווען און אים גראַטולירט מיט אַזאַ „נומער“. און פּאַלקאוניק-קאָמיסאַר כוואָסטאַוו איז אויף זיין „נומער“ זייער שטאַלץ געווען.

מלך קאַפּע-מאַכער, ווען ער האָט ניט געפונען דעם קאָמיסאַר ניט אין דער היים, ניט אין צירקל, האָט געשלעפט די טאַכטער אין קאַפּע-שאַנטאַן „אַק-וואַריום“. דאָס ווייב האָט געפרוּאוּט אַפּריידן, אַז מען זאָל דאָס אַפּלייגן אויף מאַרגן, נאָר מלך האָט גאָר ניט געוואָלט הערן דערפון. ער האָט געטענהט:

— נאָר איינער, וואָס פּריער איז בעסער פאַר אונדז, ביז מאַרגן, ווער ווייס, וואָס עס קען זיך מאַכן. אפשר וועט ער זיך איבערלייגן, חרטה האָבן, וואָס ער האָט זיך מודה געווען, אַנטלויפן, אַדער אונדז נאָך שלעכטס טאָן, אונדז אויך אַריינשלעפּן... אויף דער הייסער שעה, אַז ער ריכט זיך גאַרניט דערויף, דאַרף מען אים פּאַקן.

און אַז חנהלע האָט געוויינט, האָט דער ייד דער יידענע אינגערומט אויפן אויער:

— מען קען נאָך כאַפּן פאַר אַזאַ מעשה געלט אויך. קאַזנאַטשיסטוואַ באַלוינט פאַר אַזאַ זאַך, מיט אַ הונדערטער און אַמאַל מיט אַ פאַר. זי קען קריגן נדן דערפאַר.

דעם לעצטן אַרגומענט האָט די יידענע ניט געקענט ביישטיין, און זי האָט אָנגעהויבן בייזערן זיך אויף דער טאַכטער:

— חנהלע, ווילסטו אונדז אומגליקלעך מאַכן? דיך און אונדז אויך? — מיר מוזן וואָס שנעלער דאָס פעקל פון זיך אַראַפּוואַרפן.

אַבער אין קאַפּע-שאַנטאַן „אַקוואַריום“ האָט מען זיי ניט אַריינגעלאָזט. דער פּאַלקאוניק-קאָמיסאַר איז געווען פאַרנומען. עס האָט פּונקט אויפגע-טראָטן אויף דער בינע דאַראַטעאַ. זי איז געגאַנגען אָנגעטאַן אין אַ שוואַרץ זיידן קורץ שאַנסאַנעטן-קלייד מיט קליינע בלישטשענדיקע פּערל באַזעצט. מיט נאַקעטע פּיס, מיט צעפּלאַשעטע שוואַרצע האָר, האָט זי געטאַנצט אויף אַ ווייכן דראַט, וואָס איז געווען געצויגן איבער דער בינע. די מוזיק האָט אויפ-געהערט שפּילן. אין זאַל איז האַלב-טונקל געווען. דער עולם האָט זיך אויפ-געשטעלט פון די פּלעצער, די דאַמען מיט די אַפיצירן אין די לאַזשעס האָבן אָנגעשטעלט די בינאַקלען. די בינע איז געווען רויט באַלויכטן, מיט אַ רויט-

קייט פון בלוט. די דראַטן-טענצערין האָט זיך געגליטשט מיט איר קליין שוואַרץ שירעמל איבערן דראַט און אַזוי געבויגן איר שלאַנגיש-עלאַסטישן קערפּער, אַז זי האָט געקענט אַרויסווייזן די „שענסטע פּיס אין דער וועלט“. די בינע איז געווען פון הינטן אויס באַלויכטן רויט, מיטן קליידל עקסטראַ שוואַרץ, אַז די הערליכייט פון די פּיס זאָל זיך בולטער אַנזען. די דאַמען און די אַפיצירן, — אַלע זיינען געווען פאַרכאַפט פון די ווייכע האַרמאַנישע ליניעס, פון דעם איידעלן געביי פֿון די פּיס. דורך דער ווייסקייט פון די פּיס האָבן זיך געצויגן בלויע אָדערן, וואָס האָבן אין דער בלוט-רויטער באַלויכטונג אַנגענומען אַ רויטלעכן קאַליר, — שנירלעך בלוט, רינענדיק איבער דער ווייכער מיידלשער ווייסקייט פון פּוס. אַלע זיינען געווען אַנטציקט פון די רויטלעכע אָדערן, די דאַמען נאָך מער פון די הערן, און אַלע האָבן מיט אַ פּריידיקן קרעכץ אויס-געשריגן, ווען די דראַטן-טענצערין האָט פּלוצלינג געגעבן אַ שפרונג-אויף פון דעם דראַט אין דער לופט און עס האָבן זיך אירע פּיס געשלענגלט ווי צוויי ווייכע שוואַנען-העלדזער. אין אַ רגע איז זי ווידער שטיין געבליבן אויפן דראַט. אַלע האָבן געכאַפט די שאַמפּאַניער-גלעזער אין די הענט, געהויבן זיי צו איר, געקרעכצט פאַר פּרייד, און זי האָט אַפּגעענטפּערט מיט אַ גראַציעזן וויג פון איר שיינעם נאַקעטן פּוס...

דענסמאָל האָט מען דעם פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר, וועלכער איז געשטאַנען לעבן דער בינע און געגעסן די דראַטן-גייערין מיט די אויגן, אַנגעזאַגט, אַז עפּעס אַ ייד מיט אַ טאַכטער ווילן אים זען. ער האָט זיי געשיקט צום טייוול. אַבער מלך-קאַפּע-מאַכער איז ניט אַפּגעטראַטן.

— אַ גאַנצע נאַכט וועל איך דאָ וואַרטן, — האָט ער געזאַגט.

ער האָט מורא געהאַט, אַז טאַמער וועט ער אַהיים גיין און אַפּלייגן אויף מאַרגן, וועט דער יונג שוין פאַרשווינדן און וועט נאָר טראַגן אַ האַס אויף אים. עפּעס אַ ניט-באַגרייפלעך ביטער געפיל האָט דעם יידן אַנגעטריבן דווקא מאַטקען צו פּאַקן נאָך היינט ביינאַכט, ווען ער שלאַפט און ריכט זיך גאָר ניט דערויף. עס איז שוין ביי מלך דעם קאַפּע-מאַכער געוואָרן אַן אַמביציע, אַ נקמה-געפיל, וואָס ער האָט עס געמוזט גלייך שטילן.

באַלד האָט דער פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר מיט זיינע פּריינט, אַ שטאַב-אַפי-ציר, אַ ריכטער און עפּעס אַ ציווילער, זיך געפונען אין אַ פּריוואַטן חדר, וואו זיי האָבן מיט בלומען און שאַמפּאַניער אַפּגעוואַרט די דראַטן-גייערין. באַלד האָט קרומאַשאַטקאַ, דער שיינער יונג, וואָס האָט פאַרקויפט צירונג די שאַב-סאַנעטקעס, זי אַריינגעטראַגן אויף די הענט, מיט דעם „פּאַן דירעקטאָר“ נאַכליפּנדיק אַן אַן אַטעם נאָך זיי. די געסט האָבן זי אויפגענומען מיט אַ הוראַ. דער פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר האָט נידערגעקניט פאַר איר. זי האָט אַ לייכטן שפרונג געגעבן, געשטעלט זיך מיט אירע נאַקעטע פּיס אויף זיין פליך, און פון דאָרט — אַ שפרונג אויף דער ווייכער זאַפע אַרויף.

- נו, קרומאשאטקא, ווייז, וואָס דו האָסט, — האָט דער פּאַלקאָוויק קאַמיסאַר זיך אָנגערופן.
- צוויי טייערע רינגען מיט רויטע שמאַראַקן, אויסגעקויפט פון פעטער-בורגער לאַמבאַרד, וואָס די קיניגין פון די פּערל האָט פּאַרזעצט.
- ווייז אַהער.
- דער פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר האָט מכבד געווען מיט די רינגען דעם שיי-נעם יונגן שטאַב-אַפיציר, וועלכער האָט נידערגעקניט און אָנגעטאַן די רינגען אויף די צוויי דיקע פינגער פון דער דראַטן-טענצערינס פּיס.
- דענסמאַל האָט דער באַדינער ווידער געכאַלדן דעם פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר:
- פּאַני פּאַלקאָוויק, דער ייד וויל ניט אַוועקגיין. ער איז דאָ מיט זיין ווייב און זיין טאָכטער. זיי זאָגן, אַז זיי האָבן אייך מיטצוטיילן זייער אַ וויכ-טיקע זאַך.
- וואָס ווילן די יידן האָבן פון מיר? איך האָב דאָך זיי געזאָגט, אַז זיי זאָלן קומען מאַרגן אין צירקל.
- זיי זאָגן, אַז עס איז אַ זאַך, וואָס איר דאַרפט שוין היינט וויסן, — האָט אָפּגעענטפּערט דער באַדינער, וואָס מלך קאַפּע-מאַכער האָט אים געהאַט געגעבן טרינק-געלט.
- אפשר ווילן זיי דיר די טאָכטער פאַרקויפּן. זיי ווייסן דאָך, אַז דו ביסט אַ פּרויען-פּרעסער, אַ גרויסער בעלן אויף שיינע מיידלעך, נאָך דערצו יידישע.
- דעם פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר איז דער קאַמפּלימענט, קענטיק, געווען צום האַרצן. ער האָט זיך אָנגערופן מיט אַ צופּרידענעם שמייכלע:
- עפעס אַ שיינע טאָכטער האָט ער, דער ייד?
- זייער אַ שיינ מיידעלע, אַ זשידאָוקעלע, אַ געשמאַקע.
- אויב אַזוי, פּיר זיי אַריין.
- ניין, ניין, ניט דאָ. גיי דו אַרויס צו זיי. דאָ איז פאַראַן אַ דאַמע, — האָט דער ריכטער זיך אָפּגערופן. — אפשר איז עס פאַר איר אומאָנגענעם.
- איך האָב מורא אייך צו לאַזן דאָ אַליין מיט מיין שיינ פייגעלע, — האָט דער פּאַלקאָוויק געזאָגט. — איר קענט דאָ אויף מיר שלעכטס אַנריידן. פאַר דיר האָב איך שוין ניט קיין מורא. אַלטער תּרה, — האָט דער פּאַלקאָוויק ניק זיך געווענדט צום ריכטער, — נאָר אַט פאַר דעם יונגן שנעק, — ווייזט ער אויפן יונגן אַפיציר, — זיי נעמען ביי אונדז אַלע פייגעלעך אַוועק, די יונגע שנעקעס.
- אויב אַזוי, פּאַני פּאַלקאָוויק, קענט איר זיי דאָ אויפּנעמען, — ווייזט דער דירעקטאָר אַן אויפן דערבייאיקן חדר מיט שויבן אין דער אינעווייניקסטער וואַנט. — אי דער קאַמיסאַר וועט זיין נאָענט צו זיין פייגעלע. אי ער וועט קענען די יידן אויפּנעמען.
- פּיר זיי אַריין אַהין, — האָט דער פּאַלקאָוויק באַפוילן דעם באַדינער.

דער פאלקאוניק-קאמיסאר איז אריין אין דער צווייטער שטוב צו די יידן, וואס מען האט אים אריינגעבראכט, און דער עולם האט זיך גענומען צום טרינקען. דער דירעקטאר איז אוועק ברענגען עפעס א נייע מארקע שאמפאני-ניער, און קרומאשאטקא איז געגאנגען האנדלען מיט אנדערע געסט. די דראַטן טענצערין, איצט די קיניגין פון די צוויי הערן, וואס זיינען איבערגעבליבן מיט איר, האט מיט ביידע קאקעטירט, ביידע גערייצט. זי האט געלאכט, גע-וויון אירע קליינע שארפע ווייסע ציינדלעך, וואס דער ריכטער איז פון זיי שירניט פון זינען אראפ.

פלוצלינג האט זי דערהערט פון דער צווייטער שטוב א געוויין פון א יונג מיידל. די דראַטן טענצערין, וואס סיי דאס קול, סיי דאס געוויין זיינען איר באקאנט פארגעקומען, איז געבליבן זיצן פארגאפט. זי האט זיך אויפ-געהויבן, לייכט אונטערגעשפרונגען צו דער טיר, פאמעלעך זי אויפגעעפנט און אריינגעקוקט. זי האט געזען ווי חנהלע שטייט א וויינענדיקע פארן פאלקאוניק-קאמיסאר, פארשטעלט זיך מיט א טיכל די אויגן, און דער פאטער שטייט איבער איר און שרייט:

— דערצייל אלץ דעם פאלקאוניק-קאמיסאר, ווי פאר א פאטער דערצייל אים אלי, וואס דער חתן דיינער האט דיר געזאגט. אזוי ווי דו האסט מיר דערציילט אין דער היים.

די דראַטן גייערין האט שוין פון אלץ געוואוסט. זי איז בליך געווארן, דערשראקן. באלד האט זי צוגעקלאפט די טיר און איז צוריק אריין צו די געסט.

— ווי א פרוי איז נייגעריק! דערהערט דאס קול פון א פרוי, איז זי שוין דא.

— דאס איז זי אייפערזיכטיק אויפן פאלקאוניק, ער זאל זיך קיין אנדערע ניט נעמען, ניט אמת? — האט דער ריכטער זי אנגענומען ביי דער האנט.

— וואס דען, אויף דיר זאל איך זיין אייפערזיכטיק, מיט דיין פליך אויפן קאפ? — האט זי געפאטשט מיט איר האנט אויפן ריכטערס קאפ און געלאכט.

זי האט געוואוסט, אז דרינען האנדלט זיך וועגן מאַטקען. און איין זאך איז איר מיטאמאל קלאָר געוואָרן: זי מוז מאַטקעס לעבן ראַטעווען. די ערשטע זאך אויפהאַלטן דעם קאָמיסאַר ביז טאָג, ביז מאַטקע וועט פון דער היים אוועק, אז מען זאָר אים שוין ניט געפינען.

זי האט געכאפט א פלאש שאמפאניער, אנגעגאסן די גלעזער און געשריגן צו די הערן: "טרינקען!" און פדי דעם פאלקאוניק אייפערזיכטיק צו מאכן. האט זי אירע נאקעטע פיס אוועקגעלייגט אויף דעם יונגן אפיצירס שוים. זי האט אים געגלעט מיט די פיס, און דער יונגער אפיציר האט זי געקושט אין די פיס.

באלד איז אריינגעקומען דער פאלקאוניק־קאמיסאר, אַ רויטער, און אפֿ-
געקאכטער, געדרייט זיך די וואַנצעס און גערעדט ווי צו זיך:
— זייער אַ וויכטיקע זאך, אינטערעסאַנט... מען דאַרף באלד אַנהייבן
צו טאָן...
מאַרי האָט אים ניט געהערט. זי האָט מיט אירע נאַקעטע פּיס אַרומגע־

נומען דעם יוגן אַפיציר ווי מיט צוויי לייכטע הענט.
— וואָס ווילסטו טאָן? זעסט, דאָ האָלט עס מיט דיר אין סכּנה, — ווייזט
דער ריכטער אויף מאַריס פּיס...
— ברודער, די פליכט רופט... צו אַלעם ערשטן דאָס געזעץ, דערנאָך

דאָס פאַרגעניגן, זייער אינטערעסאַנט, אַ־וואַ, אַ וואוילער חתן, — זאָגט דער
קאָמיסאַר פאַר זיך און קלינגט נאָכן באַדינער.
— וואָס, ביסט משוגע געוואָרן? וואוהין גייסטו? און דו לאָזט זי איבער

דאָ מיט דעם? איך, ברודער, בין אַן איבעריקער. אַז זיי זיינען ביידע, זענען
זיי מיך ניט, — זאָגט דער ריכטער.
— זאָר ער גיין, זאל ער גיין, און איך וועל פאַר איך, מיינע הערן, דאָ

טאַנצן דעם שלאַנגן־טאַנץ, וואָס דער באַלעט־מייסטער האָט מיך ערשט אויס־
געזערגט. וואָרט אַ ביסל, זאל ער פריער אַוועקגיין, — רופט זיך אַן מאַרי,
כאַפט דעם יוגן אַפיצירס גלאַז, טוט אַ טרונק פון זיין גלאַז און גיט עס אים
דערנאָך אין מויל אַריין.

— שיינ זעסטו אויס, כוואַסטאַוו. אַפּנים, מיר זיינען ביידע אַלט. מיר ביידע
טויגן שוין אויף טויזנט פּפרות, — האָט געלאַכט דער ריכטער, וועלכער איז
שוין האַלב־שיפורעך געווען.

— אויב אַזוי, גיי איך ניט, ביז דו וועסט ניט טאַנצן דעם שלאַנגן־טאַנץ.
פאַר מיר האָסטו אים נאָך ניט געטאַנצט, פאַר זיי ביסטו שוין גרייט צו טאַנצן.
— און איך וועל ניט פריער טאַנצן, ביז דו וועסט ניט אַוועקגיין, גיי גיי!
— אַ, שייק, שייק, כוואַסטאַוו, אַ בראַך נאָך דיינע יאָרן, — האַלט אַלץ
אין איין לאַכן דער אַלטער ריכטער.

— און איך וועל ניט פריער גיין, ביז דו וועסט ניט טאַנצן, — שפּאַרט
זיך כוואַסטאַוו, — און... גיי צום טייוול! — שרייט ער צום באַדינער, וועל־
כער איז אַריינגעקומען אויף זיין רוף.

— און איך וועל ניט טאַנצן, אויב דו וועסט דאָ זיין, — רייצט זיך אַלץ
מיט אים די דראַטן־גייערין, — כוואַסטאַוו, גיי, דערלאַנג מיר אַ קישעלע! —
זאָגט זי אים באַפעלעריש.

כוואַסטאַוו האָט איר דערלאַנגט אַ קישעלע און געבליבן שטיין.

— און איצט גיי אַרויס, גיי צו דיינע פליכטן.

— איך וועל ניט גיין, איך וועל דאָ זיין, — האָט ער זיך איינגעשפּאַרט.

— אויב אַזוי, שיק דיינע יידן צום טייוול, און זעץ זיך אַוועק ווי אַ מענטש.

הייסט געסט פארבעטן, און דו לאזט מיך אליין מיט זיי. אַ שיינער קאוואַליער ביסטו, — נעמט זי איר זיידן געשטיקט טיכל צו די אויגן.

— זי איז גערעכט, כוואַסטאָוו, — האָט דער ריכטער צוגעשטימט, — גיי בעט זי איבער.

— איך וויל ניט, איך וויל ניט! — האָט מאַרי געשריגן.

— זעסט, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, כוואַסטאָוו, מיט דיינע יידן? זי האָסטו באַליידיקט און אונדז האָסטו דעם אָונט פאַרשטערט.

— שולדיק! — האָט זיך כוואַסטאָוו געקלאַפט אין האַרץ, — דאָס געזעץ פאַרלאַנגט, און די פליכט רופט. זאָל זי צוואַנגן, אָו זי וועט טאַנצן דעם שלאַנגן-טאַנץ, שיק איך די יידן צום טייוול, — און בלייב.

אין אַ מינוט אַרום איז כוואַסטאָוו געשטאַנען ביי דער טיר און גערעדט מיט מלך קאַפע-מאַכער. ער האָט גערעדט הויך, פּדי דער ריכטער און דער אַפּיציר זאָלן הערן, אָו ער האָט אַ וויכטיקן ענין:

— גיי אַהיים, און זאָג קיינעם, קיינעם קיין וואָרט ניט דערפון. מאַרגן, ווען קומט ער צו דיר, צו דיין טאַכטער?

— ער קומט אַלע פאַרנאַכט נאָך דער אַרבעט. אַזוי אַרום זעקס אַ זייגער.

— דאָס איז גוט. איך וועל אים שוין דאָרט ביי דיר אַפּוואַרטן מיט מיינע מענטשן. אַזוי וועט עס זיין לייכט, אָן סקאַנדאַלן. פאַרשטאַנען?

— פאַרשטאַנען, — האָט דער ייד געענטפערט.

— גיי אַהיים, דערצייל קיינעם קיין וואָרט ניט. איך וועל דיך גוט באַ-ליינען דערפאַר.

מאַרי האָט גוט אָנגעשטעלט די אויערן, אָו קיין וואָרט זאָל איר ניט פאַרלוירן גיין פון דעם, וואָס דער קאַמיסאַר רעדט מיט מלך קאַפע-מאַכער. זי האָט שוין אַלץ געהערט און פון אַלץ געוואוסט.

— אַ וויכטיקע זאַך, אַן אינטערעסאַנטע זאַך, — האָט דער קאַמיסאַר גע-זאָגט צו זיינע געסט, — וואָלט באַדאַרפט גיין, דאָס געזעץ רופט, נאָר דאָס האַרץ לאָזט ניט, — וויינט ער אויף מאַרין, — געמאַכט אַזוי, אָו אי דאָס האַרץ איז רואיק, אי דאָס געזעץ וועט ניט ליידן. קאַפּ דאַרף מען נאָר האַבן, דאָס איז אַלץ. נו, איצט, מיין קעצעלע, דעם טאַנץ, מיר קומט...

— יאָ, ער האָט רעכט, אים קומט, — האַבן אַלע צוגעשטימט.

— ער האָט נאָך צייט, זאָל ער טרינקען, מיר אַלע האַבן געטרונקען, ווען ער האָט געהאַט צו טאָן מיט עסקים.

— דאָס איז אמת, כוואַסטאָוו, האָסט מוזל, זעסט ווי זי זאָרגט וועגן דיר.

— דאָס איז אַלץ מיין האַרץ שולדיק, אַ גוט האַרץ, — זאָגט ער אַליין

אויף זיך.

אין אַ שעה אַרום זיינען זיי שוין אַלע געווען שיפור. דאָס „געזעץ“ און די „גערעכטיקייט“, אין די געשטאַלטן פון קאַמיסאַר כוואַסטאָוו און פון דעם ריכטער, האַבן געקניט פאַר דער דראַטן-טענצערין, און זי האָט געגאַסן וויין

אויף זייערע ביידנס פליכן, וואָס ביידע, דאָס געזעץ און די גערעכטיקייט, האָבן איר פאַר דעם די הענט געקושט.

דערנאָך האָט זי געטאַנצט דעם שלאַנגן־טאַנץ. דאָס מיידל האָט זיך גע־שטעלט אויף די הענט, מיט די נאַקעטע פיס אין דער הייך, און אירע פיס, ווי צוויי בלייכע העלדזער פון שוואַנען, האָבן זיך געשלענגלט איינער אין אַנ־דערן. די פיס האָבן געהאַלדזט, געגלעט, געצערטלט, געדיבט ווי הענט... אזוי האָט זי זיי אָפּגעהאַלטן אַ גאַנצע נאַכט, ביז אין גרויסן טאָג אַריין, און זי האָט זיי אָפּגעלאָזט, שיפורע פון וויין, ליבע און רייץ.

קיים האָט זי נאָר כוואַסטאַוון אַרויסגעלאָזט פון אירע אַרעמס, אין וועלכע זי האָט אים געהאַלטן איינגעוויגט ביזן שפעטן פרימאָרגן, איז זי אַרויס אויף דער גאַס, געכאַפט אַ דראַזשקע און געלאָפּן זוכן מאַטקען. אין דער היים, אויף זיין וואוינונג, האָט זי אים שוין ניט געפונען...

17

מאַטקע האָט זיך אויפגעכאַפט דעם פרימאָרגן אַ פרישער און אַ געזונטער. דאָס, וואָס ער האָט נעכטן געעפנט זיין האַרץ פאַר חנהלען, און זי ווייסט שוין, אַז ער איז ניט קאַנאַריק, נאָר מאַטקע, — דאָס האָט אים געמאַכט ווי ני־געבורן. אַפּיידו עס זאָל אים אַלץ קאַסטן, האָט ער זיך געטראַכט, אַפילו זי זאָל ניט מער פאַר אים וועלן אַ פּלה זיין און אָפּלאָזן דעם שידוך, נאָר דאָס, וואָס זי ווייסט שוין פון אַלץ, — דאָס האָט אים גליקלעך געמאַכט. עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז ערשט נעכטן, זינט ער האָט זיך פאַר איר מתווּדה געווען, איז ער פאַר חנהלען אַ חתן געוואָרן. צוערשט איז קאַנאַריק אַ חתן געווען, קאַנאַריק איז מיט חנהלען שפּאַצירן געגאַנגען. פון נעכטן אָן האָט ער קאַנאַ־ריקן צוריק אַריינגעוואָרפּן אין טייכל, וואו ער איז געלעגן, און מאַטקע איז פאַר חנהלען אַ חתן. מאַטקע וועט מיט חנהלען חתונה האָבן, און דאָס איז ער — מאַטקע.

מיט דעם געזונטן ווילן פון אַ מענטשן, וואָס בויט זיך זיין צוקונפּט מיט זיינע אייגענע הענט, האָט מאַטקע זיך אויפגעכאַפט היינט פריער ווי אַן אַנ־דער מאַל צו גיין צו דער אַרבעט. ער האָט איינגעשפּאַנט זיינע פּערד און אַראָפּגעלאָזט זיך צו דער באַן אָפּנעמען אַ וואַגאָן געפרוירענע פיש, וואָס זיי־נען געקומען פון רוסלאַנד פאַר אַ סוחר. די אַרבעט איז אים היינט געווען ניהא, און ער האָט געקלערט וועגן דעם ווי ער וועט פאַרנאַכט גיין צו חנהלען און בעטן ביי איר, אַז זי זאָל שרייבן אַ בריוו זיין מאַמען. זאָל זי קומען קיין וואַרשע. „ניין, אפשר איז בעסער, איך זאָל אַליין אין קליינעם שטעטל פאַרן

און ארויסקריגן אַ פּאַס פּון נאַטשאַלסטוואָ פּאַר געלט", — האָט ער געטראַכט. ער האָט געוואָלט וועגן דעם אַלעם זיך מיישב זיין מיט חנהלען. און ווי זי וועט אים הייסן, אַזוי וועט ער טאָן.

ווען מאַטקע איז אָנגעקומען מיט זיינע פּערד אויפן גושיבאָוו צום סוחר, האָבן אים זיינע חברים, די פּור-יונגען, דערציילט, אַז עפּעס אַ נקבה, פּון די „ריכטיקע נקבות“, אין אַ דראַזשקע, האָט זיך געפּרעגט אויף אים און זוכט אים אַרום. מאַטקען איז געווען אַ וואונדער, וואָרים זינט ער האָט אַריינגע-געבן די דראַטן-גייערין אין „אַקוואַריום“, האָט ער זי ניט געזען. און דאָס קען דאָך ניט זיין קיין אַנדערע ווי מאַרי. ער האָט אויסגעשפיגן און זיך גע-נומען צו דער אַרבעט פּון לאַדן פּיש. אינגיכן איז טאַקע אַ דראַזשקע צוגע-פּאַרן צום וואָגן, ביי וועלכן ער איז געשטאַנען, און מאַטקע האָט דערזען אַ באַקאַנט פּנים, וואָס שטאַרט אַרויס פּון דער דראַזשקע און ווינקט צו אים. „אַ בייזער חלום אויף דיין קאַפּ, — האָט ער זיך געטראַכט, דערקענענע-דיק מאַרי, — וואָס וויל זי פּון מיר?“ — און ער איז צוגעגאַנגען צו דער דראַזשקע געוואויר ווערן, וואָס זי האָט צו אים.

— ראַטעווע דיר דאָס לעבן אַזוי שנעל ווי מעגלעך! פּאַליציי זוכט דיך, כּוואַסטאַוו ווייסט פּון אַלץ.

מאַטקע איז בלייב געוואָרן, פּאַרביסן מיט די ליפּן און געפּרעגט רואיק: — וואָס, דו האַסט מיך אַרויסגעגעבן?

— איך ניט, דיין פּלה, חנהלע, איז געווען נעכטן מיט איר פּאַטער ביי כּוואַסטאַוו און אים אַלץ דערציילט.

— וועמען דערציילסטו מעשיות? אַ פייער דיר אין די אויגן! חנהלע האָט געזאָגט? אַז דו האַסט גאַרניט געזאָגט, האָט קיינער ניט געזאָגט.

— געדענק אין גאַט, פּאַליציי זוכט דיך! כאַפּ אַ דראַזשקע און פּאַר נאָך מיר, איך האָב ביי זיך געלט, מיר מוזן אַרויס וואָס געשווינדער פּון שטאַט.

— אַהאַ, אַזוי מיינסטו? איך פּאַרשטיי דינע שטיק, ווילסט מיך אַוועק-נאַרן פּון חנהלע? אַנטלויפן מיט דיר? איצט דאַרפסטו שוין מער ניט זאָגן, איצט ווייס איך שוין אַלץ. וואָס, כּוואַסטאַוו איז פּאַר דיר ניט גוט? האַסט דאָך אַזעלכע טייערע אוירינגלעך אין די אויערן, און אונטער די אויגן...

— מאַטקע, געדענק אין גאַט, עס איז ניטאָ קיין צייט צו ריידן, — איך וויל דיך ניט אַוועקנאַרן. איך וויל, דו זאָלסט זיך ראַטעווען און זאָלסט מיך ראַטעווען. כּוואַסטאַוו ווייסט פּון אַלץ. — חנהלע האָט אים אַלץ דערציילט.

— שווייג, זאָג איך דיר, וואָרים איך פּאַטש דיך אויס אין מיטן דער גאַס. איך גיי שוין אַרויף צו חנהלען, איך וועל זי פּרעגן, צי זי האָט דערציילט.

— וואָס טוסטו? — ביי חנהלען וואָרט דאָך אויף דיר די פּאַליציי.

— שאַט ניט, אויב חנהלע וויל, איך זאָל זיך איבערגעבן דער פּאַליציי, וועל איך זיך איבערגעבן דער פּאַליציי. איך האָב קיין מורא ניט. אויב דו האַסט מיך נאָר ניט אַרויסגעגעבן, האָט מיך קיינער ניט אַרויסגעגעבן, און

חנהלען לאַזאַפּ, איך בעט זיך, וואַרים די כאַלערע וועט זיך כאַפּן אויפן אַרט. העי, דראַזשקאַרזש! — האָט ער צוגערופן אַ דראַזשקע.

— וואוהיך ווילסטו פאַרן?

— דאָס איז ניט דיין עסק. דו פאַר צו כוואַסטאָון. גיב מיך אַרויס, אויב דו ווילסט. אויף וואָס פאַר אַ שטיקל זי איז געפאַלן, מיט וואַסערע סטראַך־שונקעס זי האָט מיך געוואַלט אַפּשלאַגן פון חנהלען.

— העי, דראַזשקאַרזש, אויף דער פּאַוויאַ גאַס!

עס האָט ניט געהאַלפּן, וואָס די דראַטן־טענצערין האָט אים פאַרשטעלט דעם וועג, געוואַרפן זיך צו זיינע פּיס אין קאַרידאָר אויף פּאַוויאַ גאַס און גע־בעטן זיך ביי אים, אַז ער זאָל זיך ראַטעווען דאָס לעבן, זיינס און אירס, זאָל אַנטלויפן מיט איר שוין גלייך. וואוהיך וועט ער אַנטלויפן אָן חנהלען? וואָס איז די וועלט און דאָס לעבן אָן חנהלען? ער האָט אַפּגעשטויסן מאַרין פון זיך, געשלאַגן זי און געשריגן:

— איך גיי אַרויף צו איר, איך האָב קיין מורא ניט. אויב זי וויל מיך איבערגעבן אין דער פּאַליציי, זאָל זי מיך איבערגעבן.

ביים פעטער, וואו חנהלע האָט זיך אויפּגעהאַלטן, האָט מען זיך אַזוי פרי אויף מאַטקען ניט געריכט. דער פעטער, וואָס האָט פון אַלץ געוואוסט, האָט צוזאַמען מיט חנהלעס פּאַטער צוגעגרייט מאַטקעס סוף ערשט אויף שפּעטער, פאַרנאַכט, ווען ער קומט, ווי תּמיד: חנהלע האָט געזאָלט פון הויז אַוועקגיין פריער, און פּאַליציי האָט געזאָלט דאָרט וואַרטן אויף אים. דער פעטער איז צעמישט געוואָרן, ווען ער האָט דערזען מאַטקען פאַר זיך. ער האָט זיך אַבער באַד געפונען און פאַרשטעלט זיך פאַר מורא און פאַר כיטרעקייט ווי ווייט ער האָט געקענט.

— וואָס איז די מעשה, עפעס אַזוי פרי היינט?

— איך האָב עפעס איבערצורייזן מיט חנהלען. חנהלע איז דאָ?

— וואו דען זאָל זי זיין? — האָט דער פעטער געשמייכלט און גערופן אין צווייטן צימער אַריין: — חנהלע, חנהלע, זע נאָר וואָס פאַר אַן אומגע־ריכטן גאַסט דו האַסט.

חנהלע האָט געהאַלטן אין מיטן אַנטאָן זיך. געהערט, אַז מאַטקע איז דאָ, האָט זי ניט געוואַלט אַרויסגיין.

— זי טוט זיך אָן דאָרטן, זי קומט באַלד אַרויס. וואַרט נאָר אַ מינוט, איך קום באַלד אַרויף. — האָט דער פעטער געזאָגט. — לאה, לאה, גיב אַריין אַ גלעזעלע טיי, זע וואָס פאַר אַ גאַסט מיר האַבן. — האָט ער גערופן צו זיין ווייב אינעווייניק אין שטוב, איידער ער איז אַרויס...

מאַטקע איז אַליין איבערגעבליבן אין דער עס־שטוב. ער איז געווען אומ־רויאיק, דערשראָקן. ער האָט אַריינגערופן אין דער אַפּענער טיר פון דער אַנ־דערער שטוב, וואו חנהלע האָט זיך אַנגעטאַן:

— חנהלע, חנהלע, ביסט באַלד פאַרטיק?

— אַט שוין, — האָט חנהלע זיך אָפּגערוּפּן און פּאַרצויגן איר אַרויסקו-
מען. — וואָס איז די מעשה עפעס אַזוי פּרי היינט? עס איז עפעס געשען?
— האָט זי געפרעגט פון דער אַנדערער שטוב.
— ניין, עס איז גאַרניט געשען, איך וויל דיר עפעס זאָגן.
לענגער אָפּציען האָט זי ניט געקענט. זי האָט געמוזט צום סוף אַרויס-
גיין. זי איז געווען דערשראָקן, דאָס פנים בלייך, און די הענט האָבן ביי איר
געציטערט:
— גאָט מיינער, האָסט מיך אַזוי דערשראָקן, וואָס דו ביסט געקומען אַזוי
פּרי היינט... אומגעריכט... וואָס איז עפעס געשען?
— חנהלע, עס איז גאַרניט געשען, — האָט מאַטקע אָנגעהויבן שמייכלען
פאַר נחת, זעענדיק חנהלען פאַר זיך. — וואָס האָסטו זיך אַזוי דערשראָקן?
חנהלע האָט געזען, אַז מאַטקע ווייסט נאָך פון גאַרניט. זי האָט צוריקגע-
קראָגן איר רואיקייט און געזאָגט:
— גאַרניט, אַז מען ריכט זיך ניט, און אַ מענטש קומט פּלוצלינג. יאָ,
וואָס איז געשען? עס האָט דאָך עפעס געמוזט געשען.
מאַטקע האָט פאַרשטאַנען, אַז חנהלע איז אומרואיק פון דעם, וואָס ער
האָט איר נעכטן אַלץ דערציילט, און זיך באַשולדיקט פאַר דער שרעק, וואָס
ער האָט אויף איר געוואָרפן. ער האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנט. זי האָט זיך
געלאָזט, קאַלט און שרעקעדיק. ער האָט זי געגלעט מיט דער צווייטער האַנט
איבער די האַר און געפרעגט:
— חנהלע, שרעקסט זיך נאָך פון נעכטן? חנהלע, זאָג מיר, איך וויל
פון אַלץ וויסן. עס געפעלט דיר שוין ניט דער שידוך מיט מיר? זאָג מיר,
איך וועל גאַרניט טאָן. איך וועל אַזוי לאַנג וואַרטן, ביז דו וועסט וועלן, ביז
דו וועסט אויפהערן זיך שרעקן פאַר מיר.
— איך שרעק זיך ניט פאַר דיר, פאַרוואָס זאָל איך זיך שרעקן פאַר
דיר? — און פּלוצלינג האָט דאָס מיידל זיך פאַרשטעלט דאָס פנים מיט
ביידע הענט און איז אַרויס אין אַ געוויין: — גאָט, איז דאָס אַלץ אמת?
מאַטקען האָט עס געשניטן ביים האַרצן. ער האָט געוואַלט אַוועקלייגן זיך,
אַ טויטער צו אירע פיס. ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו זאָגן. פּלוצלינג האָט
ער זיך אויפגעכאַפט און אויסגעשריגן:
— חנהלע, איכל אַלץ דערציילן דער פּאַליציי. אויב דו ווילסט, וועל איך
זיך אַרויסגעבן, אַליין אַלץ דערציילן דער פּאַליציי. ווילסט?
חנהלע האָט זיך נאָר געהאַט פאַרלוירן אויף איין מינוט. באַלד האָט זי
זיך צוריק געפונען און געזאָגט:
— פאַרוואָס? ניין, גיב זיך ניט אַרויס. ווער וועט דען וויסן דערפון?
— אוי, חנהלע! — האָט עס געגעבן אַ שפּריץ-אַרויס פון זיינע אויגן. און
דער יונג האָט זיך אַ וואַרף געטאָן צו חנהלעס פיס און גענומען איר די פיס
קושן.

חנהלע האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. זי האָט אים געגלעט איבערן קאָפּ. דער יונג האָט געכאַפּט איר האַנט. געקושט און געקושט מיט אַזעלכע בעטנדיקע אויגן, ווי ביי אַ הונט :

— חנהלע, וועסט מיט מיר חתונה האָבן ?

חנהלע האָט ניט געענטפערט, זי האָט געוויינט.

— פאַרוואָס וויינסטו ? חנהלע. וויין ניט. דאָס האַרץ ווערט מיר צעשניטן.

וויין ניט, איך בעט דיך.

— שוין, איך וויין שוין ניט. — האָט זיך דאָס מיידל די טרערן אויסגע-

ווישט פון די אויגן.

— זאָג מיר, חנהלע, ווילסט נאָך מיט מיר חתונה האָבן ? האָב ניט קיין

מורא. איך וועל דיר גאָרניט טאָן, גאָרניט זאָגן, איך וועל אַוועקגיין פון דאַנען.

— וואָלט שוין גלייכער געווען, — זאָגט דאָס מיידל פאַר זיך. — גייען

זי אַוועק, גייען זי.

מאָטקע איז פאַרשטייבט געבליבן און האָט אָנגעקוקט חנהלען מיט זיינע

גרויסע אויגן, וואָס האָבן אויסגעדריקט שרעק, פאַרצווייפלונג. דאָס מיידל האָט

זיך דערשראָקן פאַר אים. דאָס האַרץ האָט איר געציטערט. זי האָט אָנגע-

הויבן שטאַמלען, מיט די אויגן געזונקען צו דער ערד, פאַר שאַנד איבער די

ליגנס וואָס זי האָט געזאָגט :

— וואוהין וועלן זי שוין גיין ? אינס מזל איז דאָך שוין... — זי האָט

זיך אָפּגעהאַקט, איז רויט געוואָרן פאַר שאַנד און שרעק.

— חנהלע, מאַמע ! — דער יונג האָט איינגעגראָבן זיין פנים אין איר

קליידל, נורענדיק זיך צו אירע פיס, וויינענדיק ווי אַ קליין קינד.

פּאָליציי איז אָנגעקומען, ווען ער האָט נאָך געהאַטן דאָס פנים פאַרגראָבן

אין איר קליידל. ער האָט ניט געפרוּאוּט אַנטלויפן. ער האָט אַוועקגענומען דאָס

פנים פון דעם קליידל און זיך אַרומגעקוקט פאַרוואונדערט, נייגעריק, אַמאָל

אויף דער פּאָליציי, אַמאָל אויף חנהלען, וואָס טאַטע-מאַמע, אירע באַשיצער,

זיינען שוין געשטאַנען לעבן איר. זי האָט זיך געהאַט פאַרשטעלט אירע וויינענ-

דיקע אויגן מיט די הענט.

מאַטקעס קלאָרע גרויסע קינדישע אויגן האָבן אויסגעזען ווי דענסמאָל,

ווען ער איז געלעגן אין פייגעלעס קאַרב, אין קעלער, און מען האָט אים צום

ערשטן מאָל די שמאַטקע אין מויל געשטעקט, און ער האָט זיך געוואונדערט,

פאַרוואָס מען האָט פון אים דער מאַמעס ברוסט אַוועקגענומען.